

ВМЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: ВЫЗОВЫ XXI ВЕКА

НУР-СУЛТАН, КАЗАХСТАН 10-12 ДЕКАБРЯ

**Объединение юридических лиц в форме ассоциации
«Общенациональное движение «Бобек»
КОНГРЕСС УЧЕНЫХ КАЗАХСТАНА**

"SCIENCE AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD:
CHALLENGES OF THE XXI CENTURY"
атты V Халықаралық ғылыми-тәжірибелік
конференция
ЖИНАҒЫ

МАТЕРИАЛЫ
V Международной научно-практической
конференции
**«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ:
ВЫЗОВЫ XXI века»**

СЕКЦИЯ 16. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
II ТОМ

УДК 378
ББК 74.58
С 30

Ответственный редактор – Х.Б. Маслов
Международная редакционная коллегия:
Е. Ешім, Е. Абиев (Казахстан), Лю Дэмин (Китай),
Е.Л. Стычева, Т.Г. Борисов (Россия)

С 30
«SCIENCE AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD:
CHALLENGES OF THE XXI CENTURY» материалы V Международной
науч-прак. конф. (ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ, II том)/ сост.: Е. Ешім, Е.
Абиев – Нур-Султан, 2019 – 161 с.

ISBN 978-601-332-366-4

"SCIENCE AND EDUCATION IN THE MODERN WORLD:
CHALLENGES OF THE XXI CENTURY" атты V Халықаралық ғылыми-
тәжірибелік конференция материалдары жинағына Қазақстан, Ресей, Қытай,
Түркия, Белорус, Украина, Молдова, Қырғызстан, Өзбекстан, Тәжікстан,
Түрікменстан, Грузия, Монғолия жоғары оқу орындары мен ғылыми
мекемелердің қызметкерлері мен ұстаздары, магистранттары, студенттері
және мектеп мұғалімдерінің баяндамалары енгізілді. Жинақтың
материалдары жоғары оқу орнындары мен ғылыми мекемелердегі
қызметкерлерге, оқытушыларға, мектеп және колледж мұғалімдеріне,
магистранттар мен студенттерге арналған.

V Международная научно-практическая конференция «НАУКА И
ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: ВЫЗОВЫ XXI века», включают
доклады ученых, студентов, магистрантов и учителей школ из разных стран
(Казахстан, Россия, Китай, Турция, Белорусь, Украина, Кыргызстан,
Узбекистан, Таджикистан, Молдавия, Туркменистан, Грузия, Монголия).
Материалы сборника будут интересны научным сотрудникам,
преподавателям, учителям средних школ, колледжей, магистрантам,
студентам учебных и научных учреждений.

УДК 378
ББК 74.58

ISBN 978-601-332-366-4

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

ӘӨЖ 378

ҚР БІЛІМ ЖҮЙЕСІНІҢ 12 ЖЫЛДЫҚ КОНЦЕПЦИЯСЫНЫҢ ІСКЕ АСЫРУДА ТІЛ МАМАНДАРЫНЫҢ ӨЗ АРА ІС ӘРЕКЕТ ЕТУІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ – ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

М.С. Кабылова

І.Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университетінің

2 - курс PhD докторанты

Талдықорған қаласы, Қазақстан.

Аңдатпа: Бұл мақалада Қазақстан Республикасының білім жүйесінің 12 жылдық концепциясының іске асыруда тіл мамандарының педагогикалық және психологиялық тұрғыдан дайындығы және тіл мамандықтарының өз ара іс әрекет кезіндегі байланысы баяндалған. Тіл мамандықтары мұғалімдерін оқу-тәрбие үдерісінде өзара интеграциялаудағы педагогикалық іс-әрекет арқылы пәндер арасындағы байланыс жасап, мұғалімнің әр пәнді оқытуда тілдерге баулумен бірге өзара ұштастырудағы ұсынған нақты ғылыми педагогикалық теориясы қарастырылған.

Түйін сөздер: концепция, құндылықтар, иерархия, билингвистикалық компонент, интеграция, экстралингвистика, конфигурация, өзін-өзі бағалауды қалыптастыру, педагогикалық үдеріс.

XXI – ғасырда Қазақстанның білім беру жүйесіндегі жалпы және орта 12 жылдық білім беру жүйесінің енгізілуі уақыт талабы болып отыр. Қоғамымыздың әлеуметтік, экономикалық және саяси құрылымының түпкілікті жаңаруына байланысты бірінші міндет халықтық білім жүйесін жаңаша тұжырымдама жасап, жаңаша талап қояды қажет етеді. Мектептердегі нақты міндеттердің білім беру кезеңінде балалардың физиологиялық, психологиялық деңгейінің дамуын, оларды әрі қарай білім алу, күрделі білімді алу, күрделі білімді қабылдауын дамыту, әр салада болсын біліктерін жетілдіру негізінде, еліміздегі үздіксіз білім беру саласының 12 жылдық білім беру жүйесіне өту ғылым, білім саласында үлкен жаңалық болып табылады. Білім мен ғылым саласында бәсекелестікті және әлеуметтік-экономикалық өсімді қамтамасыз ететін мемлекеттік саясатты қалыптастыру және жүзеге асыру ұстаздар алдында тұрған басты міндет. Осы міндеттерді орындауда жалпы білім беретін мектептерді басқарудың тиімділігі жеткіліксіз болуына да байланысты болып келеді. Бұның себебі, әлеуметтік қарым-қатынастың түбегейлі өзгеруінде. Осы процесстер жалпы білім беретін мектепті басқару жүйесін жаңашаландыруды қажет етеді.

Жалпы білім берудің философиялық – әдіснамалық аспектісі мәселесін Ж.Әбділдин, М.Қозыбаев, А.Нысанбаев, К.Шүлембаев, А.Сейтешов, В.В.Давыдов, М.П.Данилов, Б.М. Кедров, И.С. Кон, Ф.Ф. Королев, Р.Г.Лемберг, З.И. Равкин, М.Н. Скаткин және т.б. өз еңбектерінде жан – жақты қарастырған. Аталмыш ғалымдар еңбектерінде әсіресе ұлттық мектептердегі білім беру сапасы мен оны қамтамасыз ету талаптарын кеңінен қарастырған. Әлеуметтанушылар Н.Смелзер, В.Г.Афанасьев, Г.Н.Волков, В.А.Ядов және т.б. білім беруді әлеуметтік және педагогикалық институт ретінде қарастырған.

Жалпы орта білім беру жағдайындағы этнопедагогикалық және этнопсихологиялық ерекшеліктерін ескере отырып оқыту мен тәрбие үдерісін психологиялық тұрғыдан қамтамасыз ету мәселесін өз еңбектерінде Б.Г. Ананьев, П.Я. Гальперин, В.В.Давыдов, А.Н.Леонтьев, Н.Джангельдин, Қ.Жарықбаев, Б.Ф.Ломов, Б.М.Теплов, М.Мұқанов,

Ж.Намазбаева, Н.Сарсенбаева, Е.Суфиева, Т.Тәжібаев, Х.темірбекова және т.б. қарастырады. Қазақстандағы білім беру ісінің және педагогикалық ой- пікірдің даму тарихына арналған еңбектерінің маңызы зор, Олар: И.Б.Мадин, С.Мусин, Ж.К. Ибрамова, Б.С. Байменова, А.К.Асаубаева, Н.С. касымбекова, Г.Қ. Айқынбаева, және тағы басқалар. Осылайша педагогика және психологиялық ғылыми әдебиеттерде мектептегі білім беру жұмысы кеңінен қарастырылған. Жоғарғы оқу орындарында болашақ мұғалімдерді даярлаудың жалпы мәселесін және оларда жаңалықты енгізуге сәйкес оқыту процесі бойынша зерттеу нәтижелері бойынша мәселесімен көптеген ғалымдарымыздың Б.А.Әбдікәрімов, Қ.Бөлеев, А.Е.Әбілқасымова, К.Ә.Дүйсенбаев, С.М.Кенесбаев, Ж.К.Оңалбек, Қ.Ералин, М.А.Құдайқұлов, Б.К. Момынбаев, М.С.Молдабеков, О.Сыздықов, А.З.Тұрсынбаев, А.А.Калюжный, А.З.Тұрсынбаев, Н.Д. Хмель және т.б. еңбектерінде көрініс тапқан. Ал

тілдердің өзара іс – әрекет етуге олардың басты мәселесі, өзара үйлесімі мен тілдік саясатын туралы О.Б.Алтынбекова, Л.А.Араева, В.Н.Белоусов, Д.Н.Голев, М.Н.Губогло, А.А.Залевская, М.К.Исаев, А.Е.Карлинский, М.М.Копыленко, Т.А.Костромина, Л.П.Крысин, Г.Б.Мадиева, В.П.Нерознак, Ж.С.Смагулова, Э.Д.Сулейменова, Б.Х.Хасанов, Н.Ж.Шаймерденова және т.б. еңбектерінен көріуімізге болады.

Осылайша педагогика және психологиялық әдебиеттерде білім беру жүйесі кеңінен қарастырылған. Алайда педагогика ғылымы мен практиксында 12 жылдық білім беру мазмұны мен ерекшеліктері, тиімді ұйымдастыру мәселесі толық зерттелмегені анық. Бүгінгі таңда алдыңғы қатарлы елдердің барлығы оқуға жалпы білім берудегі жаңа жүйені ұсына отырып, соның ішінде көпжылдық білім беруге көшуде. Жаңашылдықтардың бағыттары Қазақстан Республикасындағы 2011-2020 жылдары білімді дамытуды мемлекеттік бағдарламасында: «Қарқынды өзгерістер мен ақпарат легінің кең өріс алуы жағдайында негізгі пәндік білім берудің міндетті түрі болып табылғанмен, оның жеткілікті мақсаты емес. Оқушылар білім мен дағдылар жиынтығын тек меңгеріп қана қоймай, оларды өз бетімен іздеп, талдап, құрып, ақпаратты тиімді түрде қолдана отырып, қоғамда өзін –өзі жүзеге асруда қабілетті болып шығуы керек»- делінген.

Демек, қазіргі таңда қоғам алдына қойылып отырған басты міндеттердің ең бір өзектісі – бүкіл білім беру жүйесін жаңартып, дүниежүзілік деңгейге сәйкес келетін жастарға сапалы білім беруге жағдай туғызатын, және олардың үйлесімді дамуына, жеке тұлға ретінде қалыптасуына бағытталған жаңа үлгідегі модель құру болып отыр. Сондықтанда білім, білім беруді ұзақ және орта мерзімді дамытудың стратегиялық мақсаттары мен басым бағыттары мемлекет басшысының «Қазақстан 2030» даму стратегиясында көрсетілген. 12 жылдық білім берудің басты мақсаты: «өзінің және қоғамның мүддесінде өзін-өзі белсенді етуге дайын, өзгермелі даму үстіндегі ортада өмір сүруге бейім, бәсекеге қабілетті және кәсіпқой, шығармашыл, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру» [1]. Айта кету керек білім беру жүйесі әдетте, ең консервативті әлеуметтік институттардың бірі болып табылады.

Профессор Т. В. Черниковтың айтуынша, «Білім беру саласындағы кез келген өзгеріс қоғамдық өмірдің дағдарыстық кезеңдерінің, әлеуметтік төңкерістердің, саяси күйзелістердің қысымымен ғана орын алады» [2, 47 б]. Яғни, бұдан түйетініміз ертеңгі күннен асып түсуіне ықпал ететін, адамзат қоғамын алға қарай жетелеуші құдіретті күш тек білімге ғана тіреледі. Білім беру - заман талабы тұрғысынан жеке тұлғаны дамытудағы қоғамның рухани құндылығы. Ал білім дегеніміз – ұлттық байлықтың маңызды құрамы, ал адамның білімділігі, шығармашылыққа ұмтылуы, жан-жақты дамуға қызығушылығы және оған жүктелген міндеттерді шеше білуі - елдің қауіпсіздігі мен тұрақтылығының, өркендеуінің алға қадам басуының негізі. Е.В.Ткаченконың пікірінше, жалпы педагогикалық білім берудің жаңа сапасына қол жеткізу үшін, «Оның қойған мақсатына жетеуі, бұл оқу іс-әрекетінің субъектісін дамыту мақсатында әртүрлі теориялық білімдер мен ойлау тәсілдерін қолдануға қабілетті кәсіпқойлардың қалыптасуына арнайы дайындықтан көшуді білдіреді. Жеке педагогикалық ұстанымды қалыптастыруға

мүмкіндік беретін педагогикалық қызметті игерудің жаңа технологияларын жасау қажет» [3, 77 б.]. Мұғалімнің әр пәнді оқытуда тілдерге баулумен бірге өзара ұштастырудағы ұсынған нақты теориялық педагогикалық бағыты болуы тиіс. тақырыптың мазмұнын ашып көрсетуге дайындала отырып, осы тақырыпқа байланысты қазақ, орыс, ағылшын тілдерін қалыптастыра, тіл мамандықтары мұғалімдерін оқу-тәрбие үдерісінде өзара іс-әрекет етуге психологиялық-педагогикалық тұрғыдан даярлай отырып, жалпы міндеттерді шешуді, оқытудың мазмұны мен түрлері және әдіс тәсілдерімен байланыстырп міндетті түрде ескерілуі қажет. Яғни, өзара пән аралық интеграциялық байланыс болуы керек. Қазіргі маманға қойылатын талаптардың бірі оқу үдерісіндегі бірнеше пәндердің өзара интеграцияланып ортақ мәселелер мен қайшылықтардың шешілуі болып табылады. Тіл мамандықтары мұғалімдерін оқу-тәрбие үдерісінде өзара интеграциялаудағы мақсатымыз педагогикалық іс-әрекет арқылы пәндер арасындағы байланыс жасап, оқушылардың қаншалықты тілдерді тез меңгеруіне педагогикалық-психологиялық тұрғыдан даярлауға жағдайлар жасау болып табылады.

Осылайша, қызметті ғылыми ұйымдастыру-бұл еңбек процесін жетілдіруге ықпал ететін және құралдардың, уақыт пен күштердің аз шығынында еңбектің жоғары нәтижелерін қамтамасыз ететін есептелген іс-әрекеттер кешені. Қазіргі кезеңде білім беру жүйесіндегі педагогикалық еңбектің ғылыми ұйымы педагогтардың педагогикалық теорияны жеткіліксіз білуіне байланысты бірқатар қиындықтарды бастан кешуде, бұл арнайы ғылыми әдебиетте атап өтіледі. Атап айтқанда, профессор Таубаева Ш. "...әдебиетті талдау Оқу құралдары мен ғылыми басылымдарда жалпы білім беретін мектептердегі ғылыми - әдістемелік жұмыс проблемасы іс жүзінде жарияланбаған, бұл бағыттағы зерттеулер саны аз, ал авторлардың оның мазмұны туралы пікірлері әртүрлі" [4, 5-51 б.]. – деп тұжырымдаған болатын. Профессор Ю. К. Бабанскийдің пікірінше, педагогикалық еңбекті ғылыми ұйымдастыру принциптерінің бірі ретінде оптималдық принципі "... оқыту процесі тек бірнеше жақсы емес, осы жағдай үшін ең жақсы деңгейге жетуін талап етеді. Ол гиперболизацияға (асыра сілтеу) және жекелеген әдістерді, тәсілдерді, құралдарды, оқыту формаларын жете бағаламауға, оқытудағы шаблон мен трафаретке қарсы, оқыту күрделілігіне немесе оқу материалын зерттеудің тым жылдам қарқынына байланысты оқушылар мен мұғалімдердің шамадан тыс жүктелуіне қарсы әрекет етеді..." [5, б.237]. Бұл тұрғыда ресейлік білім беру жүйесінің тағы бір мысалы келтіруге болады [Ткаченко Е. В.], бұл "... мұғалімдерді даярлау және біліктілігін арттыру мазмұнының құрылымында бізде оқушылардың, студенттердің жеке қабілеттерін ескермей жұмыс істейтін педагог-орындаушылардың жаппай дайындығына бағдар басым. Бұған педагогикалық білім берудің біріздендірілген құрылымы ықпал етеді, ол көбінесе оқу орнының бір түріне – педагогикалық институтқа негізделген. Барлық институттар соңғы уақытқа дейін бірдей оқу жоспарлары бойынша өңірлік және ұлттық ерекшеліктердің алуан түрлілігі ескерілмеген, жалпы білім беретін мектептер үлгілерінің көптірлілігі, кадрлық әлеуеттің ерекшеліктері және т.б. ескерілмеген." [4].

12 жылдық білім беру тұжырымдамасын іске асыру кезінде білім берудің барабар жүйесін таңдау жағдайында білім берудің қазіргі әдіснамасының басты функциясы конструктивтік болжамдау болып табылады: оқытудың жаңа жүйесін іске асырудың мақсаттарын, гипотезаларын тұжырымдау, негізгі ұғымдарды, бастапқы сәлемдемелерді және қағидаттарын түсіндіру., ғылыми білімнің даму заңдылықтары, білім парадигмасының ауысуы, басымдықтар мен құндылықтар иерархиясы фактілерінің маңыздылығын анықтау. Конструктивтік функцияларды іске асыратын педагогтың іскерліктері әрбір оқу-танымдық іс – әрекет субъектісін түсінуге қол жетімді болатын деңгейге дейін міндеттерді оңайлату, содан кейін субъект өз тарихы өрісінде өзін көре алуы үшін қоғамның даму сипатына сәйкес тұлғаны өздігінен сәйкестендіру үшін оларды бастапқы күрделілікке (бастапқы тұжырымда берілген) дейін күрделене білу-бұл өте үміт күттіретін тәсіл болар еді, бұл болашақ. Педагог кадрлардың біліктілігін арттыру жағдайында жоғарыда айтылғандарды сәтті іске асыру кезінде ол реформаланатын білім

беруде жұмыс істей және пән мұғалімдері ғана емес, сонымен қатар біліктілік сипаттамасының жаңа идеяларына (НИШ мысалында) сәйкес келе алар еді. Қазіргі заманғы білім беру мекемелерінің педагогикалық кадрларын қайта даярлау, біліктілігін арттыру екі маңызды жағдайларға жауап беруі тиіс.

Біріншіден, оқу сабақтары жүргізіліп жатқан өзгерістердің қисынына сәйкес ұйымдастырылуы тиіс. Сабақтың мазмұны субъекті өзінің оқыту қызметін қайта құру бойынша жүзеге асыратын әрекеттердің технологиялығын қамтамасыз етуге арналған. Екіншіден, барлық қолданылатын технологиялар тексерілген және ғылыми негізделген болуы тиіс. Оларды қолдану салдарын барынша дәлдікпен болжау керек. Бұл дәстүрлі эмпирикалық рухты жеңуге және көбінесе білім беру саласындағы мүлдем мақсатсыз және мағынасыз ұйымдастыру-басқару үрейіне ықпал етеді. Білім беру процесінің ұзақ мерзімді даму тенденцияларын ескеретін, нақты болжамды философиялық-әдіснамалық тәсілдердің қажеттілігін растайды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. 12 жылдық білім беру стандарты. – Астана, 2008ж.
2. Черникова Т.В. Как управлять педагогическим коллективом развивающейся школы. Практическое пособие для директора школы.- М.: Сентябрь, 2004.- 208с.
3. Ткаченко Е.В. Гуманизация и гуманитаризация педагогического образования. Некоторые итоги, проблемы, задачи – М., 1995.- 165с.
4. Таубаева Ш. Исследовательская культура учителя: методология, теория и практика формирования.- Алматы: «Алем», 2000.- С.5- 51.
5. Бабанский Ю.К. Педагогика. – М.: Просвещение, 1983.- С.237.

УДК 372.881.111.1

ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Ермохин Евгений Дмитриевич

Студент факультета информационных технологий КГУ им.А.Байтурсынова,
Научный руководитель-Смирнова Светлана
Костанай, Казахстан

Аннотация: технология проектов, интерактивное обучение, использование электронных учебных пособий, применение компьютерных презентаций.

Ключевые слова: инновационные технологии в обучении детей, тенденции современного образования.

Знание иностранных языков сегодня-не только культурная, но и экономическая потребность, условие успешной деятельности человека в самых разных сферах производства , бизнеса . Коммуникативно – речевое и социокультурное развитие школьников , развитие их способностей использовать иностранный язык как инструмент общения в «диалоге культур» помогают учащимся осознать роль иностранного языка как средства международного общения. Тенденции современного образования , в том числе и ученики заставляют учителя идти в ногу со временем , осваивать новые педагогические технологии. Современного школьника очень трудно удивить , поэтому преподавателю постоянно приходится быть в творческом поиске и пробовать применять на практике всевозможные нестандартные приемы и методы обучения для повышения их мотивации к

изучению английского языка. Затрагивая личность обучаемого, его эмоции и чувства, преподаватель тем самым стимулирует речевые, когнитивные, творческие способности учащихся.

Согласно образовательному стандарту, обучение английскому языку преследует две основные цели: - развитие иноязычной коммуникативной компетенции, которая подразумевает развитие речевой, языковой, социокультурной, учебно- познавательной компетенций; - развитие и воспитание способности и готовности к самостоятельному и непрерывному изучению английского языка: а) дальнейшему самообразованию с помощью английского языка в других областях знаний; б) развитие способности к самооценке через наблюдение за собственной речью на родном и английском языках; в) личностному самоопределению учащихся в отношении их будущей профессии; г) формирование гражданина и патриота. Поставленные цели могут быть реализованы при применении всех групп образовательных технологий, в том числе инновационных.

Применение инновационных технологий в обучении английскому языку.

В соответствии с современными требованиями, предъявляемыми к системе образования и результатам обучения, образовательный процесс строится на основе деятельностного подхода, использования интерактивных форм и методов обучения, предполагаемые задания носят личностный смысл и направлены на активное речевое развитие. В основе интерактивных методов обучения лежит совместное обучение или обучение во взаимодействии. Следует отметить, что образовательные технологии не используются изолированно. Идет активный процесс их интеграции. Технология интегрированного обучения является основополагающей на занятиях английского языка. Интегрированные занятия не отличаются от традиционных занятий по типам и формам. Это занятия формирования навыков и умений, занятия их развития, занятия их применения на практике и занятия контроля и проверки. Различие в том, что все типы и формы интегрированных занятий подразумевают достаточно большой информационный блок на самом занятии и самостоятельную работу по решению какой-либо задачи. Исходя из опыта, могу утверждать, что изучение материала небольшими блоками не ведет к формированию системы знаний. Процесс осознанного, глубокого усвоения материала замедляется. Технология интегрированного обучения позволяет сделать процесс изучения английского языка более эффективным. Здесь эта технология реализуется посредством применения разнообразных методов и форм работы. Основная задача преподавателя в обучении детей умениям самостоятельно добывать нужную информацию, анализировать получаемые знания и применять их для решения новых задач. Для этого в своей работе я применяю несколько описанных ниже технологий.

Интерактивные технологии.

Интерактивное обучение – это специальная форма организации познавательной деятельности. Она имеет в виду вполне конкретные и прогнозируемые цели. Одна из таких целей состоит в создании комфортных условий обучения, таких при которых ученики чувствуют свою успешность, свою интеллектуальную состоятельность, что делает продуктивным сам процесс обучения.

Суть интерактивного обучения состоит в том, что учебный процесс организован таким образом. Что практически все ученики оказываются вовлеченными в процесс познания, они имеют возможность понимать и рефлексировать по поводу того, что они знают и думают. Это базируется на сотрудничестве, взаимообучении: ученик – учитель, ученик – ученик, при этом каждый является равноправным, равнозначным субъектом обучения. Интерактивные формы успешно решают задачи активного погружения учеников в языковую среду, включения в освоение языкового материала посредством практической деятельности, способствует повышению мотивации в изучении английского языка, формированию умения самостоятельно ее решить, развитию навыков самостоятельной работы с учебным материалом, работы в команде, самоконтроля. Учебный процесс проходит в постоянном взаимодействии всех учеников и преподавателя. К интерактивным

технологиям относятся активные формы и методы, такие, как: игры – соревнования, ролевые игры, круглый стол, дискуссии, занятия - фантазии, карусели, аквариумы.

Технология обучения в сотрудничестве.

С первых занятий в группе выявляются сильные и слабые ученики, и в дальнейшем это разделение становится все больше. Сильный ученик быстро усваивает материал и не допускает ошибок в выполнении заданий, это означает, что он научился его выполнять, и ему дополнительная практика не нужна. В то время, когда слабому ученику требуется еще помощь и время, сильный ученик всегда желает идти вперед. Технология обучения в сотрудничестве помогает решить эту проблему. Согласно этой технологии предполагается, что оказание помощи слабым ученикам дети в состоянии взять на себя, если они будут работать в небольших группах и отвечать за успехи каждого. Именно сотрудничество, а не соревнование лежит в основе обучения в сотрудничестве. Это означает также, что каждый ученик учиться в силу собственных возможностей и поэтому имеет шанс оцениваться наравне с другими. Если каждый затрачивает одинаковые усилия для достижения своего уровня ЗУН, то будет справедливо, если их усилия будут оценены одинаково, при условии, что каждый сделал, что мог. Если оценивать усилия, которые затрачивают ученики в группе для достижения общего результата, то у них, как правило, повышается мотивация. Практика показывает, что учиться вместе не только легче и интереснее, но и значительно эффективнее, и это касается не только академических успехов учеников, их интеллектуального развития, но и нравственного. Помочь другу, вместе решить любые проблемы, разделить радость успеха или горечь неудачи должно быть естественным для каждого ребенка. Технология сотрудничества решает одну из главных задач на учебном занятии – обеспечение активной деятельности каждого ученика в течении всего занятия, максимальное увеличение времени говорения каждого. Групповое взаимодействие, направленное на решение учебной задачи, в которое каждый вносит свой вклад, стимулирует активность каждого ученика. Сюда относятся работа в парах с постоянно меняющимся или постоянным собеседником, малые группы и ротационные (сменные) тройки.

Технология проектов.

Технология сотрудничества является основной при работе над проектом. В основе технологии проекта лежит развитие познавательных навыков учеников, умений самостоятельно конструировать свои знания и ориентироваться в информационном пространстве. Работая над проектом, ученики понимают, для чего они изучают новые слова и грамматические явления, где и как они смогут эти знания применить. Задача преподавателя – организовать самостоятельную познавательную деятельность каждого ученика в ходе работы над проектом. Проекты могут быть творческие, информативные, фантастические и др. Работая над проектом по одной теме, ученики изучают все аспекты проблемы. Выполняя проектные задания, предусмотренные программой, учащиеся приобретают опыт творческой и поисковой деятельности, готовя проекты как индивидуально, так и в небольших группах, осуществляют самостоятельный поиск и организацию дополнительного материала, в том числе с использованием новых информационных технологий. Ученики объединяются в группы и у каждого ученика в группе своя задача, выполнение которой и является важной формой работы, обеспечивающей успешный результат. Технология проекта дает положительные результаты и на начальной ступени обучения. Более того, чем раньше ученики начнут работать над созданием проектов, тем выше будут их учебные достижения. Поэтому работа по созданию проектов становится неотъемлемой частью учебного процесса.

Именно эта технология помогает моделировать ситуации, при которых изучение английского языка проходит при погружении в культурную среду носителей языка. При драматизации (одна из технологий работы с видеокурсами) ученики учатся быть речевыми партнерами, совершенствуют коммуникативные навыки через общение на английском языке.

Использование информационно-компьютерных технологий.

Использование на занятиях достижений информационно-компьютерных технологий повышает мотивацию и познавательную активность учеников всех возрастов, расширяет их кругозор. Эффективным средством реализации разноуровневого подхода и индивидуализации обучения английскому языку является использование электронных учебных пособий. Объем таких пособий, по сравнению с аналогичными печатными, на порядок выше. Электронные пособия представляют учащимся гораздо более широкие возможности работы, экономят время, позволяя обходиться без словаря, помогают не просто перевести слово, а более подробно раскрывают понятие, давая материал справочного характера. Электронные пособия обладают большей интерактивностью, по сравнению с печатными, благодаря возможности навигации по информационному пространству. Пособия, содержащие интерактивные игры, анимации, помогают решить проблему мотивации: привнесение элементов творчества – все это способствует оптимизации учебного процесса.

Сейчас имеется большое разнообразие современных мультимедийных учебных пособий, например:

«Профессор Хиггинс. Английский без акцента» особенно хорошо помогает в проведении фонетических зарядок. Учащиеся наблюдают на экране компьютера за артикуляционными движениями и воспринимают на слух правильную интонацию.

«Английский базовый курс» содержит 60 текстов для аудирования на темы по истории, культуре, быту Великобритании и США.

«Учим английский язык» - мультимедийный курс, рекомендуемый для детей от 3 до 8 лет, но некоторые материалы можно использовать и для других возрастных групп.

Технология компьютерных презентаций.

Применение компьютерных презентаций в учебном процессе позволяет интенсифицировать усвоение учебного материала учениками и проводить занятия на качественно новом уровне, используя вместо аудиторной доски показ слайд – фильмов с экрана компьютера. Визуальная насыщенность учебного материала делает его ярким, убедительным и способствует интенсификации процесса его усвоения. Компьютерные презентации позволяют акцентировать внимание учеников на значимых моментах излагаемой информации и создавать наглядные эффектные образы в виде иллюстраций, схем, диаграмм, графических композиций. Презентация позволяет воздействовать сразу на несколько видов памяти: зрительную, слуховую, эмоциональную и в некоторых случаях моторную.

Обладая такой возможностью, как интерактивность, презентации позволяют эффективно адаптировать учебный материал под особенности учеников. Если материал урока содержит большое количество иллюстративного материала, применение компьютерной презентации позволит существенно повысить эффективность урока.

Использование компьютерной презентации на уроке позволяет:

- повысить мотивацию учеников;
- использовать большое количество материала;
- вовлечь учащихся в самостоятельный процесс обучения, что особенно важно для развития их обще учебных навыков.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. А.В. Могилёв “Интернет приходит в школу”, Воронеж, ВГПУ, 2001.
2. А.Б. Антопольский, Т.С. Маркарова, Е.А. Данилина Правовые и технологические проблемы создания и функционирования электронных библиотек. - М.: ИНИЦ «Патент», 2008.
3. Белкова М. М. Информационные компьютерные технологии на уроках английского языка // Английский язык в школе. 2008.
4. Беляева Л.А., Иванова Н.В. Презентация PowerPoint и ее возможности при обучении иностранным языкам // Иностр. языки в школе. 2008, №4.
5. Бершадский, М. Информационная компетентность. // Народное образование. - 2009 - №4. - с.139

УДК 371.31

ПЕДАГОГТЫҢ КӨПТІЛДІ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Шойбекова Алима Жорабаевна

м.п.н., старший преподаватель КазНМУ им. С.Д. Асфендиярова

Канленова Бакыт Ниловна

м.п.н., старший преподаватель АУЭС им. Гумарбека Даукеева

Алматы, Казахстан

Аннотация: Мақалада ғалымдарды ұзақ уақыттан бері мазалайтын және кәсіптік құзыреттілік мазмұнын анықтайтын педагогикалық, психологиялық, әлеуметтік жағдайларды анықтайтын мұғалімдердің кәсіптік маңызды сапасын анықтау мәселесі қарастырылады. Кәсіби көп тілдік коммуникативтік құзыреттілік білім беру үдерісін ұйымдастырудың тиімді шарты болып табылады.

Түйінді сөздер: көптілділік, құзыреттілік көзқарасы, дағдылар мен қабілеттер, тіл білімі, коммуникативті құзыреттілік.

Инновациялық үрдістегі шарттар бойынша білім берудің қарқынды дамуы және Қазақстан Республикасы шаруашылығының көптеген түрлерінің экономикалық негізі және өндіріс технологиясы, мемлекеттің жаңа буынның зиялылығына, нарықтық қарым-қатынастарды адамгершілік-этикалық өзін-өзі таныту проблемаларымен арақатынасын белгілеу қабілеттілігіне тұтынушылығы, кәсіби білім беру жүйесінің алдына кадрларды дайындау барысында құрылымдық және мазмұнды өзгерістері бар проблеманы, әсіресе заманауи педагогикалық, методикалық және профессионалды дайындыққа ие болашақ мамандарды дайындауды талқыға қойды.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаев өзінің 2009 жылғы «Жаңа әлемдегі - Жаңа Қазақстан» атты халыққа Жолдауында бәсекеге қабілетті ел болу мақсатында кезеңдерге бөлінген «Тілдер үшбірлігі» атты мәдени жобаны жүзеге асыруды ұсынды, үштілділікті дамытуға сай: қазақ тілі мемлекеттік тіл ретінде, орыс тілі ұлтаралық тіл ретінде, ағылшын тілі ғаламдық экономиканың жемісті интеграциясы ретінде қолдану [1]. Білім берудің жаңа үлгісі үш тілдің көмегімен тұрғызылады [2]. Міне, осы мақсатқа Елбасымыз болашақта жетуімізді талап етуде.

Заманауи білім берудің теориясы мен тәжірибесі мамандардың көптілділіктегі коммуникативті құзыреттілігінің дамуын талап етеді. «Көптілді кәсіби коммуникативті құзыреттілік» - кәсіби білім алған болашақ мамандардың ең басты сапасы болып табылады. Болашақ мамандардың коммуникативті құзыреттілігі көптілділік идеясына сүйенеді, маманнан мәдени диалог жүргізу икемділігін талап етеді, туған жердің және шет елдердің мәдениетін білу, өзге ел серіктестерімен бірбеткей диалог барысында алынған білімді пайдалана білуді талап етеді. Кәсіби білім алған мамандардың көптілді коммуникативті құзыреттілігінің негізі жоғарғы оқу орнында алған білімге байланысты және болашақта мультитілді орта шарттарындағы кәсіби мәселелерді тиімді шешуге көмектеседі. Бұл дерек жоғарғы оқу орындарындағы заманауи кезеңде мамандардың көптілді коммуникативті құзыреттіліктерін қалыптастыруды қамтамасыз ету қажеттілігін көрсетеді.

Кәсіби білім алған көптілді коммуникативті құзыреттілікке ие кәсіби дайындалған мамандардың теориялық-қолданбалы аспектілері тек қазақстандық зерттеушілердің ғана емес, шет ел зерттеушілерінің объекті болды. Ғалым В. Аитов мәселелі-жобалы тәсілдеме барысында студенттердің өзгетілді кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру нұсқасын құрылымдады [3]; Т. К. Цветкова ағылшын тілін мәдениаралық тіл ретінде оқыту

курсының теориялық негізін және билингвизм теориясын қалыптастырды [4]; И. Е. Брыксинаның докторлық зерттеуінде жоғары мектептерде көптілді білім беру концепциясы жөнінде атап өтті [5] және т.б.. Кәсіби білім алған мамандардың көптілді коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру білім беру мекемелерінде қызмет өту кезінде жақсы дайындықты қамтамасыз етеді.

Көптілділік құзыреттілікті маманның жалпы кәсіби құзыреттілігінің ажырағысыз компоненті ретінде қарастырамыз. Көптілділік құзыреттілігі жеке тұлғаның интегральды мінездемесі ретінде, оның нақты түйінделген екі мағыналы контексті бар кәсіби дайындығының сапалы сипаттамасын көрсетеді, яғни ана тілі мен шет тілінде тілдесе алуы, тілдік синтездің болуы.

Қазақстанның әлемдік экономикалық кеңістікке белсенді кіру шарттарында, шет елдермен тілдесудегі қажет талап ретінде аса даму барысындағы өнеркәсіптік және ғылыми байланыстар аясында, жоғары оқу орындарын аяқтаған түлектерден шет тілін білу талап етіледі. Жоғарғы білімі бар әрбір маман міндетті түрде шет тілінде тілдесе алуы және кез-келген кәсіби маңызды жағдайларда көптілді қатынасқа қабілетті болуы қажет. Көптілді коммуникативті құзыреттілік бүгінгі күнде гуманитарлық және техникалық бағыттағы мамандардың кәсіби шеберлігінің міндетті құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Көптілді коммуникативті құзыреттілік - бұл тек бір күндік талап ғана емес, болашақ кәсіби қызметтің міндетті шарты. Сонымен қатар, бұл студенттің, болашақ маманның өзін-өзі дамыту құралы, бұл «кәсіби және жалпыадамзаттық мәдениетке араласу амалы, зиялылықтың көрсеткіші, әлеуметтік байланыстардың ажырамас бөлігі». Қазіргі кәсіби білім беру сапасы мемлекеттің, халықтың, жеке тұлғаның сауалына білім беру нәтижелерінің сәйкестілігі ретінде түсіндіріледі.

Өртүрлі мамандықта оқып жатқан көптілді коммуникативті құзыреттілікке ие болашақ мамандарды дайындау кәсіби білім алуды меңгеруді және қызметте жедел ауысып жатқан шарттарға тез бейімделуді, бір қызметтен екіншісіне ауысқан кезде тез үйренісуді, және де шығармашылық жағынан қабілетті болуды болжайды. Кәсіби-педагогикалық білім берудегі шарттардың қиындауы білім беру технологиясын өзгертуді, кәсіби-педагогикалық қызметті қалыптастырудағы екпінді нығайтуды талап етуде. Білім беру үрдісінде аса маңызды мағынаға ие кәсіби-педагогикалық қызметті модельдеу мәселесі. Бұл, өз кезегінде, педагогикалық білім беруде, әсіресе, методикалық дайындық үрдісіндегі білім беру қызметінде құрылымдық, компоненттік, функциональдық сипаттамасын өзгертуді қажет етеді.

Енді, бұл терминнің анықтамасын әдебиетте және құзыреттіліктің білім берудегі орнын меңгерген зерттеушілердің жұмыстарынан анықтау қажет. Мысалы, «құзырет» сөзінен бастайтын болсақ, С.И. Ожегов сөздігіндегі анықтамасы [6]: 1. Жақсы мағлұматтандырылған сұрақтар жинағы. 2. Біреулердің құқықтары мен өкілеттіліктер жинағы. А.И. Турчинов нақты қызметтегі құзыреттілік аясында кәсіби тәжірибелі адамға тигізетін құзыреттілік үстіндегі нақтылық дәрежесін, ықпалдылығын түсінеді [7]. Яғни, құзыреттіліктің болуы ол нақты білімге, нақты мінездемеге ие екендігін, барлық нәрседен хабардар болуды білдіреді; құзыреттіліктің болуы – барлық өрісте нақты мүмкіндіктерге ие болуды білдіреді.

Коммуникативті құзыреттілік ең бірінші Наум Хомскийдің еңбектерінде аталады, ол өз еңбектерінде «грамматикалық құзыреттілік» пен «тілдер заңының практикалық жүзеге асуы» арасына шекара жүргізеді [8]. Ең біріншіден ол тіл тасымалдаушысының идеалдандырылған лингвистикалық мағлұматы ретінде анықтайды. Ол адамға шексіз грамматикалық дұрыс пікір тудыруға мүмкіндік береді. Екінші – белгілі жағдайларда нақты тілді қолдану. Коммуникативті құзыреттіліктің түсініктемесін ары қарай ағылшын лингвисті Д. Хаймс дамыту үстінде, ол сөздік қатынаста лингвистикалық білімнің болуы немесе грамматикалық ережелерді білудің жеткілікті екендігін дұрыс деп санады. Ол үшін сонымен қатар «мәдени және әлеуметтік мағыналы жағдайлар» туралы мәліметті білу керек. Д. Хаймс пікірі бойынша, құзыреттілік, барлық тіл тасымалдаушылары түрлі

лингвистикалық жағдайларда стратегиялық әрекет жасау қабілетіне ие болуы қажет. Ол үшін айтарлықтай иеленудің үлкен диапазоны керек [9].

Көптілді коммуникативті - құзыреттілік педагогтың шеберлілігінің ядросы. Бұл қабілет ол өзге адамдардың пікірін ой-елегінен өткізу және тыңдау, дискуссияға қатысу, өзінің ой-пікірінді қорғау, көпшілік алдына шығу, қарым-қатынас орнату және оны қолдау, шешім қабылдау, келісімсөздер жүргізу, топта жұмыс жасай алу және қызметтесу.

Жалпы білім берудегі студенттердің дайындығын қамтамасыз етудің басты міндеті ол жалпы даму және тілді дамыту, ол көптілді коммуникативті құзыреттілікті жетілдірудің, болашақ маманның кәсіби қызметіне белсенді және жемісті түрде жұмыс атқару қажет екендігін білдіреді.

Педагогикалық бағытта кәсіби білім алған болашақ мамандарды көптілді коммуникативті құзыреттілікке дайындау технологиясы келесі компоненттерді құрамына кіргізеді.

Технологияның ынталандырылған-мақсатты компонентінің – студенттердің танымдық уәждемелерінің тұрақтылығын дамыту, яғни, болашақ маманның субъектті әлеуметтік-кәсіби ұстанымын құрамдастыруды, кәсіби-педагогикалық бағдарындағы тұрақтылығын білдіреді.

Технологияның мазмұнды компоненті білім мен тәжірибелік жүйенің тұтастығын меңгеруді қарастырады. Бұл компонент студенттің қызмет ету әдісін, яғни, алға қойған мақсаттары мен шарттарын құрамдастыруға бағытталған.

Технологияның операциялық -қызметтік компонентінің мақсаты: жобалық, зерттеушілік, технологиялық шеберлілікті, креативтілікті, дербестікті, танымдылық белсенділікті дамыту. Операциялық-қызметтік компоненті студенттің практикалық түрде іс-әрекетті жүзеге асыруын сипаттайды.

Бағалау-нәтижелік компонент. Бұл компонент барлық практикалық сабақтарда жүзеге асырылады және студенттің орындаған жұмысын бағалауға негізделген. Яғни, студенттің қызмет ету әдісін игерушілігін аңғару дәрежесін анықтау және қателіктер мен ақауларды жою. Пәнді ағылшын тілінде меңгеру барысында бұл мақсатқа сараптау және барабарлы әдістер мен оқу құралдарын қолдану арқылы жетуге болады. Технологияның бағалау-нәтижелік компоненті кәсіби дайындалған студенттердің өзін-өзі бағалау және өзін-өзі тексеру блогын өзіне қосады. Рефлексивті функцияларды дамыту өзінің жұмысының нәтижелерін, жеке жеңістер мен жеке даму дәрежесін аңғарымды түрде бақылаумен сипатталады.

Кәсіби білім алған болашақ маманның көптілді құзыреттілігінің дәрежесін анықтай отырып, берілген құзыреттіліктің құрылымдық бағалауы болып табылатын, басты көрсеткіштерге көңіл аударамыз. Біз келесі құрылымдылықтың дәрежелерін анықтадық: теориялық білім мен тәжірибелілік; студенттің кәсіби маңызды жеке қадір-қасиеттері (ойлаудың, креативтіліктің, танымдық белсенділіктің дамуы); кәсіби бағыт (оқуға деген уәждемелі-бағалы қарым-қатынас және болашақ кәсіби-педагогикалық салада білім алудағы кәсіби бағыт). Берілген технология Қазақстанның мемлекеттік саясатының бүгінгі күндегі басты мақсаттарының бірі, жоғарғы оқу орындарының болашақ түлектерінің кәсіби құзыреттілік дайындығының сапасын көтеруге мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н. А. Назарбаева народу Казахстана от 14 декабря 2012 г. «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» // Казахстанская правда. 2012. 15 декабря.

2. Идея триединства языков в Казахстане правильна и будет способствовать развитию страны - мнение американского ученого [Электронный ресурс]. - Информационная система Параграф. - М.: Национальное информационное агентство «КазИнформ», 2008. – Режим доступа: <http://www.zakon.kz/111622-idea-triedinstva-jazykov-v-kazakhstane.html>, свободный

3. В. Аитов. Проблемно-проектный подход к формированию иноязычной профессиональной компетентности студентов (на примере неязыковых факультетов педагогических вузов): дис. д-ра пед. наук: 13.00.02 / Аитов В. – Санкт-Петербург, 2007. – 18 с.
4. Т. К. Цветкова. Развитие билингвизма в процессе изучения иностранного языка. Монография. – М.: Спутник, 2013. – 153 с.
5. И.Е. Брыксина. Искусственный билингвизм в поликультурном языковом образовании: лингвометодические аспекты / И.Е. Брыксина – Тамбов, 2011. – ИОСО. – 245 с. – С. 45.
6. Ожегов, С.И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – Российская АН.; - 3-е изд., стереотипное испр. и доп. – М.: АЗЪ, 1995. - 928 с.
7. Турчинов, А. И.. Профессионализация и кадровая политика теории и практики / А.И. Турчинов. – М.: Московский психолого-социальный институт, Флинта, 2000. – 272 с.
8. Хомский Н. Язык и мышление. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1999. 122 с.
9. Hymes D. On Communicative Competence // Sociolinguistics / eds. by J.B. Pride and J. Holmes. Harmondsworth: Penguin, 1972. P. 269-293.

УДК 37

МОТИВАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ

Арутюнян Елена Генриховна, Бедарева Наталья Петровна,
Выходцева Наталья Александровна

преподаватели Восточно-Казахстанского училища искусств имени народных
артистов братьев Абдуллиных
Усть-Каменогорск, Казахстан

Аннотация: В данной статье рассматривается понятие мотивация, типы потребностей, пути развития мотивов, факторы и способы повышения учебной мотивации.

Ключевые слова: мотивация, потребности, учебная мотивация, учащиеся

Мотивация — это процесс стимулирования кого-либо отдельного человека или группы людей к деятельности, направленной на достижение целей организации. Мотивация необходима для продуктивного выполнения принятых решений и намеченных работ.

Вследствие доминирующей роли социально-экономических условий, различные методы мотивация могут оказываться эффективными даже тогда, когда они основываются на некорректных допущениях (например, концепции «экономического человека» Адама Смита).

Все современные теории мотивации (Маслоу, МакКлелланда, Герцберга) делают основной упор на определение перечня и структуры потребностей людей.

Потребности — это осознанное отсутствие чего-либо, вызывающее побуждение к действию. Первичные потребности заложены генетически, а вторичные вырабатываются в ходе познания и обретения жизненного опыта [3].

Согласно теории Маслоу пять основных типов потребностей - это («физиологические», безопасности, социальные, успеха, самовыражения) образуют

иерархическую структуру, которая как доминанта определяет поведение человека. Потребности высших уровней не мотивируют человека, пока не удовлетворены, по крайней мере, частично потребности нижнего уровня. Однако эта иерархическая структура не является абсолютно жесткой и строгой [4].

Наиболее эффективная мотивация достигается, когда люди верят, что их усилия обязательно позволят им достичь цели и приведут к получению особо ценного вознаграждения. Мотивация ослабевает, если вероятность успеха или ценность вознаграждения оценивается людьми невысоко.

В современном образовательном пространстве на первый план выходит не просто обучение учащихся предметным знаниям, умениям и навыкам, а личность обучающегося как активного деятеля, имеющего соответствующую структуру потребностно-мотивационной сферы. Именно характер потребностей и мотивов, лежащих в основе деятельности, определяет направление и содержание активности личности, в частности вовлеченность - отчужденность, активность - пассивность, удовлетворенность - неудовлетворенность происходящим.

Мотив - это направленность школьника на отдельные стороны учебной работы, связанная с внутренним отношением ученика к ней. С.Л. Рубинштейн отмечал: «Для того чтобы учащийся по-настоящему включался в работу, нужно сделать поставленные в ходе учебной деятельности задачи не только понятными, но и внутренне принятыми им, т.е. чтобы они приобрели значимость и нашли, таким образом, отклик и опорную точку в его переживании. Одним из важнейших критериев педагогического мастерства в современной психологии считается результативность работы учителя, которая проявляется в успеваемости школьников и их интересе к предмету. В связи с вышеизложенным особое значение приобретает выделение внешних и внутренних мотивов учебной деятельности [2].

Внешние мотивы не связаны с усваиваемыми знаниями и выполняемой деятельностью. В этом случае учение служит учащемуся средством достижения других целей. По мнению Н.Ф. Талызиной: «При внутренней мотивации мотивом служит познавательный интерес, связанный с данным предметом. В этом случае получение знаний выступает не как средство достижения каких-то других целей, а как сама цель деятельности учащегося. Только в этом случае имеет место собственно деятельность учения как непосредственно удовлетворяющая познавательную потребность; в других же случаях ученик учится ради удовлетворения других потребностей, непознавательных»

Необходимо наметить пути формирования учебной мотивации. Задача учителя начальной школы и музыкальной школы, прежде всего и состоит в том, чтобы «открыть сердце ребенка», пробудить у него желание усваивать новый материал, научиться работать с ним. В психологии известно, что развитие мотивов учения идет двумя путями: 1) через усвоение учащимися общественного смысла учения; 2) через саму деятельность учения школьника, которая должна чем-то заинтересовать его. Работа учителя, прямонаправленная на упрочение и развитие мотивационной сферы, включает в себя следующие виды воздействий:

1. актуализация уже сложившихся у школьника ранее позитивных мотивационных установок, которые надо не разрушить, а укрепить и поддержать;
2. создание условий для появления новых мотивационных установок (новых мотивов, целей) и появление у них новых качеств (устойчивости, осознанности, действенности и др.);
3. коррекция дефектных мотивационных установок, изменение внутреннего отношения ребенка, как к наличному уровню своих возможностей, так и к перспективе их развития [3].

Учебная мотивация определяется многими факторами:

- самой образовательной системой;
- образовательным учреждением, где учится ребенок;

- организацией образовательного процесса
- психологическими особенностями ребенка;
- субъективным отношением педагога к ребенку [2].

Первым объектом изучения мотивации в теории учения является интерес. В повседневном, бытовом и профессиональном педагогическом общении термин «интерес» часто употребляется как синоним учебной мотивации.

Весьма действенным для развития мотивационного компонента является дух соревнования для младших школьников. Им всем хочется отличиться от своих сверстников, дать хороший ответ на поставленный учителем вопрос. В классе, где идет обсуждение проблемы, наблюдается оживление среди детей. Все тянут свои руки, пытаются высказаться.

Также, хорошо мотивируют младших школьников и групповые формы организации занятий, напоминающие сюжетно-ролевые игры. Однако здесь необходимо правильно распределить роли, установить в классе атмосферу доброжелательных межличностных отношений, основанных на взаимопомощи.

Чтобы ребенок хотел учиться, ему необходимо дать возможность проявить в учении умственную самостоятельность и инициативность. Можно воспитывать устойчивый интерес к учению, если использовать вопросы и задания, которые будут вызывать у детей активную поисковую деятельность. Существенным фактором для поддержания высокого уровня мотивации, возникновения интереса к учебному материалу является эмоциональная атмосфера на уроке. Если педагог подарит ребенку радость и удовольствие от достижения цели, то сам процесс учения станет более сильным стимулом, чем внешняя сторона занятий [1].

В заключении стоит привести существующие способы повышения учебной мотивации:

1. Деятельность учения школьника должна чем-то его заинтересовать.
2. Познавательные интересы школьников существенно зависят от способа раскрытия учебного предмета. Когда изучение предмета идет через раскрытие ребенку сущности, лежащей в основе всех частных явлений, то, опираясь на эту сущность, ученик сам получает частные явления, учебная деятельность приобретает для него творческий характер, а тем самым и вызывает у него интерес к изучению данного предмета.
3. Организация работы над предметом малыми группами и групповая сплоченность учащихся.
4. Использование отношения между мотивом и целью деятельности. Цель, поставленная учителем, должна стать целью ученика. Большое значение имеет осознание учеником своих успехов, продвижения вперед
5. Переживание учащимися собственной автономии или личностной причинности. Когда учащиеся испытывают личностную причинность в учебе, они воспринимают свои занятия как внутренне мотивированные. С другой стороны, если учеба воспринимается как обусловленная внешними факторами и обстоятельствами (наличием контроля, поощрений, наказаний и т. п.), то она постепенно утрачивает внутреннюю мотивацию;
6. Ощущение учащимися собственной компетентности (позитивные обратные связи в учебных ситуациях).
7. Ситуации свободного выбора (факторы, положительно воздействующие на внутреннюю мотивацию). Выбор, совершаемый самими учащимися, дает им возможность почувствовать свободу и самодетерминацию в учебе.
8. Переход от фронтального к групповым методам обучения обычно оказывает стимулирующее воздействие на внутренние мотивы учащихся, улучшает их общее отношение к занятиям.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Амонашвили Ш. А. Обучение, оценка, отметка. - М.: Просвещение, 1980.
2. Изучение мотивации поведения детей и подростков / под ред. Божович Л. И., Благондежина Л. В. - М.: Педагогика, 1972.
3. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. - М.: Просвещение, 2008.
4. Матюхина М. В. Мотивация учения младших школьников. - М.: Педагогика, 2004.

УДК 37

СПЕЦИФИКА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПЕДАГОГОВ И РОДИТЕЛЕЙ В УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

**Арутюнян Елена Генриховна, Плотникова Анна Георгиевна,
Курепина Регина Валерьевна**

преподаватели Восточно-Казахстанского училища искусств имени народных
артистов братьев Абдуллиных
Усть-Каменогорск, Казахстан

Аннотация: В статье рассматриваются проблемы взаимодействия педагогов и родителей в системе организации учебного процесса; основные принципы и функции работы с семьями учащихся. А также, по каким направлениям возможно эффективное сотрудничество с родителями с целью повышения мотивации обучения их детей.

Ключевые слова: педагогические взаимоотношения, функции, принципы, направления работы, родители.

Ситуация развития общества и системы образования в современных условиях требуют совершенствования и распространения педагогического взаимодействия ведущих воспитательных систем - семьи и образовательных учреждений. Необходимость коренного преобразования образовательно-воспитательной практики в работе с семьей, оказание педагогической помощи родителям в подготовке нового поколения к жизни в мире, который динамично обновляется, требует высокопрофессиональной деятельности педагогов.

Взаимодействие педагога с родителями учащегося направлено на создание единого воспитательного поля, единой социальной сферы, где наивысшие ценности являлись бы основой жизни, достойной человека.

Работа педагога с семьей, семейная политика признаются одним из приоритетных направлений социальной политики учреждения образования. Именно семья с раннего детства призвана формировать у ребенка нравственные ценности, ориентиры на построение разумного образа жизни. Однако практика показывает, что некоторые родители, не имея специальных знаний в области воспитания, испытывают трудности в установлении контактов с детьми. Поэтому взрастить новое поколение можно только общими усилиями педагогов, родителей и самих детей.

В связи с выделением различных типов семей с разным воспитательным потенциалом возникает необходимость дифференцированного подхода к работе преподавателя с родителями. Группы родителей можно формировать на основании следующих показателей: уровень педагогической культуры родителей, воспитанности и успеваемости их детей, тип семьи. Изучение преподавателем теоретических основ педагогического влияния на родителей, отработка и проверка на практике форм и методов взаимодействия с семьей формируют понятие «педагогическая культура родителей».

Трудности родителей с самоутверждением и самореализацией снижают их авторитет, затрудняют реализацию воспитательного воздействия, затрудняет влияние на формирование системы ценностей ребенка. Не справляясь с собственными воспитательными функциями, родители готовы делегировать их часть учебно-воспитательным учреждениям.

В процессе педагогического взаимодействия с семьей следует использовать следующие принципы:

1. Принцип гуманизации выражается в соблюдении субъект-субъектных отношений во взаимодействии с семьей; ценностном отношении к семье; в опоре на положительные аспекты.

2. Принцип целенаправленности (детальная разработка стратегии и тактики процесса взаимодействия с семьей; педагогический мониторинг данного процесса).

3. Принцип систематичности и последовательности требует постоянной диагностики и коррекции педагогического взаимодействия с семьей.

4. Принцип учета возрастных, индивидуальных и личностных черт: акцент внимания на педагогической ситуации развития ребенка в семье; культурологический подход к развитию личности как ребенка, так и взрослого в семье.

Функции педагогического взаимодействия современного педагога с семьей следующие:

- **просветительская** - обеспечивает родителей новейшей научной информацией о семье как педагогической системе;
- **учебная** - способствует развитию у родителей умения быть учителями своих детей, организовывать домашний образовательный процесс;
- **воспитательная** - способствует повышению воспитательного потенциала родителей;
- **развивающая** - влияет на личностный рост родителей и детей;
- **исследовательская** - проявляется в умении диагностировать проблемы семьи, изучать ее воспитательный потенциал;
- **информационная** - обеспечивает постоянный обмен информацией между педагогами и родителями о ситуации в семье;
- **корректирующая** - проявляется в умении разработать и осуществить программу коррекции семейных отношений в сотрудничестве с родителями и детьми;
- **прогностическая** – выражается в способности понять траекторию развития личности в семье и спланировать вместе с родителями перспективу этого развития;
- **организационная** - умение организовать разнообразные формы сотрудничества родителей с образовательным учреждением в учебное и вне учебное время;

К сожалению, гармонии отношений добиться не всегда удается. Бытует мнение «школа должна» и «семья обязана». Не смотря на то, что семья - это первый коллектив ребенка, где закладываются основы будущей личности, сегодня большинство семей озабочено решением проблем экономического, а порой и физического выживания, усилилась социальная тенденция самоустранения многих родителей от решения вопросов воспитания и личностного развития ребенка. Родители, не владея в достаточной мере знаниями о возрастных и индивидуальных особенностях развития ребенка, порой осуществляют воспитание вслепую, интуитивно.

В таких семьях нет прочных межличностных отношений, связей между родителями и детьми и, как следствие, «авторитетом» становится внешнее, зачастую негативное окружение, что приводит к «выходу» ребенка из-под влияния семьи. Создавшееся положение, наряду с другими объективными и субъективными причинами, способствует росту детской безнадзорности, преступности, наркомании и других негативных явлений в детской, подростковой и молодежной среде.

Образовательное учреждение, будь то школа или среднее специальное учебное заведение, есть один из важнейших социальных институтов, обеспечивающих воспитательный процесс и реальное взаимодействие ребенка, родителей и социума.

Педагогам важно установить партнерские отношения с семьей каждого воспитанника, создать атмосферу взаимоподдержки и общности интересов. Для формирования сотрудничества между преподавателями и учащимися в образовательном учреждении важно представлять коллектив как единое целое, как большую семью, которая сплочается и интересно живет только в том случае, если организована совместная деятельность педагогов, детей, родителей.

Следовательно, целесообразно значительную часть воспитательного процесса организовывать совместно с учащимися и родителями, а возникшие вопросы, проблемы и задачи решать сообща, чтобы прийти к согласию, не ущемляя интересов друг друга и объединяя усилия для достижения более высоких результатов.

Основные направления организации работы с семьей будут следующие:

- составление характеристик семей обучающихся;
- диагностическая работа;
- организация психолого-педагогического просвещения родителей;
- работа по организации совместной общественной деятельности и досуга;

- внедрение в семейное воспитание традиций народной педагогики;
- оказание информационной помощи родителям по вопросам нравственного образа жизни семьи, профилактике и диагностике наркомании и другим негативным проявлениям их детей;
- создание условий для обеспечения прав родителей на участие в управлении образовательным учреждением, организации деятельности общественных родительских формирований (Совета учреждения, попечительского совета, родительского комитета, Совета отцов и др.);
- активное включение в работу с семьей педагога-психолога, социальных педагогов, кураторов, педагогов по специальным предметам;

Основная цель всех форм и видов взаимодействия с семьей - установление доверительных отношений между детьми, родителями и педагогами, объединение их в одну команду, воспитание потребности делиться друг с другом своими проблемами и совместно их решать.

Таким образом, педагогом реализуется функция родительского просвещения и корректировка семейного воспитания - именно той стороны, которая имеет отношение к ребенку, режиму жизни и деятельности ребенка, обеспечивающие и коррекцию личности родителей.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Арнаутова Е.П., Иванова В.М. Общение с родителями: зачем? - М.: Просвещение, 1993. - 114 с.
2. Байбородова Л. Как развивать взаимодействие педагогов и родителей // Воспитательная работа в школе - 2004 №1 с. 85 - 86.
3. Куликова Т.А. Семейная педагогика и домашнее воспитание: Учебник для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Т.А. Куликова. - М.: Издательский центр «Академия», 1999. - 232 с.

UDC 159.9

MULTILINGUAL - A GLOBAL POSITION

Abugalieva Gulshat

*Senior lecturer of West Kazakhstan state University after M.Utemisova, magister
of pedagogical Sciences (Uralsk)*

Khassanova Aida

magistrant of Kalmak State University named after B.B.Gorodikov

Annotation

Multilingualism is the first step in the modern world. Trilingual education in Kazakhstan has become a source of science. The current state of the linguistic sphere, which does not apply to young and old. From preschool education to the whole, comprehensive linguistics, which encompasses all higher education institutions, will be able to achieve its highest status and help our children become conscious.

You know a lot of your mother tongue, even if you know more than one word. Knowing three or more is a spiritual world that is the only argument that you are the treasure of wealth. As part of the campaign "Road to school" in the school-gymnasium No. 7 named After S. Seifullin was organized charity event "Road to school", which was attended by children from low-income and large families, orphans and children left without parental care. But we have expanded the phenomenon of language, which we start with today's younger generation-preschool age, school students and students. How great is the breadth of the Universe, and paid and language skills of man will be so deep. Today, the language sphere requires a wide

education. They include the richest spiritual values, openness of consciousness, clarity of thought, the reality of teaching. Knew one man, values there, where in this noble deal. Language is the first activity of communication. The same actions can fully develop between several people. Knowledge cannot be imagined without language, without knowledge of language. As he came, one must learn the language, teach it until the power runs out. Language is a valuable world, reflecting the beauty of thought, the poetry of the word, the clarity of the heart. Multilingualism should have a special relationship between students and students in teaching. Language is not only a language, but also a language. In the study of language knowledge, I consider three groups. First of all, the artistry of language teaching, mastery of linguistics, expressiveness of linguistics. These three groups advance the directions of the language negotiation tool.

Training English language to children of preschool age is a very complicated process. Thanks to educators who are not afraid of this complexity. You need a lot of skills, research, a lot of effort. And for the teachers of the school, no doubt, great skill is required in knowing by heart many terms and teaching it in three languages. And for teachers of colleges and universities-a multilingual specialist. The main goal in educational institutions is to prepare multilingual generations and the ability to make them competitive.

The multilingual generation is a huge spirit in the consciousness of the nation, a great value. But, despite the fact that time has passed in centuries, the language heritage is inevitable for the child. And how and in what direction does the current generation use the unconditional heritage? What methods and techniques are used by teachers in teaching this multilingualism? It's not just a question. After all, the big mistakes of teachers who do not take into account, do not take into account the age characteristics of children and do not know how to properly apply language skills. Kazakhstan in teaching Sheel languages includes Russian, English, German. At the same time, in the study of language knowledge, first of all, not everything that concerns the 5 rules of work. Phonetics, grammar, vocabulary, morphology and syntax in language education. Don't start with language education until they know these rules.

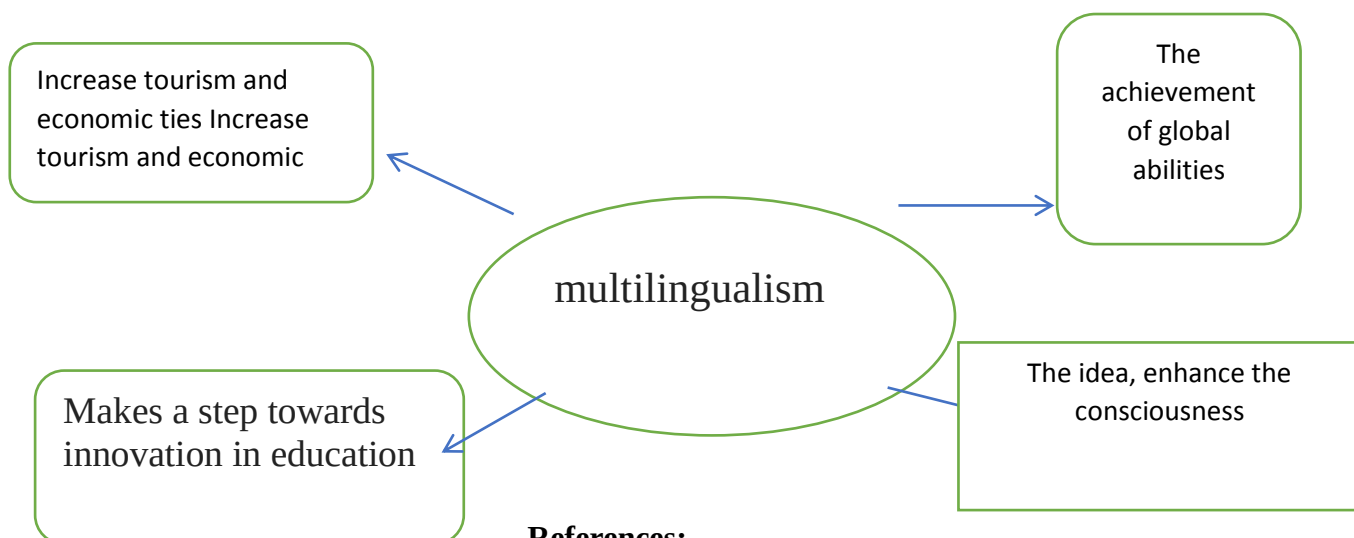
In foreign practice, the concept of multilingualism began with a deep understanding. Only one country with at least 7 languages, the countries of the world enrolled in the line claim major education. Including China. They, relying on strict discipline in education, returned a lot of knowledge. Thanks to this, he managed to win his place on the world stage.

I offer College students several methods of teaching foreign languages. To do this, you need to know, first of all, love for the profession, attitude to the profession, rich information about the profession. In the future, it should be taught with the help of a term suitable to the profession. There will be new terms in the passing Kazakh language. In this regard, in accordance with the Law of the Republic of Kazakhstan "on religious activities and religious associations", as well as in order to implement the Law of the Republic of Kazakhstan "on religious activities and religious associations", the government of the Republic of Kazakhstan decides: in the course of classes, it was always clear to the student that every new word that was memorized can be changed and reflected on. Playing learning is the most appropriate concept in education. But not too excited, not too easy, but not above the frozen rule, should strive for innovation. Basically, I often use this method of teaching students. During the lesson, the Desk places 1 glass of water on the surface and slowly drinks only at the desired time. With the help of drinking this water has a great impact on the oral cavity, the body. In this sense, a person understands all the information entering the brain. At present, the most optimal moment in the development of education is that the connection between the student and the teacher is too close and free. A newer occupation would be to understand that it is more common to use file contrasts using material means and, depending on their properties, to describe, analyze, synthesize as thought.

Today, multilingualism is supported at the world level. It has the highest priorities in the trade, economic and scientific spheres. Language as a source of education and education steps towards civilization. The highest level of language culture and language culture characterizes the natural

manifestation of man. In this sense, a person can always show his consciousness through language.

Language is a charming kind of our beautiful life. We will not make any mistakes in learning and teaching this language. Let's follow the knowledge and skills.

References:

- 1.state standard of primary education of the Republic of Kazakhstan. - Almaty: Republican publishing office of the Kazakh Academy of education.I. Altynsarina, 2009. - 23 P.
- 2.the concept of development of education of the Republic of Kazakhstan until 2015 / / Kazakhstan school. - 2004. - No. 2
- 3.Message of the President of Kazakhstan N. A. Nazarbayev to the people of Kazakhstan "Strategy" Kazakhstan-2050": a new political course of the established state". - Astana, 2012.

«БАҚШАДА» ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ САБАҚ ЖОСПАРЫ

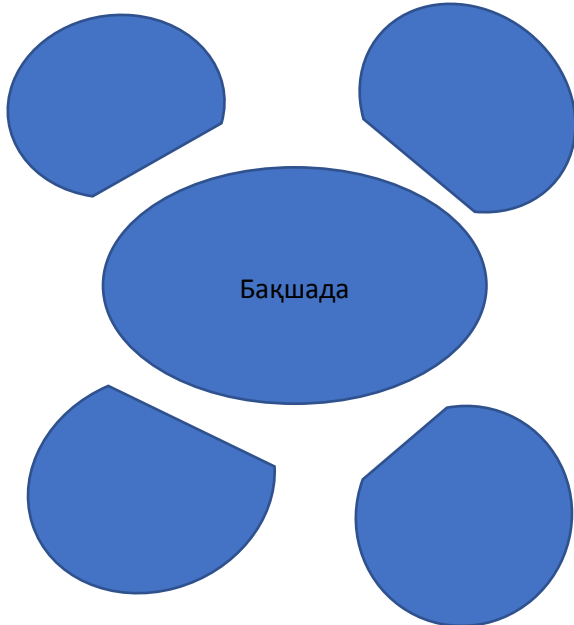
Кабаева Раушан Изтаевна

№39 Жалпы білім беретін орта мектептің бастауыш сынып мұғалімі
Алматы, Қазақстан

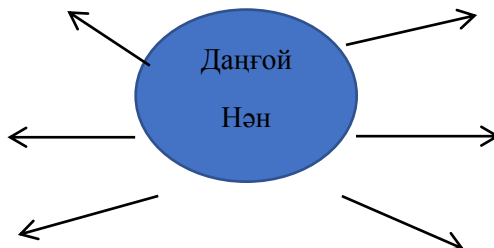
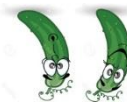
Пән: Әдебиеттік оқу	Мектеп: №39 ЖББОМ
Сынып: 2сынып	Мұғалімнің аты-жөні: Кабаева Раушан
	Қатысқандар: 20 Қатыспағандар саны: 0
Сабақтың тақырыбы:	<i>Бақшада</i>

Оқу сабақ арқылы қол жеткізетін оқу		2.2.3.1. Мұғалімнің көмегімен шығарманың тақырыбы негізгі ойды анықтау.
Бөлім:		2.Оқылым
Бөлімше:		3.1 Шығарманың тақырыбы мен негізгі ойды анықтау.
Ортақ тақырыбы		Саяхат
Сабақтың мақсаты SMART		Бақшаға саяхат жасау арқылы шығарманың тақырыбы мен негізгі ойды анықтайды.
Бағалау критерийлері		Барлық оқушылар орындай алады - Шығарманы түсініп оқиды және негізгі ойды анықтайды. - Шығарманың мазмұнын түсіндіреді және өмірмен байланыстырып мысалдар келтіреді. - Бақшаға саяхат жасай отырып жеміс пен жидекті бөліп көрсетеді. Оқушылардың көпшілігі - Тақырыпты болжайды, берілген сөздердің мағынасын ашады. - Түртіп алу мақсатында жаңа сөздердің мағынасын ажыратады. Кейбір оқушылар - Жазушыға еліктеп көркем сөздермен авторға хат жазады.
Сөздік қор		Даңғой, нән,.
Құндылықтарды дамыту		Н.Ә.Назарбаевтың «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында қоршаған ортаны сақтай отырып, жас ұрпақтардың бойына ұлттық тәрбиені сіңіру және өзіндік білім алу дағдыларын дамыту
Пәнаралық байланыстар		АКТ, дүниетану, қазақ тілі, өзін-өзі тану.
Алдыңғы меңгерілген білім		Бақша өсімдіктерін атайды және жеміс-жидектерді бөліп көрсетеді.
Сабақтың барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақта жоспарланған іс-әрекет «Ұшты-ұшты» ойыны Мұғалім ұшатын, ұшпайтын заттарды атайды оқушылар өздері ажыратады. Ұшса қолдарын көтереді, ұшпаса қолдарын көтермейді.	Ресурстар

Сабақтың басы 5 мин	1-критерий. <i>Бақшаға саяхат жасай отырып жеміс пен жидекті бөліп көрсетеді</i> «Суретке қара» әдісі . Топқа бөлу. Бақшаға саяхат жасату арқылы, себеттегі жеміс-жидектердің қима суреттері арқылы топқа бөлінеді. Топқа бөлу. Жеміс-жидектердің суреттері арқылы топқа бөлінеді. <i>Көкөністер мен жемістер</i> 	Интербелс енді тақта
Сабақтың ортасы 30 мин	<i>1топ- жеміс</i> <i>2топ-жидек</i> <i>3 топ- көкөніс</i> 2-критерий <i>Тақырыпты болжайды, берілген сөздердің мағынасын ашады.</i> Мағынаны тану «Кластер» құрастыру. Дескриптор: ✓ Бақша өсімдіктерін атайды, бөліп көрсетеді. ✓ Жеміс-жидектердің адам ағзасына пайдасы туралы түсіндіреді. ✓ «Бақшада» полиглот әдісі бойынша 3 тілде	

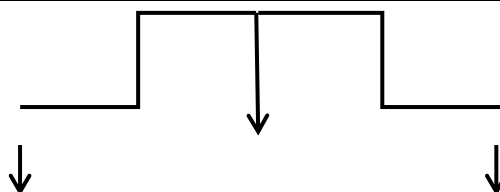
	атайды. (қазақша «Бақшада», орысша «В саду», ағылшынша « in the garden») Қалыптастырушы бағалау «Ынталандыратын қанатты сөздер» Жарайсың, керемет, жақсы, өте жақсы, ақылдысың,әліде саған жұмыс істеу керек,т.б) <u>Сабақтың тақырыбы мен мақсатын айтып өтемін.</u> 4-критерий Шығарманы түсініп оқиды және негізгі ойды анықтайды 5-критерий Шығарманың мазмұнын түсіндіреді және өмірмен байланыстырып мысалдар келтіреді Оқулықпен жұмыс. Мысал. <u>«Даңғой»</u> Дескриптор: ✓ Мысалды тізбектеп оқиды, мазмұнын түсіндіреді. ✓ Рөлге бөліп оқиды. ✓ Мысалдағы кейіпкерлерді өмірмен байланыстырып, мінез құлқын салыстырады. ✓ Мәтіннің неліктен мысалға жататынын білді. ҚБ «От шашу» 3-критерий Түртіп алу мақсатында жаңа сөздердің мағынасын ажыратады. Дәптермен жұмыс. «Түртіп алу» әдісі «Даңғой» сөзін топтастырады. Даңғой-мақтаншақ, өркөкірек, өзімшіл, мансапқор, Нән-үлкен, дәу, ірі, алып,зор. Мәтін неліктен мысалға жатады? Белгілерін ата.(кейіпкері,қорытынды ойы) Оқулықтағы кестемен жұмыс <table><tr><td>Мысалда берілген сөздер</td><td>Мағынасы</td></tr><tr><td>.....</td><td>Мақтаншақ</td></tr></table>	Мысалда берілген сөздер	Мағынасы		Мақтаншақ	
Мысалда берілген сөздер	Мағынасы					
.....	Мақтаншақ					

	Даңғойланды 	Мақтанды Үлкен болам Таса жерде Керекке,қажетке, Пайдаға	
	Дескриптор: 1. Жаңа сөздердің мағынасын ашу, бірнеше мағына беретінін жазу. 2. Осы сөздерді естеріне сақтайды. 3. Қатесіз және сауатты жазу. 4.Берілген сөздердің мағынасына сәйкес сөздерді дұрыс табады. 5.Мәндес сөздерді естеріне сақтайды ҚБ «Смайлинг» арқылы 6- Критерий Жазушыға еліктеп көркем сөздермен авторға хат жазады Топтық жұмыс. «Бірлесіп орындап көр» әдісі 1-топ: Мысалды суретпен бейнелеу. 2-топ: Сахналау 3-топ: Авторға хат Дескриптор: 1. Мысал кейіпкерлерінің суретін салады 2. Кейіпкерлердің образына кіріп рольде ойнайды. 3. Өз ойларын қысқаша авторға хат ретінде жазып жеткізеді. ҚБ:«Бас бармақ» Сергіту жаттығуы <u>«Картон отырғызу» ойыны.</u>		

Автор туралы әңгімеле.

Есентай Ерботин

Павлодар
облысында туған

Ақын

«Өрнек»,
«Өнеге»,
Т.б кітаптары бар

Қосымша білім: Есентай Ерботин

Есентай Ерботин (1940-1992)

Павлодар обл. Баянауыл ауданында дүниеге келген. 1950 ж. Республикалық «Балдырған» журналына балаларға арналған сықақ өлеңдері жарияланды. «Өрнек», «Серік пен Берік», «Менің досым», «Далаға саяхат» кітаптары бар.

ҚБ «бағдаршам» арқылы бағалау

«Бағдаршам»
(бағалау парағы)

- Қызыл түс – орындай алмадым;
- Сары түс – жауабыма сенімді емеспін;
- Жасыл түс – барлығы түсінікті, тапсырманы орындай алдым.

Кері байланыс.

Даңғой қиярдың іс – әрекетіне өз көзқарасыңды білдір.
Swod арқылы жүргізу

		
Саралау Оқушыларға көбірек қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз?	Бағалау оқушылардың материялды меңгеру деңгейін тексеру жоспарыңыз?	Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы
Баланың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін білім беруді қажет ететін балаларға қолдау жасаймын. Оқушылар санасында болып жатқан өзгерістерді бақылап, оның дамуын жан-жақты зерттеп, сабақ әдістерін өзгертіп отырамын. Сабақ оқушылардың әрекетімен бағаланатынын ескере отырып, қалай оқыту керек екендігіне мән беремін.	Әр тапсырманы орындау барысында бағалап отырамын. Тапсырманың түрлеріне қарай бағалаудың мынадай түрлерін қолдандым . «Бағдаршам» әдісі, «Жапондық бағалау» әдісі, «Бас бармақ» әдісі, «Қол шапалақтау» әдісі.	Қоршаған ортада және сергіту сәтін жасаған кезде бір –біріне кедергі жасамауын, қауіпсіздік ережесін сақтау керектігін

		ескертемі н.
--	--	-----------------

Ықшам сабақтың сабақ жоспарлауға ықпалы

Мен осы курсқа келгенше жаңартылған бағдарламаның мақсаттары мен міндеттерінен, бағалау түрлерінен бейхабар едім. Курс барысында ұзақ мерзімді жоспар жазуда көптеген қиындықтар кездесті. Бірақ топтық талқылау жұмыстары және тренер көмегі сонымен қатар басқа адамдармен бірлесе отырып жұмыс жасау барысында түсінді. Курс барысында мұғалімнің оқушыға бағыт бағдар беруші, ал оқушы ізденуші екеніне көзім жетті. Көптеген қиындықтарды жеңуде маған теориялық білімім көмектесті. Теориялық білімді мен мұғалімге арналған нұсқаулықтан, әр пәнге арналған бағдарламадан, критериялды бағалауға арналған нұсқаулықтан оқып, өзімнің сұрақтарыма жауап таба алдым. Алған білімімді практикада қолдана отырып, білімімді одан әрі жетілдіремін.

УДК 378. 147: 811.112.2

DIE ANWENDUNG DES GESCHÄFTSBRIEFES IM BERUFSBEZOGENEN DEUTSCHUNTERRICHT

Gauchar Shussupova

Lehrer der Eurasischen Nationalen Gumilyov – Universität,
Nur-Sultan, Kasakhstan

Gulisat Nurbekova

Lehrer der Eurasischen Nationalen Gumilyov – Universität,
Nur-Sultan, Kasakhstan

Annotation: Der vorliegende Vortrag ist die Lehre den Grundlagen des Geschäftsbriefes gewidmet. Die richtige Erledigung des Geschäftsbriefes hat die große Bedeutung für die Errichtung der Geschäftskontakte und der erfolgreichen Geschäftsführung. Der Erfolg der Geschäftskontakte, der Geschäftsverhandlungen hängt in vieler Hinsicht davon ab, inwiefern der Experte die Sprache beherrscht, um den Partnern mit Hilfe der Verständigungsmittel die Geschäftsvorschläge zu erklären und als Folge der gegenseitigen Vereinbarungen die gemeinsamen Lösungen zu produzieren.

Die praktischen Aufgaben wurden im berufsbezogenen Deutschunterricht mit den Studenten des 2. Studienjahres der Fachrichtung "Tourismus" der Eurasischen nationalen Universität namens L. Gumilyov approbiert. Die Approbation hat die positiven Ergebnisse vorgeführt.

Die Stichwörter: der Experte, die professionelle Ausbildung, der Geschäftsbrief, die sprachlichen Standardklischees, der offiziell-geschäftliche Stil der Rede

In diesem Artikel werden die praktischen Aufgaben der Entwicklung der Fertigkeiten zur Führung des Geschäftsbriefes vorgestellt. Diese Aufgaben tragen zur Entwicklung der kommunikativen Kompetenz bei den Studierenden nicht philologischer Fachrichtungen auf dem Gebiet der schriftlichen und mündlichen Geschäftskommunikation, sowie zur Vertiefung des Sprachwissens bei.

Das Thema ist heute bei uns sehr aktuell. Erstens, in der beruflichen Tätigkeit fast jeder Experte arbeitet mit der großen Mengen der Geschäftsdokumentation auf der Fremdsprache, wenn es sich um die Berufe handelt, wo die Fremdsprachebeherrschung für die Arbeit vorrangig ist. Zweitens, viele unsere Studenten, Masterstudenten nehmen an verschiedenen internationalen Programmen (DAAD, Bolaschak, Erasmus, Goethe-Institut), den Konferenzen teil und die Beherrschung der Geschäftssprache ist einfach notwendig. Und drittens, es ist uns bekannt, welche Schwierigkeiten unsere Studenten haben, die Master machen würden. Deshalb hat die Beherrschung der Geschäftssprache eine große Bedeutung auf dem Gebiet der Bildung, der geschäftlichen Kontakte, und auf dem Gebiet der Geschäftsführung.

Die Geschäftssprache vermutet die Fähigkeit, die Notizen auf der Fremdsprache zu machen, eine Umfrage zu bilden und auszufüllen, auf die Fragen der Umfrage zu antworten, eine Bewerbung, Studienbewerbung zu schreiben, eine kurze oder entfaltete Autobiografie zu schreiben, eine Inhaltsangabe zu schreiben, die persönlichen oder geschäftlichen Briefe zu schreiben. Dazu muss man die notwendige Form der Sprechetikette der Sprachträger, einschließlich der Form der geschäftlichen Etikette verwenden. Deshalb im berufsbezogenen Deutschunterricht sollen die Studenten die Kulturschreibung der Briefe auf der Fremdsprache, das Wissen der Stilbesonderheiten des Geschäftsbriefes, die Zusammenfassung, die sprachlichen Standardklischees und die Regeln der äußerlichen Erledigung der Dokumente erlernen.

So ist es nötig aus ganz obengenannten einige Gründe zu bemerken, die die Aufgabe der Vorbereitung der Studenten zur Geschäftskommunikation auf der Fremdsprache schriftlich, unter anderem vorbringen. Man kann folgende Hauptgründe wählen:

1. Die zukünftigen Absolventen bereiten sich auf die berufliche Tätigkeit vor.
2. Das berufsbezogene Erlernen vermutet die Vorbereitung auf die praktische Fremdsprachebeherrschung auf den verschiedenen Gebieten der Tätigkeit, einschließlich auf dem offiziell-geschäftlichen Gebiet.
3. Viele Studenten in Kasachstan bereiten sich vor, die Prüfung für das Erhalten des internationalen Zertifikates in der Fremdsprache abzulegen, deren Aufgaben die vielseitige Fremdsprachebeherrschung, einschließlich der Fähigkeit der Geschäftssprache vorsehen.

Beim Erlernen der schriftlichen Geschäftskommunikation zu arbeiten, muss man die Schwierigkeiten beachten, die sich bei den Ausgebildeten in der Regel treffen. Bei den Ausgebildeten gibt es keine Arbeitsfertigkeiten und Arbeitsfähigkeiten mit dem Text des Geschäftsbriefes in der Muttersprache. Viele Studenten haben keine deutliche Vorstellung über die wichtigen Begriffe, solche wie die Textstruktur des Geschäftsbriefes, seines Planes, des Hauptgedankens, der unbedeutenden Tatsachen, der Einzelheiten. Um die Schwierigkeiten zu bestimmen, die die Lernenden bei der Zusammenstellung der geschäftlichen Briefe erproben, haben wir die Umfrage der Studenten durchgeführt und haben die Ergebnisse vorgeführt, dass aus 94 Studenten 56 (59 %) haben Probleme bei der Schreibung der geschäftlichen Briefe:

- wissen nicht, wie das Formular der Geschäftsbriefe aufgemacht wird - 49 %
- wissen nicht, wie Struktur des Geschäftsbriefes aussieht - 45 %
- können das Ziel des Briefes nicht abfassen - 45 %
- wissen keine Regeln der Zusammenstellung der Geschäftsriefe-40 %
- verfügen über die ausreichende Terminologie nicht-26 %
- können das Wesen des Briefes nicht kurz darlegen -20 %
- es fehlt am Wortschatz bei der Zusammenstellung des Textes - 20 %

Wir haben die Arten der Briefe auch bestimmt, die in unserer Ausbildungsinstitution es gefordert sind: die Erklärung, die Zusammenfassung, die Inhaltsangabe, der Vortrag, die E-Mails.

Der Geschäftsbrief wie die Art des Sprechverkehrs entwickelt sich aufgrund des authentischen Materials. Deshalb ist es den Studierenden wichtig, mit vielfältig nach der Struktur von den Zeitungs- und technischen Artikeln, mit den Materialien der Radio- und Fernsehsendungen, mit verschiedener Dokumentation zu arbeiten, die spezielle Lexik bereichernd. Verwendete authentische Audio- und Videoträger, die die lebendige Sprache sind, helfen den Studenten, die nützlichen Fertigkeiten und die Fähigkeiten des Geschäftsverkehrs zu entwickeln, die Normen des Sprech- und nicht Sprechverhaltens zu produzieren, die Probleme des Geschäftscharakters zu besprechen.

Leider, das Schreiben wie die Art der Arbeit wird meistens nur wie das Mittelerlernen, d.h. wie das Mittel des Behaltens und der Befestigung im Gedächtnis der graphischen Weise des Wortes, der lexikalischen Einheiten und der grammatikalischen Strukturen verwendet. Deshalb muss man richtig das Zielerlernen dem Schreiben und der schriftlichen Rede bestimmen, die Rolle des Schreibens in der Entwicklung anderer Fähigkeiten berücksichtigen, die Übungen richtig verwenden, diese Übungen in der herankommenden Etappe des Erlernens erfüllen. Oft senken wir, die Lehrer, die Arbeit am Schreiben wie vom Zielerlernen das die Beherrschung von den Prinzipien der Konstruktion des schriftlichen Ausspruchs vermutet, die Entwicklung der Fähigkeiten und der Fertigkeiten frei und richtig, die Gedanken in der Fremdsprache schriftlich zu äußern. Diese Fertigkeiten sind für die Kommunikation und den Selbstausdruck für die Lösung der realen alltäglichen Aufgaben der Kommunikation notwendig: die Auffüllung der Umfragen; die Schreibung der persönlichen und geschäftlichen Briefe; die Zusammenstellung der Autobiografie/Zusammenfassung; die Schreibung der Erklärungen auf die Einstellung, die Aufnahme auf das Studium usw.; die Schreibung der Gutachten; die Schreibung der Inhaltsangaben; die Schreibung der Vorträge und der Thesen; die Schreibung der Essays; die Schreibung E-Mails (der elektronischen Briefe), der Postkarten usw.

In den gegebenen Typen der Texte wird die besondere Aufmerksamkeit dem Inhalt der Mitteilung und seiner strukturellen Organisation geschenkt. Da die schriftliche Rede in einem bestimmten Sinn als die mündliche Rede komplizierter ist, so fordert sie die größten Meisterschaft und die Fertigkeit in der Errungenschaft der Deutlichkeit, der logischen Reihenfolge, und, also der Ausdruckskraft, d.h. des tieferen Wissens der Sprache.

Das Erlernen der schriftlichen Rede nimmt die verschiedenen Sprechübungen auf: die Sprechübungen für das Lernen der Zusammenstellung der schriftlichen Mitteilung; die schriftlichen-Sprechübungen für die Arbeit mit dem Drucktext; die schriftlichen-Sprechübungen, die vom Prozess der Lektüre, des Hörens und des mündlichen Verkehrs bedingt sind.

Die schriftlichen-Sprechübungen für die Arbeit mit dem Drucktext, außer den durch allen bekannten Übungen, können enthalten, wie E.A. Maslyko behauptet [1; 23], die Folgenden:

- Schreiben Sie den Text ab, aus ihm die nebensächlichen Wörter und die Sätze ausschließend;
- Bilden Sie die schriftliche Mitteilung dem realen oder vorgestellten Adressaten, den Inhalt des Briefes verwendend;
- Bereiten Sie den Plan-Konspekt des mündlichen Vortrags vor, die Auswahl der Texte nach dem Thema oder dem Problem verwendend.

Bei der Lektüre das Interesse stellen vor, nach Meinung E.A. Maslyko, die schriftlichen Übungen des Typs:

- Finden Sie im Text und schreiben Sie die notwendigen Informationen aus;
- Machen Sie die schriftliche Übersicht nach dem Thema oder dem Problem, dabei verschiedene Quellen in der Fremdsprache verwendend;
- Bilden Sie die Inhaltsangaben den Artikeln der speziellen Zeitschrift (der Sammlung);
- Nach der Analogie mit dem Artikel (ihrer Struktur) bereiten Sie das Material für die vermutete Veröffentlichung in der speziellen Zeitschrift vor;

- Im Laufe der Literaturlektüre (der Texte) machen Sie die schriftlichen Notizen für die nachfolgende Arbeit mit dem Material.

Beim Hören der ausländischen Rede auf das Gehör können die Ausgebildeten die Notizen machen: 1) den Konspekt des Audiotextes nach dem im Voraus angebotenen Plan (nach den Stichwörtern zu bilden); 2) die Notizen zu den abgedruckten Stützsignalen im Laufe des Hörens des Audiotextes zu machen; 3) entsprechend der aufgegebenen kommunikativen Situation (der Aufgabe), aus dem Audiotext die Informationen zu wählen und sie aufzuschreiben.

Bei der Wahrnehmung der schriftlichen Rede bilden die Studenten die Liste der Fragen für die Besprechung mit dem realen oder vorgestellten Gesprächspartner; die Thesen, wählen die schriftliche Vorlesung auf den Karten aus, bilden die Tabellen für die mündliche Mitteilung von einem bestimmten Thema (dem Problem) oder der Situation.

Die Praxis der schriftlichen Rede lässt zu, die Bearbeitung des Drucktextes oder des Audiotextes nach dem Gedächtnis zu machen, nach dem Plan oder die schriftlichen Vorschläge nach der Lösung einer bestimmten Frage oder einem bestimmten Problem zu machen. Die Fähigkeit, in der schriftlichen Rede die Gedanken in der Fremdsprache darzulegen ist es nötig konsequent und ständig zu entwickeln. Für die Lösung dieser Aufgabe existiert die Reihe der Übungen des fertilen-produktiven Charakters. Die Übungen, die, zum Beispiel, vom deutschen Methodiker Gerhard Neuner angeboten werden [3; 123], sind in einer bestimmten Reihenfolge von einfach zu kompliziert, von der Reproduktion zur Zusammenstellung der eigenen Meinung, die Positionen gebildet. Alle Übungen werden schriftlich erfüllt. Das Interesse stellen solche Aufgaben vor wie zum Beispiel:

- Stellen Sie den Anfang und das Ende der Geschichte wieder her;
- Stellen Sie den Dialog nach den abgesonderten "richtenden" Erwiderungen wieder her;
- Ändern Sie die Art des Textes (die Mitteilung für das Gespräch, den Dialog für die Beschreibung);
- Die mehrdeutige Situation beschreiben Sie in verschiedenen Texten und den Dialogen;
- Erklären Sie den Widerspruch zwischen den Text- und illustrativen Informationen;
- Antworten Sie auf den Brief vom Brief, dem Telefongespräch, dem Gespräch usw.;
- Wählen Sie die Stichwörter aus, die zum im Voraus bestimmten bekannten Ergebnis führen, u.a.

Für die schöpferischen schriftlichen Aufgaben können die Geschäftstexte des informativen Charakters verwendet sein, wie G. Neuner meint. Vor den Lernenden werden die Fragen des persönlichen Charakters gestellt, zum Beispiel: Welche Bedeutung haben die bekommenen Informationen für mich? Wodurch unterscheidet sich meine Welt von der Welt meines Altersgenossen im Ausland? Warum existieren diese Unterschiede?

In der modernen deutschen Methodik nach dem Lernen dem Schreiben und der schriftlichen Rede in der Fremdsprache hat den Vertrieb sogenannt «den kreativen Brief» bekommen. Unter «dem kreativen Schreiben» werden die Übungen des produktiven Charakters, vielfältig nach der Form und nach dem Inhalt gemeint. Die Methodiker, die «das kreative Schreiben» verwenden, stellen vor sich die konkreten Fragen: wann, wie viel und zu welchem Ziel muß man schreiben? Macht das Schreiben Spaß und wem? usw.

Die Merkmale dieser Übungen bestehen darin, dass sie unbedingt schriftlich erfüllt werden, nach dem Inhalt tragen den sprech-schöpferischen oder halbschöpferischen Charakter. Sie sind interessant und spannend wie für die Studenten, als auch für die Lehrer. Es ist nötig drei wichtigsten Bedingungen bei der Einleitung im Unterricht des kreativen Schreibens nicht zu vergessen: die Zielerlernen, die Prinzipien, die Methoden und Verfahren, sowie die Lehrkontrolle.

In den Deutschlehrwerken, wie «Im Beruf», «Schreiben Intensivtrainer» [2; 23] erfüllen unsere Studenten eine Reihe der schöpferischen schriftlichen Aufgaben, zum Beispiel, Briefschreiben, Autobiografie, Schreiben der Inhaltsangabe, Umfrage-Formularausfüllen, usw. Sie werden teilweise nach den Stützen, teilweise nach der Analogie erfüllt.

Leider, nicht viele Lernenden können die Geschäftsbriefe in der Fremdsprache kompetent zu schreiben. Der Geschäftsbrief, natürlich, die komplizierte Fertigkeit, fordert die riesige Arbeit eben. Vor allem, man muss die Studenten in die Schlüssellexik nach dem vorliegenden Thema einführen. Für das Erlernen dem Geschäftsbriefschreiben muß man mit der Reihe der Sprechübungen beginnen. In der ersten Etappe können die Übungen auf das Behalten der Sprechformeln, des Klischees, die Formen der schriftlichen Anrede zum Adressaten, die Weisen des Ausdruckes der Dankbarkeit, Bestätigungen des Brieverhaltens angeboten sein. Bei dem Briefschreiben ist es wichtig zu wissen, wie man den Brief beginnen und beenden muß. Die Briefe muss man im geschäftlichen, deutlichen, natürlichen Stil schreiben. Der Text soll klar, informativ sein, ohne überflüssige Wörter und die Wiederholungen. Man darf nicht über die Korrektheit der Formulierungen, der Höflichkeit in der schriftlichen Anrede mit dem Partner vergessen. Es gibt: die offizielle Anrede, die offizielle Anrede namens, die offizielle Anrede nach dem Namen und dem Titel, die weniger offizielle Anrede nach dem Namen. Der deutsche Abschied im Brief hat die Standardformulierungen, die weniger offiziellen, persönlichen Formulierungen.

Im praktischen Teil unserer Arbeit bieten wir die Fragmente einiger Aufgaben für die Leistung der Fähigkeiten und der Fertigkeiten an frei und richtig, die Gedanken in der Fremdsprache schriftlich zu äußern. Bei der Wahl der Aufgaben bemühten wir uns, an der strengen Reihenfolge «von einfach zu kompliziert festzuhalten»:

1. *Sie schreiben an die Firma Braun. Sie kennen niemanden persönlich. Wie lautet die Anrede?*

2. *Am Ende des Briefes steht die Grußformel. Welche Formel verwendet man normalerweise in deutschen Geschäftsbriefen?*

Weiter folgt die Durchsicht der Brieftexte, die Bestimmung der Schemen verschiedener Briefe, der Stützgedanken, der Stichwörter. Die Lernenden machen eine Textanalyse der Briefe, geben die Charakteristik ihrer Autoren, bestimmen den Charakter des Briefes (persönlich, familiär, geschäftlich, problematisch; den Brief der Dankbarkeit, der Gratulation, der Einladung usw.), analysieren die Mittel der Darlegung der Gedanken in verschiedenen nach dem Stil und dem Charakter die Briefe, die Mittel des Übergangs gegen einen Gedanken zu anderem usw.

Bei der Schreibung der Autobiografie ist es wichtig zu wissen, dass dieses Dokument in Form von der Tabelle vorzustellen. Dadurch können wir dem Lesenden erleichtern. Als Beispiel bieten wir einige Aufgaben für die richtige Erledigung des Dokumentes an:

1. *Der tabellarische Lebenslauf. Ordnen Sie die Schlüsselwörter den Lebenslaufteilen zu.*

2. *Finden Sie Schlüsselwörter zu den Texten rechts.*

3. *Bringen Sie die folgenden Teile eines Lebenslaufs in die richtige Reihenfolge.*

4. *Zwei Möglichkeiten einen Lebenslauf zu schreiben.*

5. *Schreiben Sie Ihren Lebenslauf.*

Bei der Auffüllung der Formulare muss man alle Punkte beachten.

Bei der Vorbereitung des Vortrags, der Mitteilung, des Artikels, der Zusammenfassung muss man einen Plan machen und die speziellen Wendungen, das Klischee verwenden.

Also, die höher vorgestellten Fragmente der Aufgaben tragen zur Erhöhung der Unterrichtseffektivität, der Motivationsverstärkung der Studenten zum Erlernen der berufsbezogenen Fremdsprache und der Bildung des kommunikativen Kompetenzbereiches auf dem Gebiet des geschäftlichen schriftlichen und mündlichen Verkehrs bei. Das bekommenes Wissen, nach Meinung der Studenten, erlaubt dem zukünftigen Experten professionell, sachkundig und operativ mit den ausländischen Kollegen zu arbeiten, die Geschäftskorrespondenz, die Geschäftsverhandlungen zu führen, an verschiedenen internationalen Konferenzen teilzunehmen.

Literaturverzeichnis:

1. Маслыко Е.А. Настольная книга преподавателя иностранного языка.—Минск, 2004. — 200 с.

2. Burger E. Schreiben Intensivtrainer A1, A2 Langenscheidt. – Berlin, 2008. – 62 S.
3. Neuner G. Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts.– Kassel, 1993.– 184 S.
4. Funk H. Berufsbezogener Deutschunterricht. Grundlagen-Lernziele-Aufgaben // Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts. Sondernummer, 1992. S. 4–15.

ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИНИ ЎРГАНИШДА МАКТАБ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАРГА ҚИЗИҚИШЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Хакимжонов Баходир Хакимжонович

Гулистон давлат университети, Таълим сифатини назорат қилиш
бўлими бош мутахассиси
Сирдарё вилояти, Гулистон шаҳри,

Аннотация: Ушбу мақолада умутаълим мактабларининг тарих дарсларида кўргазмали куроллар ёрдамида мураккаб тарихий жараён, тарихий ходисалар ва тарихий тушунчаларнинг маъносини соддароқ тушунтириш усулари ҳақида баён этилган. Бундан ташқари, тарих фанини ўқитишда педагогиканинг назария ва амалиёт бирлиги принципининг ўзаро уйғунлиги ҳамда ўқувчиларнинг ўз фикр ва мулоҳазаларини мустақил ва таҳлилий фикр билдириш қобилиятларини шакллантириш усуллари акс эттирилган.

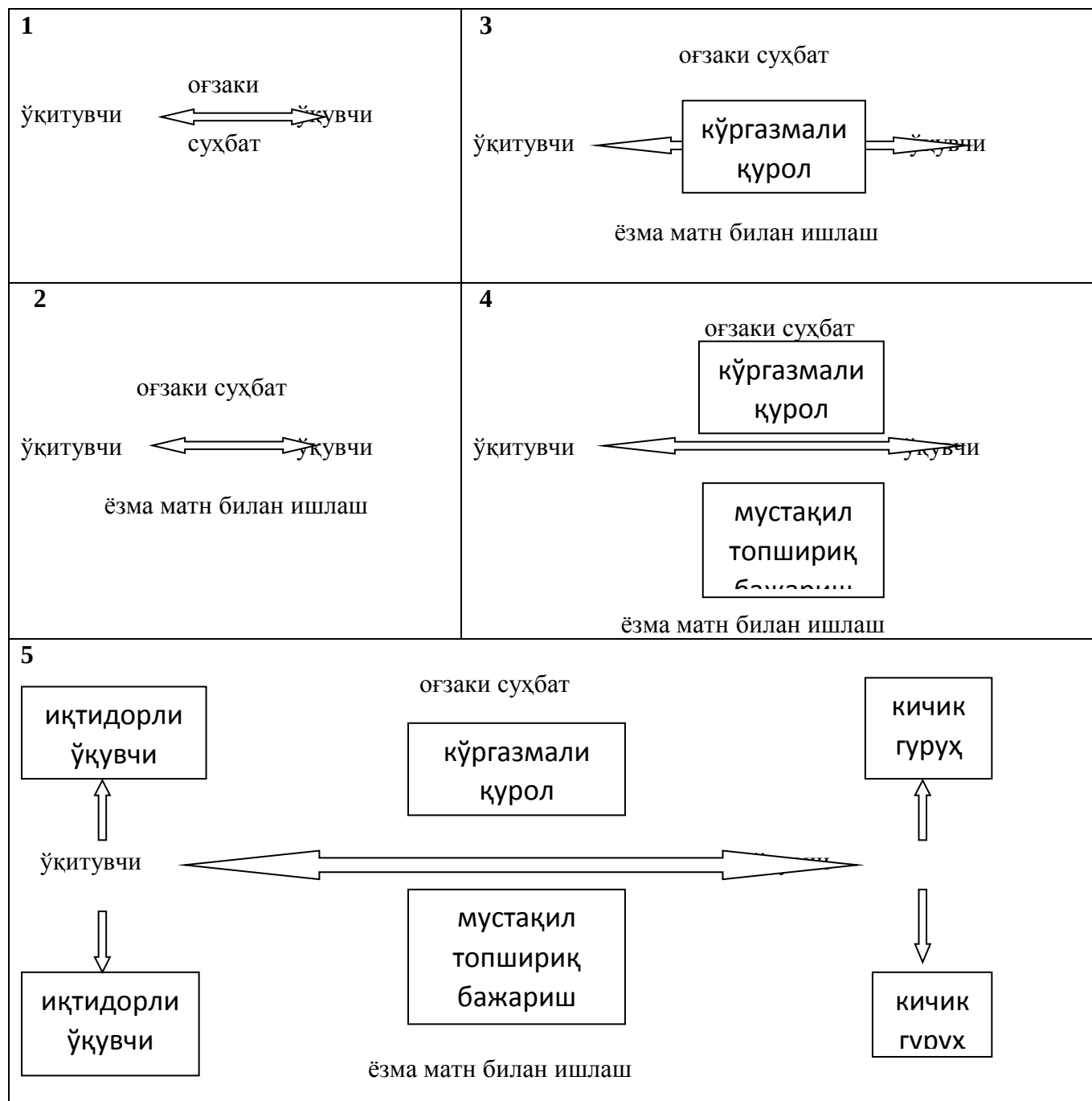
Калит сўзлар: креатив фикрлаш, мунозара, хронокросс, кроссворд, блиц саволлар, мотивация, таълимий мақсад, компетенциявий ёндашув.

Ҳозирги кунга келиб, мамлакатимизда таълим тизимини такомиллаштириш асосида ҳар томонлама етук, баркамол, креатив фикрлашга қодир, иродали, ватанпарвар, фидоий ва ташаббускор кадрларни тайёрлашга катта эътибор берилмоқда. Бу ўз-ўзидан ўқувчиларимизнинг дарсларга бўлган қизиқиш хусусиятини ошириш ва ўқитувчиларнинг ҳар томонлама таълим ва тарбияга эътиборини кучайтиришни талаб этади.

Умумтаълим мактабларида тарих дарсларини ўқитилишида кўпроқ назарияга эътибор қаратилиб, амалий дарсларнинг ўтказилишига эътиборсизлик билан қаралмоқда. Тарих фани ўқитувчилари учун дарс давомида амалий машғулотлар ва мустақил ишлашга мўлжалланган топшириқлардан иборат махсус методик қўлланмалар етарли бўлмаганлиги сабабли аксарият ҳолларда дарсларни маъруза шаклида ўтиш билан кифояланишмоқда. Назария ва амалиёт бирлиги принципи–тарих фанини ўқитишда ўқувчиларга назарий ва амалий билимларни ўзаро уйғунликда сингдириш, ўз фикр ва мулоҳазаларини эркин айта олиш ҳамда тарихий даврга таҳлилий фикр билдириш қобилиятларини шакллантиради. Идрок қилиш пайтида қанча кўп сенсорлик (сезги) каналларидан фойдаланилса, эсда олиб қолинган билимларнинг миқдори ва сифати шунчалик юқори бўлади. Агар билимлар фақат маъруза орқали (пассив тинглаш йўлида) берилган бўлса, ундан маълум вақт, бир неча кундан сўнг уларнинг фақат 25% ни эслаш мумкин ҳолос. Агар дарсда билимлар маъруза ўқиш (тинглаш), тақдимот ва кўргазмали намойиш (кўриш, ушлаб кўриш ва шу қабилар) орқали берилса, мавзу доирасида баҳслашилса, маълум вақт ва бир неча кундан сўнг маълумотларнинг 75% ини эсга тушириш мумкин. Агар билимларни идрок қилишда

бир неча сенсорлик каналлари биргаликда ишга солинган бўлса, маълумотларнинг қисқа хотирадан узоқ хотирага ўтиш жараёни тезлашади, бу эса билишнинг асоси ҳисобланади.

Тарих фанини ўқитишда педагогиканинг назария ва амалиёт бирлиги принципи ўзаро уйғунлиги, ўқувчиларнинг ўз фикр ва мулоҳазаларини мустақил ҳамда таҳлилий фикр билдириш қобилиятларини шакллантиришнинг қуйидаги педагогик моделини келтирамиз(1 расм).

1 расм. Ўқувчиларнинг ўз фикр ва мулоҳазаларини мустақил ҳамда таҳлилий фикр билдириш қобилиятларини шакллантиришнинг педагогик модели

Ушбу моделга кўра 1-устунда ўқитувчи дарс давомида фақат ўзи мавзунини тушунтиради ва дарснинг мустаҳкамлаш қисмида ўқувчилар билан савол-жавоб тарзида уларнинг билим, кўникма ва малакаларини мустаҳкамлайди. Дарснинг дастлабки 20 дақиқаси самарали бўлади, кейинги дақиқаларда маърузани давом эттирилишида мотивациянинг пасайиши кузатилади, ўқувчи зерикади, маърузага оид билимларнинг 75%

ни унутади, дарснинг мустаҳкамлаш ва савол-жавоб қисмида ўқувчи ўзини сергак тутати, маълумотларни ёдида сақлаб қолишга ҳаракат қилади. Ўқувчиларнинг ҳаракати мавзунини тинглаш ва ўқитувчи берган саволларга (блиц саволлар) жавоб қайтаришдан иборатдир.

2-устунда ўқитувчи мавзунини оғзаки нутқда, ўзининг фундаментал билимлари ёрдамида тушунтиради, дарс давомида дарсликдаги ёзма матнлардан фойдаланади. Ўқувчиларнинг ҳаракати ўқитувчини тинглаш, дарсликдаги ёзма матн ва қўшимча адабиётлар билан ишлаш, дарснинг мустаҳкамлаш қисмида савол-жавобда фаол иштирок этишдан иборат.

3-устунда ўқитувчи мавзуга оид кўргазмали куроллар ёрдамида мавзунини тушунтиради, дарсликдаги ёзма матн ва қўшимча адабиётлар билан ишлайди. Ўқувчининг ҳаракати тинглаш ва дарсликдаги ёзма матн билан ишлаш орқали ўқитувчининг саволларига жавоб қайтаришдан иборат. Кўргазмали куроллар дарс давомида тарихий жараён, тарихий шахслар ҳақидаги маълумотларни енгил ўзлаштириш имконини беради.

4-устун ўқитувчи мавзуга оид кўргазмали куроллар ёрдамида мавзунини тушунтиради, дарсликдаги ёзма матн ва қўшимча адабиётлар билан ишлаш билан бирга мавзуга оид мустақил ишлаш учун ўқувчиларга топшириқ беради. Мустақил топшириқларни дарс давомида бажарилмаган қисмини уй вазифаси сифатида беради. Ўқувчиларнинг ҳаракати тинглаш ва дарсликдаги ёзма матн билан ишлаш орқали ўқитувчининг саволларига жавоб қайтариш ҳамда мустақил топшириқ бажаришдан иборат. Мустақил топшириқлар сифатида тест саволлари, хронокросс, кроссворд, амалий топшириқ саволлари, жадваллар билан ишлашдан иборат.

5-устунда ўқитувчи иктидорли ўқувчилар кўмагида мавзуга оид кўргазмали куроллар ёрдамида мавзунини тушунтиради, дарсликдаги ёзма матн ва қўшимча адабиётлар билан ишлаш билан бирга мавзуга оид мустақил ишлаш учун топшириқлар беради. Ўқувчиларнинг ҳаракати тинглаш, кичик гуруҳда дарсликдаги ёзма матн билан ишлаш орқали ўқитувчининг саволларига жавоб қайтариш ва мустақил топшириқларни бажаришдан иборат. Ўқитувчи ва ўқувчи дарс давомида фаол бўлади, вақтдан унумли фойдаланиш, ҳар бир ўқувчи билан индивидуал ишлаш, ўқувчиларнинг билимига табақалашган ҳолда ёндашиш имконияти мавжуд бўлади.

Биринчи ва иккинчи устунларда ўқитувчининг ўқувчиларни дарсга қизиқтириш қобилияти йўқлиги ҳамда тарих ўқитиш методикасидан бохабарлигидан далолат беради. Учинчи ва тўртинчи устунларда ўқитувчи дарс давомида ўқувчиларда билим ва кўникмалар ҳосил қилиш имкониятига эга, лекин ҳар бир ўқувчини дарсга жалб эта олмайди, ўқувчилар билимига табақалашган ҳолда ёндашмайди, вақт унумдорлиги бўлмайди ва дарснинг таълимий мақсадига тўлиқ эриша олмайди.

Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимизда тарих фани ўқитиш методикасини такомиллаштиришда ўқувчиларда тарих фанига оид билим, кўникма ва малакаларни шакллантириш билан бир қаторда, тарихий меросни чуқур ўрганиш ва тарихий хотирани шакллантиришга доир илғор хорижий тажрибаларни ўзлаштириш ва амалиётга жорий этиш муҳимдир. Натижада умумтаълим мактабларида тарих фанини касбий соҳаларга йўналтириб ўқитиш, интерфаол таълим технологиялари асосида тарих дарсларини лойиҳалаш ва режалаштириш ҳамда компетенциявий ёндашув асосида таълим мазмуни такомиллашади.

Фойдаланилган адабиётлар ва манбалар

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. -Т.: Ўзбекистон, 2016-30 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. -Т.: Ўзбекистон, 2016-28 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик-ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. -Т.: Ўзбекистон, 2017-56 б.

4. Мирзиёев Ш.М. Инновацион ғояларни илм-фан ва саноатга кенг тадбиқ этиш-ислохатлар самарадорлигининг бош мезони. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2019 йил 24 май куни Ўзбекистон Миллий университетида олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасалари раҳбарлари, академиклар, олимлар, ёш тадқиқотчилар билан бўлган учрашув. Халқ сўзи газетаси. 2019 йил 25 май. №107(7337).

5. Шоган В.В. Методика преподавания истории в школе: Новая технология личностно-ориентированного исторического образования. -Ростов-на Дону.:Феникс, 2007-471 с.

6. Чернова.М.Н. Рабочая тетрадь по истории Средних веков. 6-класс. -Москва.: Экзамен, 2019-119 с.

ӘОЖ 342.813

ҚҰЗЫРЕТТІЛІК – БОЛАШАҚ КӘСІПТІК ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ МАҢЫЗДЫ САПАСЫ

Карим Асель Канатовна

ҚарМТУ магистранты,
Ғылыми жетекші – Исмакова Бибисара Сериковна,
Қарағанды, Қазақстан

Аннотация: мақалада болашақ педагогтың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселелері және оның қажеттілігі қарастырылады.

Кілттік сөздер: құзыреттілік, кәсіби құзыреттілік, болашақ педагог, білім, құзыретті маман, білік, интеграция, практика.

Отанымыздың білім беру жүйесіндегі ізденістері мен бастамалары дамыған 30-елдің қатарына кіру мен білім сапасын әлемдік деңгейге көтеруге бағытталғандығы барлығымызға мәлім. Еліміздің Болон процесіне қосылуы отандық білімнің жаңа талаптары мен республиканың саяси-экономикалық таңдауына толық жауап береді. Сонымен қатар Болон процесі білім, білік, дағдымен қатар құзыреттілік сапаларын қарастырады және оның қажеттілігіне ерекше назар аударылады. Мұндай қадамдар білімнің сапасын арттыру және жаңа бәсекелестік мүмкіндігін көтеру мақсатында жүргізіліп жатыр. Оның ішінде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын атап өтуге болады, ол бірнеше мақсаттар мен міндеттерден туындап отыр. Мұнда техникалық және кәсіптік білім берудің мақсаты көрсетілген: қоғамның және экономиканың индустриялық-инновациялық даму сұраныстарына сәйкес техникалық 130 және кәсіптік білім беру жүйесін жаңғырту, әлемдік білім беру кеңістігіне кірігу, педагог мамандығының беделін көтеру, білімнің бәсекеге қабілеттілігін арттыру [1].

Жалпы «құзыреттілік» ұғымы білім беру саласына 1960-1970 жылдардағы шетел әдебиеттерінде, ал 1980 жылдардың соңында отандық әдебиеттерде кездесті. «Кәсіби құзыреттілік» ұғымын енгізудің қажеттілігі оның мазмұнының кеңдігімен, интегративтік сипатымен, «кәсіптілік», «біліктілік», «кәсіби мүмкіндіктер» және т.б. түсініктерді біріктіреді. [2].

Құзыреттілік бірінші орынға білімгердің ақпаратты сауаттылығын емес, оның мәселені дұрыс шеше білу қасиетін қояды. Егер болашақ педагогтың құзыреттілігінің қалыптасуын жоғарғы оқу орнының кәсіби білім беру жүйесінің аумағында қарастырсақ, онда білім, білік, дағды мүмкіншілігі, яғни, бір сөзбен педагогикалық қызметке болашақ

педагогтың қаншалықты дайын екендігі туралы айтуға болады. Кәсіби құзіреттілік деп педагогтың жеке бас сапалары мен оның психологиялық-педагогикалық және теориялық білімінің, кәсіби біліктілігі мен дағдысының, тәжірибесінің бір арнада тоғысуы деуге болады. Болашақ педагог өз ісінің шебері, жақсы педагог болу үшін мамандығына қажетті қабілеттерді және жалпы әлемдік мәдениетті, өз елінің мәдениетін, қарым-қатынас мәдениетін, тіл мәдениетін игеріп, интеграциялық үрдістерді меңгеріп, әлемдік білім кеңістігінің өресінен шыға алуға талпынуы керек.

Құзыреттілікті қалыптастыру – білім беру саласының өзекті мәселесі. Күн сайын адамға көптеген ақпарат тасқыны келеді. Ал оқу мазмұны мен оқыту әдістері ескі сарында қалып қояда. Сондықтан білім берудегі әлеуметтік қажеттілік пен ол қажеттілікті қанағаттандырудың арасындағы қарама –қайшылық білім беру саласының дағдарысына әкеліп соғуда. Құзыреттілік тәсіл идеясы – «қоғамға қандай, жеке тұлғаға қандай білім қажет және ол қоғамның қандай қажетін өтей алады» деген сұраққа жауап береді. Болашақ педагогтың құзыреттілігін қалыптастыру - бүгінгі білім беру саласының өзекті мәселелерінің бірі. Құзырлылық тәсіл, білім сапасын арттыруды дәстүрлі тәсіл мен білім мазмұнын ұлғайту арқылы шешудің арасындағы қарама-қайшылықтан туындаған дағдарыстан шығудың бір жолы деп қарастыруға болады. Бұл тәсіл білім берудің нәтижесіне басты орын береді. Оның сапасы алған білімнің көптігінен емес, сол білімді қолдана білумен маңызды [3].

Болашақ педагогтың кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың негізгі шарттары төмендегідей:

- Ұйымдастырушы басқарушылық (оқу жоспары, тоқсандық кестелер, кесте жасау, құзіреттілік деңгейін анықтау критерийлерін әзірлеу, білімдік үрдісті материалдық техникалық қамтамасыз ету).

- Оқу - әдістемелік (сабақтардың мазмұнын таңдау, түрлі курстарды кіріктіру), жетекші идеяларды айқындап алу.

- Технологиялық (бақылау бағалау, оқытудың белсенді түрлерін ұйымдастыру, құзіреттілікке енетін біліктердің тобын анықтау), инновациялық технологияларды қолдану.

- Психология - педагогикалық (оқушылардың даму диагностикасын іске асыру, оқу уәжін ынталандыру жүйесі), оқушыларды бірлесе басқаруға тарту».

Қазіргі кезде кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудың теориялық және практикалық аспектілері көптеген ғалымдардың зерттеу нысаны болып келеді. Б.Т.Кенжебеков жоғары оқу орны жүйесінде болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін зерттеуде «кәсіби құзыреттілік – бұл кіріктірілген іргелі білімдер, адамның қабілеттері мен жинақталған біліктіліктерінің, оның кәсіби маңызды сапаларының, технологияны жоғары деңгейде меңгеруінің, мәдениеті мен шеберлігінің, ұйымдастырудағы шығармашылық әрекетінің, өзін-өзі дамытуға дайындығының бірігуі», - деп түсіндіреді.

Болашақ педагогты дайындау жүйесінде педагогикалық практиканың негізгі рөл атқарады. Ол жоғары оқу орнының тұтас педагогикалық үдерістің бөлінбейтін бөлігі бола отырып, болашақ кәсіптік педагогты дайындаудың теориялық және практикалық бірлігін қамтамасыз етеді. Педагогикалық практика білім беруді ізгілендіру, демократияландыру және интеграциялау идеяларын ендіруге, оқу орнының педагогикалық үдерісіндегі болашақ мұғалімнің тұлғалық, белсенді-шығармашылық, кәсіби құзырлылығын қамтамасыз етуге жағдай жасайтын жоғары оқу орнындағы оқу-тәрбие іс-әрекетінің барлық жүйесін бағдарлауға; оқу-тәрбие іс-әрекетінің барлық жүйесін бағдарлауға, оқу тәрбие жұмысын шығармашылықпен ұйымдастыруға мүмкіндік береді. «Педагогтың кәсіби құзіреттілігі» ұғымын - оның кәсіби қызметін тиімді жүзеге асыру қабілеті деуге болады. Кәсіби құзіреттілік - педагогтың үш компоненттен тұратын интегралды сипаты, яғни когнитивтік (білім), операционалдық (қызметін жүзеге асыратын әрекеттер жиынтығы) және аксиомологиялық (өз басында белгілі құндылықтың болуы, оны бағалау және келешекке жобалау). Ал, біздің пікірімізше жана түрпатгы педагог - кәсіби

күзiреттiлiгi қалыптасқан педагог. Өйткенi ол педагогика ғылымының әдiснамалық және әдiстемелiк мәселелерiмен жан-жақты қаруланған тұлға болуы керек. Сондықтан еркiн ойлау қабiлетi бар, тәрбие - бiлiм беру процесiн модельдей алатын, тәрбие беру және бiлiм берудiң жаңа технологиялары мен жаңа идеяларын iске асыра алатын 276 болашақ педагогтың кәсiби күзiреттiлiгiнiң деңгейiн арттыру өзектi мәселе, ол бiрiншiден, тәрбие - бiлiм беру процесiнде шығармашыл оқушылардың қалыптасуына оң әсер етедi; екiншiден педагог өзiнiң кәсiби қызметiнде жақсы нәтижелерге қол жеткiзе алады; үшiншiден, кәсiби мүмкiндiктерiнiң жүзеге асуына ықпал жасайды. Осыған байланысты қоғам қазiргi заман педагогтардан жоғары мәдениеттiлiктi, терең рухани және адамгершiлiк қасиеттi, құндылықтарға көзқарастың қалыптасқан жүйесiн, ұстаздың өзiнiң шәкiртiнiң шығармашылық деңгейiнiң дамуына қызығушылық танытуын, инновациялық iс-әрекеттерге қабiлеттiлiгiн, өздiгiнен жетiле алуын, кәсiби белсендiлiктi қамтамасыз етудi талап етедi[4].

Практика мiндеттерi:

- Болашақ педагогтың ЖОО қабырғасында алған теориялық бiлiмдерiн тереңдету. Осы бiлiмдерiн оқушылармен жүргiзетiн оқу –тәрбие жұмысында қолдана бiлуге үйрету.
- Оқытудың әр алуан әдiстерi мен тәсiлдерiн пайдалана бiлу. Оларды сабақтың жоғары әсерлiгiне жету үшiн тиiмдi үйлестiре бiлуге үйрету.
- Студенттерде оқу-тәрбие жұмысын бақылау және талдау iскерлiгiн қалыптастыру.
- Оқушыларды ойлау қызметiн жандандырудың тәсiлдерiн зерттеп бiлiп, оларды қолдана бiлуге үйрету.
- Студенттердi балалар мен жасөспiрiмдердiң психологиясы негiзiне сүйене отырып, оқушылармен оқу - тәрбие жұмысын жүргiзуге үйрету.
- Ғылыми-педагогикалық зерттеулер жүргiзудiң элементтерiн қалыптастыруға үйрету [5].

Болашақ педагогтардың практикасын өткiзу кезеңiнде студенттердiң тәрбиелеу жұмыстарын кешендi жүргiзуге, оқу мен тәрбие жұмыстарының бiрлiгiн iске асыруға, сонымен қатар студенттердi және оқушыларды адамгершiлiкке, имандылыққа, еңбек сүйгiштiкке баулуға, оларға эстетикалық, экологиялық және дене тәрбиесiн беруге бiрден бiр ерекше көңiл бөлiнедi. Студенттердiң мектептегi педагогикалық практикасының «Жұмыс бағдарламасы» кафедра оқытушыларының iс-тәжiрибелерiне негiзделiп, мемлекеттiк стандартқа сәйкес жасалынған. Бұл бағдарлама факультеттiң оқу-әдiстемелiк кеңесiнде бекiтiледi. Бағдарламада педагогикалық практиканың мақсаты, мазмұны, көлемi мен құжаттар үлгiсi, сабақ жоспары, хаттама және талдау үлгiсi көрсетiлген. Бағдарлама кафедра отырысында талқыланғанады. Педагогикалық практиканың негiзгi мiндетi студенттердiң жалпы теориялық, арнайы, психологиялық-педагогикалық әдiстемелiк жағынан дайындығы болып табылады. Педагогикалық практика бiртiндеп кезеңмен жүзеге асады. Педагогикалық практика бастамас бұрын педагогика, психология кафедраларының жауапты оқытушыларымен бағыт берушi конференция өткiзiп, студенттердi мектепте жасалатын жұмыстардың мазмұнымен, мiндетiмен таныстырады. Педагогикалық практиканың негiзгi кезеңi бекiтiлген мектептегi студенттердiң жұмысы болып табылады. Педагогикалық практиканың мiндетi мен мазмұнына сәйкес студенттер бiрiншi аптасында мұғалiмдердiң сабақтарына және сынып жетекшiлердiң сыныптан тыс жұмыстарына қатысады, практика кезiнде жасалынатын оқу-тәрбиелiк жұмысының өзiндiк жеке жоспарын құрады. Студенттер практика кезiнде тәрбиелiк және сыныптан тыс жұмыстар өткiзiп, талқылауға және талдауға қатысады. Өткiзiлетiн сынақ сабақтар саны және тәрбиелiк iс — шаралар практиканың бағдарламасында және өткiзу кестесiнде анықталады. Практика кезiнде студенттер педагогика және психология кафедрасының оқытушылары басшылығымен жекеленген оқушыларға және сынып ұжымына психологиялық-педагогикалық мiнездеме жасайды [6].

Қорыта келе, елiмiздiң саяси, экономикалық, мәдени, қоғамдық өмiрiндегi өзгерiстерге сай бiлiм беру ұйымдарының үлкен жауапкершiлiктi сезiнiп, бiлiктi, өз iсiнiң

шебері, бәсекеге қабілетті, кең ауқымды, жан-жақты дамыған маман дайындауға ұмтылуы, өзінің бүкіл қызметін осы бағытта құруы заңды құбылыс, себебі қоғам өзінің әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының мазмұны мен сипатының өзгеруіне және еңбек сапасына талаптың жоғарылауына байланысты өз ісін жетік білетін, кәсіби білімі мол педагогтар қажет етеді. Қоғамдағы болып жатқан түрлі қарама-қайшылықтарды түсіне білетін, еркін сөйлеп, өз пікірін ашық айта алатын, білімді педагог болу.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Қазақстан Республикасының 2015-2020 жылдарға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы // Орталық Қазақстан. – 2003, 27 желтоқсан. 135
 2. Ушаков Д.Н. Толковый словарь современного русского языка. – Москва: Аделант, 2013. – 800 с.
 3. Кенжебеков Б.Т. Жоғары оқу орны жүйесінде болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру / Автореф. дисс. ... п.ғ.д. – Қарағанды: ҚарМУ, 2005. – 40 б.
 4. Құдайбергенова К.А.. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі» атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008. 30- 32-б.
 5. Білікті маман даярлау – басты мақсат // Бастауыш мектеп. - 2006. - №7. - Б.11-13.
- Қ.М. Нағымжанова. Оқыту технологияларын таңдау және мұғалімнің кәсіби-педагогикалық мәдениеті. Ж.К. Аубакирова. Педагогикалық қарым-қатынастың психологиялық-педагогикалық негіздері. // «С. Аманжолов оқулары - 2005» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның материалдары. Өскемен 2005. - 538 б.

УДК 373.2

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУДА КӨРНЕКІЛІКТІ ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ

Әбуова Ақерке Нұрғазықызы
Сейдаханова Айнұр Аязбекқызы
М.Қозыбаев атындағы СҚМУ-нің
Педагогикалық факультетінің студенттері
Ғылыми жетекші – Мухаметжанова Индира Асылбековна
Петропавл, Қазақстан

Аңдатпа

Авторлар оқушылардың таным белсенділігін дамытуда көрнекілікті пайдалану жолдарын кеңінен түсіндіреді. Көрнекілік арқылы оқыту оқушының ойлау қабілетін дамыту, кез келген бір мәселе төңірегінде ойланып, өз бетімен қорытынды жасай білуге үйрету ғылым негіздерін саналы түрде түсінуге жетелейді.

Кілт сөздер: Көрнекіліктер, ақпарат, инновация, техника.

Бастауыш мектепте оқу – әдістемелік кешенінің бір бөлігі ретінде көрнекілік құралдары пән мазмұнының, ұйымдастырылуының, оқу әдістемесі мен оқу - тәрбие жүйесінің біртұтастылығын талап етеді.

Мектептегі оқыту ісі сабақ мазмұнына байланысты алуан түрлі әдіс – тәсілдерді кеңінен қолдануды қажет ететіні мәлім. Сондай әдістердің ең ұтымдыларының бірі – оқушылардың байқау, көру, қабілетін дамыту үшін сабақта қолданылатын көрнекі және

дидактикалық құралдарды пайдалану. Бұл негізі мұғалімдердің ізденісіне, әдістемелік жаңалықтарды іске асыра білуіне байланысты болып келеді. Мысалы, бастауыш сыныптарда көрнекі құрал ретінде заттың өзін пайдаланған тиімді. Бұл оқушылардың қабылдауына жеңіл болып, олардың сабаққа деген белсенділігін арттырады.

«Көрнекілік құралдары» терминінің түбірі «көру» естігеннен шықса да, қазіргі уақытта ол түрліше сезім мүшелері арқылы санаға әсер ету керектігін білдіреді. Педагогикалық сөздікте оқытудағы көрнекілікке «оқушылардың тікелей қабылдауындағы нақты бейнелерде қалыптасатын оқытуға негізделген дидактикалық ұстаным» - деп анықтама беріледі.

Оқушы санасында көрнекілік бейнелерін қалыптастырудың құралдары ретінде мектепте түрлі оқыту жабдықтары қолданылады. Педагогика ғылымын дамытушылардың бірқатары табиғаттың техникалық және қоршаған ортаның барлық заттары мен құбылыстары көрнекіліктің құралы ретінде қарастырылуы керек деп есептейді. Оқыту процесінде табиғат заттары мен құбылыстарының маңызды рөл атқаратыны және көрнекілік бейнелерін қалыптастырудың қажетті құралдары болып табылатыны белгілі. Мысалы, В.А. Сухомлинский жеке тұлғаның жан – жақты дамуына әсерін тигізетін көріністер мен қамтамасыз етудің құралы ретінде баланы табиғи ортада тәрбиелеп – оқытуды қарастырды. Ол баланы табиғи ортада оқытудың тұтас жүйесін жасай отырып, «табиғат – бала ойын жетілдірудің қайнар көзі» - деп атап көрсетті.

Көрнекі құралдарға қойылатын талаптар:

1. Көрнекі құралдардағы суреттер, жазулар сынып оқушыларына толық көрінетін болуы керек.
2. Әрбір көрнекі құрал өтілетін тақырыпқа арналған, соның мазмұнын ашатын болуы тиіс.
3. Көрнекі құрал тартымды безендірілген, бояулары айқын болғаны жөн.
4. Көрнекі құралға оқушы назарын ерекше аудартуға арналған мәтін, сурет ерекше бояумен берілуі керек.
5. Бір сабақта бір, не екі ғана көрнекі құрал қолдануы тиіс.
6. Көрнекі құралда бір мәселенің қайталануынан сақ болуы керек.
7. Көрнекі құралда жүйеліктің, хронологиялық реттің сақталуын қатты қадағалау.
8. Көрнекі құралда берілген әрбір мысал тексерілген, дау тудырмайтын, түсінікті, өтіліп отырған материалды дәлелдеуге көмктестін болуы керек.
9. Мүмкіндігінше көрнекі құрал өтілейін деп отырған материалды толық қамтитындай болғаны жөн.
10. Көрнекі құралды сыныпта пайдаланғанда уақыт көп кетпейтіндей етіп жасау (іліп қою, алу, қайта пайдалану)[1].

Мұғалімнің оқыту үрдісіндегі міндеті балалардың анық естіп, қабылдауы мен сөйлеу қабілетін дамыту. Бұл үшін көрнекіліктің алатын орны зор. Көрнекі құралдарды пайдалану арқылы балалар өздері сөйлейді, жолдастарының сөйлегенін естіп қабылдайды. Сабақтарында көрнекілікке қойылатын талап: оқушы сөзді немесе оның бөлшектерін (әріптерді, буындарды, морфемаларды) анық көретін болуға тиіс, бірақ жазғанда бір әріптен соң екінші әріпті қарап, ежелеп жазбай, естерінде тұтас сөз немесе буынды сақтап, сөзді немесе буынды бірден жазып дағдыланулары керек. Бұл үшін көру және қолды қозғау көрнекілігі қажет.

Ендеше «көрнекілік» деген ұғым сөздерді анық айтуды да, мәнерлеп оқуды да, мысалдар іріктеуді де, тақтадағы, таблицалар, дәптерлердегі жазуларды да қамтиды.

Қоршаған ортаның түрлі заттары мен құбылыстары көрнекілік құралдары ретінде зор маңызға ие. Л.И. Менделеев, Л.В. Занков, Л.И. Фридман, Л.Я. Зорина, И.И. Нұғыманов, К. Жүнісова және т.б. сияқты көптеген педагогтар осы тұрғыдағы көзқарастарын өз еңбектерінде зерттеп, тұжырымдаған.

Таным теориясына сәйкес, сезімдік бейнелер бір адамға көрнекі болғанымен, екінші адамға көрнекі болмауы әбден ықтимал. Сондықтан, «көрнекі құралдары» ұғымы Л.И. Менделеевтің пікірінше шартты түрде ғана айтылады.

Ал, көрнекілік туралы Л.И. Фридман өзінің көзқарасын былайша тұжырымдайды:

- Көрнекі нақты нысанның, заттың немесе құбылыстың қандай да бір қасиеті немесе сапасы емес, ол осы объектілердің психологиялық бейнелердің ерекшелігі мен қасиеті;

- Жеке адам үшін олардың қарапайымдылығы мен түсініктілігінің көрсеткіші;

Олар – таным қабілетіне, даму деңгейіне, қызығушылығы мен бейімділігіне, қажеттілігі мен қалауына байланысты болып келеді.

Оқытуда көрнекі құралдарды пайдаланудың маңызды мәселелердің бірі олардың ғылыми негізделген топтамасының болуы. Бұл мәселе оқытудың теориясы мен практикасында үлкен мәнге ие. Осы негізде көрнекі құралдарының жүйесі және көрнекіліктің әрбір түрі мен типінің атқаратын дидактикалық қызметтері анықталады. Кейбір деректерде – «мұндай топтаманың болмауы ұғымдарды түсінбеушілікке, сабақта көрнекі құралдарды пайдалану әдістерінің жеткіліксіздігіне әкеп соғады» делінген.

Педагогикада көрнекі құралдарды жүйелеудің бірнеше әдісі бар. Көп жағдайда олардың жеке түрлерінің белгілеріне (көлемі, біртүстілігі немесе әртүрлігі, статистикалық немесе динамикалық, жекеше немесе ұйымда қолдануға арнаулы және т.б.) құрастырылған затына қарай немесе дидактикалық тұрғыда топтастырылады.

Көрнекілік құралдары мектепте оқыту мен тәрбие беру барысында:

- Оқушының жеке сезім күйіне әсер етеді (яғни, таныммен, өнермен, ғылыммен байланыс жасауы мен тұрақтандырушылық қызметі);

- Ақпаратты меңгеруді жеңілдетеді (яғни, ақпараттық таныстырушылық қызметі);

- Ақиқатты объекті жөніндегі ақпаратты белгілі шамаға дейін ұғыныуға мүмкіндік береді (сананы қалыптастырудағы көрнекілік қызметі);

- Іскерлік пен дағдының қалыптасуына үлес қосады (жаттықтыру қызметі);

- Оқу – тәрбие жұмыстарының нәтижесін бақылауға үлес қосады (бақылау мен бағалау қызметі).

Көрнекілік құралдары төменгі шарттарды ескеру барысында ғана өз мүмкіндіктерін толық орындай алады:

- Оқу бөлімдерінің толық жабдықталуы;

- Қажетті құралдың білім беру мен оқыту аясында өзіндік мүмкіндіктерінің жүзеге асырылуы;

- Оқу – тәрбие жүйесінің барлық салаларының кіріктірушілік, үйлесімділік және кешендік мүмкіндіктерін ескеруі;

- Оқытушы мен оқушының қазіргі кездегі оқыту әдістерін пайдалану барысында.

Құрастырылған көрнекі құралдарының сапасын анықтайтын басты өлшемдер:

- Көрнекі құралдарының мазмұндық өлшемдері;

- Әдістемелік өлшемдері;

- Эргономикалық өлшемдері;

- Техникалық – экономикалық өлшемдер.

Әрине, бұл – көрнекілікке қойылатын талаптар ғана. Мәселе – оларды көрнекі құралдарының өн бойында табиғи түрде ұйымдастырылып, қажетті, қалыпты мөлшерде жүзеге асыра білу керектігінде. Олай болмағанда, оның бәрі оқыту үрдісін қиындатып оқушыларға жағымсыз әсер ететіні сөзсіз. Бұл дидактикалық материалдар сабақ оқытуда жыл бойы қолданылды. Өйткені, қазіргі заман талабына сай төменгі сынып оқушыларына да оқытудың жаңа инновациялық технологияларды пайдалану арқылы оқыту үрдісі кең етек алып келеді.

Ал, инновациялық әдіс – тәсілдерді пайдалану, біріншіден – оқушының терең білім алуын жеңілдетсе, екіншіден – мұғалімнің көрнекі құралдары өз бетінше түрлендіріп даярлай алуына мүмкіндік туғызады. Бастауыш сыныптарда пайдаланылатын көрнекі құралдар олардың танымдық қабілетін арттырып, сөздік қорын молайтады. Әрине, бұл мәселеде әр мұғалімнің өзіне тән әдістемелік әдіс – тәсілдері мен мүмкіндіктері бар екенін ескермеуге болмайды.

Қайта құрудың басты тұтқасы – адам, ал оның белсенді өмірлік айқындамасын қалыптастыру мектептен басталады.

Оқушы ойын дамыта оқыту, бұл біріншіден – оқушылардың қабілетін дамыту, екіншіден – өмір шындығына дұрыс көзқарасын қалыптастыру, үшіншіден – оқушыларды ізденімпаздыққа баулу[2].

Сонымен, көрнекілік арқылы оқыту оқушының ойлау қабілетін дамыту, кез келген бір мәселе төңірегінде ойланып, өз бетімен қорытынды жасай білуге үйрету ғылым негіздерін саналы түрде түсінуге жетелейді. Көрнекілік кез келген сабақта да қолдану нәтижесінде балалардың ойлау қабілеті дамиды. Өйткені, әрбір сабақ жұмыстары ой белсенділігін қажет етеді. Оқу сабақтарында баланың тілдік қорын дамыту, ойлау қабілетін шыңдау – басты мақсат. Себебі, бала өзінің айтар сөзі мен ойын жүйелі әрі нақты айта, жаза білуге осы пән арқылы машықтанады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. А. Мақұлова. Көрнекілік – нәтижелі оқыту негізі.\\ Бастауыш мектеп.
2. Давыдов В.В., Маркова А.Қ. Оқушылардың оқу жүйесін қалыптастыру. Алматы.
3. Орманқұлова Т. Көрнекілік сабақ сәні. Бастауыш мектеп 1997 ж. Б.33
4. Мұстафина Т, Қанағатова Б. Көрнекі құралдарды пайдаланудың тиімдісі. Бастауыш мектеп. 2000, №1. Б.11

ISSUES OF INCLUSIVE EDUCATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Tanatarova Kamshat Eralievna

Student of L.N.Gumilyov Eurasian National University

Scientific supervisor – Kassymbekova Nurilya

Nur-Sultan, Kazakhstan

Андатпа: Қазіргі уақытта Қазақстан үкіметі ерекше білім беру қажеттілік ететін студенттерді оқытуы негізгі басымдықтардың бірі ретінде қарастырады, бірақ оның ықпалдасу үдіресіндегі бірқатар мәселелерге тап болады.

Бұл мақаланың елеулігі, Қазақстанда инклюзивті білім беру жаңа және толық зерттелмегендігінен. Зерттеу мақсаты оқыту процессінде инклюзивті білім беру. Зерттеу нәтижесі инклюзивті білім беру мен оның жағдайларын Қазақстанның жоғары оқу орындарында ықпалдастыру болып табылады. Студенттердің қабілетіне қарамастан оқуға деген тең құқықтары басты мәң болып табылады.

Түйінді сөздер: инклюзивті білім беру, ағылшын тілі, денсаулық мүмкіндіктері шектеулі студенттер, университет, мәселелер.

Аннотация: В настоящее время правительство Казахстана рассматривает обучение студентов с особыми образовательными потребностями как один из основных приоритетов, но сталкивается с рядом проблем в процессе его интеграции. Данная статья существенна тем, что инклюзивное образование в Казахстане является достаточно новым

и неизученным. Цель исследования – решение проблем инклюзивного образования возникающая в процессе обучения. Результатом исследования является интеграция инклюзивного образования и его условий в вузах Казахстана. Равные права студентов на обучение вне зависимости от их способностей является главной значимостью.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, английский язык, студенты с особыми образовательными потребностями, университет, проблемы.

Abstract: Currently the government of Kazakhstan considers the education of learners with disabilities as one of the main priorities, but faces several problems in the process of its integration .This article is of crucial importance because inclusive education is quite a new and unexplored field in Kazakhstan.The aim of the study is to solve the issues of inclusive education in the process of learning.The result of the study is the integration of inclusive education and its conditions in universities of RK. Equal rights on education of students regardless of their capabilities is the main significance.

Keywords: Inclusive education, English, students with disabilities, university, issues.

Introduction

One of the most disturbing tendencies of the 21st century is the steadily increasing number of people with disabilities.The education of such people is very relevant in Kazakhstan and it should not be disregarded.Currently, the leading direction in the education of learners with disabilities is the inclusive education .The system of inclusive education incorporates secondary, vocational and higher education institutions. Its purpose is to create a barrier-free environment in the education and training of learners with disabilities. This set of measures includes technical equipment of educational institutions and the development of special training coursesfor both teachers and other students aimed to develop their cooperation with learners with disabilities. In addition, special programs are needed to facilitate the process of adaptation of learners with disabilities. In Kazakhstan, 37 higher education institutions have created conditions for inclusive education of 780 students.

In December 2008, Kazakhstan signed the Convention on the “rights of the child” and became the 137thcountry in the world to join the Convention. “Kazakhstan has undertaken to take appropriate measures to ensure the rights of people with disabilities in access to work, education, health and other spheres of human activity”. [1]. At the present time, large-scale activities aimed at supporting children and young people with special needs are being carried out in the Republic of Kazakhstan, and the right of equal access to quality education is being ensured. There is an active search for optimal ways of socialization, education, social support and adaptation.

“Inclusive education is the process of development, which implies access to education for everybody and adaptation to the different needs of different categories of students” [2]. Inclusive education is based on the following principles:

- Value of a person does not depend on his abilities and achievements;
- Every person is capable of feeling and thinking;
- Everyone has the right to communicate and to be heard;
- All people need each other;
- True education can only take place in the context of real relationships;
- All people need the support and friendship;
- Making a progress may be about what they can do rather than what they cannot;
- Diversity enhances all aspects of human life; [3].

According to Kuchmaeva and Sabitova “foreign experience and national practice of the last years convincingly testify the efficiency of joint training of students with disabilities and healthy students” [4].

However today it is possible to allocate a number of problems of inclusive education :

- **Lack of normative documents regulating the inclusive education.** The legal basis of inclusive education are the documents that define international standards in the field of education of learners with disabilities, such as the “Convention of the rights of a child (1989)”, “World declaration on the survival, protection and development of children”(1990). However at the federal level the law on “education of people with disabilities” has not been adopted yet. There is no provision on inclusive education, which would define the rights and obligations of the educational institutions and parents.
- **Insufficient training of teachers** working on the model of inclusive education. Teachers in the higher institutions, who have never faced the peculiarities of teaching students with various health problems, often do not possess the necessary knowledge, techniques and methods of the special educational process. They do not have the necessary qualifications both to correct the student's existing disorders and to involve him to the educational process. In addition, some teachers are opposed to inclusion because it gives them additional difficulties, but does not bring them significant financial reward.
- **Insufficient funding for inclusive educational institutions.** There is a lack of special technical means of education for students with special educational needs. When including students with disabilities in an educational institution, it is necessary to provide special technical means and equipment, in particular, for deaf students high-quality electro-acoustic equipment; students with musculoskeletal disorders-wheelchairs, ramps, elevators; students with visual impairments-special innovative technical means. It is necessary to equip medical offices, office of physical therapy, sensory rooms, rooms for speech therapy and correctional classes with speech pathologists and psychologists working on the model of inclusive education.
- In our country, the market of educational services for students with disabilities is **extremely limited**, in small towns and villages, learners with disabilities often remain outside the educational system for purely economic reasons.
- **The unwillingness of society to accept people with disabilities**, manifested in the presence of negative social attitudes towards them with developmental problems. In particular, the reluctance of parents of healthy children to teach them together with children with disabilities. In addition, parents of healthy children have concerns that inclusion will reduce the quality of their children's education and the care for students with disabilities will be at the expense of care for other students. All this demonstrates the need for medical, psychological and pedagogical education of the entire population and special training of parents, healthy students, and teachers aimed at changing all participants in the educational process of institution's stereotypes in relation to students with disabilities. [4].

Methods

The entry of the Republic of Kazakhstan into the world educational sphere requires a new approach to professional tasks and ways of solving them from the pedagogical community. Inclusive education became necessary for the modern education in all developing countries, including Kazakhstan. “Generally, it is aimed at the elimination of educational and social exclusionary practices, such as diversifying and discriminating by race, social class, language, ethnicity, religion, gender and (dis)ability” [5] The State program for development of education of the Republic of Kazakhstan for 2011-2020 defines new conceptual approaches to the education of learners with disabilities, the introduction into practice of the ideas of integrated education and upbringing them together with other peers. Ensuring equal access of students to various programs of education and training is one of the priorities.

“By 2020, conditions for inclusive education should be created in 70% of general education schools and higher institutions, also the requirement of training and retraining of general education teachers is put forward” [6]. Therefore, inclusive education should be accompanied by special support of teachers, which can be provided both inside the institution and outside. It can be organized by:

-
1. - tutors for inclusive education (a teacher with special education exempt from lessons);
 2. - organization of professional dialogue between specialists with special knowledge and teachers working with students with disabilities;
 3. - conducting pedagogical councils; - consulting external specialists (from rehabilitation centers, speech therapy services, etc.);
 4. - professional development of teachers (lectures, seminars, trainings, conferences, etc.).

Teachers may take advanced training courses. In connection with the renewal of the content of secondary and higher education, all teachers in our Republic are trained in advanced training courses on the subject content of educational programs with updated learning objectives, teaching methods and evaluation of educational achievements of students. "Approximately, more than 250,000 teachers were trained to update the content of education in 2016-2018" [7]. At the same time, as the practice of teachers and the results of questionnaires conducted in the framework of training courses, teachers need special courses on the aspects of inclusive education in the updated content of education. Future Kazakhstan is ahead of Central Asian countries in terms of introducing inclusiveness into the general education system. In order to solve the problems of education of students with special educational needs in the Republic of Kazakhstan, various inclusive centers were created, the purpose of which is the integration of students into modern society.

"There are 7 centers in the country that provide methodological and psychological-pedagogical assistance to educational institutions, teaching staff and parents who participate in this process. Among them, there are regional centers for the implementation of inclusivity in Aktobe, Akmola, Karaganda, West Kazakhstan region, and Kyzylorda. Correctional support for such students is provided in thirteen rehabilitation centers, one hundred and forty-nine rooms of correctional direction, fifty-eight consultations of psychological and medical type". [8]

Conclusion

Inclusion is a developmental process of accessible education and upbringing for everyone in schools and educational institutions, formation of learning and upbringing processes with setting adequate goals for everyone, process of elimination of various barriers for maximum support of each learner and maximum disclosure of his potential. It is impossible to fully solve the research issue of inclusive education due to complication of its requirements and the research itself. Moreover, this issue is new and not deeply explored in Kazakhstan.

Thus, we can conclude, that at the present time higher educational institutions have difficulties in organizing inclusive education of students with special educational needs.

Nowadays, not all universities of the Republic of Kazakhstan are ready to meet with applicants with disabilities. There are a number of problems that are being solved, but it takes some time. A number of such tasks include "a specially equipped environment, such as the availability of ramps, elevators, educational programs designed with the training of students with disabilities, a personal tutor for each special student" [9] and other issues. In order to solve all mentioned issues of the development of inclusive education it is necessary to adopt a comprehensive program in Kazakhstan. The further development of inclusive education is connected with the improvements of the framework regulatory: financial, logistical, and personal support of this process. The effectiveness of inclusive education depends on the capabilities of the student, the desire and assistance of parents, as well as, the availability of psychological, pedagogical, medical and social support at all stages of education.

References

1. Convention on the rights of persons with disabilities, Almaty, 2008. State and development of special and inclusive education in the Republic of Kazakhstan. Analytical report. Astana: NAO. S. Altynsarin 2016 – 50C. Mode of access: <https://nao.kz/files/blogs/1488274843453.pdf>
 2. Nazarova (2009). Special pedagogy. – Moscow: Publishing center "Academy".
-

3. Rud N.N. Inclusive education: problems, searches, solutions. Methodical manual. – Moscow: Publishing center “Perspective”. 2011 – page 4.
4. Kuchmaeva O.V., Sabitova G.V., Petryakova O.L. Problems of development of inclusive education in the capital. - 2013. No 4, p.3-11.
5. Rouse, M., Yakavets, N., & Kulakhmetova, A. (2014). Towards inclusive education: Swimming against the tide of educational reform. In D. Bridges (Ed.), Educational reforms and internationalization: The case of school reform in Kazakhstan (pp.196-216). Cambridge: Cambridge university press
6. The State Program for Development of Education of the Republic of Kazakhstan for 2011-2020, Astana, Akorda, December 7, 2010. - № 1118
7. [Qualification and methodological support of teachers of the Republic of Kazakhstan. Report of Zh. Zh. Kabdykarimova, AEO Nazarbayev Intellectual school. Centre of pedagogical excellence.](#)
8. <https://yandex.kz/turbo?text=https%3A%2F%2Fwww.nur.kz%2F1715660-inkluzivnoe-obrazovanie-v-kazahstane-i-za-rubezom.html>
9. Korolyova Y.A. Tutor support of socialization of students with disabilities in inclusive education / Y.A. Korolyova // Concept – 2017, p 75-78. Mode of access: <https://ekoncept.ru/2017/771186>.

УДК 373.2

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР – БАЛАЛАРДЫҢ ОЙЫН ДАМУДАҒЫ БАСТАПҚЫ ҚҰРАЛ

Сатыбалдиева Фариза Ахылбекқызы
Амандықова Айнель Нұрланқызы

М. Қозыбаев атындағы СҚМУ-нің
педагогика факультетінің студенттері

Ғылыми жетекші – Мухаметжанова Индира Асылбековна
Петропавл, Қазақстан

Аңдатпа: бұл мақалада дидактикалық ойындар арқылы оқушыларды дамыту, сабаққа қызықтыру, жеке тұлға ретінде қалыптастыруды қарастырады. Бастауыш сыныптардағы дидактикалық ойындардың маңызы мен түрлері сипатталады.

Кілт сөздер: дидактикалық ойын, ойын, мұғалім, ойын технологиясы, тәрбиелеу, қарым – қатынас.

«Біз бүгін еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек», -деп Тұңғыш Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев айтқандай, дәуірлеген заманымызда ұрпақ тәрбиесінде маңызды орын алатын сала - білім саласы екені бәрімізге аян. Бұл орында мұғалім қауымына артылатын жүктің салмағы ауыр екені белгілі.

Ұлы Абайдың «Ойын ойнап, ән салмай өсер бала бола ма?», - деген пікірімен бала өміріндегі ойынның маңыздылығына көз жеткізуге болады.

Ойын дегеніміз - баланы әдептілікке, сауаттылыққа баулитын құралдың бірі. Сабақта ойындарды қолданудың түрлі жолдары бар. Ойын элементтерін пайдалану оқушылардың ой – өрісін, танымдық белсенділігін арттыруға үлкен септігін тигізеді.

Адамның жан дүниесінің дамып жетілуі, әлеуметтік өмірге бейімделіп тіршілік етуі әр түрлі іс – әрекеттермен шұғылдану барысында қалыптасады. Сондай әрекеттердің бір саласы – ойын әрекеті. Ойын әрекеті баланың психикалық үрдістерін қарқынды дамыту құралы болып табылады.

Адамзат ойынының сан жылдық тәжірибесі ойынның бейімділік құндылығы дәлелдеді. Оған балалық кезеңдегі ақыл – ой ойындарынан бастап, мәдениетке, бизнеске және басқарудың барлық салаларына мамандар дайындауға байланысты бағдарламаларды игеру барысындағы ойындар жатады.

К. Гростың «ойын – жас баланың өзін – өзі жетілдіруі», -деп айтқан тұжырымдамасы «жаттығуға дайындық» деп аталған. Бұл ережені қолдаған В. Штерн ойынды «инстинктің бастауы» (зарей серьезного инстинкта) деп атаған.

К. Гростың тұжырымдамасына түзету енгізген К. Бюлер, ол ойынға ынта, қайталау іс-әрекетінің өзінен рахат алу деп ойлайды. К. Бюлер бұл рахатты «функционалды рахаттану», ал ойынды – функционалды рахатты басқарушы деп атап көрсеткен [1].

Ойын – балаларды қоғамдық өмірге, оның құндылықтарын пайдалануға дайындайды.

Ойын туралы қазіргі көзқарастар оның көптеген қызметін анықтап отыр. Ол баланың қажеттіліктерін, қызығушылықтарын қанағаттандырып, оның өмірге бейімделуін жеңілдетеді (Д. Б. Эльконин), болмысты тануға көмектеседі. Ойын арқылы бала білім алады, тәрбиеленеді, қоғамды құрметтеуге үйренеді, ынтымақтасып жұмыс істеуге жағдыланып, ұмтылуға емес, ұтуға тырысады. Оқушылар ертегілерді, аңыздарды, әдеби шығармаларды, өмірден алынған оқиғаларды сахнаға қойып лайықтап, өздері түрлі рөлдерді сомдайды[3].

Дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндетті атқарады. Ойынның мақсаты-бағдарламада анықталған білік және дағдылар жайында түсінік беріп, оларды қалыптастыру тиянақтау және бекіту, қайталау және пысықтау немесе тексеру сипатында болып келеді. Әдістемелік әдебиеттерде берілген және мұғалімдердің тәжірибесінде пайдаланып дидактикалық ойындар өте көп. Алайда олардың барлығы дерлік бүгінгі талаптардан туындап отырған білім мазмұнының өзгерістеріне, сондай-ақ оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келе бермейді.

Бастауыш сыныптардың оқу – тәрбие үрдісінде ойын технологиясын қолдану ойынның әртүрлері арқылы жүзеге асырылады. Бастауышта жиі қолданылатын ойын түрі-дидактикалық ойындар. Дидактикалық ойындар-бұл ойындық және танымдық негізден тұратын іс-әрекет түрі. Баланың мектепке келуінен кейін ойын іс-әрекетінің жетекші түрі болмай қалады, дегенмен бұрынғыша баланың дамуы мен қалыптасуында елеулі орын алады. Психолог А. В. Зопорожец, дидактикалық ойынның рөлін анықтай отырып, былай деген: «Дидактикалық ойын бізге тек қана білім мен тәрбие беру құралы болып қалу керек емес, жалпы бала дамуының, іскерлігінің қалыптасуының негізі болуы шарт» деген [2].

Педагогикада дидактикалық ойындарға былай анықтама беріледі: дидактикалық ойындар дегеніміз-балаларға белгілі бір білім беріп, іскерлік пен дағдыны қалыптастыру мақсатын көздейтін іс-әрекет.

Мұндай пікірлерді Т. Е. Конникова , Ф. И. Фрадкина және т. б. Көптеген ғалымдар қолдайды. Олар мектеп жасына дейінгі балалықтың аяқталуымен бірге ойынның өлмейтіндігін, тек қана өмір сүруді жалғастырып қана қоймай өзіндік үлгіде дами беретіндігін айқындайды.

Дидактикалық ойын мектеп оқушыларының белсенділігін арттырып, қиын оқу материалдарын меңгеруді жеңілдетуі және көлемі бойынша үлкен оқу материалдарды есте сақтауға мүмкіндік беруі тиіс.

Бастауыш сыныптарда ойынға қойылатын төмендегі әдістемелік талаптарды біліп, орындап отыруымыз керек:

1. Ойынның мақсаты нақты қойылып, керекті көрнекіліктер мен материалдар күн ілгері дайындалып, оңтайлы жерге қойылуы керек.
2. Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібі оқушыларға әбден түсіндірілгені жөн.
3. Ойынға сыныптағы балалардың түгел қатысуын қамтамасыз ету керек.
4. Ойынның жүру барысында балалардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар, олардың ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеуі керек.

Дидактикалық ойындардың басқа ойындардан ерекшелігі, оның негізгі мақсаты – баланы оқыту, олардың ойлау қабілеттерін жаттықтыру және дамыту, игі қасиеттерді тәрбиелеу.

Дидактикалық ойындардың мазмұны – қандай да болмасын ақыл – ой міндеттерін жүзеге асыру. Ережені орындау ойды, қиялды, есті дамытуға ықпал етеді. Дидактикалық ойын арқылы дүниені тану басқаша түрге ие болады, ол күнделікті оқуға ұқсамайды, мұнда қиял – ғажайып та, жауапты өз бетінше іздеу де, белгілі болмыс пен құбылысқа жаңаша көзқарас та, білімді толықтыру мен кеңейту де, жекелеген құбылыстар арасында өзара байланысты, ұқсастықты және айырмашылықты тағайындау да бар. Ал ең бастысы, оқушыларды еш қинамай, өздерінің қалауы бойынша дидактикалық ойын арқылы оқу материалын әртүрлі тұрғыдан бірнеше рет қайталауға мүмкіндік туады. Сонымен бірге дидактикалық ойын өзара жарыстыру мүмкіндігін туғызып, оқушыларға білімдерін әртүрлі жағдайда қолдануға негіз береді.

Дидактикалық ойындарды оқыту мазмұнына сәйкес мынадай түрлерге бөлінеді:

1. **Ойын саяхаттар.** Олар ертегілерге ұқсас. Олар фактілер немесе оқиғаларды бейнелейді., бірақ олар ерекше түрде ашып көрсетіледі; қарапайым жұмбақ арқылы; қиындық – оңай жолмен; қажеттілер – қызық жолмен беріледі.
2. **Ойын тапсырмалар.** Бұл ойындардың негізін заттар мен әрекет, сөздік тапсырмалар құрайды. Ойын міндеттері мен әрекеттері бір нәрсені болжауға негізделеді.
3. **Бұл ойындар.** « Не болар еді?», « Мен не істер едім, егер...» деген сұрақтарға негізделеді. Ойынның дидактикалық мазмұны балалардың алдына проблемалық міндет пен ситуацияны қоюда ерекшеленеді. Мұндай ойындар білімді нақты жағдайда ұштастыра байланыс есептерін тағайындауды талап етеді.
4. **Ойын жұмбақтар.** Жұмбақтың негізгі ерекшелігі – логикалық астарының болуында. Олар баланың ой – әрекетін белсендіреді. Жұмбақтар салыстыру, теңеу және сипаттау арқылы ұғымның қасиеттерін ажыратуға тәрбиелейді, оқушы қиялының дамуына әсер етеді.
5. **Ойын әңгімелер.** Ол мұғалімнің балалармен, балалардың мұғаліммен және балалардың балалармен қарым – қатынасына негізделеді. Бұл қарым – қатынас ойын мазмұнында ерекше сипатқа ие болады. Ойынның құндылығы- олар эмоциональдық түрде белсендіруге, бір сөздікке, өзара әрекет жасауға, бірлесіп ойлауға мүмкіндік туғызады.

Баланың ойын дидактикалық ойындар жұмысына баулып, олардың ойынға белсенділіктерін, қызығушылығын дамытуда әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануға болады. Олар мыналар:

1. Логикалық ойлауын дамытатын ойындармен берілген тапсырмаларды шешу (құрастырмалы ойындар, қозғалмалы ойындар, сергіту ойындары тағы басқалар)
2. Берілген тапсырманы түрлендіру бағытта жұмыс, қиялдау ой арқылы сурет салғызу, рөлге бөліп ойнату.
3. Әр бөлімінде халқымыздың ұлттық ойындарын қолданамыз.
4. Венн диаграммасын, үлестірмелі карточкаларды, сөзжұмбақтарды, ребустар, дидактикалық ойындарды қолданып, сабақты қызықты жүргізумен балалардың сабаққа қызығушылықтарын, ойлау қабілеттерін қалыптастыру.
5. Мақал-мәтелдер, сөзжұмбақтар, жаңылтпаштар, сауалғылар қолдану арқылы балалардың тілін дамыту, ой-белсенділігін арттыру.

6. Мазмұнды суреттер бойынша әңгіме құрастыру, шығармашылық қабілеттерін, көз зерделерін, есте сақтау қабілеттерін, эстетикалық талғамдарын дамыту[3].

Ұлы педагог В. А. Сухомлинский «Ойынсыз, музыкасыз, ертегісіз, шығармашылықсыз, фантазиясыз толық мәніндегі ақыл-ой тәрбиесі болмайды» дейді. Демек, шәкірттің ақыл-ойы, парасаты ұлттық салт-сананы сіңіру арқылы байи түседі. Сондықтан бастауыш сынып оқушыларының ой белсенділігін дидактикалық ойындар арқылы дамыту қажет болып отыр. Ал, дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндетті атқарады. Ойынның мақсаты-бағдарламада анықталған пәндер бойынша білім, білік және дағдылар жайында түсінік беру, оларды қалыптастыру, тиянақтау және бекіту, қайталау және пысықтау немесе тексеру сипатында болып келеді. Ойынның міндеті баланың қызығушылығын арттыратындай іріктеліп алынған нақты мазмұнмен анықталады[4].

Дидактикалық ойынды пайдалану жиілігін анықтап және шығармашылықпен түрлендіре отырып, балалардың психософизиологиялық ерекшеліктерін ескеріп, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау және тексеру кезінде, яғни сабақтың кез-келген сәтінде оқыту әдісінің құрамды бөлігіне айналдыруға болады. Бірақ ойын процесі мен оқу процесін бір-біріне етене ұластырып ұйымдастырған жөн. Бала ойын іс-әрекеті үстінде қандай да білімді игеріп жатқанын, ал оқу процесінің өзінде қалай ойынға ұласып кеткенін аңғармай қалуы тиіс. Сонда ғана ойын және оқу іс-әрекеттері табиғи бірлікте болып, пәндік білім, білік және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды. Осы шарт орындалған жағдайда дидактикалық ойын шын мәнінде оқушылардың ойын жетілдіре оқыту әдісі өз деңгейіне көтеріледі.

Ойынның негізгі ерекшелігі – ол балалардың қоршаған өмірді: адамдардың қимылын, іс-әрекеттерін бейнелеу болып табылады. Ойында бөлме, теңіз, аспан кеңістігі де, темір жол вагоны да болуы мүмкін. Балалар жағдайға ойынның өздері ойлаған түпкі ниеті мен мазмұнына лайықты маңыз береді.

Дидактикалық ойындардың мазмұны – қандай да болмасын ақыл – ой міндеттерін жүзеге асыру. Ережені орындау ойды, қиялды, есті дамытуға ықпал етеді. Дидактикалық ойын арқылы дүниені тану басқаша түрге ие болады, ол күнделікті оқуға ұқсамайды, мұнда қиял – ғажайып та, жауапты өз бетінше іздеу де, белгілі болмыс пен құбылысқа жаңаша көзқарас та, білімді толықтыру мен кеңейту де, жекелеген құбылыстар арасында өзара байланысты, ұқсастықты және айырмашылықты тағайындау да бар. Ал ең бастысы, оқушыларды еш қинамай, өздерінің қалауы бойынша дидактикалық ойын арқылы оқу материалын әртүрлі тұрғыдан бірнеше рет қайталауға мүмкіндік туады. Сонымен бірге дидактикалық ойын өзара жарыстыру мүмкіндігін туғызып, оқушыларға білімдерін әртүрлі жағдайда қолдануға негіз береді.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Ыбыраимжанов Қ. Т. Ойын технологиясын бастауыш сыныптардың педагогикалық үдерісінде пайдалану. – Алматы: Эверо, 2017. – 238 б.
2. Айдаршаева Р. Бастауыш сынып оқушылардың дидактикалық ойындар арқылы шығармашылыққа баулу\Шығын мектеп – 2014. - №9. – Б.9 – 12.
3. Богданов А. С. Бастауыш және мектепке дейінгі білім берудегі инновациялық іс – әрекет – Петропавл: Оперативная полиграфия, 2017. – 458 б.
4. Ермекбаева Л. Дидактикалық ойындардың тәрбиелік мәні \ Бала тәрбиесі.- 2013.-№1.-Б.14-17.

UDC 371.3:81'243

EFFECTIVENESS OF THE TASK-BASED LANGUAGE LEARNING

Kairzhanova Aidana Yertaevna

Магистрантка 1- курса факультета иностранный язык: два иностранных языка
ЕНУ им Л.Н. Гумилева
Научный руководитель-Есенгалиева Анна Михайловна
Нур- Султан, Казахстан

Abstract: This article is about Task-Based Learning technique. The TBL is very modern and it implies the ability of students to adapt and navigate in the natural environment of the studied language. Effective learning is constrained by natural developmental processes. What is consciously learned is not necessarily incorporated into spontaneous language production. This fact also determines the relevance of the topic, so the main goal of TBL is to reach advanced communication skills in the future.

Keywords: TBL, PPP, ESL, Education-based teaching.

Nowadays, the globalization of the English language occupies an important place in the development and formation of modern society.

A monologue is a form of speech characterized by open utterance, autonomy, the presence of goals and special language design. A monologue is always addressed to someone, whether it is a group of people or a listener. Also, this form of expression always has a purpose where forms designed speech. Monologic speech is a special and complex skill that needs to be improved. Monologic speech is considered as a process of communication at any level such as paired work, work in groups, mass communication. Learning English through the TBL methodology is an approach to learning a language in which students receive interactive assignments in English. It is important to complete English tasks correctly and also to practice a learned foreign language. When the task is completed, the teacher should analyze English exercises with students.

Apart from the more traditional PPP (Present, Practice, Produce) approach there is a great number of different methods and approaches to teaching ESL. One of subcategories of communicative language teaching is TBL (task-based learning). Although it has been used for many years, its popularity has dramatically increased in recent years. This article presents an overview of this approach.

Van den Branden defines task-based language learning as "an approach to language education in which students are given functional tasks that invite them to focus primarily on meaning exchange and to use language for real-world, non-linguistic purposes". In other words, TBL refers to an approach to teaching and learning which views the completion of meaningful tasks through authentic communication as an effective way to improve language proficiency in the natural, practical, and functional use. Task-based language learning and teaching give students something real to do using the language they are learning. Such tasks can include visiting a doctor, planning a tour, conducting an interview. Assessment is primarily based on task outcome rather than on accuracy of prescribed language forms, therefore there is no prior focus on language. This makes TBLT especially popular for developing target language fluency and student confidence.

What are the advantages of TBL?

1. The focus of the learning process moves from a teacher to students. Students themselves decide on the content of the task and they are free of language control. The role of the students is far from being one of the passive recipients of comprehensible input; students are now seen to take the leading role in their own learning, learners are autonomous to negotiate course content or to choose linguistic forms when performing a task. Teachers just address students' needs and

interests by becoming facilitators / guides.

2. It can bring teaching from abstract knowledge to real world application, a natural context. It promotes real communication or the exchange of meanings rather than linguistic forms.

3. It gives the student a different way of understanding language as a tool instead of as a specific goal.

4. It is a strong communicative approach where students spend a lot of time communicating.

5. TBL involves many different skills and knowledge.

6. It brings a variety to your lessons and motivate students greatly.

What are the disadvantages of TBL?

1. Potentially unpredictable as it is impossible to plan 100% what language the students will use during the task, therefore the teacher should be very flexible.

2. Time-consuming. Doing a task might extend over longer periods of time, more than just one lesson. If you want your students to make a poster or a video, they will have to do after the lesson in their free time.

A framework of a TBL lesson:

- ✓ Pre-task
- ✓ Task cycle
- ✓ Language focus

Pre-task

In the pre-task, the teacher introduces the topic, gives instructions and presents what will be expected of the students in the task phase.

Skehan distinguishes between the 'weak' and 'strong' versions of TBLT approach. In weak end version a model of the task is shown before the students do it, the teacher may help the students to recall some key vocabulary or grammatical constructions. Moreover, teachers may present a model of the task by doing it themselves or by presenting pictures, audios, or video demonstrating the task. This gives the students a clear model of what will be expected of them. In "strong" task-based learning lessons, learners are responsible for selecting the appropriate language for any given context themselves.

Task cycle

According to Willis, the most important is to choose a meaningful task which is related to real world activities. It should provide an opportunity to exchange information with a focus on meaning and have a clear purpose (students know the outcome they are expected to produce). The students complete a task in pairs or groups.

Example of a task:

Your class wants to organise a sightseeing tour for foreigners coming to EXPO 2017. With your partner (in a group) make a map with interesting places in your city. Be ready to explain why you've chosen these places.

Then students plan how they are going to report it to the rest of the class or to other groups. They prepare a short oral or written report, it might be a short speech, a video or a poster. Students can also practice their speaking before reporting the task, therefore, they feel more confident. The teacher's role is typically limited to an observer, they monitor, observe and clear up any language questions students may have.

As a report students give a presentation of the task, exchange written reports, compare results and so on. The teacher chooses the order of when students will present their reports and may give the students some quick feedback on the content.

Language focus

The teacher attracts students' attention to some patterns, vocabulary, grammar that emerged during the report or gives input on the 'gap' between what language the students used and the language which would be more relevant in the task. They discuss and analyse the language.

Then the teacher conducts practice of new language depending on the needs of the students. The students then do practice activities to increase their confidence and make a note of useful language.

The study of “the Task-based language learning” is determined that teaching monologic speech requires the student to construct a logical statement of the assignment. Advanced monologic speech is associated with the greatest difficulties for students and requires a lot of time and effort from both the teacher and the students. The lack of communication is the problem of English learners at school. Nevertheless, all these difficulties can be overcome if students master this activity by improving vocabulary and creating a conversational English-speaking environment in other public places (Malls, cinemas, museums, Sports centers). This training approach provides a motivational level and a reliable basis for the formation of other types of speech. It's considered that studying the methodology for the formation of monologic speech based on TBL in English is the most effective technique in high school.

It is the assumption that the process of formation and development of the skills of a monologic utterances proceeds more efficiently if each component of the utterance is formed (relatively continuously, consistently, logically, semantical completely, communicative orientative, thematic nature of the utterance, syntactic complexity).

Education-Based Learning tasks (Task-Based Learning-TBL). I.L. Kolesnikova and O.A. Dolgin interpret this approach as «The method of communicative tasks» [1, p. 107]. We cannot quite agree with the given translation, so as a method implies a strict system with a proven theoretical basis. When we talk about a set of principles that can be put into practice in various ways, this is an approach [2, p. 245]. Therefore, we can briefly characterize the task (task).

Effectiveness of TBL is noticed when we follow these stages:

- 1) the phase of preparation for the main task (task);
- 2) fulfillment of the main task (task);
- 3) focus on linguistic form (language work).

During the first phase, students prepare for the assignment. They apply their knowledge to the topic, share them with peers, express their opinion.

The teacher can introduce new vocabulary and create a base for the successful completion of the main task. Students comprehend what language means they need to do it; they turn to the teacher, dictionary or peer to eliminate for ignorance.

At the stage of the main task, students apply the knowledge and language produced in the previous phase. It authentic assignments, that is, those assignments that students performed would be outside the walls of the class.

At the last stage, the development of grammatical forms or speech samples, which were used when performing the main task. If students had difficulty completing the assignment, during this phase they have the opportunity to fill the gap with the help of a teacher or peers.

Thus, the task (task), and more precisely, the sequence of tasks among which the main can be distinguished, it becomes the central concept of the approach. J. Richards and T. Rogers under task understand the task that can be solved using certain language means [2, p. 224]. The task may be listening and understanding audio messages (for example, announcements at the station), filling out a table, classifying concepts, comparing and comparing information, solving a given problem (for example, buying equipment in the online store) and much more.

D. Nunan defines communicative assignment as “such work in a classroom that involves students in the processes of understanding, manipulating, producing or foreign interaction language while their attention focused on understanding or conveying the meaning (the meaning of the utterance), and not on the linguistic form” [3, p. 4]. The researcher emphasizes that the task should be a completed communicative act.

Followers of the TBL approach are guided by the basic principles of the communicative approach, emphasizing that assignments should: engage students in communication; be authentic; to be personally significant for students [2, p. 223].

The teacher can plan and conduct a lesson in the logic of the TBL approach, even if the study guide is not provided. For these Goals D. and J. Willis propose the following support structure: 1) definition of the topic; 2) selection of the main task; 3) selection of exercises that prepare students for completing tasks; 4) the allocation of language forms and speech samples for testing [3]. Many theses voiced in foreign teaching methods are similar to the principles described by scientists.

Problem-based learning calls for students to become more active in their thinking by creating situations in which they have to identify a problem, make assumptions, put forward hypotheses and test their fidelity [4]. Students have to independently acquire new knowledge or apply available in a new situation. For these purposes, the lesson first updates the existing knowledge on the topic, then the students are led to the introduction of a new concept through a problem situation and its solution, then the necessary skills are formed and fixed and, finally, the result is analyzed.

In recent years, most people debate which teaching methods are more effective. Perhaps you consider moving a little away from the traditional methods of conducting classes. The traditional teaching methodology seems logical, but teachers face the following problems: It seems that students have mastered the new vocabulary and can use it freely in the lesson, but after a few lessons they either do not reproduce the material correctly or do not reproduce it at all. Students, practicing new material, overdo it with its use, because of which their speech sounds unnatural. Students do not integrate the material that they just completed at the production stage, because they can complete the task, using already mastered elements and structures with which they feel confident.

Based on the research of scientists, it can be noted that the TBL technique is developing and effective. Students are free to choose the vocabulary that they use. At all stages, they focus on working out all language resources, not just new ones. They receive more diverse language experience with the TBL approach. The situations used in TBL are closer to life, and therefore the vocabulary studied is more related to the needs of students than what a textbook or teacher dictates to them. We suppose TBL brings diversity to your classes and motivates students.

References:

1. Kolesnikova I.L., Dolgina O.A., Anglorusskii terminologicheskii spravochnik po metodike prepodavaniya inostrannykh yazykov, Moscow, 2008.
2. Approaches and methods in 13. Richards, J.C. language teaching [Text] / J.C. Richards, T.S. Rogers.-Cambridge: CUP, 2012. – 172 p.
3. Task-based Language Teaching 15. Nunan, D. [Text] / D. Nunan.-Cambridge: CUP, 2004.- 222 p.
4. Makhmutov M.I., Problemnoe obuchenie. Osnovnye voprosy teorii, Moscow, 1975.

379.85

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ МӘДЕНИ-ТАНЫМДЫҚ ТУРИЗМ ДАМУЫНЫҢ ПЕРСПЕКТИВАЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ

Байжуманова Гүлжан Жанатбековна

Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің химия және география
кафедрасының магистрі

Оразғалиева Арайлым Канатовна

Қазақстан инновациялық академиясының PhD докторы, ғылыми жұмыс, халықаралық
байланыстар және инновациялар жөніндегі проректор
Семей, Қазақстан

Аңдатпа: Мақаламда Шығыс Қазақстан облысындағы туризм саласының қазіргі жағдайы, түрлі тарихи және мәдени ескерткіштер, қорық мұражайлар, мәдени ресурстар туралы айтылады. Шығыс Қазақстан облысындағы туристік саланы дамытудың өңірлік бағдарламасын іске асыру жоспарында облыстың туристік имиджін қалыптастыру, халықаралық ынтымақтастықты дамыту, инфрақұрылымды дамыту қарастырылған.

Түйін сөздер: тарихи ескерткіштер, мұражайлар, қорықтар.

Еліміз әсем қалалар мен табиғаты ғажайып қорықты жерлерге, саяхат және туризм нысандарына бай. Туристік ресурстарға – туристік қызмет көрсету нысандарын қамтитын табиғи-климаттық, тарихи, әлеуметтік-мәдени, сауықтыру нысандары, сондай-ақ туристердің рухани қажеттерін қанағаттандыра алатын, олардың күш-жігерін қалпына келтіріп сергітуге жәрдемдесетін өзге де нысандар жатады. Олар мәдени-танымдық, экологиялық, спорттық, әлеуметтік, діни, т.б. туризм түрлеріне бөлінеді.

Қазіргі мағынадағы туризм ХІХ ғасырдың соңында пайда болып қалыптасса, оның нағыз қарқынды дамуына техниканың, технологияның, қоғамдық қатынастардың өркендеген кезі – ХХ ғасырдың екінші жартысында ғана кең жол ашылып, туризм «ХХ ғасыр феномені» деген мәртебелі атаққа ие болды. Туризм көлік пен байланыс, сауда, құрылыс, ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп және шаруашылықтың басқа да маңызды салаларына өте үлкен әсер тигізіп, әлеуметтік-экономикалық даму катализаторы болып отыр.

Шығыс Қазақстан облысы – үлкен туристік әлеуеті бар теңдесі жоқ өңір. Шығыс Қазақстан облысында туризмнің типтері бойынша қызмет көрсетілген келушілердің жылдан жылға артуда. Облыста туристі сүйсіндіріп тартатын барлық нәрсе бар: үлкен аумақ, керемет ландшафтар, климат аумақтарының әр түрлілігі, бағасыз мәдениет пен тарих ескерткіштері, туристік қызметтердің үлкен таңдауы.

Облыс аумағында бүгінгі күні 14 республикалық мәндегі қорғалатын табиғи аумақтар, 85 демалыс аумақтары, 5 демалыс үйі, 35 астам санаторий-емдеу объектісі, әлемдік мәнге ие табиғи ескерткіштер бар. Облыс шегінде бірнеше рекреациялық аумақ белгіленген: Бухтарминск жағалауы, Сибинс, Алаколь өзендері, Катон-Карағай, Глубоковск ауданы, Риддер, Өскемен қ. шеті. Осы аумақта тек Қазақстан, ТМД елдерінің ғана емес сонымен бірге алыс шетелдік көптеген туристерді қатты қызықтыратын Рудалы Алтайдың негізгі табиғи қызықты жерлері шоғырланған [2].

Туризмнің аса перспективалы түрлері мыналар:

- тау шаңғы,
- жағажай,
- емдеу-сауықтыру,
- мәдени-танымдық,
- экологиялық

Семей қаласы туристік кешен – ол бүгінде экономиканың бірден-бір болашағы зор секторы болып табылады. Туризм – қалпына келу, танымдық және емдік қызметтер атқарады. Осындай қызметтерімен Семей өңірі табиғи-мәдени мұраларға бай, бұл жерден танымдық, ғылыми және этникалық туризмге арналған объектілерді тамашалуға болады. Негізінен қызғушылық тудыратын сәулет және тарихи ескерткіштері бар: мұнда Абайдың білім алған үйі, Ахмет Ризаның медресесі, Ямышев қақпасы, Ф.М. Достоевскийдің әдеби-мемориалдық мұражайы, тарихи-өлкетану мұражайының ғимараты (губернатор үйі), бір мұнаралы мешіт, екі мұнаралы мешіт, Абайдың Республикалық әдеби-мемориалдық мұражайы, Абай атындағы театр ғимараты, Тыныбай Каукенов мешіті және Воскресенский қорғаны.

90 метрлік пилонымен Ертіс өзені арқылы өтетін аспалы көпірдің орасан зор силуэті және «Сильнее смерти» Семей ядролық полигонының құрбандарына ескерткіш Монументі – бұлар Семейдің қазіргі заманғы символдарына айналып отыр.

Қаладан тыс жерлерге экскурсиялық бағыттар әзірленіп және олар қазіргі уақытта жұмыс істеп тұр: «Абай – қазақ жерінің ақыны», «Дарындылар отанына», «Аттила және Шыңғысхан жолдарымен Еуразия кіндігіне», АБАЙ-ШӘКӘРІМ» мемориалдық кешеніне келіп, одан әрі екі ғашық «ЕҢЛІК –КЕБЕК» ақ мәр-мәр тастан жасалған қазіргі заманғы ескерткіші, Бөрлі ауылында М.О.Әуезовтың әдеби-мемориалдық мұражайы және географиялық Еуразия кіндігі. Саяхат бағыттары қазақтың ұлттық мәдениетінің түп тамырын ашады, қазақ әдебиетінің ғұламасы – Абайдың, атақты философ Шәкәрімнің, біздің заманымыздағы ұлы жазушы Мұхтар Әуезовтың өмірлері мен шығармашылықтары жайлы айтылады, мұнда тіпті Еуразиялық континенттің географиялық кіндігін білдіретін символикалық белгісін көруге болады, аты аңызға айналған Аттила мен Шыңғысханның батысқа жүріп өткен жерлері [1].

Туризмді дамыту үшін демалыс базаларының құрылысына, жаңа туристік бағыттарды игеруге, республикалық және халықаралық туристік көрмелерге қатысуға және қазіргі заманғы инфрақұрылымды құруға қаржылық қолдау керек.

Туризмді дамыту бойынша негізгі бағыттары: мәдениетті, тарихи, экскурсиялық, жағажай демалысы, сауықтыру.

Өңірдегі ішкі туризмді дамыту үшін қаралатын: қала кәсіпкерлерінің туристік демалыс базаларын дамытуына, жаңа туристік бағыттар әзірлеуіне жәрдемдесу; Семей өңірінің туристік әлеуеті туралы ақпараттық – жарнамалық материалдарды дайындау; Жағымды имиджбен қамтамасыз ету мақсатында міндетті түрде Қазақстан Республикасының индустрия және сауда Министрлігінің сауда және туристік қызметін реттеу жөнінде Комитеті анықтаған, көптеген халықаралық көрмелерге қатысу, жоғары сапалы полиграфиялық материалдарды, қаланың туристк әлеуетінің салтанатты ашылу бағдарламасынан CD–дискілерін плакаттар мен буклеттерді және т.б. шығару арқылы туристік әлеуеті туралы шетелдік клиенттерге және халықаралық туристік ұйымдарға ақпарат беру [4].

Туризмді келешекте дамыту халықаралық стандарттар талаптарына сәйкес автомобиль жолдарының жағдайын жақсартуға, сервиске тиісті желілерді: қонақ үйлерді, тез тамақтандыру, тұрмыстық қызмет көрсету кәсіпорындарын және басқа объектілерін құруға жәрдемдесу қажет. Халықаралық және облыс ішіндегі авиарейстерді дамыту шаралары бойынша туристік бағыттар қалпына келтіріледі және өңірлік туристік кластерге қаланың туристік фирмалары қатысады.

Белсенді туризмнің дамуы және белсенді турларды әзірлеуде, бәрінен бұрын туристердің қорғанысын және қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Осы мақсатта міндетті азаматтық-құқықтық жауапкершілік келісім-шартына отыруға бақылау жүргізу қажет. Қаланың жоғары оқу орындарынан және колледждерінен туризм факультеті ашылып, онда туризм саласындағы кәсіби кадрларды даярлау алға қойылу керек. Кесте-1 [3]

Кесте-1 Шығыс Қазақстан облысының туристік нысандары [3]

Нысандар аты	Мекен-жайы	Қызмет түрлері
«Алтайская бухта» демалыс орны	Өскемен қаласы, Зырян ауданы	Бұқтырма өзені жағалауында отбасылық демалыс
«Аюда» демалыс орны	Өскемен қаласы, Зырян ауданы	Жазғы демалыс, балық аулау, теплоходта серуендеу
«Көгілдір шығанақ» демалыс орны	Өскемен қаласы, Зырян ауданы	Бұқтырма жағалауында демалыс
«Громотуха» демалыс орны	Риддер қаласы	Балаларға арналған лагерь
«Патша даласы» демалыс орны	Өскемен қаласы, Катоқарағай ауданы	Экологиялық таза ауданда пантымен емдеу
«Изумрудный» сауықтыру	Өскемен қаласы,	Жаз кезінде балаларға арналған

кешені	Глубокое ауданы	лагерь, тау шаңғы тебу
«Князьи горы» тау шаңғы демалыс орны	Өскемен қаласы, Глубокое ауданы	Шаңғы тебу, ат үстінде саяхат, рафтинг, мектеп лагері
«Порт Фортуна» демалыс орны	Өскемен қаласы, Зырян ауданы	Жағажайлық демалыс
«Рахман қайнары» санаторийі	Катонқарағай ауданы	Радон бұлақтары, сүйек-бұлшық ет, тері және қан-тамырлары ауруларын емдеу

Шығыс Қазақстанның тарихи-мәдени объектілері

Әнет Баба атындағы «Қос мұнаралы мешіт». Қазақстан бойынша мұндай сәулетті архитектурамен салынған қос мұнаралы мешіт біреу. Семей қаласындағы тарихи көрікті орындардың бірі.

Невзоровтар отбасы атындағы Шығыс-Қазақстан облыстық бейнелеу өнерінің мұражайы Қазақстандағы ең бай көркемөнер құндылықтарының жинағы болып табылады. Мұражайдың қорында барлығы 5000 өнер туындысы сақталған. Мұражай коллекциясының маңызды бөлігін Невзоровтар отбасының әйгілі жинағы құрайды.

Ф.М.Достоевскийдің әдеби – мемориалды үй – мұражайының тарихы ХІХ ғасырдың екінші жартысында М.Д.Исаевамен некелескенінен кейін пәтер жалдап тұрған кездегі кішігірім ескі ағаш үйінен басталады. Мұражайда тақырыптық экскурсиялар, сабақтар, дәрістер, тыста өткізілетін дәрістер мен экскурсиялар, әдеби – музыкалық кештер, балаларға арналған әдеби – қойылымдық композициялар, қала оқушылары арасында өткізілетін әдеби конкурстар ұйымдастырылып тұрады.

Шығыс Қазақстанның туризм саласын дамытуға арналған ұсыныстар:

- Ауданның экономикалық жағдайын дамыту;
- Мемлекет тарапынан инвестицияның бөлінуі;
- Жол және көлік жүйесін дамыту;
- Ауданның рекреациялық-сауықтыру зоналарын дамыту;
- Шағын және орта бизнесті дамыту;
- Жарнама саласын дамыту;
- Қызмет көрсету жүйесін жетілдіру;
- Шетел тілін меңгерген экскурсоводтарың және квалификациясы бар мамандарды дайындау.

Қорытындылай келе, Шығыс Қазақстан аймағы туризм саласында дамытуда әлеуетті мүмкіндіктері жетерлік. Бұл өңірде тарихи экскурсиялар ұйымдастыру үшін тарихи-мәдени объектілер, сауықтыру-рекреациялық мақсатта емделушілер үшін санаториялық және емдік туризм түрлері бойынша одан әрі қызметтерді, табиғатқа тау, жаяу, шаңғы туризмі секілді саяхат түрлерін де дамыту керек.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. «Қазақстан»: Ұлттық энциклопедия / Бас редактор Ә. Нысанбаев – Алматы «Қазақ энциклопедиясы» Бас редакциясы
2. Здоров А.Б. Туризм экономикасы: оқулық. – М.: Қаржы және статистика, 2018.
3. Смыкова М.Р. Туризм: экономика, менеджмент және маркетинг, оқулық. – Алматы: Нурпресс, 2016
4. Жукова М.А. Туристтік бизнестегі менеджмент: оқу құралы. – М.: КНОРУС, 2018

14.22.08

ГЕОГРАФИЯ ЖӘНЕ ТАРИХ ПӘНДЕРІН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Жаксыбаева Айнур Болатовна

Шәкәрім атындағы мемлекеттік университетінің
химия және география кафедрасының магистрі
Семей, Қазақстан

Андатпа: жалпы география пәнінің басқа ғылымдармен байланысы, Географиялық білімсіз қазіргі және болашақ азамат тез дамып келе жатқан әлемде бағдарлана алмайды, ақпаратты газет, интернет, телебағдарламалар беттерінде қабылдай алмайды. Сондықтан Географияны оқытуда жаңа әдістемелерді, әсіресе интеграциялық әдістерді енгізу – бүгінгі күннің қажеттілігі туралы мағлұмат беру.

Түйін сөздер: интеграция, география, тарих, пән интеграциясы.

География – кешенді ғылым. Ол жаратылыстану ғылымдарына (химия, биология, физика), сондай-ақ қоғамның даму заңдарын (тарих, қоғамтану) зерттейтін қоғамдық ғылымдарға негізделеді. Қыздыру және сәулелену, булану және конденсация, жауын-шашынның пайда болуы, ауа салмағы, тығыздығы, қысымы ұғымы физиканы білуді талап етеді. Табиғи аймақта топырақ жамылғысын, өсімдіктерді және жануарлар дүниесін қалыптастыру және олардың өзара байланысы биология бойынша білімнің арқасында ғана түсінікті болады. Химиялық тыңайтқыштарға арналған минералды пайдалы қазбаларды, әртүрлі шикізатты оқу және қара және түсті металдарды өңдеу, мұнайды, газды өңдеу әдістерімен танысу кезінде химия бойынша білім қажет. География математикасыз да мүмкін емес, ол кезде объектілер арасындағы қашықтықты анықтау, тұздылықтың, температураның өзгеру кестесін құру, Жердің ендігіне байланысты күн мен түннің (жарықтандырудың) ұзақтығын белгілеу, ылғалдану коэффициентін есептеу қажет. География жан-жақты, оқушының қалауы бойынша кез келген пәнмен интеграциялануы мүмкін. Әр сабақта кез-келген пәнмен байланыс жасауға болады. Сонымен қатар, білім беру орындарында бірде-бір пән адамды география сияқты өмірге дайындайтын кең тәжірибелік дағдыларды бере бермейді. Географиялық білімсіз қазіргі және болашақ азамат тез дамып келе жатқан әлемде бағдарлана алмайды, ақпаратты газет, интернет, телебағдарламалар беттерінде қабылдай алмайды. Сондықтан Географияны оқытуда жаңа әдістемелерді, әсіресе интеграциялық әдістерді енгізу – бүгінгі күннің қажеттілігі [2].

Бүгінгі күнде әр оқытушының кіріктірілген сабақтарын өткізу тәжірибесі мол деп айтуға болады. Мұндай сабақтардың тиімділігі жоғары. Екі оқу пәнінің өзара байланысы үйлесімді және оқушыға түсінікті болуы тиіс.

Пәндерді басқа білім беру салаларымен біріктіру арқылы оқушылардың коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыру қажет. Пән интеграциясы дегеніміз не? «Интеграция» деген сөзбен біз әр түрлі бөліктерді бір тұтас біріктіруді, олардың өзара қарым-қатынасы мен өзара кірігуін, сондай-ақ екі пәннің оқу материалын біріктіруді түсінеміз. Кіріктірілген сабақ оқушыға құбылыстың көрінісін толық көруге мүмкіндік береді. Екі заттың қиылысу нүктесі (олар көп болуы мүмкін) сабақтың шыңы, оның мақсаты. Бұл ретте аралас заттар да, әртүрлі циклдер де интеграцияланады.

Интеграция саласында тәжірибенің пайда болуы мен қалыптасуы үшін жағдайлар:

- Жағдайдың өзгеруі: оқуға қызығушылықтың төмендеуі;
- Оқытудың жаңа тәсілдерін іздеу қажеттілігі;

- Оқушылардың тұлғасын дамыту және олардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыру үшін жағдай жасау;

Интеграцияланған оқыту:

- ❖ оқушылардың ойлауының ғылыми стилін дамытуға ықпал етеді;
- ❖ оқушылардың танымның жаратылыстану-ғылыми әдісін кеңінен қолдануға мүмкіндік береді;
- ❖ оқушылардың білім сапасын көтереді;
- ❖ оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады және дамытады, оқулықта ұсынылатын нәрселерді салыстыра отырып, күрделі заттарды түсініп оқи алатынына оқушылардың сенімін қалыптастырады;
- ❖ оқушылардың ой-өрісін кеңейтеді, оқушылардың шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуға ықпал етеді, бағдарламалық материалды терең түсінуге және меңгеруге көмектеседі;
- ❖ оқушыларды ғылыми-зерттеу жұмыстарына қатыстырады [1].

Тарих – география.

Қазіргі қоғамның тарихы күрделі және әр түрлі, бұл әралуандық географиялық орналасу ерекшеліктеріне, табиғи жағдайларға, өңірдің әлеуметтік құрылымына байланысты. География және тарих пәндерінде іс жүзінде әр пәннің ерекшелігін ескере отырып, бірдей процестер оқытылады. Тарих және географияның пәнаралық байланыстарының әлеуетін пайдалану білім алушылардың әлемнің кеңістіктік ұйымдасуының заңдылықтары, дамудың әр түрлі кезеңдеріндегі елдердің әлеуметтік-экономикалық дамуы туралы білімін кеңейтеді, статистикалық, кестелік, картографиялық материалмен жұмыс істей білуін бекітеді. Мысалы, кез-келген мемлекеттің тарихы бойынша табиғи-географиялық фактордың әсері есепке алынатын өркениетінің қалыптасу ерекшеліктері туралы мәселе зерттеледі (климат, көптеген өзендер, әлемдік теңіз және Мұхит жолдарынан алшақ, шекаралардың ашықтығы, Еуропа мен Азияда орналасуы және т. б.). Соғысты зерттеу кезінде картографиялық материалға сүйену қажет.

География және тарих пәндері бойынша:

- ✓ «Ұлы географиялық ашылулар»;
- ✓ «Ресей аумағын игеру және қоныстандыру»;
- ✓ «Әлем діндері» сияқты тақырыптарда кіріктірілген сабақтарды ұйымдастыруға болады.

Мұндай тақырыптарда оқушылар оқиғаларды, құбылыстарды жанаша ұғыну арқылы әр түрлі пәндерден ақпаратты пайдалана отырып, терең және жан-жақты білім алуға мүмкіндігі бар. Кіріктірілген сабақта білімді бір саладан екінші салаға ауыстыру қабілеті қалыптасады. Сондай-ақ, география және тарих пәндері бойынша кіріктірілген сабақтарда ойын-сабақ, әңгіме-сабақ, бақылау-сабақ немесе зерттеу-сабақ, презентация-сабақ, сабақ-конференция түрлерін өткізуге қолайлы әрі қызықты [3].

Қорыта келе осындай кіріктірілген сабақтарды жоспарлау және ұйымдастыру кезінде оқытушыға келесі шарттарды ескеру маңызды екенін айтқым келеді:

- Кіріктірілген сабақта екі-үш білім блоктары біріктіріледі, сондықтан интеграцияланған сабақтың басты мақсатын дұрыс анықтау өте маңызды.
- Интеграциялық сабақ барысында әртүрлі қызмет түрлеріне ауыстыру есебінен оқушылардың шамадан тыс жүктелуін, шаршауын алып тастауға ықпал етеді.
- Кіріктірілген сабақты өткізу кезінде оқытушылар іс-әрекеттерді мұқият үйлестіруді талап етеді.

Кіріктірілген сабақты дайындауға оқушыларды да тартып, оларға алдын ала жаңа материалдың бір бөлігін дайындауды ұсынуға болады. Осылайша, сабақта рөлдік ойындар ұйымдастырылады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Глинская, Е.А. Оқытудағы пәнаралық байланыс. 3-ші шығ. — Тула: Инфо, 2016.

2. Косарев И.С. Интеграцияланған оқыту тұжырымдамасы [Электронды ресурс] / И.С.Косарев // School4-perm.narod.ru: қалалық портал. — Пермь, 2016. - Кіру режимі: <http://www.school4-perm.narod.ru/kis.htm>. - 24.03.2016.
3. Сухаревская Е.Ю. Интеграцияланған сабақ технологиясы. Мұғалімдерге арналған практикалық құрал / 2-ші басылым. — Ростов на Дону: ҰАА, 2017.

УДК 796

**СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРОВЕДЕНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ
ПО ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ СО СТУДЕНТАМИ СПЕЦИАЛЬНОЙ
МЕДИЦИНСКОЙ ГРУППЫ
КАЗАХСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
УНИВЕРСИТЕТА ИМ. АБАЯ**

**Мухиддинов Ергали Мухиддинович
Ажибаева Салима Джолдасовна
Надыров Абуджан Лахманович
Мендигалиева Шолпан Абдиевна**

Казахский национальный педагогический университет
Алматы, Казахстан

Аннотация: Студенты, зачисленные в специальную медицинскую группу, занимаются по программе, разработанной на кафедре для различных групп заболеваний. На практических занятиях преподаватели используют комплексы физических упражнений, направленных на укрепление здоровья, содействие правильному физическому развитию и закаливанию организма.

Ключевые слова: специальная медицинская группа, комплекс физических упражнений, здоровье.

В специальное медицинское отделение зачисляются студенты, которые по данным медицинского обследования имеют определенные отклонения в состоянии здоровья. Практический материал для студентов разрабатывается преподавателями кафедры «Физической культуры и спорта» Казахского национального педагогического университета им. Абая с учетом имеющихся заболеваний. Учебный процесс для специального медицинского отделения должен быть направлен преимущественно на выполнение основных задач, направленных на укрепление здоровья, содействие правильному физическому развитию и закаливанию организма.

Направленность учебного процесса должна иметь ярко выраженный эмоциональный и оздоровительный характер. Особое значение при организации учебных занятий с целью профилактики и оздоровления студентов необходимо отводить релаксационной, рекреационной и реабилитационной физической культуре.

Студенты, зачисленные в специальное медицинское отделение должны заниматься по специальной программе, ее основу должны составлять физические упражнения, выполняемые в медленном темпе без натуживания. Преподавателями кафедры «Физическая культура и спорт» Казахского национального педагогического университета им. Абая составлены комплексы физических упражнений, из которых исключены средства физического воспитания, способные вызывать перенапряжения организма. К таким упражнениям относятся физические упражнения, приводящие к максимальным и близким к ним напряжениям сердечно-сосудистой системы и опорно-двигательного аппарата. В программу практического раздела включены гимнастика, подвижные игры,

легкая атлетика, плавание, лыжные прогулки, ходьба и оздоровительный бег. Кроме того, в учебный материал добавлены специальные упражнения оздоровительного характера, коррегирующие осанку и дыхательные упражнения.

Основное место для студентов специального медицинского отделения отводится гимнастике, поскольку с ее помощью можно совершенствовать основные двигательные качества и развивать двигательные навыки. Специальные гимнастические упражнения и методика их проведения позволяют заранее точно определить оптимальную нагрузку на организм занимающихся и ожидаемый педагогический эффект, что очень важно в работе со студентами специального медицинского отделения.

В учебном процессе важное место отводится дыхательным упражнениям, которые выполняются на каждом занятии. Особое внимание необходимо обращать на воспитание правильной осанки и на укрепление мышц спины и живота. Для снижения утомления и повышения работоспособности широко используются упражнения на расслабление мышц, то есть релаксационная физическая культура.

Рекомендуется в учебный процесс, включать элементы из художественной гимнастики и упражнения танцевальной направленности. Ре

Для студентов специального медицинского отделения полностью исключить лазание по канату, подтягивание на перекладине, акробатические упражнения, а так же упражнения связанные с натуживанием, продолжительными напряжениями, вызывающими длительную задержку дыхания. Из легкой атлетики предпочтение отдается строго дозированным ходьбе и бегу, т.к. эти упражнения тренируют и укрепляют сердечно-сосудистую и дыхательную системы.

В учебном процессе прыжки в длину и высоту исключили. Не рекомендованы упражнения на скорость, силу, выносливость. От преподавателя, при организации учебного процесса требуется правильная дозировка нагрузки, совмещение бега, прыжков с умеренной ходьбой, успокаивающими и дыхательными упражнениями в конце занятий. Наряду с решением оздоровительных задач на учебных занятиях должно отводиться время для подвижных игр, в которых простые и естественные движения не вызывают резкого утомления. При выполнении подвижных игр нагрузка чередуется с моментами кратковременного отдыха, что делает подвижные игры хорошим средством эмоционального и физиологического воздействия на занимающихся.

Учебные занятия в специальном медицинском отделении строятся по стандартной схеме – подготовительная, основная и заключительная части занятия. В подготовительной части занятия продолжительностью до 20 мин. выполняются общеразвивающие упражнения в медленном и среднем темпе, чередуясь с дыхательными упражнениями.

Нагрузка должна повышаться постепенно. Применяются упражнения, которые обеспечивают подготовку всех органов и систем, занимающихся к выполнению заданий основной части занятия. В этой части занятия не следует использовать много новых упражнений, а так же применять интенсивные нагрузки. В подготовительной части должны присутствовать такие элементы, как построение, объяснение задач, ходьба в различном темпе и направлениях, комплекс дыхательных упражнений, бег в медленном темпе, а так же упражнения на гимнастической скамейке и специальных ковриках.

В основной части занятия (50 мин.) студенты овладевают основными двигательными навыками, получают определенную для них физическую нагрузку, испытывают эмоциональное напряжение. Подбор упражнений в этой части занятия предусматривает решение ряда задач: овладение простейшими двигательными навыками, разностороннее развитие основных физических качеств – быстроты, силы, выносливости, ловкости, гибкости. Большое внимание уделяется развитию гибкости и улучшению координации движений. С этой целью применяются бег, чередующий с ускоренной ходьбой, метание теннисного мяча левой и правой рукой, подвижные игры, эстафеты, упражнения на равновесие и релаксацию. Упражнения, дающие большую общую нагрузку и вызывающие сильные эмоциональные напряжения, целесообразно использовать в конце

основной части занятия. Для снятия утомления между выполнением различных заданий рекомендуется выполнять специальные физические упражнения на расслабление и дыхание.

В заключительной части занятия (10 мин.) рекомендуется использовать упражнения, восстанавливающие организм после физической нагрузки, это ходьба в медленном темпе, различные дыхательные упражнения и упражнения на расслабление.

Только при рациональном дыхании достигается максимальный эффект при выполнении физических упражнений. Обучать правильному дыханию следует в статических положениях и во время движения. При выполнении упражнений, способствующих расширению грудной клетки, необходимо делать вдох. Из анатомически выгодных положений, способствующих сдавливанию диафрагмы – сжатию грудной клетки, всегда необходимо делать выдох. Необходимо следить, чтобы выдох был полным. После выполнения таких упражнений, как смешанные висы, упоры, обязательно должны использоваться дыхательные упражнения с полным и своевременным выдохом. Обучение рациональному дыханию способствует быстрейшему устранению нарушений функций дыхательной системы; улучшению окислительно-восстановительных процессов в организме; повышению адаптации к физическим и умственным нагрузкам; оздоровлению и гармоничному развитию организма. При незначительной мышечной нагрузке вдох рекомендуется делать через нос, а выдох - через рот. Вдох через рот выполняется только в тех случаях, когда требуется пропустить в лёгкие большое количество воздуха, а также при интенсивных физических нагрузках.

Начинать обучение рациональному дыханию необходимо с первых занятий, используя самые простые упражнения и задания – вдох через нос и выдох через рот, вдох и выдох через нос, дыхание при различных движениях руками, дыхание во время приседаний, дыхание при выполнении различных поворотов и наклонов туловища, дыхание во время ходьбы в различном темпе с различными сочетаниями количества шагов и вдоха – выдоха. Дыхательные упражнения можно использовать как средство, снижающее физическую нагрузку.

Формированию правильной осанки и её коррекции на учебных занятиях преподаватели должны отводить важное место. Соблюдение этого требования имеет не только эстетическое, но и физиологическое значение для ослабленных студентов. Правильная осанка обеспечивает нормальную деятельность опорно-двигательного аппарата, внутренних органов, способствует более экономному расходованию энергии при выполнении физических нагрузок. Формирование осанки необходимо осуществлять на протяжении всего периода роста организма. Поэтому, помимо систематического выполнения предусмотренных программой специальных упражнений на осанку, преподаватель должен в течение занятия обращать внимание студентов на оптимальное положение головы, правильную работу рук, туловища и ног, как при выполнении упражнений в статическом положении, так и в движении (динамическая осанка).

На учебных занятиях со студентами специального медицинского отделения рекомендуется применять индивидуальный подход к занимающимся. Это одно из основных требований к занятиям с данным контингентом студентов. В данной группе могут находиться студенты с различными нарушениями здоровья, с разной степенью их проявления и с различной адаптацией к физическим нагрузкам. Очень трудно подобрать упражнения, которые одновременно подходили бы для всех занимающихся. Эту задачу должен решать преподаватель за счёт наиболее рационального построения учебного процесса и дифференцированной методики обучения. Учебный процесс со студентами специального медицинского отделения должен быть эмоциональным.

Важными факторами реабилитации ослабленных студентов являются специальные занятия по физической культуре, на которых студенты должны забыть о своих недугах. Учебные занятия необходимо строить так, чтобы в достаточной мере проявлялось

эстетическое восприятие, мышечное расслабление и появлялась бодрость. Рекомендуются дополнительные формы физической культуры в режиме дня:

- утренняя гигиеническая гимнастика;
- выполнение специальных комплексов упражнений, составленных преподавателем;
- подвижные игры небольшой интенсивности;
- физкультурные паузы во время выполнения домашних заданий;
- пешие прогулки;
- катание на велосипеде;
- катание на коньках и лыжах;
- оздоровительное плавание;
- походы выходного дня;
- закаливающие процедуры воздушные ванны, души, водные процедуры.

Таким образом, студенты специальной медицинской группы в зависимости от заболеваний занимаются на практических занятиях по физической культуре по учебным программам, составленными преподавателями кафедры «Физическая культура и спорт» Казахского национального педагогического университета им. Абая.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Ильинич, В.И. Физическая культура студента/ В.И. Ильинич.- М.: Гардарики. 2003. – 338 с.
2. Желобкович, М.П., Купчинов, Р.И. Оздоровительно-развивающий подход к физическому воспитанию студенческой молодёжи/ М.П. Желобкович, Р.И. Купчинов. – Учеб.- методическое пособие. – Мн.: 2004. – 212 с.
3. Апанасенко, Г.Л. Медицинская валеология / Г.Л. Апанасенко, Л.А. Попова. – Киев: Здоровье, 1998. – 247 с.
4. Баевский, Р.М. Валеология и проблема самоконтроля здоровья в экологии человека: учеб.-метод. пособие: в 2 ч. / Р.М. Баевский, А.П. Берсенева, А.Л. Максимов. – Магадан: СВНЦ ДВО РАН, 1996. – Ч. 1. – 55 с.
5. Барзилович, Е.Ю. Популярная энциклопедия здорового образа жизни / Е.Ю. Барзилович. – М.: Просвещение, 1994. – 594 с.
6. Берков, В.Ф. Современные методы научно-исследовательской работы: пособие / В.Ф. Берков, Л.Ф. Медведева. – Минск: Акад. упр. при Президенте Респ. Беларусь, 2009. – 202 с.

УДК 796

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ГРУППЫ

Ажибаева Салима Джолдасовна

Караков Амантай Каракович

Иралина Мира Мустакимовна

Мендигалиева Шолпан Абдиевна

Казахский национальный педагогический университет им.Абая
Алматы, Казахстан

Аннотация: Использование казахских национальных видов спорта и подвижных игр во время учебных занятий способствуют не только существенному улучшению физического развития, физической подготовленности студентов, привитию навыков здорового образа жизни, укреплению здоровья и снижению уровня заболеваемости, но и нравственно-патриотическому и духовному воспитанию студентов.

Ключевые слова: студенты, специальная медицинская группа, традиционные, нетрадиционные технологии, казахские национальные игры.

Казахский национальный педагогический университет имени Абая - лидер педагогического образования в СНГ, кузница учителей XXI века. Трансформируя результаты передовых исследований в области педагогики, методики преподавания и технологий обучения в лучшие образовательные программы, университет повышает престиж профессии учителя и становится мощным драйвером развития страны.

Инновации характерны для любой профессиональной деятельности людей и поэтому естественно становятся предметом изучения, анализа и внедрения. Инновации являются результатом научных поисков, передового педагогического опыта отдельных преподавателей и целых коллективов.

К сожалению с каждым годом увеличивается число студентов, освобожденных от занятий физической культурой. Поэтому для преподавателей специальной медицинской группы актуальным является вводить новые методики занятий, чтобы заинтересовать обучающихся.

В своей педагогической деятельности мы используем элементы инновационных технологий, которые подразделяем на традиционные и нетрадиционные.

Традиционные - здоровьесберегающие технологии, которые предусматривают:

- строгие дозированные физические нагрузки с учетом физического развития всех обучающихся, их группы здоровья;
- проверка и контроль за состоянием спортивного оборудования и инвентаря, своевременный их ремонт и починка, содержание их в чистоте;
- применение специальных упражнений для профилактики и коррекций осанки;
- использование методики чередования интенсивности и релаксации в обучении.

В работе по физической культуре мы стараемся использовать современные программы для подсчета результатов, компьютерное тестирование, создание собственных сайтов для распространения опыта, наглядности к занятиям, поиск информации для методической работы, исследовательская работа, проектная деятельность.

Соревновательные технологии позволяют обучающимся, проявить себя в личном первенстве, работать в составе команды. После прохождения каждой темы проводим соревнования, в которых в качестве судей и секретарей задействованы, освобожденные от уроков физкультуры студенты, отнесенные по состоянию здоровья к специальной медицинской группе.

Игровые технологии используются в конце каждого занятия. Существует много подвижных игр на основе баскетбола, волейбола, легкой атлетики. Разнообразие этих игр позволяет повысить интерес студентов к занятиям физической культурой.

На занятиях по физической культуре со студентами специальной медицинской группы преподаватели кафедры «Физическая культура и спорт» Казахского национального педагогического университета используют также и нетрадиционные технологии:

- оздоровительные дыхательные технологии (дыхательная практика Бутейко, Стрельниковой);
- скандинавская ходьба (ходьба с лыжными палками);
- фитнес технологии (стрейчинг, степ-аэробика, бодибилдинг (на построение тела, коррекцию физического развития, лишнего веса и т.д.);
- казахские национальные игры (бурук-теппек, тогыз кумалак, омпы, казан, аркан тарту, асыки и др.).

Рассмотрим некоторые игры, используемые на занятиях физической культуры для студентов специальной медицинской группы преподавателями Казахского национального педагогического университета им. Абая.

Бурук-теппек - игра на дальность метания мячей или камней. Участники становятся в шеренгу и кидают вдаль мячи или камни. Тот, чей мяч или камень упал ближе всех, идет собирать их и определяет, чей камень или мяч упал дальше остальных. Тот игрок, чей камень трижды упадет дальше всех, считается первым победителем. Игра обычно ведется до определения трех победителей.

Тогыз кумалак - одна из древнейших казахских национальных игр. Это настольная игра на доске, тренирующая логику и смекалку, а также призванная развивать мышление и выдержку. В основу игры положено число 9 ($9 \times 9 = 81$ и $2 \times 9 \times 9 = 162$), считавшееся у древних монголов и тюрков священным. В учёном мире её называли «алгеброй чабанов», так как в ходе игры соперникам приходится использовать все четыре основных математических действия. Игра строится не только на скорости подсчета, но и на тактике.

Хан «алчи» - в игре могут принимать участие от 5 до 10 человек. Потребуется достаточное количество асыков. Из них нужно выбрать самый крупный и перекрасить его в красный цвет. Этот асык будет «ханом». В начале с помощью считалочки выбирается ведущий. Он должен собрать все асыки в горсть, затем бросить их перед остальными игроками, сидящими по кругу. После - внимательно посмотреть, какой стороной выпал «хан». Если «хан» выпал стороной «бук», «шик» или «тайки», то ведущий должен указательным пальцем с помощью большого выбить ближайшие асыки. Выбитые асыки он забирает себе. «Хана» можно выбить лишь самым последним асыком, который выпал той же стороной, что и сам «хан». Если ведущий случайно заденет другие асыки рукой или асыком, то право вести игру переходит к другому игроку. Если «хан» выпадает стороной «алчи», то каждый из должен постараться заполучить его себе. Тот, кому попадет «хан», и будет победителем. Следующую игру начинает победитель.

Омпы - вертикальное положение асыка. В эту игру могут играть от 2 до 10 человек. На земле нужно начертить две линии, а между ними ровно по центру провести линию. На этой линии будет кон. Каждый из игроков ставит на кон по два асыка. В центр кона помещается один асык в положении «омпы». Выстроившись у черты, игроки по очереди выбивают своим асыком те, что на кону. Выбитые асыки забирают себе. Тот, кому удастся выбить «омпы», забирает себе все асыки на кону. Тот, у кого окажется большее, чем у всех, количество асыков, будет победителем в этой игре.

Казан - игра, в которую можно играть как летом на стадионе, так и зимой на льду. Принимать участие могут от 3 до 10 человек. Согласно условиям игры, на земле или на льду очерчивается круг. Все участники, кроме водящего, встают по кругу, а водящий - за кругом. В центре и по периметру делаются небольшие ямки. В руках у участников палки или клюшки. Также для игры понадобится деревянный шар, радиусом в 7-10

сантиметров. Водящий пытается палкой загнать шар в центральную лунку, а остальные участники игры защищают лунку своими палками и не дают ему это сделать, отбивая шар за круг. Если бьющий по шару участник не сумел ударить по нему и занять свою ямку (для этого нужно поставить в нее одним концом палку), ее занимает (тем же способом) водящий. Проигравший, становится водящим, и игра начинается сначала. Если водящему удастся ввести шар в центральную ямку, все участники игры должны быстро поменяться местами. Во время перебежки водящий старается занять чью-нибудь ямку. Игру возобновляет участник, оставшийся без «ямки».

Котермек (подними-ка) - на середину выходят два игрока. Опираясь друг на друга спинами, они соединяют свои локти. Тот из них, который сразу после сигнала, сможет первым поднять второго игрока и будет считаться победителем. Победитель остается в игре, но теперь он уже пробует свои силы с новым игроком. Игра продолжается до окончательного выявления победителя.

Туилген орамал (завязанный платок) - возьмите любой платок и завяжите его узлом так, чтобы он стал похож на мяч. Один из игроков встает в центре, все остальные его окружают. Сразу после сигнала игроки должны разбежаться и начать перебрасывать друг другу платок, не давая поймать его центральному. В свою очередь центральной должен постараться перехватить «мяч». Тот игрок, у которого центральной смог отобрать платок, занимает место в центре. Игра начинается заново.

Октау тартыс (перетяни-ка) - эта игра выявит, кто из вас сильнее. Для этой игры двое должны выйти на середину. Вначале проведите на земле черту и встаньте по разные ее стороны. Возьмите гимнастическую палку за оба ее конца и тяните каждый на себя. Тот, кто сможет перетянуть соперника на свою сторону, и будет победителем.

Президент страны Н.А. Назарбаев подчеркнул: «Физическая культура и спорт должны стать особой заботой государства. Именно здоровый образ жизни является ключом к здоровью нации». Одной из приоритетных задач является развитие массового спорта. Важными видами массового спорта являются национальные виды спорта, способствующие формированию здорового образа жизни. Следует отметить, что сегодня национальными видами спорта в Казахстане занимаются более 170 тысяч человек. Однако на фоне повышения интереса у молодого поколения к спорту в целом наблюдается снижение интереса к национальным видам спорта. Причинами этого являются низкая популярность национальных видов спорта в молодежной среде и отсутствие специалистов по обучению национальным видам спорта.

Широкое использование казахских национальных видов спорта и подвижных игр во время учебных занятий будет способствовать не только существенному улучшению физического развития, физической подготовленности студентов, привитию навыков здорового образа жизни, укреплению здоровья и снижению уровня заболеваемости, но и нравственно-патриотическому, духовному воспитанию студентов.

Список использованных источников

- 1 Назарбаев Н.А. Послание народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства», 2012.
- 2 Пономарев Н.И. Возникновение и первоначальное развитие физического воспитания. Москва, 1970.
- 3 Таникеев М.Т. От байги до олимпиады. Алма-Ата, 1983.
- 4 Титаренко А.Н. Национальные спортивные и подвижные игры Казахстана. Алматы, 2013.
- 5 Усин К.А. Повышение эффективности физического воспитания учащихся сельских общеобразовательных школ с использованием национальной борьбы «қазақ күресі». Автореф. дисс... Алматы, 2010.
- 6 Шиляев А. Тогызкумалак. Казахская игра – свидетельство зарождения десяти ричной системы счисления. Алматы, 2014.

УДК 796

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЛОЩАДОК СТРИТ ВОРКАУТ В ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ СТУДЕНТОВ

Надыров Абутжан Лохманович
Мухиддинов Ергали Мухиддинович
Ажибаева Салима Джолдасовна
Дайрабаев Серик Ергалиевич

Казахский Национальный педагогический университет им. Абая
Алматы, Казахстан

Аннотация: В статье приведены результаты исследования по привитию устойчивого интереса к занятиям физической культурой студентам педагогического вуза, на примере модных в настоящее время видов спорта. Результаты наблюдений, позволили авторам используя природные факторы и площадки стрит воркаут формировать профессиональные педагогические умения и навыки у будущих учителей, которых можно обучить на фоне интереса к новым видам спорта.

Ключевые слова: Стрит воркаут, воркауэртер, физическая культура, спорт, здоровый образ жизни, физические упражнения.

В современное время довольно сложно представить нашу жизнь без занятий физическими упражнениями и спортом. Для того чтобы как можно больше людей приобщить к здоровому образу жизни государством строятся новые спортивные сооружения, лыже-роллерные трассы, велодорожки, ледовые катки, ледяные горки т.д. Сейчас в каждом жилом комплексе имеются спортивные и игровые площадки. В последнее время во всех городах Казахстана можно увидит площадки стрит воркаут.

Много сделано и в нашем вузе. Реконструирован стадион имени М. Ауэзова в Центральном парке культуры и отдыха, отремонтированы спортивные залы. Кафедра оснащается спортивным оборудованием и инвентарем.

Укрепление материально-технической базы вуза дает возможность охватить физической культурой и спортом как можно больше студентов, что является важным фактором укрепления здоровья и улучшения работоспособности.

Как показали наши исследования, здоровье для студенческой молодежи имеет особую ценность, так как оно представляет собой интеллектуальный, репродуктивный, экономический, социальный и культурный резерв государства, его стратегический капитал.

Особенно это важно, когда речь идет о студентах педагогических вузов, будущих учителей общеобразовательных школ. Как специалисты в педагогической деятельности с детьми и подростками, они должны личным примером увлечь своих учеников в процесс укрепления здоровья, повышения уровня физического развития, двигательной подготовленности.

В формировании личностных качеств студенческой молодежи огромное значение имеют занятия физической культурой и спортом.

Вот почему кафедре физической культуры и спорта необходимо применять современные и модернизировать традиционные средства, методы и формы организаций занятий, сущностной характеристикой которых является проблемная организация

двигательной активности и мыслительной деятельности студентов. Вместе с этим кафедре следует работать и над качеством подготовки специалистов в этой области.

Наши исследования показали, то в последние годы наблюдается устойчивое изменение интереса современной молодежи в сторону новых видов спортивной деятельности.

Таким образом, представляется целесообразным учитывать реалии современной действительности и использовать новые виды спорта в занятиях со студентами, что будет способствовать повышению их интереса к физической культуре. Так, в настоящее время среди молодежи большой популярностью пользуется стрит воркаут.

Воркаут – современное молодежное направление, устремленное на развитие физических и умственных параметров человека.

Целью такого вида спорта является развитие человеческих способностей без использование дополнительных отягощений, то есть работа происходит полностью своим весом тела. Чаще всего воркаутом занимаются на уличных спортивных площадках, что и является основой этой спортивной субкультуры.

Идея заключается в том, чтобы превратить силу, обретенную на улице в уверенность и использовать ее в самых разных сферах. Не важно, чего можешь добиться на турниках, важно, чем турники помогут тебе добиться в жизни. Каждый день воркаутеры стремятся стать лучше, чем они были вчера. Занимаясь на улице, воркаутеры всегда находятся на виду и становятся живым примером для других людей, которые хотят начать заниматься и что-то изменить в своей жизни.

Воркаут – это универсальный и эффективный инструмент для поддержания физической формы, организации увлекательного досуга для молодежи, а также тренировки для успешной сдачи нормативов Президентских тестов.

Есть пять принципов, которые заставляют заниматься воркаутом любителей спорта:

- 1 Естественные условия;
- 2 Нет возрастных ограничений;
- 3 Спортсменом можешь и не быть;
- 4 Не нужно ничего, есть турник уже хорошо (доступность);
- 5 Смогу заставить себя сам – смогу сэкономить на залах и тренажерах.

Проведенный опрос занимающихся спортсменов на площадках стрит воркаут, показал, что тренировки дают:

- Заряд бодрости;

Респондент А. Тренировки с собственным весом помогают мне ощутить себя энергичным и бодрым. Раньше я постоянно ходил по врачам. Так вот когда я стал активно практиковать тренировки с собственным весом, я избавился от хронической усталости, чувствовать стал себя бодрым весь день.

-Здоровье;

Респондент Б. Воркаут избавил меня от сколиозов, респираторных заболеваний, насморка и сделал меня стрессустойчивым.

- Психологическое равновесие.

Респондент В. Я был жутко закомплексованным человеком. Друзья и окружающие люди стали относиться по-другому, поскольку я вышел на уровень физический подготовленного человека и стали считаться с моим мнением, и уважать мой выбор. Полюбите воркаут не как спорт или метод накачки мышц, а как систему доступную каждому по преодолению физических недостатков и психологических барьеров.

Вот краткий лозунг любителей:

- Воркаут – это стиль жизни (Алиаскар).
- Воркаут – это самовыражение (Элибек).
- Воркаут – это образ жизни (Александр Иванович).

Площадки стрит воркаут позволяют заниматься физическими упражнениями самостоятельно.

Однако, самостоятельные занятия воркаутом требуют определенных знаний по технике выполнения физических упражнений, методике занятий и тренировок. О необходимости специальных знаний для самостоятельных занятий отмечается многими авторами (1,2), которые подчеркивают, что значительная часть населения даже имея высокий образовательный уровень не в состоянии правильно распорядиться своим психофизическим потенциалом, чтобы с помощью физических упражнений поддерживать оптимальную работоспособность и здоровье. Одна из основных причин недостатков соответствующих знаний и методических умений (1,2).

Проведенные нами беседы со студентами выявили, что наиболее значимым фактором жизни является здоровье, в тоже время они показывают слабый уровень знаний, практических действий, волевых усилий на поддержание здорового образа жизни.

Цели, направленные на приобретение знаний, умений, практических навыков, необходимых для дальнейшей профессиональной деятельности, а также возможностей физической культуры, как средства поддержания работоспособности, не получили должной оценки у студентов (3).

Обращает на себя внимание факт, что студенты практически не имеют сформированных представлений и знаний по ключевым вопросам физической культуры, что определяет их пассивное отношение к самоорганизации здорового образа жизни, не способствует реальному включению в физкультурно-спортивную, профессионально-прикладную и оздоровительную деятельность (2).

Решить эту проблему можно расширив познавательную деятельность студентов под руководством и контролем преподавателя. Для этого было решено использовать месторасположение нашей кафедры. Она расположена в Центральном парке культуры и отдыха города Алматы. Значит мы имеем не только свой стадион, спортивные залы, но и есть возможность использовать велодорожку, спортплощадки для игр и площадки стрит воркаут, а также природные факторы. Хорошее состояние материально-технической базы позволила нам разработать образовательную программу как для проведения оздоровительной физической культуры, так и по формированию профессионально-педагогических умений и навыков у будущих учителей физической культуры. Занятия на площадках стрит воркаут проводились в форме уроков физической культуры. Состояла из подготовительной, основной и заключительной частей. Подготовительная часть включала выполнение общеразвивающих упражнений. В основной части урока изучали и выполняли упражнения на развитие физических качеств. В заключительной проводились физические упражнения на гибкость и расслабление мышц. Проводимые нами занятия на оборудованных современными снарядами площадках стрит воркаут выявили, что студентов можно обучить:

- 1 Спортивной терминологии;
- 2 Приемам помощи и страховки;
- 3 Технике физических упражнений;
- 4 Методам физического воспитания;
- 5 Принципам методики физического воспитания;
- 6 Приемам совершенствования техники базовых упражнений на снарядах;
- 7 Методам развития физических качеств;
- 8 Умениям составлять программу тренировок;
- 9 Проводить самостоятельно тренировки.

Практика проведения занятий на площадках стрит воркаут, показала, что при грамотной организации учебно-воспитательного процесса со студентами по дисциплине «Физическая культура», направленная на формирование устойчивого стремления студентов к здоровому образу жизни, можно существенно повысить их интерес к занятиям. Следовательно, более эффективно решать оздоровительные, образовательные и

воспитательные задачи. Не малую роль сыграл данный эксперимент и при формировании профессионально-педагогических умений и навыков у студентов специализирующихся по специальности «Физическая культура и спорт».

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

- 1 Горлов С.Н., Толстых Д.С. Мониторинг удовлетворенности студентов качеством обучение на кафедре физвоспитания технического вуза. – Магнитогорский Государственных технический университет им. Носова. – Вестник Воронежского института МВД России. 2001 г. №916/Электронный ресурс/-Режим доступ:<http://www.Referent.ru>.
- 2 Надыров А.Л., Шкурков А.С. «Совершенствование процесса физического воспитания в вузе». Материалы Республиканской научно-теоретической конференции «Сейфуллинские чтения-11: Молодежь и наука» том 1,3 часть. 2015 г. стр. 228-231, Астана.
- 3 Шкурков А., Надыров А.Л. Из опыта работы со студентами кафедры физического воспитания Казахского Агротехнического Университета им. С.Сейфуллина. Вестник физической культуры. 2017 г. №4. Материалы Республиканской Научно-практической конференции «Физическое воспитание молодежи в современном мире». 2017 г. стр. 140-144. Талдыкурган.

УДК 796

КУЛЬТУРА ЗДОРОВЬЯ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

Ажибаева Салима Джолдасовна
Иралина Мира Мустакимовна
Мендигалиева Шолпан Абдиевна
Бозтаева Салтанат Женисовна

Казахский национальный педагогический университет им.Абая
Алматы, Казахстан

Аннотация: Решение проблемы здоровья студенческой молодежи является приоритетом образовательной системы, поскольку, согласно современным представлениям, основное значение в формировании, сохранении и укреплении здоровья личности имеет ее заботливое отношение к собственному здоровью. Это предполагает формирование у человека приоритета здоровья, являющегося одновременно задачей совершенствования образования и воспитания. Конечной целью современного образования должно стать формирование здорового образа жизни (ЗОЖ) как неотъемлемой, а по возможности и приоритетной, части общей культуры человека.

Ключевые слова: студенты, здоровый образ жизни, здоровье сберегающие факторы, здраво творческая деятельность.

Решение проблемы здоровья студенческой молодежи Казахского национального педагогического университета им. Абая является приоритетом образовательной системы кафедры «Физическая культура и спорт», поскольку, согласно современным представлениям, основное значение в формировании, сохранении и укреплении здоровья личности имеет ее заботливое отношение к собственному здоровью. Это предполагает формирование у человека приоритета здоровья, являющегося одновременно задачей совершенствования образования и воспитания. Конечной целью современного

образования должно стать формирование здорового образа жизни (ЗОЖ) как неотъемлемой, а по возможности и приоритетной, части общей культуры человека.

Первым и необходимым компонентом этого человеческого, личностного состояния является здоровье, как особое состояние человеческой жизни. По мнению академика Ю.П.Лисицына «... здоровье человека не может сводиться лишь к констатации отсутствия болезней, недомогания, дискомфорта, оно - состояние, которое позволяет человеку вести нестесненную в своей свободе жизнь, полноценно выполнять свойственные человеку функции, прежде всего трудовые, вести здоровый образ жизни, т.е. испытывать душевное, физическое и социальное благополучие».

Здоровье человека - это непрерывная последовательность естественных состояний жизнедеятельности, характеризующаяся способностью организма к самосохранению и совершенной саморегуляции, поддержанию гомеостаза, самосовершенствованию соматического и психического статуса, при оптимальном взаимодействии органов и систем, адекватной приспособляемости к изменяющейся окружающей среде, использовании резервных и компенсаторных механизмов в соответствии с фенотипическими потребностями и возможностями выполнения биологических и социальных функций. Отсутствие какого-либо или нескольких из перечисленных признаков означает частичную или полную утрату здоровья. Полная утрата здоровья не совместима с жизнью.

Таким образом, данное определение, является оптимальным, хотя очевидно, что абсолютное здоровье является абстрактной величиной. Кроме того, это определение изначально исключает людей, имеющих какие-либо (врожденные или приобретенные) физические дефекты, даже в стадии компенсации. Многие специалисты в своей практической деятельности исходят из того положения, что здоровье зависит на 20% - от наследственности, на 20% - от условий среды, всего на 10% - от усилий врачей и на 50% - от самого человека, от его образа жизни.

Здоровый образ жизни объединяет все, что способствует выполнению человеком профессиональных, общественных и бытовых функций в оптимальных для здоровья условиях и выражает ориентированность деятельности личности в направлении формирования, сохранения и укрепления как индивидуального, так и общественного здоровья.

Можно считать, что критериями здоровья являются:

для соматического и физического здоровья - «я могу»;

для психического - «я хочу»;

для нравственного - «я должен».

В настоящее время наблюдается рост числа соматических заболеваний подрастающего поколения. Основными причинами этого принято считать резкое ухудшение материального положения большинства семей, недостатки в системе здравоохранения и несбалансированность питания.

Таким образом, приходится констатировать, что и в современной высшей школе принципы сохранения, укрепления и формирования здоровья (в аспекте его соматического компонента) практически не реализуются.

Важнейшими показателями здоровья подрастающего человека являются его физическое, физиологическое развитие и работоспособность. Представляют интерес факты проявления ЗОЖ на пике своего становления, ее функции в формировании личности будущего специалиста.

Для студентов высокого уровня развития ЗОЖ характерна осознанная потребность в здоровом образе жизни, ответственное отношение к собственному здоровью и здоровью окружающих, как к приоритетной жизненной ценности, поэтому они владеют рядом современных методик оценки состояния здоровья, постоянно совершенствуют свои знания и неукоснительно отслеживают его динамику по данным в паспорте здоровья. Студенты самостоятельно разрабатывают элементы технологии формирования ЗОЖ

учащихся разного возраста и успешно апробируют свои разработки на педагогической практике. Осознавая свою ответственность перед будущими поколениями, они намерены строго соблюдать свод законов, соответствующих здоровьесберегающему образовательному процессу в целях укрепления здоровья всех его субъектов. Студенты анализируют теоретический и практический материал, посвященный вопросам культуры здоровья, ибо они убеждены, что это расширит их возможности оценивать и формировать здоровье будущих воспитанников. Для них характерно здоровьесберегающее поведение, предполагающее самоконтроль и организованность, бесконфликтное общение, способность к рефлексии становления ЗОЖ, которое они готовы пропагандировать и быть примером для окружающих, а их устремления по формированию здоровья наполнены высшим смыслом, отдавая предпочтение нравственному содержанию здоровьесберегающей деятельности в противовес прагматично утилитарному. Поэтому студенты обладают нравственным здоровьем, устойчивым внутренним миром, владеют физическими и психическими функциями своего организма, способны достигать состояния духовного равновесия за счет резервов своего здоровья в целях самосовершенствования и профессионального становления.

По полученным данным анкетирования можно выделить 3 группы студентов с различными уровнями развития ЗОЖ будущего специалиста.

В первую группу студентов (37%) вошли те из них, культура здоровья которых развита преимущественно в начальном уровне. Для них характерно отсутствие убежденности в необходимости присвоения ценностей культуры здоровья с целью их дальнейшей трансляции в предстоящей профессиональной деятельности, а значит, и резко негативное, равнодушное отношение к затрагиваемым во время изучения спецдисциплин вопросам культуры здоровья.

Этой группе свойственен ограниченный арсенал знаний и умений в области здоровьесбережения, репродуктивный характер их применения, строго по образцу, желательно при наличии помощи со стороны. Характерна крайне низкая устойчивость направленности на предстоящую трансляцию ценностей культуры здоровья в профессиональной деятельности.

При рассмотрении жизненных ситуаций, решении задач, где требуется компетентность педагога в области здоровьесбережения, проявляют пассивность или явное нежелание обсуждать, а в дальнейшем и практически осуществлять здоровьесберегающую деятельность, ярко выражено желание ее избегать. Из вышесказанного можно сделать вывод о том, что у студентов отсутствует побуждение к установлению какой-либо связи между содержанием специальных дисциплин, насыщенных потенциалом культуры здоровья и здоровьесберегающей деятельности, даже в собственной жизнедеятельности, а тем более в профессиональной. При этом студентам никак не удается отрешиться от обывательского восприятия культуры здоровья. Характерен такой взгляд на перспективы трансляции ценностей культуры здоровья в предстоящей педагогической деятельности.

У этих студентов имеет место незначительная энергия побуждений к здоровьесберегающей деятельности. В достижении поставленных перед ними целей проявляют крайне малую способность действовать самостоятельно, творчески, при этом, как правило, для них характерно наличие слабой воли.

Во вторую группу вошло наибольшее количество обследованных студентов - 56%. Для этих студентов характерно резко критичное отношение к предлагаемым вопросам культуры здоровья в рамках преподавания спецдисциплин.

Целью деятельности является достижение благополучия. И хотя такие тенденции преобладают у студентов этой группы, отчасти то, что они все же начинают задумываться о природе культуры здоровья и стараются предложить что-то свое. При этом следует отметить, что еще сохраняется некоторая пассивность в отношении проблем культуры здоровья, но, вместе с тем, появляется заинтересованность в предлагаемых знаниях, зарождается осознание их значимости. Начинает проявлять себя определенная

направленность на овладение ценностями культуры здоровья, в осознании важности и необходимости отдельных ее элементов, что связано со стремлением использовать полученные знания для самовыражения, самоутверждения, для улучшения собственного благополучия.

Для студентов этой группы характерны недостаточно устойчивые и действенные взгляды и убеждения. Более лояльны к чужой точке зрения, но зачастую им не хватает аргументации, чтобы отстоять свою точку зрения или объяснить, что их привлекает в чужой. При этом чрезмерная критичность порой лишает их возможности глубже проникнуть в суть изучаемых явлений, проследить закономерности, вычленив связи.

В общении им еще свойственен достаточный авторитаризм. Эмоционально они значительно более устойчивы, чем представители первой группы, что свидетельствует о возрастающей цельности личности. Могут поставить перед собой цели в разных сферах жизнедеятельности, но не проявляют последовательность в их достижении, особенно при отсутствии поддержки, без помощи в ситуациях неуспеха. Часто это связано с неспособностью к длительным волевым усилиям, отсутствием необходимых знаний и умений.

В третью группу вошли студенты, доля которых в исследовании составляет 7% от всего числа обследованных. Для них характерна познавательная активность, выражающаяся в стремлении к постижению проблем культуры здоровья, постоянная потребность в их изучении, осознанным пониманием студентами необходимости и значимости культуры здоровья в личном и профессиональном развитии, принятие ее как фактора развития творческой активности и полноценной самореализации личности. Студенты убеждены в том, что овладение культурой здоровья необходимо для последующей ее трансляции в профессиональной деятельности, что это их долг воспитать здоровое поколение. Они осознают это и готовы принять на себя ответственность за эффективность этого процесса.

Им свойственна активность в овладении и реализации знаний и умений культуры здоровья в ходе занятий. Для студентов характерен творческий поиск решения проблем культуры здоровья, самостоятельные попытки совершенствовать свою личность, согласуясь с принципами культуры здоровья. Они осознают связь изучаемого содержания культуры здоровья и своей будущей профессиональной деятельности здоровьесберегающего характера. Стремятся создать собственную модель культуры здоровья, аргументированно обосновывают ее достоинства и недостатки. Не боятся критики, однако свою точку зрения отстаивают достаточно уверенно. При этом никогда не останавливаются на достигнутом, ищут возможные пути и средства для самообразования.

Этих студентов отличают устойчивые мировоззренческие взгляды и убеждения, являющиеся стержнем и регулятором деятельности в разных сферах: учебной, профессиональной, бытовой, общественной, коммуникативной, творческой и др. У них задействованы механизмы саморазвития, что позволяет в будущем им стать настоящими профессионалами.

Наконец, исходя из многочисленных научных исследований о проблемах адаптации студентов-первокурсников к системе вузовского образования, мы считаем, что знания, и технологии в области культуры здоровья будут способствовать оптимизации адаптационных процессов студентов-первокурсников университета.

Таким образом, проблема сохранения, формирования и укрепления здоровья будущих педагогов включает собственное здоровьесбережение, а также сбережение, приумножение и воспитание у них культуры здоровья.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Виноградов П.А., Физическая культура и здоровый образ жизни. 1990 г.
2. Виноградов П.А., Душанин А.П., Жолдак В.И., Основы физической культуры и здорового образа жизни. 1996 г.

3. Как быть здоровым (из зарубежного опыта обучения принципам здорового образа жизни). 1990 г.
4. «Книга о здоровье: Сборник» // Сост.: Ю.В.Махотин, О.В.Карева, Т.Н. Лосева, 1988 г.

УДК 37.013.2

ДИФФЕРЕНЦИАЛЛАШГАН ЁНДАШУВ АСОСИДА ЭЛЕКТРОН ЎҚИТИШ

Хошимова Шоира Сафаровна
ЖизПИ - Сервис факультети

Аннотация: Ушбу мақолада касб таълими ўқитувчисини тайёрлашга йўналтирилган таълимда ўқувчи-талабани ўқитишда дифференциаллашган ёндошув асосида электрон ўқитиш воситаларидан фойдаланиш имкониятлари ҳақида фикр юритилган.

Калит сўзлар: инновация, интернет, фаоллик, ўқитувчи касби, дифференциаллашган ёндошув, электрон таълим, ўқитиш воситалари, ўқув материаллари.

Аннотация: В данной статье освещается тема подготовки учителя по профессиональному образованию на основе дифференциального подхода к использованию средств электронного обучения.

Ключевые слова: профессия учителя, дифференциальный подход, электронное обучение, средства обучения, активность, материалы обучения, инновация, интернет

Бугунги кунда электрон таълимдан фойдаланиш назариядан амалиётга ўтмоқда. Техника олий ўқув юртларида фанларни ўқитишда видео дарслар, электрон ўқув дарсликлар, ахборот-коммуникацион воситалардан кенг фойдаланишга имкониятлар яратилмоқда. Яъни, ахборот технологиялари, электрон таълим замонавийлашмоқда.

Луғатларга мурожат қилсак, "Электрон таълим" тушунчасига берилган қўйидаги таърифни кўришимиз мумкин: "Электрон таълим (ингл. E-learning, Elektronik Learning) - электрон ўқитиш тизими, ахборот, технологиялар ёрдамида ўқитишдир"

Электрон таълимнинг асосий белгилари:

- узоқлаштирилган (худудий) экспертдан (ўқитувчидан) маслаҳатлар, консультациялар, баҳоларни олиш, масофавий синхрон ва асинхрон ўзаро ҳаракат қилиш имконияти;

- электрон ўқув материаллари кечаю кундуз тўхтамасдан ўз вақтида етказиб берилиши, яъни ҳар қандай вақтда ва ҳар қандай жойда электрон ўқув материаллари билан танишиш имкониятига эга бўлиш;

- электрон материаллар билан мустақил ишлашда шахсий компьютердан, ноутбукдан, мобил телефондан ва бошқа воситалардан фойдаланиш;

- умумий виртуал ўқув фаолиятини олиб борадиган фойдаланувчилар ҳамжамиятини (ижтимоий тармоқларни) тузиш;

- имконияти чекланган ногирон ёшларни олий таълимга жалб қилишга эга бўлиш имконияти;

- инновацион педагогик ва ахборот - коммуникацион технологияларнинг оммалашуви.

Мамлакатимизда кўпчилик ўқитувчилар фақат тақдиротлар билан ишлашади. Ҳозирги кунда малака ошириш институтларида ўқув материали мазмунини янгича қуриш, ўқитувчи фаолиятини ва талабанинг ўқув фаолиятини ахборот таълимий муҳитдан фойдаланиб ташкиллаштириш, яъни электрон ўқитишнинг (E-learning) турли

тизимларидан фойдаланишни йўлга қўйишдир Буларга масофавий таълим, виртуал таълим, тармоқли таълим ва бошқалар киради. Умумий тарзда, E-learning, ЮНЕСКОнинг таърифига қараганда, – бу “Интернет ва мультимедиа ёрдамида ўқитишдир”. Бошқа таърифларга кўра, электрон ўқитиш – бу ахборот ва телекоммуникацион технологиялар ёрдамида ўқитиш, ресурслар ва хизматлардан фойдаланиш имкониятини таъминлаш йўли билан янги мультимедияли технологиялар ва интернетдан фойдаланиш ва ҳақоза.

Кўрсатилган вазифаларни хал қилиш йўлида бугунги кунда бошқа усуллар билан комбинацияланган аралаш электрон ўқитишдан фойдаланилмоқда. Улардан фойдаланиш замонавий олий таълим муассасаларидаги ўқув жараёнини модернизациялаш шартларидан бири бўлиб, компотентли ёндашувни ҳисобга олиш, талабаларни ўқув фаолиятининг фаол субъектларига айлантиришни талаб қилади.

Бу борада интерфаол технологияларни қўллаш катта ўрин тутади. Интерфаол ўқитишда деярли барча талабалар билиш жараёнига жалб қилинади, ўқув материални онгли равишда ўзлаштирадilar. Интерфаол ўқитиш ўқитишни ташкил қилишнинг ҳам анъанавий, ҳам инновацион шакилларни ўз ичига киритиши мумкин. Замонавий таълимий электрон воситалардан фойдаланиш маруза машғулотларини модернизациялашга имкон бериб, талабаларни ўқитишда муаммоли маърузалар, маъруза-визуализациялар, маруза-прес-конференцияларни қўллашга ёрдам беради.

Давлатнинг ижтимоий иқтисодий тараққиёти кадрлар тайёрлашда қонунларнинг такомиллашиб боришини тақоза қилади. Шу нуқтаи назардан Республикамизда таълим тўғрисидаги янги тахрирдаги қонун замон талаби даражасида ислоҳ этилмоқда.

Бугунги кунда “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси”нинг 2-босқичи тараққиёт босқичи жараёни давом этиб, замон талаби даражасидаги мутахассисларни тайёрлашда ахборот-коммуникацион технологиялардан фойдаланиш йўлга қўйилмоқда. Барча соҳаларда кадрларнинг компьютер саводхонлиги сезиларли ошди. Замонавий ишлаб чиқариш ва уни бошқариш жараёнлари ахборот технологияларидан у ёки бу даражада фойдаланишни тақозо этмоқда.

Ахборот технологиялари матн процессор, электрон жадваллар, маълумотлар жамланмаси, мультимедия ва телекоммуникация технологияларига асосланган. Улардан ўқитишда фойдаланиш унчалик ривож топмаганлиги аён. Ўқитишда электрон ўқитишдан фойдаланишнинг келажаги порлоқ бўлиб, ҳар қандай таълим-технологиясининг асосий қисми билим бериш ва уни қабул қилиш жараёнларини компьютерлаштириш натижасида амалга ошади.

Таълим тизимини такомиллаштиришда электрон ўқитишдан фойдаланишни таълим жараёнига олиб кириш йўлга қўйилмоқда. Жумладан Республика миқёсида олий ўқув юрти раҳбар ва профессор-ўқитувчиларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш ўқувини онлайн тарзда масофавий шаклда ташкил этиш ўз самарасини бера бошлаганлигини кўриб туримиз.

Тажрибамиз асосида электрон ўқитишдан фойдаланиш имкониятларига тўхталиб ўтамиз.

- Электрон ўқитишдан фойдаланиш талабаларга ахборотларнинг барча манбаларига тезда мурожат қилиш имкониятларини очиб беради, мустақил ишлашга шароит яратади.

- Электрон ўқитишдан фойдаланиш дидактик мақсадларни амалга оширишда мавжуд ахборот коммуникацион технологиялардан самарали фойдаланиш, яъни зарурий электрон ўқитиш муҳитини яратиш имконини беради. Ўқитувчи компьютерлаштирилган ўқитиш ва назорат қилиш дастурларини ўз талабига кўра ўзгартириш имкониятига эга бўлади.

- Электрон ўқитишдан фойдаланиш ни қўллаш орқали ўқитувчи талаба шахсини ривожлантириш, ижодий қобилиятини ўстириш ва биргаликда ишлаш, танлаган касбига қизиқишини шакллантириш имкониятига эга бўлади.

- Электрон ўқитишдан фойдаланиш талабага индивидуал ёндашиб, танлаган касби бўйича янги ахборот маълумотлари олишига имконият яратади.

- Электрон ўқитишдан фойдаланиш-талабани янги ахборот технологияларидан эркин фойдаланишига имкон беради. Талабани энг сўнги маълумотлар асосида мустақил касбий билим олишига имкониятлар яратади.

Санаб ўтилган бу имкониятлар талаба шахсини дифференцияллашган ёндошув асосида дарс жараёнида ва талабанинг мустақил вақт бюджети ҳисобидан касбий фаолиятини шакллантиришга кенг имконият беради. Электрон ўқув материалларидан касбий фаолияти учун асосий ва муҳим бўлган қисмини ажрата олади.

Хулоса қилиб айтганда таълимни модернизациялаш, олий ўқув юртларида таълим мазмунини чуқурлаштириш ва мураккаблаштириш ўқитувчидан ўқитишда талабаларни фаоллаштириувчи, ривожлантирувчи инновацион усулларни қўллашни талаб қилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси [www. lex. uz](http://www.lex.uz).
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 30 июндаги “Республикада ахборот технологиялари соҳасини ривожлантириш учун шарт-шароитларни тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-5099-сонли қарори. www.lex.uz.
3. Комиссия европейских сообществ(2000).”Электронное обучение:создавая образование завтрашнего дня”.// [URL:http:// europa.eu.int/ISPO/docs/policy/ docs/COM\(2000\)318/en.pdf](http://europa.eu.int/ISPO/docs/policy/ docs/COM(2000)318/en.pdf).
4. Ребрин О.И.”Смешанное обучение ”как инновационная образовательная технология.- М.,2015

УДК 373.2

ПРОБЛЕМА РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аслямова Тансулу Алтаевна

Мухаметжанова Индира Асылбековна

Преподаватель педагогического факультета СКУ им. М.Козыбаева
Петропавл, Казахстан

Аннотация: в статье рассматривается проблема развития познавательных универсальных учебных действий младших школьников, представлены материалы диагностики познавательных универсальных учебных действий младших школьников.

Ключевые слова: исследования, УУД, анализ, диагностика, школьник.

Перед образованием, в настоящее время стоит проблема развития у учащихся качеств, для успешных, самостоятельных, конкурентно способных личностей. Решение проблемы становится доступным благодаря развитию системы универсальных учебных действий, обеспечивающим младшим школьникам умение учиться, способность к познанию нового. Познавательные универсальные учебные действия занимают одно из главных мест в формировании умения учиться и развивают у ребенка способность к познанию через сознательное и активное освоение нового социального опыта. Это, бесспорно, выражается в успешном обучении в начальной школе.

Проведенный анализ психолого-педагогической литературы по теме исследования показал, что, несмотря на признание важности формирования универсальных учебных действий школьников и большое количество исследований различных аспектов этой

проблемы, выявлено недостаточное использование дидактического потенциала по формированию познавательных универсальных учебных действий младших школьников. В центре внимания современных исследователей находятся различные средства, способы и технологии, обеспечивающие успешность формирования познавательных универсальных учебных действий, а также проблема диагностики и мониторинга их развития.

На основе концепции развития универсальных учебных действий в системе начального образования, разработанной в логике системно – деятельностного подхода (Л.С. Выготский, А.Н. Леонтьев, П.Я. Гальперин, Д.Б. Эльконин, В.В. Давыдов, А.Г. Асмолов, были выявлены критерии и показатели сформированности познавательных УУД у учащихся начальных классов. Выделенные критерии выступили основанием для оценивания уровней сформированности познавательных УУД. Характеристика уровней составлена на основе анализа работы Г.В. Репкиной и Е.В. Заика, в которой тщательно прописаны индикаторы оценки уровня сформированности учебных действий и характеристики качественных особенностей учебных действий ученика [1].

Изучение уровня сформированности познавательных УУД младших школьников осуществлялось на базе КГУ «школа- лицей им. Аль- Фараби» г. Петропавловска Северо-Казахстанской области Республики Казахстан. В исследовании приняли участие 48 учащихся четвертых классов.

Для диагностики отношения к обучению (*Общеучебные универсальные действия*) использовалась методика изучения направленности на приобретение знаний, предложенная Е.П.Ильиным и Н.А. Курдюковой. В ходе предварительного тестирования было выявлено большое количество учащихся с низким уровнем развития познавательного интереса. [2].

Так как формирование познавательных универсальных учебных действий младшего школьника осуществляется в процессе усвоения системы предметов, предусмотренных основной образовательной программой начального общего образования, то возникла необходимость определить первоначальный уровень обученности учащихся по основным учебным предметам. Для этого были проанализированы результаты продуктов деятельности учащихся и материалов контрольных срезов, а также их успеваемости.

Проведенный анализ позволил констатировать средний уровень успеваемости учащихся по основным предметам за первое полугодие 2016 - 2017 учебного года, что не отвечает современным требованиям к уровню образованности учащихся начальной школы.

Для диагностики уровня сформированности универсальных логических действий были применены задания с известной степенью использования логических операций, разработанных на основе стандартизированной методики Э. Ф. Замбацэвичене по определению уровня умственного развития младших школьников [3].

Во время выполнения заданий учащиеся легче всего справлялись с заданиями, направленными на выявление осведомленности, которые требуют от испытуемых умения дифференцировать существенные признаки предметов или явлений от несущественных, второстепенных.

Было установлено, что наибольшие сложности вызывали задания, позволяющие выявить сформированность обобщающих понятий, умения обобщать, а также задания на сформированность логического действия «умозаключение» (по решению аналогий). Для успешного выполнения таких заданий испытуемым необходимо уметь установить логические связи и отношения между понятиями.

Выявление сформированности умения постановки и решения проблем производилось с помощью расчетных и творческих учебных задач. Анализ результатов выполнения таких задач показал, что ученики, не справившиеся с заданиями, испытывали затруднения в формулировке проблемы, в поиске ее решения, выполнении всего комплекса операций.

Большая часть учащихся не смогли без внешней помощи организовать свои действия и довести их до конца, а в сотрудничестве с учителем работали относительно успешно. Сравнительный анализ результатов выполнения заданий показал, что школьники успешнее справились с заданиями, требующими общеучебных универсальных действий. Гораздо слабее учащиеся 4 класса справились с заданиями, проверяющими универсальные логические действия.

Анализ материалов позволил выявить:

- низкий уровень мотивации учащихся на приобретение знаний, что косвенным образом свидетельствует об отсутствии достаточного познавательного интереса к процессу обучения;
- преобладание низкого уровня сформированности познавательных УУД;
- недостаточный уровень обученности учащихся: в основном преобладает средний уровень качества знаний и успеваемости, что не отвечает современным требованиям к уровню образованности учащихся начальной школы.

Таким образом, проведенное исследование выявило необходимость целенаправленной работы по развитию познавательных универсальных учебных действий младших школьников на основе современных технологий обучения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Абрамова Г.А. Практикум по возрастной психологии. М., Академия, 2000. 320-с.
2. Асмолов А.Г., Бурменская Г.В., Володарская И.А. и др. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе: от действия к мысли: пособие для учителя / Под ред. А.Г. Асмолова. — М.: Просвещение, 2008— 151с.
3. Репкина, Г. В. Оценка уровня сформированности учебной деятельности. В помощь учителю начальных классов / Г.В. Репкина, Е.В. Заика. - Томск: Пеленг, 2013. - 61 с.

УДК 373.2

ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Исмаилова Сангина Махсуджановна

Бексапарова Гүлбану Корманбаевна

М. Қозыбаев атындағы СҚУ-нің
педагогика факультетінің студенттері

Ғылыми жетекші Мухаметжанова Индира Асылбековна
Петропавл, Қазақстан

Аңдатпа

Бастауыш мектеп жасындағы оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуды қарастырады. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыта отырып, сабаққа деген ынтасын арттырып, білім сапасын көтеруді сипаттайды.

Түйін сөздер: шығармашылық қабілет, оқушылардың дамуы, білім сапасын көтеру, қабілетті оқушы

Бүгінгі күні біздің ұрпақ таңдауына шексіз мүмкіндік туған заманда өмір сүріп жатыр. Оқушыларымыз әлем болашағына дұрыс таңдау жасай алатын, ұтымды шешім қабылдай алатын, сондай - ақ өзінің өміріндегі өзгерістер ағымына икемделе білетін қабілетіне байланысты өмір сүру керек. Қазіргі білім беру жүйесі алдында оқушыны

ойлануға, қай жаста болмасын алдынан шығатын түрлі проблеманы шешуге қажетті әрекет тәсілдерін үйрету міндеті тұр.

Бүгінде шығармашылық қабілеттердің дамуы басты нысана болып, ал оқушыда шығармашылықтың белгілерінің болмауы үлкен проблемаға айналып, қиыншылықтарды шеше білу, мемлекетімізді өркениетке жеткізу тек шығармашыл адамдар ғана қолынан келмек. Мұндай күрделі мәселені шешуде үздіксіз білім беру ісінің алғашқы сатыларының бірі болып саналатын бастауыш мектептің алар орны ерекше.

Шығармашылық- бұл адамның өмір шындығында өзін өзі тануға ұмтылуы, ізденуі, еңбек етуге құлшынысы. Өмірге дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлеледі шешеім қабылдай білуге үйренуі керек.

Баланың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесін талдау ең алдымен «қабілет» ұғымының мәнін терең түсініп алуды талап етеді. Философияда «қабілеттерді» тұлғаның белгілі бір әрекетті орындауға жағдай жасайтын жеке ерекшеліктері дей келе олар қоғамдық - тарихи іс - әрекеттердің нәтижесінде қалыптасқан, әрі қарай дамып отыратынын атап көрсетеді.[1]

А.Н.Леонтьев айтуынша «қабілет» ұғымына берілген психологиялық анықтамалар саны өте көп. «Қабілеттер» деп әрекеттің талаптарын қанағаттандыратын және үлкен жетістіктерге жеткізетін адамның қасиеттерінің синтезін айтады.

Н.С.Лейтес дарынды балаларды зерттей келе, олар еңбекке тартымдылығымен өзгешеленетін және «еңбектен қанағаттануды сезінетін нағыз кішкентай еңбекқорлар болып табылады», -деп көрсетеді. Дамудың жас кезеңдері барысында, әсіресе, соның ішінде – жалпы қабілеттің алғы шарттарының әртүрлі жақтары – әрбір балалық шақта өзіне тән нақты жақтары болатындығына негіздеме бар.

Психологтар қабілеттердің 2 түрлі деңгейі болатындығын дәлеледейді.

1. Репродуктивті (өнімсіз) – іс-әрекетті, не білімді берілген үлгі бойынша қабылдап, меңгере алу деңгейі.

2. Шығармашылық– жаңа нәрсе ойлап табуға бағытталған қабілеттер деңгейі.

Қабілеттердің даму мәселесін зерттей келе А.Н.Леонтьев, А.В.Петровский, В.А.Крутецкий, Б.М.Теплов, В.С.Шубинский, М.Мұқанов, Т.Тәжібаев, Қ.Жарықбаев қабілеттер оқытусыз да дамитынын, бірақ онда ол ұзақ процеске айналатынын айтады.[2]

Қазіргі кезде оқу жүйесін қайта құруға бағытталған талпыныстарға қарамастан, оқыту процесінде оқушыларға дайын ақпаратты жетізіп беруге негізделген әдістемелер орын алып келеді. Бұндай әдістемелер арқылы оқушылар есте сақтау, қайталап айту қабілеттерін ғана дамытып, біржақты ғана жұмыс жасайды. Оқытушы оқушының бұрынғы сабақтарда дайын күйінде берілген материалды қайталап айту жағына көңіл бөліп соны ғана бағалайды.

Әр адам бойында бір нәрсеге деген қабілет болатындығын кеңестік психология ғылымының негізгі ережелерінің бірі, бірақ ол қабілеттер дәрежесі әр адамға әр түрлі деңгейде болады. Оларда іс- әрекеттің белгілі бір түріне қабілеті не жоғарылау, не төмендеу келеді. Бұған қарап мысалы музыкаға, не хореографияға немесе математикаға қабілеті төмен оқушыларды қабілеті төмен дарынсыздар қатарына жатқызу әсте дұрыс емес. Бұл-оның қабілетінің басқа салада жатқандығының белгісі. Қабілеттер туа бітті қасиет емес, олар өмір сүру барысында іс-әрекет арқылы дамып отырады.

Оқыту жұмысының табысты болуы, оқытудың озық әдістерін қолдануға ғана байланысты болып қоймай, оқушылардың шығармашылық қабілеттерінің әртүрлілігін ескеруге де байланысты болғандығы ғылыми тұрғыдан дәлелденген. Шығармашылық қабілеттің балада қалыптасуы кең диапазонды: ақыл-ой қалыстығынан бастап жоғары дәрежедегі таланттылық, жалпы дарындылыққа дейінгіні қамтиды. Сондықтанда барлық оқушыларды бір нұсқалы бағдарламамен оқытар болсақ, дарынды балалардың қабілеті дамуына зиян келтірген болар едік.[3]

Оқушы құлшынысын ұдайы дамытып, әрбір өтетін сабағын жаңаша ұйымдастыра біліп оқытудың озық әдіс-тәсілдерін қолдана білгенде ғана бастауыш сынып

оқушыларының шығармашылық қабілеттері дами түседі. Мұғалімдер бұл айтылған талаптарды іске асыра алуы үшін оның ізденімпаз болуы шарт. Демек, мұғалім мен оқушының арасындағы оқыту үдерісінің әрекеттері арқылы оқушыда қабілет дами түседі. Бұндай кезеңдерде өтілетін жаңа сабақтың негізгі мақсаты (SMART) толық шешімін таба білгенде ғана іске асырылып отырады. Осы жағдайда мұғалім оқушылардың сабаққа деген белсенділігін арттыруымен бірге, сабаққа қызығушылығын арттыра білуі керек. Мұғалім өзінің сабағын шығармашылықпен ұйымдастырып, өтілетін сабақтарда оқушыларды шығармашылыққа ұмтылысын тудыратындай сұрақтар қамтылуы тиіс. Мұғалім өтілген сабақтың тақырыбына сәйкес алдын –ала жоспарланған сұрақтармен оқушы ынтасын, зейінін ой-қиялын дамытуға септігін тигізетіндей болуы керек. Олай болса, өтілетін сабақтарда тапсырмалардың жауабын табуда, орындауда, қойылған сұрақтарға жауап беру барысында «Ой-таласын» жасау, танымдық ойындар ұйымдастыру т.б ұтымды оқытудың жаңа технология түрлерімен іске асырылып отырған жағдайда сабақ тартысты өтілетіні белгілі.

Оқушылардың шығармашылық қабілетін арттырып, ынталандыру үшін сабақтарды мынадай жолдармен өткізуге болады:

1. Сабақта кең көлемде көрнекі құралдарды пайдалану;
2. Сабақты түрлендіріп өткізу;
3. Сабақта оқушылар өздері жасаған суреттер, схемаларды пайдалану;
4. Техникалық құралдарды тиімді қолдану;
5. Сабаққа қатысты бейнетаспаларды, фильмдерді көрсету.

Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділіктерін, қызығушылығын арттыра түсу үшін шығармашылық қабілеттерін сабақта және сабақтан тыс уақытта дамытуда әртүрлі әдіс - тәсілдерді қолдануға болады. Сонымен қатар шығармашылық тұрғыдан ізденуге арналған тапсырмаларды қолдану да өте тиімді. Мысалы: мәтін, ертегіні, әңгімені өз ойларымен аяқтау; ақын, жазушылардың мәтіндерін басқаша аяқтау; белгілі мақал негізінде әңгіме жазу; логикалық ойлауын дамытатын ойындармен берілген тапсырмаларды шешкізу (анаграмма, сөзжұмбақ, ребус, құрастырмалы ойындар т. б.); кейіпкерлерге мінездеме беру; шығарма бойынша сурет салу, ауызша суреттеу, қиялдау арқылы суреттеу; рөлге бөліп оқыту; мәтін бойынша мақал құрастыру; табиғат құбылыстарына, заттарға жұмбақтар құрастыру т.с.с. тапсырмалар.[4]

Шығармашылық сабақтардың оқушылар үшін мынадай маңызды жақтары бар:

- оқушының танымдық іздемпаздығы қалыптасады; сұрақтарды, мәселелерді терең талдауға үйренеді;
- шығармашылық ой - өрісі артады; кітаппен жұмыс, көркем және ғылыми әдебиеттер, баспа материалдармен жұмыс істеу біліктерін қалыптастырады;
- ұжымдық ой - пікірлері жетіледі, топ мүшелерін пікірлерімен ортақ тұжырым жасауға үйренеді;
- мұғалім мен оқушылардың қарым - қатынасы ынтымақтастыққа болып, сенімділіктері артады; оқушы өз ойын еркін айтуға, сөз мәдениетіне үйренеді;
- білімін жүйелі түрде толықтыруға; өз әрекетіне сын тұрғысынан қарауға;
- тұжырым жасап қорытындылауға үйренеді;
- оқу міндеттерін тиімді шешу мүмкіндігін тудырады.

Сабақтан тыс уақытта оқушылардың шығармашылығын дамыту үшін әр түрлі кездесулерден, саяхаттардың, журналдардан оқығандардан алған әсерлерін әңгімелету. Шығарма ретінде жаздыруға, (Ана тілінен) оқытылып отырған шығармалардың авторлары туралы толық мағлұмат жинап, реферат жазғызуға болады. Осындай жұмыстарды үнемі жүргізу оқушыларды шығармашылыққа баулуға, шәкірт бойындағы қабілет көзін ашып, тілін байытуға, қиялын ұштауға, өз бетінше ізденуге зор әсерін тигізеді. Оқушыларының жас ерекшеліктеріне, психологиялық таралым, шығармашылық қабілетінің даралығына қарап, әр сынып бойынша әрі қарай жалғастыра беруге болады. Бастауыш мектеп мұғалімі

оқу мен тәрбиенің түрлі әдіс – тәсілдерін іздестіріп, жаңа технологияларды сабақта тиімді пайдаланудың жолдарын қарастырады.

Шығармашылық жеке адамның өмір формасы бола алады, сондықтан да жеке адамның объектіге деген шығармашылық танымға тән қасиеттерді таратуға ұмтылып отырғандығы эмпирикалық материалдар негізінде зерттеулер көрсеткендей орнықты психологиялық тұжырымдалды. Балалардағы шығармашылық таным сипаттамалары креативтіліктің дамуы мен, оның шығармашылықтағы табыстылығы мен тікелей өзара байланысты. Арнайы ұйымдастырылған оқу барысында бастауыш мектеп жасындағы балаларда объектіге деген шығармашылық сипаттамалары неғұрлым жоғары болса, креативтілік те соғұрлым жоғары болады.[5]

Сонымен жоғарыдағы анықтамаларға негізделіп, мынандай қорытынды жасауға болады, яғни, қабілеттер - іс-әрекетте көрінетін және оның орындалуының шарты болып табылатын адамның жеке даралық психологиялық ерекшелігі. Шығармашылық қабілетке білімді, ептілікті және дағдыны меңгеру процесінің жылдамдығы, тереңдігі, жеңілдігі және мықтылығы жатады, бірақ қабілеттің өзі білім мен ептілікке әкеп соқпайды. Зерттеулер бойынша шығармашылық қабілет - өмірлік қалыптасу, олардың дамуы жеке даралық өмір барысында жүреді, ал орта, тәрбие - оларды белсенді қалыптастырады. Мұғалім тұтас педагогикалық үдерісте бастауыш мектеп жасындағы оқушыларды шығармашылыққа баули отырып оқу сапасын арттырады. Шығармашылық іс-әрекет оқушының қабілетін, еркін пікірлеуін, зеректігін, ізденімпаздығын, еңбекқорлығын, шабытын, белсенділігін, қызығушылығын, ұстанымын оқушының жеке дара қасиетін дамытатын, жан-жақты жетілген тұлға болуға тәрбиелейтіндігі сөзсіз.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Б. Байжұманова, Д. Ковалевский Бастауыш мектеп кезеңінде шығармашылық қабілеттің дамуын зерттеудің теориялық негізі. 2001. №6.- Б. 56-98.
2. Қарапаев С. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін тәрбиелеу маңызы. Бастауыш мектеп. 1 / 2006-24 б.
3. Тұрғынбаева Б. А. // Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту // Бастауыш мектеп. - 1997. - №10. - Б. 80-95.
4. Мұхамедин М. Оқушылардың шығармашылыққа деген қызығушылығын қалыптастыру негізі. Ізденіс. - 2001. - №6. - Б. 142-156.
5. Нұрманбетқызы Ж. // Шығармашылықты қалыптастыру қажеттілігі // Қазақстан мектебі. – 2006. - №10. - Б. 10-16.

УДК 37.013

О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ПО ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ПРОГРАММАМ ПРИКЛАДНОГО БАКАЛАВРИАТА (НА ПРИМЕРЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА РФ

Мустакимов Рафик Рашитович

к.э.н., доцент

ТОО «Высший колледж «Кайнар»

г. Семей, Республика Казахстан

Аннотация:

Инновационные производственно-технологические процессы в экономике РК вызывают соответствующие изменения на рынке труда: возникают новые и усложняются

существующее квалификационные требования к специалистам, растет уровень конкуренции.

Происходящие изменения оказывают серьезное влияние на процессы подготовки специалистов для отраслей экономики Казахстана и предъявляют особые требования к системе технического и профессионального, послесреднего образования (далее ТиППО).

Модернизация системы ТиППО осуществляется на основе обновления содержания обучения и учебно-методического обеспечения, внедрения в учебный процесс колледжей инновационных образовательных технологий, передового педагогического казахстанского и зарубежного опыта.

Анализ передового педагогического зарубежного и казахстанского опыта показывает, что специалисты, получившие образование по образовательным программам прикладного бакалавриата обладают профессиональными компетенциями позволяющими приступить к выполнению профессиональных обязанностей непосредственно после окончания обучения, успешно решать производственные задачи на практике, и, соответственно, имеют более высокие шансы к трудоустройству.

Ключевые слова:

Базовая компетенция, компонент по выбору, кредитная технология обучения, прикладной бакалавриат, прикладной бакалавр, рабочий учебный план, типовая учебная программа, типовой учебный план.

В Закон РК «Об образовании РК от 27.07.2007г. №319-III ЗРК (с изменениями и дополнениями по состоянию на 13.11.2015г.), Государственной программой развития образования и науки на 2016-2019г., введены новые понятия «прикладной бакалавриат» и «прикладной бакалавр».

Внедрение программы прикладного бакалавриата направлено на интеграцию профессиональных программ высшего образования и технического и профессионального образования, предусматривающую серьезную теоретическую подготовку и овладение практическими навыками работы на производстве по уровням квалификации (рабочий, техник, прикладной бакалавр).

Для обеспечения внедрения образовательных программ прикладного бакалавриата в Казахстане, с учетом потребностей рынка труда, Министерством образования и науки РК (МОН РК), НАО «Холдинг «Кәсіпқор», Институтом повышения квалификации «Өрлеу», в соответствии с Приказом МОН РК от 26.06.2018г. № 305 «О внедрении прикладного бакалавриата в организациях технического и профессионального, послесреднего, высшего образования в режиме эксперимента», были подведены первые итоги внедрения в учебный процесс прикладного бакалавриата в 46 высших колледжах республики. Что показало - в условиях современного развития образования, а также быстрых темпов модернизации технологий на первый план выходит подготовка выпускников, обладающих навыками и способностями профессиональной адаптации в быстроменяющемся мире.

Требования, предъявляемые работодателями к своим сотрудникам, повышаются с каждым днем. Многие направления, востребованные на современных производствах, требуют более высокого уровня квалификации, чем раньше.

За несколько последних лет некоторые профессии значительно усложнились. Если раньше от практиков и специалистов среднего звена требовались лишь технические навыки, то сейчас им необходимо обладать обширной теоретической базой. Учреждения среднего специального образования не располагают необходимыми ресурсами для обеспечения соответствующей теоретической подготовки. А учреждения высшей школы, наоборот, могут предоставить хороший уровень теоретических знаний, но не имеют возможности обеспечить необходимый студентам опыт в реальных производственных условиях. Именно поэтому было принято решение создать прикладной бакалавриат, объединив в нем усилия средней и высшей профессиональной школы.

На сегодня, современный специалист должен уметь знать, а также иметь способность управлять высокотехнологичным оборудованием, разбираться в чертежах, уметь читать инструкции на иностранных языках, работать с информационными системами, стремиться к самосовершенствованию. Фактически это должен быть высококвалифицированный разносторонне развитый специалист.

В связи с этим разработка и внедрение на первоначальном этапе образовательных программ прикладного бакалавриата в РК направлены на обеспечение инженерно-преподавательских кадров методологией и методикой, необходимой для разработки и внедрения образовательных программ прикладного бакалавриата.

Для чего, по результатам изучения положительного опыта внедрения в учебный процесс прикладного бакалавриата, наряду с другими, был использован и рекомендован опыт внедрения прикладного бакалавриата в образовательных учреждениях среднего профессионального и высшего профессионального образования РФ.

Понятие «прикладной бакалавриат» в РФ используется с 2009 года. Введено Постановлением Правительства РФ «О проведении эксперимента по созданию прикладного бакалавриата в образовательных учреждениях среднего профессионального и высшего и высшего профессионального образования». Согласно которому эксперимент в образовательных учреждениях среднего профессионального и высшего профессионального образования рассчитан на период 2009-2014гг. Основной целью эксперимента являлось формирование и внедрение новых видов профессиональных образовательных программ, ориентированных на освоение современных производственных технологий, новых форм и методов организации труда и обеспечивающих подготовку квалифицированных кадров в соответствии с потребностями инновационного развития экономики [1]. В основу прикладного бакалавриата были заложены образовательные программы СПО (среднего профессионального образования) и ВПО (высшего профессионального образования), ориентированные на получение серьезной теоретической подготовки и овладение практическими навыками работы на производстве. Что подразумевало изменение количества часов практической части академического бакалавриата конкретного направления. Причем объем практической части программы, включая лабораторные и практические занятия, учебную и производственную практику, предположительно должен был составлять не менее половины всего времени, отведенного на обучение.

Согласно приказу Минобрнауки РФ "Об утверждении перечней специальностей и направлений подготовки высшего образования", который вступил в силу 12.09.2013г., в системе высшего образования предусматривались уровни «бакалавриат», «магистратура» и «специалитет». Бакалавриат при этом делился на академический и прикладной. Оба вида рассчитаны на 4 года. Таким образом, помимо традиционной до недавнего времени квалификации академического появился также так называемый прикладной бакалавриат.

Вступившие в силу стандарты означают, что студент может получить квалификацию прикладного или академического бакалавра по своей специальности.

Классический бакалавриат предполагает подготовку научных работников к научно-исследовательской деятельности теоретико-методического характера. Когда студент после 4-х лет обучения будет продолжать обучение по своей специальности и пойдет в магистратуру. Иными словами, академический бакалавриат - классическая форма получения высшего образования.

Прикладной бакалавриат означает и предполагает подготовку практико-ориентированных работников. Основной целью которой является получение выпускниками полного набора знаний и навыков, позволяющих без дополнительного обучения приступить к работе на производстве. Когда в процессе обучения большое внимание уделяется производственной практике. Дополнительные стажировки студентам не нужны, а, следовательно, они более востребованы работодателями. Предполагается,

что заинтересованные компании, которым требуются специалисты, будут разрабатывать программы обучения вместе с вузами.

После окончания академического бакалавриата выдается диплом с присвоением академической степени (бакалавра). Прикладной бакалавр получает документ государственного образца о среднем профессиональном образовании и (или) документ государственного образца о высшем профессиональном образовании - диплом бакалавра.

Согласно приказу Минобрнауки РФ "Об утверждении перечней специальностей и направлений подготовки высшего образования", который вступил в силу 12.09.2013г., получить степень прикладного бакалавра предполагалось по таким программам обучения, как химия, картография и геоинформатика, экология, архитектура, корабельное вооружение, оплотехника, прикладная информатика, материаловедение, реклама, социология, менеджмент, социальная работа, экономика, хореография, документоведение, информатика и вычислительная техника, материаловедение и другие.

Приказом МОН РК от 26.06.2018г. № 305 «О внедрении прикладного бакалавриата в организациях технического и профессионального, послесреднего, высшего образования», «Высший колледж «Кайнар», в режиме эксперимента был включен в число 46 высших колледжей для внедрения в образовательную программу прикладной бакалавр. Колледжем получена лицензия на образовательную деятельность по направлению подготовки кадров по специальности ВТиПО (Вычислительная техника и программное обеспечение) по видам - «Прикладной бакалавр программист вычислительной техники», шифр 130409 4 со сроком обучения 2 года 10 мес. Произведен набор учащихся на 2018-2019 учебный год, начата подготовка по специальности «Прикладной бакалавр программист вычислительной техники». (Учебная группа ВТиПО – 22).

Во внедрении прикладного бакалавриата мы сотрудничаем с ВУЗом –партнерам - «Инновационным Евразийским университетом» г.Павлодар РК. Кроме того, нами заключен «Меморандум о сотрудничестве» по образовательной Программе «Прикладного Бакалавриата» с Учреждением ФГБОУ (Алтайский государственный технический университет им.И.И.Ползунова РФ г.Барнаул) об установлении партнерских отношений для повышения квалификации преподавателей и студентов «Высшего колледжа «Кайнар» совместно с кафедрой ИСЭ «Информационные системы в экономике» вышеназванного университета, а также в рамках повышения их академической мобильности.

Подводя итог всего сказанного, нельзя с точностью ответить на вопрос: какой же модели обучения отдать предпочтение на сегодняшний день, чтобы быть востребованным и трудоустроенным?

Целевое обучение существует уже много лет, и определенный процент студентов выбирали и непременно будут выбирать именно эту модель обучения. Она изведена годами и поколениями, в ней нет неизвестного и пугающего. А вот прикладной бакалавриат пока себя не зарекомендовал, так как апробация такой модели не завершена. Это новшество привлекает многогранностью, так как готовит практико-ориентированных работников к деятельности, связанной с внедрением, адаптацией, оптимизацией инновационных технологий и технологических процессов. Но не каждое образовательное учреждение может воплотить в жизнь со всеми планируемыми результатами прикладной бакалавриат. Для этого необходимо:

- обладать кадрами, способными обеспечить изучение потребностей рынка труда региона, разработку программы, включающей профессиональные модули, организацию и содержание теоретической и практической составляющей программы;
- кадровый потенциал образовательного учреждения должен включать не только профессорско-преподавательский состав, но и представителей работодателей, имеющих опыт практической профессиональной деятельности, связанной с реализацией программы;
- обладать материально-технической и научно-методической базой, необходимой для реализации программы;

- обладать базой практик на предприятиях, новейшим оборудованием, лабораториями и мастерскими, компьютерным обеспечением, учебными пособиями, тренажерами, доступом к соответствующей новой литературе и электронным носителям;
- иметь продуктивные механизмы трудоустройства выпускников, договоры с работодателями;
- ежегодно обновлять, уточнять результаты освоения программы;
- использовать лаборатории, учебные полигоны предприятий, базы практик;
- участвовать в руководстве практикой;
- разрабатывать задания на дипломное проектирование и программ государственной итоговой аттестации и участвовать в ее проведении;
- организовывать курсы повышения квалификации преподавателей и их стажировок [2].

Потребности современного российского и казахстанского рынков труда разнообразны, но единство работодателей проявляется в одном - нужны высококвалифицированные кадры - от рабочего, техника-технолога до ученого-исследователя.

Один из путей, ведущий к повышению доступности качественного образования, соответствующего требованиям инновационного развития экономики, современным потребностям общества и человека, - это развитие вариативности образовательных программ.

Какая модель образования может «вырастить» такого специалиста, как обучать студентов, чтобы реализовать и трудоустроить их на рынке труда - насущный вопрос. В условиях современности развития образования, а также быстрых темпов модернизации технологий на первый план выходит подготовка выпускников, обладающих навыками и способностями профессиональной адаптации в быстроменяющемся мире. Образование становится средством для наиболее адекватного отражения требований рыночной экономики и нового общества [2].

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. На современном этапе взаимодействия вузов и предприятий // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 6. Щепетова В.А., Симонова И.Н., Овчаренков Э.А. Роль и перспективы прикладного бакалавриата.

2. Методические рекомендации по разработке и внедрению образовательных программ прикладного бакалавриата – НАО «Холдинг «Кәсіпқор» в рамках реализации государственного задания «Информационно-аналитическое сопровождение деятельности МОН РК в процессе модернизации ТиПО: внедрение прикладного бакалавриата» (договор № 138/ГЗ от 20 июня 2016 года).

УДК: 37.035.6:

ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ В ДУХЕ КАЗАХСТАНСКОГО ПАТРИОТИЗМА

Ахатбекова Назым Анарбеккызы

студентка ЖГУ им. И Жансугурова

Научный руководитель Джанабаев Кайрат Темиргалиевич

Казахстан г.Талдыкорган

Анотация - Основными целями деятельности военно - патриотических клубов являются интеллектуальное, культурное, физическое и нравственное развитие

обучающихся, их социализация в обществе, создание основы для подготовки подростков к службе в вооруженных силах Р.К.

Ключевые слова – патриотический клуб, интеллектуальное, культурное, физическое, нравственное развитие.

В последнее десятилетие в Казахском обществе произошли изменения, серьезно повлиявшие на социальную активность людей, требования к реализации личностного потенциала, определение жизненных позиций. В современном обществе особую значимость приобретают вопросы воспитания подрастающего поколения, формирования у подростков личностных качеств, необходимых для успешной самореализации.

Заметным явлением в системе Казахстанского образования стал вид общеобразовательной программы – патриотическое воспитание.

Данная программа ориентирована на подростков допризывного возраста, определяет основные пути развития системы военно-патриотического воспитания, ее основные компоненты, позволяющие формировать готовность к служению Отечеству, выбору как военной, так и гражданской профессии.

В последние годы важнейшую роль в современном обществе стали играть военно-патриотические клубы так как занимаются воспитанием молодежи на принципах духовного и нравственного здоровья и готовят резерв для Вооруженных сил. Именно по этой причине, а также по причине своей малочисленности они нуждаются в постоянной государственной и общественной поддержке молодежного военно - патриотического движения на новом качественном уровне. В качестве основных компонентов методического обеспечения военно-патриотических клубов широко применяются спортивные элементы, военная подготовка, основанная на опыте боевых действий, и непосредственно патриотическое воспитание. Именно такой подход призван обеспечить полно- ценное решение вопросов воспитания подрастающего поколения и подготовки его к общественному служению.

Военно-патриотические молодежные организации в Казахстане стали появляться в конце XIX в., их развитие в разных формах продолжается до настоящего времени, и на протяжении всего периода своего существования эти организации показали себя как явление, имеющее особое общественное значение. Первые военно-патриотические клубы появились еще в СССР в середине 1970-х гг., они создавались на базе общественных организаций ветеранов Великой Отечественной войны. Однако расцвет их деятельности приходится на вторую половину 80-х гг., когда из Афганистана стали возвращаться офицеры и солдаты, для которых участие в реальной войне сделало очевидными многочисленные недостатки в системе допризывной подготовки молодежи.

Ветераны-афганцы, повинувшись своему чувству долга, без каких-либо указаний сверху заложили основу уникальной системы военно- патриотического воспитания, в основу которой легли любовь к Родине, армии, лучшие армейские методики и боевой опыт. Отличительной особенностью системы военно-патриотических клубов является как раз отсутствие одного автора. Многие молодежные системы, например пионерская организация возникли как результат проявления политической воли государства. Однако в случае с военно-патриотическими клубами, несмотря на положительную оценку их деятельности, государственные органы или же какие-либо политические силы не являлись инициаторами и вдохновителями их работы. Именно поэтому до сих пор не существует единой методической базы, упорядочивающей деятельность военно-патриотических клубов, каждый из которых пользуется своими собственными учебно-методическими наработками, основанными на различных армейских, спортивных учебных программах. Специфика сложившейся в этой области ситуации стала причиной необычайного творческого расцвета в области учебно-методической базы военно- патриотических клубов, что в известном смысле дало положительный результат.

Основными целями деятельности военно - патриотических клубов являются интеллектуальное, культурное, физическое и нравственное развитие обучающихся, их социализация в обществе, создание основы для подготовки подростков к службе в вооруженных силах Р.К.

Организация военно - патриотических клубов в средних общеобразовательных школах становится необходимым по ряду сложившихся условий:

- интерес школьников к данному виду деятельности;
- активное содействие родителей в воспитательном процессе;
- наличие материальной базы в школе
- высококвалифицированные педагогические кадры;

Модель содержания современного военно - патриотического клуба включает основное и дополнительное образование, направленные на интеллектуальное и физическое развитие обучающихся.

Реализация учебно-воспитательного процесса военно - патриотических клубов является формирование образованной и воспитанной личности на принципах гражданственности, патриотизма как важнейших духовно-нравственных и социальных ценностей, формирование профессионально значимых качеств, умений и готовности к их активному проявлению в различных сферах жизни общества, особенно в процессе военной и других, связанных с ней, видов государственной службы, верности конституционному и воинскому долгу в условиях мирного и военного времени, высокой ответственности, дисциплинированности.

Для достижения этой цели в ходе воспитательного процесса будут выполняться следующие задачи:

- создание благоприятных условий для интеллектуального, нравственного, эмоционального, психического и физического формирования личности подростков, всемерное развитие их способностей и творческого потенциала;
- привитие с раннего возраста чувства ответственности за свои поступки, ответственности за товарищей, беспрекословного подчинения законам и требованиям общественной морали при активном развитии и возвышении чувства собственного достоинства, а также формирование высокой общей культуры, нравственных и деловых качеств, способствующих выбору жизненного пути ;
- учет психологических особенностей и умственных склонностей каждого подростка, готовности к достойному служению обществу и государству, честному выполнению долга и служебных обязанностей; и утверждение в сознании и чувствах патриотических ценностей, взглядов и убеждений, уважения к культурному и историческому прошлому Казахстана традициям, повышению престижа государственной, особенно военной, службы;
- создание эффективной системы патриотического воспитания в социальном пространстве общеобразовательного учреждения, обеспечивающей воспитание у обучающихся любви к Родине, традициям, верности конституционному долгу, ответственности перед обществом за судьбу Отечества, потребности в упорном труде во имя его процветания;
- оказание помощи родителям в воспитании и социальной защите подростков, формировании у них навыков самостоятельной жизни, адаптации к современным реалиям жизни, трудолюбия, дисциплинированности, целеустремленности.

Механизм реализации программы основывается на взаимодействии всех участников образовательного процесса с привлечением родителей, школьных и краеведческого музеев, центров детского творчества , дворцов школьников, дворов спорта.

Главными руководителями военно - патриотических клубов являются администрация школы, военный руководитель, преподаватели школ, классные руководители.

Ожидаемый результаты выпускников военно - патриотических клубов как образованная и социально-активная личность:

- ✚ способная эффективно самостоятельно применять знания и умения в жизни;
- ✚ способная проявлять приоритетность общественно-государственных интересов над личными;
- ✚ преданная своему Отечеству, имеющая развитое чувство патриотизма как естественное духовное состояние;
- ✚ самоотверженная и способная к преодолению трудностей и лишений;
- ✚ воспитанная в духе гуманизма, имеющая стойкие нравственные основы, чувство собственного достоинства;
- ✚ способная к эффективному управлению как отдельными людьми, так и коллективами любого уровня и структуры.

Теоретическими основами организации воспитательной работы военно - патриотических клубов является формирование образованной и воспитанной личности на принципах гражданственности, патриотизма как важнейших духовно-нравственных и социальных ценностей, формирование профессионально значимых качеств, умений и готовности к их активному проявлению в различных сферах жизни общества, особенно в процессе военной и других, связанных с ней, видов государственной службы, верности конституционному и воинскому долгу в условиях мирного и военного времени, высокой ответственности, дисциплинированности.

Надо отметить что в воспитательном процессе лидируют три «института»: семья, школа и общество в целом.

Однако не следует забывать, что, как и в образовательном процессе в целом, ведущая роль остается за самим подростком, т.е. воспитание остается успешным только тогда, когда оно превращается в программу самовоспитания.

Воспитательный процесс в военно - патриотических клубах организуется на основе комплексного подхода к решению задач гражданско-патриотического, интеллектуального, культурно-нравственного и эстетического воспитания подростка. Исходя из этого, основной целью воспитания является становление личности подростка, формирование у него нравственных личностных качеств гражданина и патриота своего Отечества, выявление и развитие интеллектуальных, творческих способностей подростков, создание психологически комфортных условий для социализации в обществе, семье, профессиональной деятельности.

Поставленные цели решаются следующими задачами - формирование мировоззрения и системы базовых ценностей личности; создание благоприятных условий для интеллектуального, духовного, нравственного, физического развития личности подростков в здоровом образе жизни.

С течением времени меняется социальный заказ общества к образованию, пути его выполнения, обновлялись цели и содержание. На современном этапе школа должна стать гарантом интеллектуального, нравственного и физического развития учащихся, формировать у них потребность в социальной успешности.

На сегодня один из главных вопросов казахстанского образования – вопрос воспитания национального достоинства, формирования и развития личности, обладающей качествами гражданина и патриота, способной успешно выполнять свои гражданские обязанности. Именно поэтому военно - патриотические клубы сегодня актуальны тем, что ставят главной целью подготовку юных Казахстанцев к государственной и военной службе, воспитывает их в духе преданности Родине, обеспечивают условия для нравственного, интеллектуального и физического развития.

Список использованной литературы

- 1 Беспятова, Н.К. Военно-патриотическое воспитание детей и подростков методическое пособие / Н.К. Беспятова, Д.Е. Яковлев [Текст] - М.: Айрис Пресс: Айрис дидактика, 2006. - 189 с.
- 2 Приходько, В. И Актуальность проблемы воспитания патриотизма и готовности молодежи к защите Отечества / В.И. Приходько // Молодежь и общество. - 2011. - №2. - С.53 - 57.
- 3 Раев Д. Қазақстандық патриотизм мен гуманизм. Ақиқат-2000, №8
- 4 Ә.Әмірова «Патриоттық тәрбиені қалай түсінеміз?» – Сыныптағы тәрбие, 2009, №4
- 5 А.А.Сарсенов. «Патриоттық тәрбие». Қазақстан мектебі, 2008, №7

ӘОЖ 37.01

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ЕСТЕ САҚТАУ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Әбдез Айгерім Әріпжанқызы, Нурсейтов Руслан Саидрасилович

Мардан Сапарбаев институтының оқытушысы

Шымкент, Қазақстан

Аннотация: Бұл мақалада адамның жүйке жүйесі, ес, есте сақтау қабілеті мен оларды арттыруға бағытталған әдістер қарастырылған.

Кілттік сөздер: ес, ұзақ және қысқа мерзімді ес, ақпаратты өңдеу, визуализация, мнемоника, оқыту әдістері.

Білімді, саналы ұрпақ даярлауда берілген білім-дағдылардың ұмытылмай, ұзақ уақыт бойы есте сақталып, кәсіби қызмет пен өмір тіршілігінде пайдалы болуы үшін есте сақтау қабілетін жетілдіру өте маңызды мәселе.

Адамның жоғары жүйке жүйесі күнделікті өмірде түрлі ақпараттарды қабылдап, өңдеп және оны есте сақтау үрдістерін өткізеді. Қабылданған әртүрлі бейнелерді, эмоцияларды, іс-әрекеттер мен білімдерді есте қалдыруды, сақтау мен қажет болған кезде қайтадан жаңғыртуды ес деп атайды. Барлық психикалық құбылыстар еске сүйенеді және ес негізінде жүзеге асады. Ес физиологиялық процесс болғандықтан, адамның денсаулық жағдайына, жас ерекшеліктеріне қарай ақпаратты ұзақ немесе қысқа мерзімге сақтай алады. Сыртқы ортадан келген ақпараттарды көру, есту, сипап сезу, иіс және дәм сезу мүшелері арқылы қабылдайды. Әр сезім мүшесінің өзіндік регистрі бар және ол келген мәліметті тура сол қалпында 25 секундтан аз уақыт бойы сақтайды. Кейбір ақпараттар әрі қарай өңделуі үшін оперативті жадқа жіберіледі, ал кейбірі жойылады. Жуық шамада болған оқиғаны есте сақтауға жауапты ми бөлігі – гиппокамп деп аталады. Гиппокамп ақпаратты ұзақмерзімдік жадта сақтап, ақпарат қажет болған кезде өзі іске кірісіп отырады, содан кейін кодталып болғаннан кейін гиппокамп өз қызметін аяқтайды. Құрылымдық жағынан адам миы бір-біріне ұқсағанымен, олардың айырмашылығы да жоқ емес. Мидың дамуына әсер ететін негізгі факторларға: генетика, қоршаған ортаның әсері, тамақтану, стероидтар мен тератогендерді жатқызуға болады.

Білімді ұйымдастыру, қайталау және жетілдіру оқытуға қатысты ми бөліктерінің қызметін арттырып, жадтағы нейрондық байланыстарды бекітуге көмектеседі.

Білім алушылардың есте сақтау қабілетін арттыруда оқытудың әдістерінің тиімді болуының маңызы зор. Мысалы, мәселеге бағыттап оқыту. Бұл әдістің тиімділігін миға жасалған түрлі зерттеулер дәлелдеп отыр. Тапсырманы бірге отырып орындайтын оқушылар, студенттер білімдерін басқалармен бірлесе қолданудың жаңа жолдарын

үйренеді, ал ол өз кезегінде синапстық байланыстардың туындауына себеп болады. Мәселеге бағыттап оқыту, білім алушылардың ынтасын оятып, олардың көңіл-күйін көтереді, соның нәтижесінде жан-жақты нейрондық тораптардың пайда болуына мүмкіндік жасайды. Мәселеге негізделген оқытумен қатар, симуляциялық тәсілдер мен рөлдік ойындардың пайдасы зор. Тақырыпты белсенді талқылауға қатысу арқылы білім алушылар жаңа идеялармен танысады, оларды қолданыстағы концепцияларға қатысты қолдануды үйренеді. Мұндай танымдық белсенділік синапстық байланыстар құрып, ақпаратты жаңаша пайдалану жолдарын үйретеді.

Сонымен қатар, сабақ кезінде қолайлы орта болған жағдайда, яғни эмоциялық тұрғыдан білімгерлер өздерін қауіпсіз сезінгенде оқыту жақсы нәтиже береді.

Есте сақтау мен еске түсіруді жақсарту үшін ақпаратты өңдеу теориясының қағидаларын оқушылардың біліміне қатысты қолданған жөн. Ұмыту барлығына тән, ал үнемі қайталау үшін уақыт қажет. Қайталау немесе ақпаратты менталдық тұрғыдан шолу есте сақтауда маңызды рөл атқарады.

Ақпаратты ұзақ уақыт есте сақтауда визуалды жадтың маңызы үлкен. Ертедегі Платон ой мен түйсік санадағы бейне өшкенге дейін есте сақталады десе, Симонид бейнеге «ассоциативті медиаторлар» деп анықтама берген. Қазіргі таңда сабақ өтуде визуализацияларды – графика, нақты диаграммалар мен суреттер, сондай-ақ видеолар мен анимацияларды қолдану ақпаратты есте ұзақ сақтауға септігін тигізетіні дәлелденуде.

Адамның есте сақтау қызметін жақсартудың әдіс-тәсілдері көп.

Біріншіден, жүйелеу, жоспарлау әдісі. Адам өзінің жасайтын іс-әрекеттерін алдын ала жоспарлап, белгілі бірізділікпен орындайтын болса, адам соған дағдыланады. Әр істі аяғына дейін орындап, келесіге ауысу арқылы тиынақтылыққа үйренеді. Оқытушылар да сабақ жоспар құрастыратын кезде әрбір тақырыпты бір-бірімен сабақтастырып, хронологиялық тізбек секілді ретпен ұйымдастырады. Бұл өз кезегінде сабақ мазмұнын білім алушыларға түсінікті болуына ықпалын тигізеді.

Екіншіден, күнделік жазу. Бұл адамның әр күні болған оқиғалар мен олардан алған әсерін сипаттап, саралау арқылы өз-өзіне есеп беруі, әрі қажетті деректерді жазу арқылы есте сақтау. Сонымен бірге уақыт өткеннен кейін ол күнделікті қайта оқып, өзінді сынауға болады. Бұл тәсіл ойдың үдемелі қалыптасуына көмектеседі. Әйгілі философ Реми Хесс 1964 жылдан бастап бүгінгі таңға дейін 250-ден астам дәптер жазған және олардың студенттерге қолжетімді болуы үшін электронды форматқа көшірген.

Үшіншіден, дене еңбегімен айналысу. Білім алушылардың үнемі ой еңбегімен айналысуы, дене қозғалысын шектеп, гиподинамияның пайда болуына әкеліп соқтырады. Спортпен жиі шұғылданатын адамдардың ақпаратты жадында ұзағырақ сақтайтындығы ғылыми дәлелденген. Дене жаттығулары бұлшық еттің жұмысын, қан айналым мен жүйке жүйесінің қызметін арттырады. Сондықтан сабақ кестесін ұйымдастыру барысында дене тәрбиесі пәнін қиын игерілетін пәндердің алдында қойған дұрыс. Өйткені, қимыл-қозғалыстар арқылы адам ойымен қатар, денесі де сергіп тынығады және жаңа ақпаратты қабылдауға дайын болады.

Төртіншіден, ұйқының дұрыстығы. Ересек адамға тәулігіне 8 сағат ұйықтауы қажет. Адам ұйықтаған кезде ағза физиологиялық тыныштық күйінде болады. Күн бойына қабылданған ақпараттарды жүйке жүйесі реттеп, қажеттісін жадта сақтап отырады.

Бесінші, мнемоника әдістерін қолдану. Мнемоника – қажетті ақпаратты есте сақтауды жеңілдететін және ассоциациялар (байланыстар) құру жолымен жад көлемін арттыратын арнайы тәсілдер мен тәсілдердің жиынтығы. Мнемоникадағы есте сақтау жадының қасиетіне негізделген, бір мезгілде қабылданатын бейнелер арасындағы байланысты тез есте сақтау (немесе қиялда жасалған бейнелер арасындағы байланыс). Егер сандардың ұзын кезектілігін есте сақтау керек болса, ұзын және күрделі шетел сөзін аудару немесе Менделеев кестесін жатқа білу керек болса, онда мнемоника таптырмас әдіс болып табылады.

Алтыншы, локустар әдісі – риторикаға арналған Ежелгі Рим трактаттарында жазылған мнемоникалық (яғни жадтың дамуына көмектесетін) әдіс. Мақсаты адам жадының барлық мазмұнын құру, реттеу және одан әрі пайдалану болып табылатын ой-кеңістіктік қауымдастықтарға негізделген. Ақпаратты реттеу мен сақтаудың осындай әдісін пайдалануды психология мен нейрология бойынша көптеген еңбектерде көруге болады, сонымен қатар ол XIX ғасырдың бірінші жартысында риторика, логика және философия тақырыбына арналған жұмыстарда да қолданылды.

Жетінші, Цицерон әдісі. Б.з.д. I ғ. өмір сүрген ежелгі Рим мемлекеттік қайраткері Марк Туллий Цицеронмен тікелей байланысты. Ол тек шешендік өнерімен ғана емес, сонымен қатар керемет есте сақтау қасиетімен танымал болды. Цицерон ешқашан жазбаларды пайдаланбай, жүздеген тарихи даталарды, дәйексөздер мен фактілерді еске түсіре білді. Цицерон «Рим бөлмесінің жүйесі» деп аталатын ақпаратты есте сақтаудың жеке әдісін ойлап тапты, бүгінгі күні ол Цицерон әдісі ретінде танымал. Оның мәні-жақсы таныс бөлмеде ақпаратты ерекше тәртіппен ойша орналастыру. Сөз сөйлеу кезінде Цицерон орынды оймен аралап, санаға қажетті ақпаратты шақырды.

Қазіргі таңдағы ғылыми прогрестің арқасында ақпараттарды электронды қорларда сақтауға немесе ғаламтор желісінен оңай іздеп табуға болады. Адам миы кез келген компьютерге қарағанда, анағұрлым көп ақпаратты сақтауға қабілетті. Ғалым Джон фон Нейман зерттеулер жүргізіп, адам жады 1 млн Гб ақпаратты сыйдыра алатындығын анықтады. Осы дерекке сүйенетін болсақ, адамның есте сақтау қабілетінің үлкен мүмкіндігін байқауға болады. Ал мидың қалыпты жұмыс жасауын қалыптастыру үшін дұрыс тамақтану, дене мен ой еңбегін алмастыру және түрлі логикалық тапсырмаларды орындап тұру қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Дейл Х.Шунк «Оқыту теориясы. Білім беру көкжиегі», 7-басылым, Астана, 2019 ж.
2. С.Ж.Бұғыбаева, Р.Б. Лесбекова, Б.Ғ. Есжан, Ж.С. Кисебаев, «Жасерекшелік физиологиясы және мектеп гигиенасы», 2017 ж.
3. С.М.Жақыпов «Жалпы психологияға кіріспе», Алматы, 2007 ж.

УДК 373.2

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Шалдыбай Қызданай Нұрмаханбетқызы

Әлімхан Гүлзат Бахытқызы

М.Қозыбаев атындағы СҚМУ- нің

Педагогикалық факультет студенттері

Ғылыми жетекші – Мұхаметжанова Индира Асылбекқызы

Петропавл, Қазақстан

Андатпа: Бұл мақаламызда қазіргі уақыттағы оқытудың жаңа технологиялық әдістері мен ерекшеліктері қарастырылған. Осы бағытта білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, жаңа идеялар, жаңа технологиялар туралы жазылған.

Кілт сөздер: Технология, дамыту, сыни тұрғысынан ойлау, акт, жаңа технология

«Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуге балаға» деп Абай атамыз айтқандай, ұстаз еңбегінің қыр – сыры мол, қиын да жауапты, шығармашылық еңбек екендігі баршамазға мәлім.

Білім беру саласындағы бүгінгі басты міндеттерінің бірі – оқушыларға терең білім беру. Ал, оның негізі білім саласына жаңа технологияларды енгізу болып табылады. Оқу – тәрбие үрдісіне жаңа әдіс тәсілдерді енгізу оқушылардың білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып өз бетімен ізденуге шығармашылық еңбек етуге жол салады. Пәндерді оқытуда тиімді әдіс – тәсілдерді пайдалана отырып, сабақты қызықты да тартымды өткізу, мұғалімнің шеберлігіне байланысты.. Сондықтан да әрбір оқушының қабілетіне қарай білім беруді, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңа педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасау қажет.

Қазіргі кезде білім беру саласында болып жатқан ауқымды өзгерістерге кеңінен жол ашылууда. Осы тұрғыдан алғанда, педагогикалық қызметтің тиімділігін арттыру, оны жаңа сапада ұйымдастыру қажеттігі туындайды. Бұл үшін мұғалімдердің іс - әрекеттің ғылыми - педагогикалық негіздерін меңгеруі мақсат етіледі. Ал жаңа технологияны пайдалану міндетті деңгейдегі білімді қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сондықтан бастауыш сынып мұғалімдерінің біліктілігін көтеру мен шығармашылық, педагогикалық әрекетін ұйымдастыруда қазіргі педагогикалық технологияларды меңгерудің маңызы зор. Оқытудың жаңа технологиясы дегенде, ең алдымен, педагогикалық технология деген ұғымды түсіну керек. Оқыту, білім беру тәжірибесі педагогикалық үрдістің сапасын үнемі арттырып отыруды талап етеді. Осыған байланысты ғылым мен тәжірибеде педагогикалық үрдістің сапасын көтерудің бай тәжірибесі жинақталған. Педагогикалық технология терминінің анықтамаларын көптеген авторлар өз түсінігі мен өз санасында қалыптасқан көзқарастарын қалыптастырған:

В.И. Шепельдің айтуы бойынша педагогикалық технология – мұғалімнің шеберлігіне, біліктілігіне, іскерлігіне байланысты іс –әрекеттердің жиынтығы.

Ж. Аймауытовтың пікірінше: сабақ беру – үйреншікті жәй ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер деген екен[1].

Білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан – жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру ұстаздың интеллектуалдық, кәсіптік адамгершілік , өзін — өзі дамытып, оқу — тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Бастауыш білім – үздіксіз білім берудің баспалдағы. Мұғалімнің негізгі ұстанған мақсаты - білімнің жаңа үлгісін жасап оқу мен тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі жаңа әдіс - тәсілдерін іздестіру, жаңа технологияларды сабаққа тиімді пайдалана білуі, бір сөзбен айтқанда - оқу үрдісін дамыту. Бұған Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында айтылған «XXI ғасырда білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелетіні анық» деген пікірі нақты дәлел. Бүгінгі білім беру ісінің мақсаты – тек білім, білік дағдыларын меңгерту ғана емес, өзін - өзі дамытуға ұмтылатын, ақылды, алғыр, ой - өрісі кең, ақпарат көздерін өз бетімен қолдана алатын, қабілетті де талантты, жастарды тәрбиелеу. Үнемі дамып, өзгеріп отыратын баланың ішкі болмысы мен табиғатын қалыптастыруда мұғалімнің ықпалы ерекше.

Жаңа технологияны жүзеге асыру, тиімділігіне қарай пайдалану үшін, әр мұғалім өзінің алдында отырған оқушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық мақсат – міндетіне байланысты, өзінің шеберлігіне байланысты таңдап алады. Жаңа технологияны жүзеге асыруда мұғалім белсенділігі, шығармашылық ізденісі, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі, алдындағы шәкірттерін бағалауы ерекше орын алады. Жалпы алғанда, жаңа технологиялардың көптеген түрлері бар.

Оқушы тұлғасының дамуына, қабілетінің артуына жаңа технологиялар айтарлықтай ықпал жасайтыны сөзсіз және бұл қазіргі таңдағы білім беру жүйесінің дамуындағы елеулі бағыт. Сондықтан да болар қазіргі кезде біздің ұстаздар да осы жаңа технологиялар элементтерін өздерінің тәжірибелерінде пайдаланып жүр.

Жалпы алғанда, жаңа технологиялардың 40 - астам түрлері бар екен. Қазіргі таңда ең көп қолданылып жүрген әдіс-тәсілдерді атап өтетін болсақ: Венн диаграммасы, «Т»

кестесі, эссе, ой қозғау, инсерт, шығу парағы, кубизм, дискуссиялық өрнек, кластер, ішіне сыртына, синквин, т. Б[2].

Оқытудың жаңа технологиясы дегенде, ең алдымен, педагогикалық технология деген ұғымды түсіну керек.

Қазіргі таңда білім беру саласы қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі-оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық жаңа технологияларды меңгеру. Қазіргі таңда оқытушылар интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып, сабақтың сапалы әрі қызықты, әрі түсінікті, нақты өтуіне ықпалын тигізуде.

Педагогикалық жаңа технологияның тиімділігін айтып өтетін болсақ:

1. Оқушы өздігінен жұмыс істеуге мүмкіндік алады, соған дағдыланады;
2. Оқушының жеке қабілеті анықталады;
3. Іштей бір - бірінен қалмауға тырысып, талпынады; жарысып оқиды;
4. Тапсырманың күрделенуіне байланысты оқушының ойлау, есте сақтау, орындау қабілеті артады;
5. өзін - өзі тексеруге дағдыланады;
6. Мұғалім жекелеген оқушыларға көмектесуге мүмкіндік алады;
7. Орындағанына байланысты, қабілетіне қарай бағаланады;

Білім беру мен білім алуға жаңа тәсілдердің бірі - сыни тұрғысынан ойлау. Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз – ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген, білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптап, жүйелеп, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп тұжырым жасауға бағыттау. Өз бетімен және бірлесіп, шығармашылық жұмыс жасау. Бұл әдістің тиімділігі сабақ барысында оқушылар топтық жұмыс барысында тез шешім қабылдауға, логикалық ойлауға, тақырып аясында өз ойларын дамытуға дағдыланыды. Бұл әдістің басты мақсаты оқушыларға кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға үйрету.

Сын тұрғысынан ойлау технологияларын пайдалану нәтижесінде қазіргі оқушының:

- Сабаққа қызығушылығы артады;
- Нақты өз деңгейінде бағаланады;
- Жеке қабілеті айқындалады;
- Өз бетімен жұмыс істеуге үйренеді;
- Даму мониторингі айқын көрінеді;

Сын тұрғысынан ойлау сабақтарының алғы шарттары:

- Сабақты белсенді өткізіп, әр баладан еркін жауап алуға жағдай жасау;
- Сенімділікке тәрбиелеу үшін баланың жауабын санмен бағалау;
- Әр түрлі жауапқа бірдей қарау, жақсысын мадақтап, жаманын сынамау;
- Тіл байлығын дамыту үшін қалайда жауабын соңына дейін тыңдау[3].

Бұл бағдарлама жаңа буын оқулықтарының талаптарын жүзеге асыруда оқушылардың білім деңгейін көтеруде, балаларды шығармашылыққа баулуда, ойларын еркін айтуда тез арада дұрыс шешімдер табуға атсалысатын бірден-бір тиімді бағдарлама деп есептеймін. Сын тұрғысынан ойлау - сынау емес, шындалған ойлау. Оқушылармен бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда оқушының жан-жақты дамуына оң әсерін тигізеді. Сонымен қатар ойы шындалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Көп ақпаратты талдай, жинақтай отырып, ішінен қажеттісін алуға үйретеді. Сыни тұрғысынан ойлау бағдарламасы қызығушылығын ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен түзіледі. «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясымен жұмыс жасау кезінде бұл сабақтар баланың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Сабақта Сыни тұрғысынан оқыту технологиясының стратегияларын пайдалана отырып, балалардың ұсыныс-пікірлерін

еркін айтқызып, ойларын ұштауға және өздеріне деген сенімін арттыруға мүмкіндік туғызып отыру қажет. Әрбір әдіс оқушылардың ойлауына және қиялына негізделіп келеді. Баланың тереңде жатқан ойын дамытып, оларды сөйлеуге, дәлелдеуге үйретеді. Оқушылар сабақта қалай оқу керектігін меңгереді және дағдыланады. Яғни дүниетанымы пайда болады. Өздері ой қорытады, нәтижеге жетуге ұмтылады. Мұғалім оқушыға қалай оқу керектігін үйретеді. Дәстүрлі оқыту әдісінде мұғалім білімді беруші болған болса, жаңа оқыту әдісінде мұғалім бағыттаушы болып табылады. Сабақтағы басты тұлға, басты кейіпкер- оқушы. Оқушыны өз бетімен білім алуға, ол үшін ізденуге, терең ойлауға, зерттеуге дағдыларын қалыптастыру қажет. Жаңа білімді меңгерту үшін ең тиімді әдіс сұрақ-жауап, әңгімелесу, диалог болып табылады. Топтық жұмыс арқылы оқушы мен оқушы арасында, оқушы мен мұғалім арасындағы диалогты тиімді ұйымдастыру арқылы мақсатқа қол жеткізуге болады.

Сонымен қатар әр сабақта оқушылардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында АКТ –ны да қолдану қажет. Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, оқушылардың қызығушылығы арта түсері анық. Интерактивтік тақта арқылы сабақты өте тиімді, қызықты әрі түсінікті өтуіне үлкен мүмкіндік береді.

Жаңа технологияны қолдану арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастырып, шығармашылыққа баулуға көп мүмкіндік туады. Оқушыларды шығармашылық бағытта жан-жақты дамыту-бүгінгі күннің басты талабы. Осы талап тұрғысынан алғанда оқу –тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі әдіс-тәсілдерін іздестіру жаңа технологияларды тиімді пайдаланудың маңызы ерекше. Қазіргі ұстаздар қауымының алдында тұрған үлкен мақсат-өмірдің барлық саласында белсенді, шығармашылық іс-әрекетке қабілетті, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу[4].

Оқушылардың шығармашылығын, танымдық белсенділігін арттыруда шығармашылық сабақтарды өткізудің, оқушының өз бетімен ізденіп, шығармашылық ой-өрісін арттыруда алатын маңызы ерекше.

Қорытындылай келе, жаңа технологиялар оқушының қабылдаған білімін шығармашылықпен жеткізуге үйрететін әдіс болып табылады. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтары артып, сыныптың білім сапасы көтеріледі. Егер де жаңа технология элементтері сабақта өз дәрежесінде ұйымдастыра білсек, өз нәтижесін береді деп ойлаймын. Ойын түрлері арқылы баланың қиялын дамытады, зейінін ашады, халықтық педагогикамен таныстырады, терең білім береді; оқушылардың сөйлеу дағдысын қалыптастырады, осы сатыға жеткізуші дәнекер-ойдың модулі деп түйіндеуге болады. Бұл әдіс оқушыны ізденімпаздыққа, өз бетімен білімін жетілдіруге баулып, шығармашылық қабілетін дамытады. Сабақ беруде пәндерді оқыту технологиясын жан-жақты қолдану-ұстаз білігі мен шеберлігі. Яғни, тәуелсіз елдің талапты ұрпағын тәрбиелеудегі жауапкершілік. Ұстаздың міндеті –жеке тұлғаның өзіне, қоғамға қажетті қабілеттерін қалыптастыру, дамыту және өз бетімен білім алуына, өзін –өзі дамытуға қолайлы жағдай жасау. Осыған байланысты әр педагог сапалы білім мен саналы тәрбие берудің тиімді жолдарын іздестіру қажет, себебі ХХІ – ғасыр – білім беру жүйесін ақпараттандыру ғасыры.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Б. Сегізбаева Ойын технологиясын қолдану арқылы баланың тілін дамыту // Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде. – 2014. - №10.
2. Б.А. Тұрғынбаева Дамыта оқыту технологиялары. – Алматы: Атамұра, 2015.
3. Ж. Оспанқұлова Бастауыш сынып оқушыларының ой өрісін дамытудың кейбір тиімді әдістері // Бастауыш сынып. – 2013. - № 12.
4. А. С. Егембердиева Оқытудың педагогикалық технологиялары туралы жалпы мағлұматтар әдістемелік көмекші құрал. – Алматы: Алматы кітап, 2016.

5. С. Е. Қаңтарбаев Бастауыш сынып оқушыларының оқу әрекетін қалыптастыру: теория және қалыптастыру әдістемесі. – Ақтөбе: 2013.

УДК 373.2

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Амирханова Балнур Оспанқизи

Сартай Аяғөз Нұрланқызы

М. Қозыбаев атындағы СҚМУ – дың педагогикалық факультет студенттері

Ғылыми жетекші – Мухаметжанова Индира Асылбековна

Петропавл, Қазақстан

Аңдатпа: Мақалада білім беру саласындағы маңызды міндеттердің бірі – оқушылардың таным белсенділігі, яғни, сабаққа қызығушылығын арттыру жайында жазылған. Сонымен қатар оқушылардың таным белсенділігін арттыруда қойылатын талаптар көрсетілген. Мақала тақырыбы бойынша көптеген педагогикалық әдебиеттер зерттеліп, таным белсенділігінің көрсеткіштері бөліп көрсетілген.

Кілт сөздер: Таным, қабілет, өзін – өзі бағалау, процесс, белсенділік.

Қазақстан Республикасының тұңғыш президенті Н. Ә. Назарбаевтың «Қазақстан халқына Жолдауында» білім беру саласының мақсаттары мен міндеттері нақтылап берілген. Соның ішінде оқушылардың таным белсенділігін арттыру ерекше маңызды деп санаймыз.

Оқушылардың танымдық қабілетін арттыру, таным қабілетінің оянуына түрткі болу – мектептегі оқытудың негізгі мәселелерінің бірі.

Баланың өзіндік танымы (қалауы, ынтасы, құштарлығы, әсерленуі) негізінде қабылданған білім, дағды, ептілік әлдеқайда нәтижелі болады.

Оқушылардың оқу – танымдық іс – әрекетін, белсенділігін қалыптастыруда олардың қабілеттерін дамытуға, танымдық жан қуаттарының оянуына ықпал етіп, ізденісін, ынтасын ұштауға білім деңгейін жетілдірудің маңызы ерекше.

Оқушылардың оқу – танымдық іс – әрекеті – күрделі процесс. Ол іс – әрекет мақсатын, мазмұнын мен қорытындысын, түрлері мен әдістерін, мотивтерін, деңгейлерін қамтиды[1].

Оқу - танымдық іс – әрекет – шәкірттің білімге деген өте белсенді ақыл – ой әрекеті деп айтуға болады. Ол танымдық қажеттіліктен, мақсаттан, таным-қисындарынан және әрекетті орындаудың тәсіл – амалдарынан тұрады. Оқу үрдісінде оқушылардың оқу – танымдық әрекеті жүзеге асады, ал оқу – танымдық әрекеті негізінде оқушылардың танымдық белсенділігі қалыптасады. Танымдық белсенділіктің орындалуы оқушылардың оқу материалын түсінуге, өткенді жаңамен байланыстыруға, негізгісі мен қосымшасын анықтауға, алған білімдерін тәжірибеде пайдалануға, өз пікірлерінде оларға сүйенуге ұмтылысынан көрінеді. Білімді саналы меңгеру өз бетімен жаңа білім алуға мүмкіндік беретін ақыл – ой еңбегінің өзіндік тәсілдерін игермейінше іске аспайды. Оқушылардың белсенді танымдық іс – әрекетінің көздейтін мүддесі – білімнің қоғамдық мәнін ұғыну, қоғамға қызмет ету қарқынын үдету негізінде дамыту. Белсенділіктің ең жоғарғы көрінісі оқушылардың алған білімдерін өмірде, тәжірибеде нәтижелі пайдалана білуі болып табылады. Оқушылардың танымдық белсенділігін бақылай келе оған мына үш белгі тән деп айта аламыз:

- Оқу – танымдық әрекеттің қоғамдағы маңыздылық бағыты;

- Оқу – танымдық әрекеттің интеллектуалдық сипаты;
- Оқу – танымдық әрекеттің реттеушілік сипаты

Сондай – ақ, танымдық белсенділігін дамыту тиімділігі мынадай жетекші фактормен анықталады:

- Оқушылардың жас ерекшеліктерін есепке алу;
- Оқу үрдісінде мәселелік оқытуды кеңінен енгізу;
- Материалды айтып түсіндіруде жүйелік ұстанымын қамтамасыз ету;
- Бірте – бірте күрделене түсетін тапсырмалар кешенін шешудегі қол жеткен

табыстарды «нығайтуды» қамтамасыз ету, т.б.[2].

Оқу үрдісі оқушылардың танымдық әрекеті нәтижесінде жүзеге асатыны белгілі, ал танымдық әрекеті негізінде оқушыларда танымдық белсенділік қалыптасады. Демек, оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыруда арнайы ұйымдастыру, яғни, оқу үрдісін ұйымдастыра білудің маңызы зор.

Сабақ беруде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға қойылатын негізгі талаптарды атап өтетін болсақ:

- Оқушыларға қойылған оқу міндеттерінің мәні әрқашан түсінікті болуы керек, олар оқытудың мақсатын түсіну керек. Сабақ мәселе қоюмен басталу керек және оқушылардың алдыңғы тәжірибелеріне, олардың білім жүйесіне сүйене отырып жүргізілуі керек. Мұғалім оқушылардың оқытылатын материалға қызығушылығын арттыру үшін барлық тәсілдерді пайдалануы тиіс.

- Оқушылардың белсенділігінің маңызды шарты оқыту процесіндегі өзін - өзі бақылау мен өзін - өзі бағалау болып табылады. Сондықтан да оларды осындай қызметке қажеттілік пен дағды қалыптастыру мұғалімнің бірден бір міндеті болып табылады. Өзін - өзі бақылау мен өзін - өзі бағалау қазіргі оқыту технологиясының міндетті элементі болуы қажет.

- Білімді саналы және белсенді меңгеруде басты рөл жарқын үлгілерді белгісіз оқушының қосымша оқу материалын пайдалануы арқасында көрініс табатын қызығушылыққа беріледі. Саналылық және белсенділік принциптерін жүзеге асыру үшін оқылатын материалдың тек мазмұнына ғана емес, сондай – ақ оқыту процесінің өзіне де қызығушылық қалыптастыру қажет. Оқушыларға тек жаңа ақпарат алу ғана емес, сонымен қатар оқу, оларға таным процесінің өзі де қызық болуы керек. Бұл ережелерді сақтау жалған білім жинақтауды емес, сенімді қалыптастыруға мүмкіндік береді[3].

Сабақ үстінде оқушылардың танымдық қабілеттерін арттырудың сан алуан түрлері бар. Солардың бірі ретінде – танымдық қабілеттерін оқу тапсырмалары арқылы дамыту деп айта алар едік.

Оқу адамның психикалық дамуының тұрпаты, түзгіші. Кез келген оқыту белгілі бір мөлшерде адамды дамытады. Мектептегі оқу тапсырмаларының білімдік және тәрбиелік міндеттерінің зор екендігін Ыбырай Алтынсарин секілді аса көрнекті педагогтер өз еңбектерінде кең талдаған.

Баланың таным қабілетін дамыту үшін әр баланың жас ерекшелігі, білім, білік, деңгейі, жеке дара қабілеті сараланып, анықталуы қажет. Осыған орай оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытудың жолдарын қарастырған жөн.

Оқыту үрдісінде оқушының танымдық белсенділігін қалыптастыру үшін білімдер мен әрекет тәсілдерін алуды қажеттендіруді қалыптастыратын шарттарды, өзін - өзі бейімдеу шарттарын, мәселелерді шешудің түрлі нысандарын ұйымдастыру дағдыларын дамытудың шарттарын қамтамасыз етуі тиіс.

Оқушылардың танымдық белсенділігінің деңгейлеріне тоқталатын болсақ, оның ең жоғарғы деңгейі танымдық міндеттерді өз бетінше қоюмен, тапсырмалардың шешімін табуда неғұрлым тиімді жолдарын болжаумен және өз бетінше айқындаумен, өздігінен бағалаумен сипатталады. Ал орташа деңгей жоғары деңгейдің кейбір элементтерінің оқытушының көмегімен орындалатынымен сипатталады, мұнда мұғалім танымдық тапсырма беріп, оның шешуін бақылауы немесе оқушыға шешу тәсілдері көрсетуі тиіс.

Төменгі деңгейде оқушыға белгілі бір әрекеттің үлгісі болғанда, оларды орындау тәсілдері туралы көмек болғанда ғана танымдық әрекетін ынталандыруға, белгілі тәсілдерге бағдарлануда көрініс табады.

Оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың негізгі факторларына олардың өз мүмкіндігін сезінуі, оқушылардың өз таңдауымен жұмыс істеуі, оқу үрдісіне баланың өз әрекетінен қанағаттануы; оларға мұғалім тарапынан қойылатын талап пен қабілеттерінің сәйкес болуы; мұғалімнің өзіндік жұмысты ұйымдастыра алуы, т.б. жатады. Бұл факторлар оқу мотивтерінің өрісін кеңейтіп шығармашылық әрекетіне негіз қалайды. Қабілеттер оқушыға дайын түрде берілмейді, ол оқыту барысында жүзеге асатын дамудың нәтижесі. Оқу, білім алу қабілеттерінің деңгейі әр оқушыда әр түрлі болғандықтан, мұғалім танымдық тапсырманы беру кезінде оны ескеруі тиіс.

Төменгі сынып оқушыларының танымдық белсенділігін арттыру үшін білімді меңгерудің мынадай мақсаттары керек:

- Мақсатты қоя алу (мақсатты түсіндіру);
- Мақсатты жүзеге асыра білу (орындалатын бөлігі)
- Нәтижені бағалай алу (бақылау, баға).

Бүгінгі мектептерде тек қана екінші буын – орындалатын бөлім ғана жүзеге асады. Сондықтан да ол мектеп тәжірибесінде кең таралған, өйткені мұғалім оны оңай қолдана алады. Мақсатты қоя білуге тоқталсақ, онда ол мақсаттың тек қана жекеленген, бөлек, бір - бірімен бірікпеген оқу үрдісінің мұндай түрі оқушылардың өз қызметін бақылап, оған баға беріп, нәтиженің тиімділігін қалыптастырмайды. Басқаша айтқанда, оқушының танымдыққа емес, тіпті оқу үрдісіне деген қызығуының артуы екіталай. Осы көрсетілген үш элементтің жүзеге асырылуы үшін оқу пәні ішкі ой ерешеліктеріне, яғни, ол ойдың даму тарихы мен қалыптасуына, сонымен қатар әр оқу пәні – жалпы білім жүйесінің тек бір ғана бөлігі екенін түсінгенде ғана іске аспақ. Яғни, қазіргі заманғы оқу үрдісінің мазмұнына деген көзқарас оның диалектикалық дамуында ғана қарастырылуы керек. Басқа сөзбен айтқанда, пәндік білім беру жүйесінің негізінде диалектикалық қайшылық, яғни, бір жүйеде нақты пәнді алсақ, білім беру жүйесінің дамуына мүмкіншілік беретін қозғаушы күш деп қарастырылады.

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қабілетін дамытудың негізгі айғағы олардың білімі мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен, бірге, баланың психикалық қызметтерін, ақыл – ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу үрдісін дұрыс жолға қою керектігі саналады.

Бастауыш сынып оқушыларында ұғынатын түсініктер оның маңызын жаттап алып көптеген жаттығуларды, есептерді орындағаннан емес, оларды түсіну арқылы ғана болады. Танымдық белсенділік барысында логикалық ойлауы дами бастайды.

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық іс – әрекетін қарым – қатынастың тигізетін ерекшелігі: құрбылармен араласу арқылы коллективті іс – әрекетке, келіспеушіліктерді достық жолмен шешуге үйренеді; педагогпен қарым – қатынасы, мұғалімге деген құрмет; әлеуметтік және этикалық өлшемдерді сақтау [4].

Сонымен, оқушылардың танымдық белсенділігінің көрсеткіштері ретінде мыналарды бөліп көрсетуге мүмкіндік береді:

1. Білімді өз бетінше алуы және оны түрлі жағдайда қолдана білуі;
2. Іргелі білімдерге қол жеткізу;
3. Танымдық тапсырмаларды шешу біліктері;
4. Өз бетіндік оқу әрекетіне қызығушылығы, әрекет тәсілдерін білуі;
5. Тұтас педагогикалық үрдісте мұғалімнің оқуы мен мақсатты өзара әрекеті;
6. Әрекетке бейімделуі мен өзін - өзі бақылау.

Сонымен, оқушылардың танымдық белсенділігін қалыптастыру үшін мұғалім тарапынан ұйымдастырушылық пен дұрыс басшылық және оған оқушылардың өздері белсенділік танытпағы ләзім. Ал оқушылардың жеке басының дамуына белсенді болуы үшін оны қажетсінуі, ізденуі, бағдарлай білуі, зерттеу біліктері болуы қажет. Бұл жерде

оқушылардың қабілеттерін дамытып қана қоймай, олардың танымдық жан қуаттарының оянуына ықпал етудің, сол жолда ізденісін, талабын ұштап, білім деңгейін жетілдірудің маңызы ерекше.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Базимова З. Ой белсенділігін дамыту. \ Бастауыш мектеп 2015 №9 Б.10 – 15
2. Сүйіндікова І. Оқушылардың ізденгіштік қабілетін дамыту \ Бастауыш сыныпта оқыту
3. З. Бекмұратова. Түрлі деңгейлік тапсырмалар арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру \ Педагогика мәселелері 2018, №4 Б – 31 – 33
4. Баймұратова А. Оқушының логикалық танымдық қабілетін арттыру. \ Бастауыш білім, 2006, №1

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ «ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ» ПӘНІН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ МАЗМҰНЫ

Ширинбаева Гулбахира Койбагаровна п.ғ.к., ассоциированный профессор
Жаппасбаева Камшат Нұржігітқызы-магистрант
Алматы, Қазақстан

Аңдатпа: Бұл мақалада «өзін-өзі тану» пәні арқылы мектепке дейінгі білім беруді ұйымдастырудың мазмұны қарастырылған. Сонымен қатар «өзін-өзі тану» рухани адамгершілік білім бағдарламасының маңызы ашып көрсетілген.

Кілт сөздер: жалпыадамзаттық құндылық, өзін-өзі тану, рухани-адамгершілік білім беру, интеграция.

Тұлғаның ерекшелігі оның руханилығында. Жеке бастың күштілігі деп көрсеткен С.И.Гессен: «Мектепте бала жанын тебіренетін сәттер жиі болуы тиіс. Балаға ерлік пен поэзия, халық батырлары, музыка туралы айтып, оның жүрегін сезімтал, мейірімді етіңіз. Егерде баланың ақындық шығармашылыққа қабілеті болса, оған ерік беріңіз. Жеке тұлға «жоғары тұлғалық міндеттерге байланысты қалыптасады. Мәселе баланың табиғи психофизиологиялық ағзасының мықтылығында емес, оның жанына рухани құндылықтардың ықпалының болуында. Ол тек шығармашылықпен сомдалады», - дейді. С.И.Гессен бойынша білім берудің мақсаты, оқушыны жоғары адамгершілікті, ерікті және жауапкершілікті біртұтас тұлғаны қалыптастыру болды [1].

Бұл мақсаттар педагогикада XIX ғасырда шетелде А. Дистервег, Ресейде К.Д. Ушинский еңбектерінде көрініс тапты. Бұл жерде мәселе ақыл-ойды рухани дамыту, дербестік, шығармашылық қабілет туралы болып отыр. Егер тәрбиеші педагог оқытудың, тәрбиелеудің міндеттерін, мазмұнын қозғаушы күштері мен ұйымдастырушылық әдістерін, оқыту формасы мен тәсілдерін құндылықты бағдарда дұрыс таңдап, барлық шарттарды орындаса, онда балалар дәл уақытындағы мүмкіндіктерді пайдаланып өте жақсы нәтиже көрсетеді. Осы кезде тәрбиеші педагогтың аксиологиялық әлеуеті күшейіп, еңбегі жеңілдейді.

Осы қағиданы алға тартып ұлы орыс педагогы А.С.Макаренко тәрбиешінің оқу-тәрбие жұмысын жобалай білуін, ал оны жобалау үшін мақсатты нақты анықтау қажеттігін айтады. Тәрбиеші неғұрлым оқу-тәрбиенің мақсатын толық және нақты білсе, оның тәрбиелік іс-әрекеті соғұрлым нәтижелі болады. А.С.Макаренко айтқандай, педагогика – бұл тәрбиелеу теориясы, ең алдымен мақсатты ғылым. Оның

мәні – мақсатқа жету жолында объективті бақылауға болатын оқыту мен тәрбиелеудің ізгілікті педагогикалық технологиясын жүзеге асыру.

Қазіргі қоғамның әлеуметтік, саяси, экономикалық қарым-қатынастарының өзгеріп отыруына байланысты оқу-тәрбие үдерісінде жаңа қоғамдық көзқарас талаптарының ықпалы арқылы оқу-тәрбие мазмұны да ерекше сипатқа ие болып отыр. Қоғамдық өмірдің аталған саласындағы барлық өзгерістер, сайып келгенде, адам мәселесіне келіп тіреледі.

Осы тұрғыдан қарағанда бүгінгі білім берудің барлық деңгейінді ізгілікті жеке тұлғаны қалыптастыру қазіргі таңдағы жалпы педагогиканың ең көкейкесті мәселесі. Әр түрлі қоғамдық экономикалық формацияларда оқу-тәрбие жүйесінің мазмұнына қойылатын талаптар белгілі бір тарихи жағдайларға байланысты өзгеріп отыратыны белгілі.

Дүниежүзілік жаһандану жағдайына байланысты қазіргі Қазақстанда мектепке дейінгі білім беру жүйесін жетілдірудің мақсат міндеттері, мектеп жасына дейінгі балаларды жеке тұлға ретінде интеллектуалды және адамгершілік тұрғыда жан-жақты қалыптастыру мәселесінің ұлттық даму стратегиясымен үздіксіз байланысты, әрі мемлекеттік саясаттың ажырамас бір бөлігі [2].

Бүгінгі білім берудің мақсатын айқындау үшін Жүсіпбек Аймауытовтың мына сөздерін еске алған жөн: «Мектеп бітіріп шыққан соң бала бүкіл әлемге, өзгенің және өзінің өмірлікке білім жүзімен ашылған саналы ақыл сөзімен қарай білсе, міне, білімдендірудің көздейтін түпкі мақсаты - осы!». Осыған орай Қазақстан білім беру жүйесіндегі оқу-тәрбие үдерісі төмендегі бағыттарда жұмыс істеуі қажет.

Біріншіден: әлемді тұтас біріктіретін дүние жүзі елдерінде жастарды бейбітшілік рухта ынтымақтастыққа, руханилыққа тәрбиелеу.

Екіншіден: жеке тұлға бойындағы жалпыадамзаттық құндылықтарды қайырымдылықты, сүйіспеншілікті дамытып тәрбиелей отырып оқыту.

Үшіншіден: білім беру жүйесінің бұрынғы ағартушылық бағытын сақтай отырып, басым құндылықты бағдарын күшейту.

Қазақстан Республикасының «Мектепке дейінгі білім беру» стандартының осы кезеңге дейінгі қалыптасқан отандық және халықаралық тәжірибені сәйкестендіре отырып, мектепке дейінгі балалардың тұлғалық дамуын қамтамасыз ететін жобасы талқыланды. Стандарттың негізгі мақсаттардың бірі – бала дамуындағы күтілетін нәтижелер, яғни өмір дағдылары және балалардың шығармашылық рухани даму құзыреттілігінің жиынтығын реттеу [3].

Шығармашылық бағытта ұйымдастырылған оқу-тәрбие үдерісі өз нәтижесінде оқушылардың рухани-адамгершілік көзқарастар негізінде қоғамдық қатынас қалыптастыруға ықпал етеді.

Осы тұста Республикада «Бөбек» Ұлттық ғылыми-практикалық, білім беру және сауықтыру орталығы әзірлеген «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім бағарламасы барлық деңгейдегі білім беру мазмұнын жанарту аясындағы оқыту үдерісінің басым стратегиялық мақсаттарын өзектендіреді. Себебі: «Өзін-өзі тану» пәні – қазіргі заманның ең көкейкесті мәселесі – адам, оның тәрбиесі, білімі, болашағы жалпы адамзат қоғамының гуманистік бағыт алуын қарастыратын ізгілікті педагогиканың бірі [4].

Мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасы ізгілікті педагогиканың маңызды қағидаларын «Өзін-өзі тану» бойынша ересек тобы мен мектепалды дайындық сыныбында оқитын балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, ата-аналармен тығыз байланыста өзін-өзі танудың басты шарты ретінде жүзеге асыруды қарастырады.

Әр бала тумысынан өзіндік ерекшелігімен, табиғи дарындылығымен ерекшеленеді. Өмірге жаңа аяқ басқан бала қоғамдық қатынастың белгілі бір жүйесіне тап болады. Баланың өзіндік қызметі физикалық және рухани күші ретінде қалыптасса, оның басқа да белсенділік қабілеті, дағдысы жетіліп, оның қоғамға деген көзқарасы мен құндылықты бағыт бағдары қалыптасады. Дені сау бала өзінің жас деңгейіне сай қаншалықты дарынды

болмаса да заманына сай білім алып, ақпараттануға қабілетті. Бірақ кей жағдайларда баланың дарындылығы, зейінділігі ата-анасының әлеуметтік жағдайының қаншалықты жоғары екендігімен де айқындалып жатады.

«Баланың табиғатын дамыту мұғалімнің негізгі ісі», - деген Л.Н.Толстой: «Білім табысты болуы керек, ол адамның іс-әрекетіне және барлық адамзаттың жақсылығына әрекет етуі тиіс», -деп баланың өзін-өзі жете ұғынуына мүмкіндік беру қажеттілігіне баса назар аударады.

Сонымен қатар, Сара Алпысқызы: «Әр баланың қабілетін ашуы, өзіне жол табуы, өзінің күш-жігеріне сенуі өзінің өмірдегі орнын анықтау үшін өте маңызды! Біздің қоғамда әрбір адам өзі туғаннан берілген қабілетін толық іске асыра алатын және сол арқылы тек біздің мемлекетімізге емес, жер бетіндегі барлық адамдарға пайдасын тигізе алу үшін, атап айтқанда білім беру арқылы адамгершілік-рухани құндылықты жаңғыртуға болады», – дейді.

Демек, бұл пікірлерден қоғамның әрбір мүшесі өз қабілетіне қарай қоғам үшін риясыз қызмет етуі керек деген тұжырым шығады.

Бұл тұжырым қазіргі мектепке дейінгі *білім* мазмұнының құндылықты мәнін ашуға бағдарланған «Өзін-өзі тану» пәнін оқытудың жаңартылған әдіс-тәсілдерімен тығыз байланысты. Мектеп жасына дейінгі оқушылардың қозғалыс, ақыл-ой, шығармашылық және ең маңызды рухани-адамгершілік қызметтерінің ара-қатынасын оңтайлы дамыту жолдарының бірін мектепке дейінгі білім беру кеңістігіндегі «Өзін-өзі тану» пәнінің «Мен адаммын», «Қарым-қатынас қуанышы», «Адамгершілік әліппесі», «Мен және менің әлемім» тараулары қарастырады. Аталған тараулар өзін-өзі тану пәнінің құндылықты бағдары болып табылады, өйткені олар жеке тұлғаның адамгершілік қасиеттерін дамытуға, өзін-өзі танып, қабілеттерін іс жүзінде мейлінше көрсете білуге айтарлықтай мүмкіндік береді.

Тараулардың оқу материалдарының мазмұны рухани терең сипатта: достық, отбасы, Отан, т.б. құндылықтары, туралы алғашқы қарапайым түсініктер бере отырып, бүкіл әлемге, тіршілік иелеріне, табиғатқа зиян келтіруден бойын аулақ ұстауға тәрбиелеуге бағытталған абсолюттік жалпыадамзаттық құндылықтардың мәні ашылады. Оқытылатын әр бір тарауда баланың адамгершілік сезімдері, эмоциялары, өзара қарым-қатынастары туралы түсініктері кеңейеді. Балалар үлкендермен және құрбыластарымен жағымды қарым-қатынас жасау мәдениетіне қол жеткізеді, жалпыадамзаттық құндылықтар мен адами қасиеттердің мәнін түсінеді, оның Отанына, отбасына, жақын адамдарына, қоршаған табиғатқа, жалпы өмірге деген сүйіспеншіліктері артады.

Сонымен қатар мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім бағдарламасының шеңберінде ұйымдастырылатын білім беру аймақтары: (әлеуметтік орта, денсаулық, қарым-қатынас, таным, шығармашылық) түрлерін қамтиды. Оқу үдерісі пән мазмұнымен ықпалдасады және оқу қызметінде, балалардың денсаулығын нығайту, мінез-құлық нормалары мен ережелерін шын мәнінде игеру, адамгершілік, қасиеттерін, шығармашылық және интеллектуалдық қабілеттерін дамытуға бағытталады. Әрине бұл қосымша білім беру бойынша оқудан тыс педагог қызметінің базалық минимум мазмұнында жүзеге асырылады.

Себебі: мектепке дейінгі жаста баланың рухани дамуы мен әлеуметтік тәрбиесінің негізгі құралы болып табылатын «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім бағдарламасы мазмұнын ықпалдастыру сабақтарын жүргізу тәрбиешінің педагогикалық шеберлігін шыңдау, ізгілік орта құруға дағдылану жауапкершіліктерін жетілдіре түседі.

«Өзін-өзі тану» пәнін балабақшада ықпалдастыру тәрбиешінің басқарушылық қағидаларын: *мектепке дейінгі кезеңдегі баланың жас ерекшелігіне сәйкес бала тұлғасын құрметтеу, баланың интеллектуалды, әлеуметтік қалыптасуында - ұстамды, сабырлы болу қағидасын* ұстануды талап етеді.

«Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру жобасының авторы С.А.Назарбаева өзінің «Өмір әдебі» кітабында: «Менің қалауым балалар кішкентай кезінен бастап,

денсаулығы мықты және бақытты өмір сүрсе екен, өмір мен адам кемеңгерлігімен сусындасын. Олар кім екендерін, не үшін өмір сүріп жүргендерін және неге талпынатындарын өздері білу қажет. Әркім өзін тани білуі керек!», «Әлемде махаббат пен мейірімділік аурасын жасай отырып, қарапайымдылық пен махаббат жүректен жүрекке жетуі тиіс яғни әрбір баланың, ата-ананың жүрегіне жылылық нұрын ұялатуда әрқайсымыздың орнымыз ерекше», - деп атап көрсетеді.

Осы пікірлерге сәйкес, мектепке дейінгі білім беру кеңістігінде тәрбиеші педагогтың рөлі ерекше маңызға ие болады.

«Әр бала – керемет рухани күш иесі. Ол шетсіз шексіздікті танып-білуге ұмтылады. Мұндай ұмтылыс адам баласының бойында дүниеге келген сәтінде-ақ пайда болады. Сондықтан да мұғалім әр балаға рухани күш иесі ретінде қарауы керек. Мұғалімнің мұндай көзқарасы баланың белсенділігін арттырады. Білімге деген құштарлығын көбейтеді. Балаға сеніммен қарау баланы тек қуаттандыра түседі», – деп белгілі педагог Ш. Амонашвили айтқандай тәрбиеші педагогтың шеберлігі «Өзін-өзі тану» пәнінің құндылығы мен маңыздылығын аша түседі. Жалпы рухани-адамгершілік білім – баланың ішкі жан дүниесіндегі оқиға. Балаларда ең алдымен тілдің дамуын қамтамасыз ететін «Өзін-өзі тану» сабағында мәтінмен жұмыс, балалардың жас ерекшеліктеріне қарай ертегілерді, өздерінің ішінде қалған оқиғаларды әңгімелеу мен ойындардың әдіс-тәсілдерін қолданып отыру өте тиімді.

Оған В.А.Сухомлинскийдің: «бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады», - деген сөздері дәлел.

Сәбилер тобында «Өзін-өзі тану» сабағының негізгі сағаттарының бөлігі дидактикалық ойыннан тұрады. Тұрмыс заттары туралы білімдерін нақтылау, нығайту үшін дидактикалық қуыршақтармен ойнау жүйесі өткізіледі. Естияр, ересек және дайындық топтарында дидактикалық ойындар, драмалық ойындар, қимыл ойындары, эпизоттық ойын тәсілдері жұмбақтар, еліктеу жаттығулары, басқа тапсырманы орындау аралығындағы ойын қимылдары әдетте оқытудың бір бөлігі болып табылады да, рухани-адамгершілік білімді нығайту және эмоциялық көңіл-күйді жағымды көңіл күйге келу формаларын жасау мақсатымен өткізіледі. Ойын әдістерін қолданудың рөлі ерекше, балалардың оқыту мазмұнына көңілін аударып таным іс-әрекет пен сәбилерге тән ойын арасындағы байланысты қамтамасыз етеді.

Кеңес мектебі және мектепке дейінгі педагогика тарихында ойын теориясына үлкен үлес қосқан Н.К.Крупская: «Мектеп жасына дейінгі балалар үшін ойынның айрықша маңызы бар, ойын олар үшін – таным, ойын, олар үшін – еңбек, ойын олар үшін – тәрбиенің мақсаты, формасы», - деп дидактикалық ойын әдістерін жоғары бағалайды. Балалардың ойынға қолданған ойыншықтарын дидактикалық материалдар деп атауға болады. Біздің бала бақшаларымызда дидактикалық материалдарды пайдалануымыз нашар, ал ол болашақ ұрпақтың еңбекке қабілеттілігін арттыратын маңызды мәселе. Тағы бір нәрсеге тоқталсақ. Жас баланың сезімталдығы өте күрделі екені белгілі. Оны өзінің ерте жастағы кезін есіне түсірген адам біледі деп мектепке дейінгі тәрбие мақаласынан үзінді келтіреді. Демек, бала бақшасында баланың өз қатарындағы балалармен қарым-қатынас орнатуы, достасуы маңызды. Бірігіп атқаратын ойын-еңбек, бірігіп қуанышқа бөлену, баланың ішкі дүниесіне тәртіп орнатады, онсыз ұжымда өмір сүру мүмкін емес», - дейді [5].

Демек, ғылыми тұрғыда алғанда рухани – адамгершілік білім мазмұнының құрамы, құрылымы (ақыл-ой, адамгершілік, тіл-қатынас, эстетикалық, еңбек ету, дене шынықтыру) балалардың мәдени әрекеттеріне сай компоненттер, мектепке дейінгі білім беру мазмұнының міндеттерін толық кешенді жүзеге асырады. Бұл компоненттер қоғамдағы өзгерістерге байланысты, баланың әлеуметтік нормаларын, жалпыадамзаттық құндылықтар мен мінез-құлық типтерін реттеп отырады. Мұның бәрі тұлғаны

әлеуметтендірудің негізгі құралы болып табылатын білім стратегиясында, білім құрылымында көрініс табуы қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / отв. Ред. и сост. А.ПВ Алексеев. - М.: «Школа-Пресс» 1995. - 448 с.
2. Назарбаев Н.А. Қазақстан Республикасының 2011-2020 жылдарға дейінгі мемлекеттік білім беру бағдарламасы. Астана, 2011.
3. Балаларды мектепке дейінгі тәрбиемен және оқытумен қамтамасыз ету жөніндегі 2010-2020 жылдарға арналған «Балапан» бағдарламасы. 2013, №1377. Астана.
4. «Өзін-өзі тану» пәнінің орта білім беруді ұйымдастыруға арналған оқу бағдарламасы. 1-4 сыныптар. / Р.Ә. Мұқажанова, Г.А. Омарова. - Алматы: «Бөбек» ҰҒПББСО, 2015 ж. – 26 б.
5. Қожахметова К.Ж., Таубаева Ш.Т. Әлемдік педагогикалық ой-сана. XX ғасырдың педагогикалық ой-сана антологиясы (VIII том. Ресей, Украина, Белорусия, Балтық жағалауы, Кавказ аймағы, Орта Азия). Алматы, 2011

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНСТРУКЦИИ ПО ЭЛЕКТРОННОМУ ОБРАЗОВАНИЮ ДЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ

Фазлиева Зебо Камарбековна

Доцент кафедры "Хореография"

Ташкентская государственная высшая школа
национального танца и хореографии.

Ташкент, Узбекистан

Аннотация: В этой статье рассматривается интерес к использованию педагогических и информационных технологий в изучении узбекского национального танца, в отличие от традиционных учебников, заключается в том, что электронные учебники могут быть более успешными в привлечении студентов и повышении их профессиональных навыков посредством использования инструментов электронного обучения.

Ключевые слова: образование, электронный учебник, компьютер, танцы, танцевальные движения, теоретические знания, преподавание,

Человечество всегда было в поисках инноваций и прогресса. Глобализация - это развивающийся процесс человеческого интеллекта под влиянием современных коммуникаций и быстрого обмена информацией. С одним словом, это прогресс человечества, адаптация к новой цивилизации, прогресс мировой науки, техники и технологий, прогресс благосостояния и другие достижения. Развитие системы образования, воспитание гармонично развитого поколения, развитие профессиональных и профессиональных ценностей одинаково важны для всех стран.

Хорошо известно, что Национальная программа обучения кадров определяет набор требований, которым должна соответствовать современная педагогика. Одним из основных требований, обеспечивающих необходимый и достаточный уровень готовности специалиста к педагогической работе, является умение преподавать.

Поэтому формирование личности учащегося, поступившего в высшее образование, и создание необходимых условий для его или ее успешного обучения требуют профессиональных и методических навыков от наших преподавателей. Реализация этих

требований обеспечат внедрение учащегося в учебный процесс с использованием передовых педагогических технологий в учебный процесс и достижение гарантированного образовательного результата.

Как мы все знаем, танцевальное искусство отличается от других видов искусства своей элегантностью и привлекательностью. Кроме того, изучение этого искусства требует большой тяжелой работы от будущего танцора и танцовщика. Сегодня в нашей стране, как и во всем мире, можно научиться танцевальному искусству, используя инновационные открытия и опыт во всех областях. В то время как традиционное образование научило студентов только приобретать имеющиеся у них знания, современные технологии научили их самостоятельно искать, изучать, анализировать и даже делать выводы. Нельзя сказать, что новое мышление является ключом к поиску талантливых студентов.

На самом деле учитель является главной личностью в процессе преподавание. Но учителю недостаточно объяснять урок словесно, тогда мультимедийные средства создаёт наиболее эффективное удобство. Народная мудрость гласит: «Чем сто раз слушать, лучше один раз видеть». Известно, что, если четверть информации, которую мы слышим, 25% сохраняется в памяти, если мы передаем материал студентам с помощью видео, память и визуализация информации увеличатся до 35-70%. Кроме того, если эти программы интегрированы в аудио, видео и графику, учащиеся могут увеличить свою память на 70-95 процентов.

Педагоги должны обладать глубокими и всесторонними знаниями и навыками в своей области специализации, а также педагогическими и психологическими знаниями, а также технологическими методами обучения. На факультете поставлены следующие задачи:

- Совершенствование педагогических навыков в процессе глобализации, обеспечение эффективного учебного процесса;
- обеспечение национальной и духовной безопасности и защиты молодежи от различных моральных угроз и формирование у них иммунитета;
- комплексное и глубокое усвоение педагогических знаний как методологическая основа;
- Технология глубокого обучения, используемая как система научных методов, используемых в профессиональной деятельности.

На рынке труда приоритетным будет ряд важных социальных навыков, таких как знание и умение общаться с разными категориями людей, способность работать в коллективе, привлекать и привлекать других.

Преимущества электронных учебников заключаются в том, что учащиеся в полной мере знакомятся с результатами лекций и практических занятий. Изображения, связанные с темой, появляются на экране. Вы можете приостановить и повторно представить любую тему во время урока. Еще одна удобная особенность инструмента электронного обучения заключается в том, что учащиеся могут самостоятельно дублировать учебные материалы и уроки на дому.

В качестве доказательства нашей идеи нам хотелось бы привести электронный учебник, созданный впервые в Ташкентском государственном высшей школе национального танца и хореографии. (автор: Фазлиева Зебо Камарбековна). Данный электронный учебник подготовлен по предмету «Методика изучения узбекского танца». Удобство этого электронного учебника в том, что теперь студенты могут освоить уроки дома, не используя интернет. В современной педагогической практике необходимо создавать такие модели обучения, которые гарантируют достижение поставленных образовательных целей в конкретных условиях и времени. Способность каждого учителя достигать своей дидактической цели зависит от его профессиональных навыков, умения выбирать эффективную форму обучения, эффективного использования инструментов обучения и, самое главное, правильного использования методов обучения, элементов

системы образования: - Учитель и студент - зависят от учащегося, принципов обучения, содержания, методологии, формы, инструментов, механизмов контроля и оценки.

Содержание этой электронной книги должно быть минимальным, так как студент будет долгое время уставать от чтения на экране компьютера и снизит свою способность получать новую информацию. Электронный учебник разработан так, чтобы содержать как можно больше графических изображений, а способность читать и понимать информацию во время чтения учебников намного выше. Студент не должен отвлекаться на цвет, поэтому выбор правильной цветовой гаммы очень важен.

Электронный учебник содержит всю необходимую информацию за 1-й год. Концепция узбекского национального танца, текст лекций и, с практической точки зрения, Ферганская школа танца состоят из движений рук, танцевальных движений, поворотов, перегибов, 1-2 части «Доира дарс», и приложений.

- теперь студент первым в электронном учебнике узнает об истории и развитии танца; В таких разделах можно изучить историю танца, историю узбекского танца, этапы его развития, его педагогические основы и способы изучения узбекского танца. Студент тут же может прочитать информацию из более 10 книг чем в библиотеке.

- В разделе «Разработка урока» студент входит из 8 разделов части. Студент сможет освоить каждый из уроков и проверить практические и теоретические знания, полученные в ходе тестов.

- На кнопке «Далее» находится раздел «Литература по науке». Для 1-го и 2-го семестра есть 7 форм в формате PDF из 7 различных научных книг. Удобство студента в том, что он может читать эти публикации дома и сравнивать теорию с практикой. Потому что эти книги не даются на дом. Студенты проводят большую часть своего времени за компьютером, а не за чтением книг и учебников.

- Следующая кнопка «Приложения», которая содержит все учебные пособия и видео, которые студент должен освоить в 1-м и 2-м семестрах. В качестве примера приведем видеозапись нескольких танцев ансамбля.

- Следующая клавиша называется «Тест». Этот раздел является очень полезным разделом для студента, который состоит из всего набора информации в электронном руководстве.

Электронный учебник - это интерактивный диалог между учителями и студентом, лидерство студента в процессе обучения, обмен идеями друг с другом, размышление над темой или учебным материалом с помощью независимого мышления, самовыражения, основанного на фактах обучения и выводов для достижения своих целей.

Это электронное руководство было опробовано в группе из 20 студентов. 10 студентов в группе были дополнительно вовлечены в самостоятельное использование электронного учебника, а остальные 10 студентов - нет. В заключительном контрольном уроке было обнаружено, что существует значительная разница в ответах на те же вопросы, что и для студентов, которые использовали электронный учебник, и студентов, которые этого не делали. Студенты использовали вопросы, отвечали на вопросы быстро и четко, четко и лаконично. Как только они слышат вопрос, видеоизображения и информация в электронном учебнике появляются перед глазами и дают быстрый ответ. Неиспользованный студент должен был подумать заранее, когда услышал вопрос, колебался, колебался и долго говорил. Это потому, что они дают свое мнение только об уровне знаний, которые они получили во время уроков. На основании детального анализа результатов эксперимента были сделаны следующие научные выводы:

1. Направляет студентов работать с дополнительными ресурсами, так как интерактивные методы ориентированы на самостоятельные исследования.

2. Инновационные методы - это система подходов, которые фокусируются не только на обучении, но и на обучении, преподавании, обучении и практике.

Новые инновации, которые набирают силу, сыграли важную роль в обеспечении студентов независимым обучением и независимым мышлением, а также в повышении их уверенности в себе.

Самая ценная часть электронного учебника заключается в том, что у них есть патент на интеллектуальную собственность, и предоставленная информация подлежит отдельному анализу с учетом того, что автор несет ответственность за каждую запись. Во-вторых, никто не может гарантировать, что информация о том, что студент имеет доступ к Интернету, является достоверной и точной. Запатентованный электронный учебник не позволит студенту получить знания, основанные на ложных или неточных фактах.

Таким образом, использование вышеупомянутых инновационных методов обучения может достичь целей, то есть улучшить свои профессиональные навыки посредством активного обучения в классе, развить у учащихся самостоятельное мышление, навыки и способности, развить их творческие способности, повысить их интерес к науке.

Литература:

1. Инновацион таълим технологиялар. Н.А. Муслимов, М.Х. Усмонбоева, Д.М. Сайфулов, А.Б. Тўраев – Тошкент: 2015. – 10-бет
2. Ишмухаммедов Р., Абдуқодиров А., Пардаев А., “Таълимда инновацион технологиялар” Т., 2008
3. Явич М.П. Электронный учебник, его преимущества и недостатки// Современные научные исследования и инновации. – М., 2012.
4. Мощенко А.В. Информационные и коммуникационные технологии в образовании: Материалы международной научно-практической конференции. – М.: Изд-во СГУ, 2004.
5. Краснова Г.А., Беляев М.И., Солова А.В. Технологии создания электронных обучающих средств. – М., 2001. – 134 стр.

ЕРЕСЕК ТӨП БАЛАЛАРЫН БАТЫРЛАР ЖЫРЛАРЫ АРҚЫЛЫ ОТАНСҮЙГІШТІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ТИІМДІЛІГІ

Дәуірбаева Дана Сәбитқызы

7М012-Мектепке дейінгі тәрбиелеу және оқыту педагогикасы мамандығының
1 курс магистранты

Ғылыми жетекшісі: п.ғ.к., қауымд. профессор Атемкулова Н.О.
Алматы, Қазақстан

Андатпа: Қазақ халқының батырлар жырындағы жас ұрпақты ерлікке тәрбиелеудегі арман-тілектері айқын байқалады. Сондықтан болар, халқымыздың қай эпостық жырын алып қарасақ та «Батыр» - әрқашан да Отанын сүйетін, елі үшін жан аямай күресетін патриот, жақсылыққа жаны құмар, ізгі жан. Ол - жауына қаншалықты қатал, мейірімсіз болса, бауырларына, еліне, халқына, отбасына соншалықты мейірімді, жұмсақ, ақкөңіл болып келеді.

Тірек сөздер: мектепке дейінгі білім беру, мектепке дейінгі білім.

Н.Ә.Назарбаев ұлттық тәрбиеге ерекше мән беріп: «қазақтың өзіндік ұлттық қасиеттерінің қайта қалыптасуына қамқорлық жасау - менің перзенттік те, президенттік те

парызым» – деп айтқан болатын. Осыны негізге ала отырып, қазіргі таңда Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық даму барысында саяси-идеологиялық, мәдени тұрғыдан жаңаруына сай жас ұрпаққа отансүйгіштік тәрбие беру үкіметіміздің жаңа стратегиялық бағдарламасының басым бағыттарының бірі болып отыр.

Адамзат өзінің сонау балаң кезінде, табиғаттың жұмбақ, тұңғық сырына ойы жете алмаған шақта сол табиғаттың сиқырлы алуан жұмбағын шешсем, оны өз игілігіме жаратсам, бағындырсам деген арманын өзінің ауыз әдебиетімен бейнелеген. Бүгінгі қоғам мүддесіне лайықты жан-жақты жетілген, бойында ұлттық сана, ұлттық психология қалыптасқан парасатты азамат тәрбиелеп өсіру – отбасының, балабақшаның, барша халықтың міндеті. Замана алға қойған бұл міндеттерді өз мәнінде шешу үшін мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру мазмұнын түбегейлі жаңарту көзделуде. Қазіргі өмірдің өзінен туындап отырған талаптарды орындау, жаңалыққа жаршы болу үзіліссіз тәрбие негізінің бастау бұлағы мектепке дейінгі ұйымдардан басталғаны орынды.

Айрандай ұйып отырған елдердің іркіттей іріп, бір-ақ күнде берекесі қашып жатқан бүгінгі алмағайып заманда ұлт болып ұйысу, бірлікті сақтау, жастарды отанға, елге, жерге деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу, жас жеткіншектерге патриоттық тәрбие беру бұрынғыдан да маңызды мәселеге айналды. Тәуелсіздік алғаннан бергі ширек ғасырға жуық уақытта еліміздің мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балаларды тәрбиелеудің сан түрлі тәсілдері қолданылып келеді. Бірақ ұлтжандылыққа, отансүйгіштікке тәрбиелеу арналы жүйесін тапты деу қиын. Бұл іс көбіне тақырыптық шаралармен шектеліп жатады. Ондай шаралардың еш пайдасы жоқ деуден аулақпыз, алайда баланың бойында Отансүйгіштік сынды ұлы сезімді қалыптастыруға науқандық сипаттағы іс-шараның қауқарсыз екенін де жасырып қала алмаймыз. Бізге жаңадан «Америка ашудың» қажеті жоқ. Бұрынғы бабаларымыздың баланы ұлтжандылыққа қалай тәрбиелегенін зерттеп-зерделесек те көп нәрсенің беті ашылады. Бертінге дейін ауылдың қариялары жас балаларға батырлар жырын жаттатқызып, кеш болса жыр оқытқызып келген. Сол жыр жаттап, жыр тыңдап өскен балалар бүгінде ауызы дуалы, сөзі уәлі ақсақалға айналғанын өмір көрсетіп отыр. Батагөй, шежірешіл, сөзге шешен қай қариядан барып сұрасаңыз да, бала кездегі оқыған ертегісі, естіген аңыздары, жаттаған жырлары өмір бойы рухани азық, бүкіл болмыс-бітім, мінез-құлық, ұлттық танымның қалыптасуына іргетас болғанын ағынан жарылып айтады. Ендеше ұлттық тәрбиенің қайнар көзі осы жырларда жатқанына еш шүбә келтіруге болмайды. Қайта өшкенімізді жағып, өткен бабалардың осы бір тәрбиелеу тәсілін жаңғыртып, ертеңгіге асыл мұра етіп қалдыруымыз керек. Ол үшін әуелі батырлар жыры балаларға не береді дегенді тарқата талдап, тереңірек түйсініп алғанымыз жөн. Қазақ халқы ат үстінен түспеген кешегі күндері ұл баланың бойында жылқы малына деген құрмет, оның қасиетті, құтты жануар, қала берді «ер қанаты» екенін жете түсіну маңызды болғаны даусыз. Кішкене күнінен естіп өскен жырлардағы тұлпарлар бейнесі баланың бойында осынау батырларға айнымас серік болған сәйгүліктерге сарқылмас ынтызарлықты оятады. Мәселен, Қамбар батырдың аузынан шығатын мынадай бір шумақ бар:

«Қанатты туған пырағым,
Аға-іні сен едің,
Тар жерде жолдас шырағым,
Мойның алтын таяқтай,
Қамыстай екі құлағың,
Төрт аяғың қазықтай,
Төңкерген кесе тұяғың,
Сұлулығың сүмбідей,
Жылқыға бітпес жануар

Сымбатың менен сияғың...» - бұл жерде жылқы малының батырға жолдас қана емес, аға-інідей жақын болып кететіні айтылады. Жырларда кездесетін адам мен жылқының етене жақындығын, тіпті тұтасып бір денедей болып кететінін сипаттайтын тұстар

көшпенді қазақ даласының ұландарын жер жаһандағы ең үздік атты әскер етіп тәрбиеледі. Ал қазіргі кезде жауға атқа мініп шаппайтыны бесенеден белгілі, дегенмен атқа мініп өскен ер баланың жігерлі, намысты, қуатты болып өсетіні сөзсіз. Атқа міну терапия түрі ретінде де танылып келеді. Қасиетті жануардың энергиясы адамға ерекше қуат сыйлап, шаршауын шығаратыны дәлелденіп, дамыған елдерде бұл ең пайдалы демалыс түрі саналып жүр. Сондықтан дені сау ұрпақ өсіру үшін атқұмарлық қасиеті ешқашан өшпеуі, ұмытылмауы тиіс. Отан қорғау, ел шетіне жау келсе, шеп құрып шекісу, қайрат көрсетіп, қаһарын таныту - ер жігітке парыз. Бұл парыз кешегі жаугершілік заманда да, бүгінгі бейбіт күнде де еркек кіндіктің мойнынан түскен емес, түспейді де, түспек те емес. Қай елде де солай. Сондықтан ер баланы ерлікке, батырлыққа бала күнінен тәрбиелеу бүгін де маңызын жойған жоқ. Қайта әлем елдері әскери қуатын арттырып, оған миллиардтап ақша төгіп жатқан қазіргі таңда бұл өте маңызды тақырыпқа айналғанын жасыруға болмайды. Сол себепті де ұл балаға ерте жастан ерлік ұғымын, бұрынғы бабаларының бұл ұлы жолда өшпес із қалдырғанын жете түсіндіру керек. Ол, әрине, батырлар жырында кестелі тіл, өрнекті өлеңмен шебер өрілген, әсірелеумен әрленіп, баланы қайталанбас әсерге бөлейтін, оның қиялына қанат бітіретін ерекше формада берілген:

«... Астында Шұбар секірді,
Жазым болып кетер деп,
Үстінде бала бекінді,
Шынжыр арқан, темір тор,
Жүн- жүн болған секілді.
Тағы шұбар бұлқынды,
Үстінде бала жұлқынды,
Қамалап тұрған қалмаққа,
Жалғыз бала ұмтылды.
Енді қалмақ сасады,
Қақпаның аузын ашады.
Біріне бірі қарамай,
Қақпаға құлып сала алмай,
Бет бетімен қашады.
Алдыңғы жағын қалмақтың
Арт жағы келіп басады...
...Көк орданың басында,
Көк өзеннің қасында,
Тайшық хандай ханына
Алпамыс берен айқасты.
Қарсыласып қалысты,
Тайынбай найза салысты.
Біріне - бірі ылағып,
Екі найза қағысты.
Осы менен екеуі
Біраз жерге барысты.
Найзаларын тастасып,
Қылышпенен салысты.
Ат үстінен жүгіртіп,
Бірін-бірі шабысты...» («Алпамыс батыр» жырынан).

Жырларда кездесетін тағы бір нәрсе - батырдың қалыңдығы туралы білуі және сол үшін күресуі. Махаббат үшін күрес! Осы бір ұлы сезімге адалдық тұтас бір ұлттың ұлы болуына ықпал етеді дегенге сенбессіз, бірақ солай. Себебі, өмірлік жар таңдау, оған деген қамқорлық пен құрмет, оны қорғау үшін жанын пиде ете білу сынды қасиеттер елде берекелі шаңырақтардың көбеюіне негіз болады. Ал дәл сондай шаңырақтардан елі, жері үшін отқа түсуден тайынбайтын ұландар шығады. Сондықтан баланың бойында

махаббатқа адалдық, сүйе білу, жар таңдай білу сынды құнды қасиеттерді қалыптастыруда батырлар жырының рөлі зор. Қазақтың батырлық жырларында елін қорғаған батырлармен қатар, олардың анасы мен жар-жұбайлары да үлгі етіп көрсетілген. Оларды батырларды жорыққа дайындаушы, намысы мен жігеріне дем беруші, ақылшысы және қамқоршысы ретінде көрсеткен. Мысалы, «Қобыланды батыр» жырында Құртқа ақылды, сабырлы, көреген болып суреттеледі. Ол жасымайды, қайта батырға үнемі ақыл қосады, Тайбурылды баптап, жарыққа дайындайды. Мұның барлығы батырдың қиындықтарды жеңіп шығуына септігін тигізеді. Қазақ қыздарының жарына деген мұндай адал қызметін Ақжүніс пен Гүлбаршын, Назымдардың да басынан көруге болады. Мұны ұрпақты ерлікке тәрбиелеудің тағылымдық үлгісі десе артық емес. Осы секілді ұзын-сонар шумақтарды мысал етіп, талай рухани құндылықтардың тамыры жырларда жатқанын дәлелдеуге болады. Оның ішінде адал достық, ерлік, отансүйгіштік, жауға деген қаһар, жарға деген махаббат, туған елге-жерге деген сағыныш, табиғатқа деген құрмет, бәрі-бәрі қамтылған. Сондықтан бала тәрбиелеуде батырлар жырын оқыту қайта қолға алынып, қайта жаңғыртылуы тиіс.

Мектепке дейінгі жастан бастап біздің елдің болашақ азаматы, тұлғасының іргетасын қалау қажет. Балаларда Отаншылдық қасиеттерді тәрбиелеу-баланың өнегелік даму міндеттерінің бірі, ол өзіне жақын адамдарға, мектепке дейінгі білім беру ұйымына, туған еліне деген сүйіспеншілікті дарытуды қамтиды. Мектеп жасына ересек топ балаларымен жұмыс жүргізгенде баланы патриоттық әңгімелерге араластырып отыру керек. Отан адамның түп-тұқияны, ата-бабаларынан бері қарай кіндік қаны тамып, өсіп-өніп келе жатқан жері. Сондықтан да қай елдің адамы болсын өз Отанын дүниедегі ең қымбаты, ең қасиеттісі, ең аяулысы-анасына балайды.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың сөзінде мемлекетіміздің келешегінің тұтқасын ұстайтын жас ұрпақты да, осы бастан Отанына, атамекеніне шын берілгендіктен рухында тәрбиелеуден артық борыш жоқ екендігін көрсетеді. Патриотизм және азаматтықты тәрбиелеу идеялары мемлекеттік маңызы бар мақсатқа айналып, қоғамдық мәні болып тұр. Отанға туған жерге, табиғатқа, мәдениетке деген сүйіспеншілікке назар аударылады. Сонымен қатар, өз Отанының символымен таныстырудың маңызы зор. Қ.Р-ның азаматтары Мемлекеттік туды, елтаңба, әнұранды біліп, құрметтеуге тиіс.

Мектеп жасына дейінгі баланың ой-өрісін кеңейтіп, сөздік қорын байыту, олардың отансүйгіштік сезімдерін қалыптастыру мен батырлыққа тәрбиелеу ісінде балалар әдебиеті ұсақ жанрларының – оның ішінде ойын арқылы іске асырылатын ұлттық ойындардың алатын орны ерекше. Тәрбиешінің балаларға шағын ертегі, санамақ, жұмбақ, батырлық, ерлік туралы мақал-мәтелдер айтып:

Өжет адам өлімді жеңеді.

Ер бір өледі,

Қорқақ мың өледі, оны балардың өздеріне қайталап айқызуы, жаттатуы тәрбиеші жұмысының күнделікті жасайтын іс-әрекеті болып саналады. Шағын ертегі, жұмбақ, жаңылтпаш, санамақ т.б. айту барысында бала бір жағынан алғанда өзінің сөздік қорын байытса, екінші жағынан баланың әрбір затқа, құбылыстарға деген түсінігі қалыптасары анық. Балалар көбінесе әдеби шығармаларды тәрбиешінің көмегі арқылы ғана сөз сырын ұғынып, санасына ұялата алады. Сондықтан, балалар әдебиетінің ұсақ жанрлары ертегі, мақал-мәтелдер, жұмбақ, жаңылтпаш, санамақ ойындардың ежелден-ақ тәрбие саласында зор көмекші екені белгілі. Мектеп жасына дейінгі балалар, әсіресе, ертегілерді тыңдағанды жақсы көреді. Ертегілердегі ғажайып оқиғалар, қызықты тартыстар мен адуын егестер, тапқырлық пен айлакерліктер, зұлымдық әрекеттерге қарсы күрескен қажырлы адамдардың қиян-кескі батырлық істері оларды таң-тамаша етеді.

Көптеген қазіргі кездегі вариативтік бағдарламалар мемлекеттік рәміздермен таныстыру мақсаттарын қамтыған. Ересек топ балаларымен жұмыста батырлардың суреттері бар кітапшалар қолданған дұрыс, олардың істеген ерліктерін бейнежазбалар немесе мультфильмдер арқылы, театрландырылған қойылымдар арқылы үнемі жаңартып

ұйымдастырылған оқу қызметтерінде қолданысқа енгізу қажет. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, батырлық, ержүректік, адамгершілік сынды құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен тәрбиешілер шешуші рөл атқарады.

Ересек топ балаларын батырлар жыры арқылы отансүйгіштікке тәрбиелеудің тиімділігі еліміздің болашақ ұрпағын елін, жерін, ана тілін сүйетін қадірлейтін, қорғай алатын, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсете білетін қасиеттерді бойына сіңіре отырып, балаларға патриоттық тәрбие беру мақсатында көптеген тәрбиелік іс-шаралар, «Мен батыр боламын» атты сурет көрмелері, туып өскен жеріміздегі өлкетану мұражайына саяхаттар, театрландырылған қойылымдар, стендтер, жиі ұйымдастырылған ашық оқу қызметтері, ата-аналармен бірге қазақтың батырларын таныстыру, дәріптеу мақсатында жиі ертеңгіліктер, іс-шаралар ұйымдастырылып отыру қажет.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Отбасы және балабақша» журналы №3. 2011жыл
2. «Мектепке дейінгі ұйым» журналы №12. 2012жыл
3. [Ғабдуллин М.](#), [Сыдықов Т.](#), "Қазақ халқының батырлық жыры", Алматы, 1972;
4. Мектептердегі ұлтжандылық, отансүйгіштік және азаттық тәрбие беру бағытындағы жұмыстарға арналған бағдарламалар жинағы Алматы, 2009жыл
5. Аралбаева Р.К. Мектепке дейінгі педагогика. Алматы: Жоғары оқу орындарының қауымдастығы, 2012 ж. –220 бет.

ГЕОМЕТРИЯ ПӘНІНЕН БІЛІМ БЕРУДІҢ МІНДЕТТІ НӘТИЖЕЛЕРІН АНЫҚТАУ

Орынбай Гаухар Қойлыбайқызы

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекттік университеті, гуманитарлық-педагогикалық институтының студенті
ғылыми жетекші – Парменова Манат Жақсылыққызы
Қызылорда, Қазақстан

Кез келген оқу материалдарын оқып үйрену мүмкіндігінше оқушылардың өмірлік тәжірибесіне, олардың практикалық біліктілігіне сүйене отырып ұйымдастырылады. Бұл әсіресе геометриялық фигуралар туралы түсініктерді қалыптастырғанда маңызды болады. Қоршаған ортадағы әртүрлі заттарды қарастырғанда, оқушылар олардың пішіні мен өлшемін анықтауды үйренеді. Бұл жұмыс геометриялық фигуралар туралы көріністерін нақты дененің абстрактілі бейне ретінде қалыптасуы қызметін атқарады. Курста жазық фигуралар оқытылады- кесінді, түзу, сәуле, бұрыш, үшбұрыш, тік төртбұрыш, шеңбер, дөңгелек – және кеңістік фигуралары- куб, тік бұрышты параллелепипед, шар. Геометриялық фигураны тануды үйрену қарастырылып отырған заттың әр түрлі орналауындағы пішінін анықтау болып табылады, сонымен қатар берілген заттардың ішінен (немесе олардың элементтерін) берілген геометриялық фигураның пішінімен бірдей болатын заттарды бөліп алу. Мысалы, әр оқушы тік бұрышты параллелепипед пішіндес бірнеше заттарды атау керек. Келесі сыныптарда геометрияны жақсы оқу үшін геометриялық фигураны дайын суреттерде көре білу қажетті (кейбір кезде мұны геометриялық қырағылық деп атайды). Жазық геометриялық фигураны кескіндеу де маңызды. Мұндай іскерлік мұғалімнің ұсынған үлгісі бойынша қалыптасады, сонымен қатар сурет салатын құралдарды көмегімен

салуды орындағанда. Геометриялық фигураларды сала білу «қарапайым өлшеулер мен салуларды сызғыштың транспорттипдің, циркульдің көмегімен салу» бағдарламаның талаптарына қарастырылғандай жүргізілуі керек. Шамалардың мысалдары: ұзындық, аудан, көлем, бұрыштың градустық өлшеуіші. Ұзындықтардың, аудандардың, көлемдердің және бұрыштардың өлшеу бірліктері. Масштаб. Кесінділерді және бұрыштарды өлшеу. Тік бұрыштың ауданы. Тік бұрышты параллелепипедтің көлемі. Шеңбер ұзындығының және дөңгелек ауданының формулалары.

Өлшеу және салу. Оқушылардан сурет салатын негізгі құралдармен жұмыс жасағанда өлшеу мен салуды сапалы жүргізуді талап ету керек. Сызылған сызық тапсырмаға сай айқын, ұқыпты сызылуы қажет. Бағдарламаның талаптарын тексеруге арналған есептердің жиынтығында, алдымен кесінділер мен бұрыштарды өлшей алатындығын тексеретін есептер қарастырылады. Түзуге бұрыштық арқылы перпендикуляр түсіруді біле алатындығын тексеруге көп көңіл бөлінеді. Есептің шартында көбінесе перпендикулярды берілген нүкте арқылы жүргізілетіндігі есепке алу қажет. Нүкте түзуде жатуы мүмкін (мысалы, берілген координаталары бойынша нүктелерді координаталық жазықтыққа салу керек), нүкте түзуде жатпауы мүмкін (мысалы, координаталық жазықтықтан нүктенің координатасын іздеу). Есептердің тізіміне параллель түзулерді сызғыш, бұрыштықтың көмегімен салу, радиусы берілген шеңберді салу есептері қарастырылады. VII-IX сыныптарда геометрия курсын оқып үйренудің мақсаты-жазықтықтағы геометриялық фигуралардың қасиеттерін жүйелі оқып үйрену, кеңістік жайындағы түсініктерді қалыптастыру, логикалық ойлауды дамыту және жоғары сыныптардағы стереометрия курсын және салалас пәндерді (физика, сызу т.с.с.) оқып үйрену үшін қажетті аппаратты дайындау.

Курс логикалық дәлдік пен геометриялық көрнекіліктің тиімді түрде ұштасуымен ерекшеленеді. Оқытылатын материалдың теориялық маңыздылығы артады, курстың ішкі логикалық байланысы кеңиді, дедукцияның ролі, өтілетін материалдың абстрактілік дәрежесі артады. Теоремаларды дәлелдегенде және есептер шығарғанда оқушылар аналитикалық – синтездік әдістерді меңгереді. Курстың жүйелі баяндалуы оқушыларда математикалық теорияның құрылуы туралы түсініктің қалыптасуы жөніндегі жұмысты бастауға мүмкіндік туғызады. Оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға негіз қалайды. Курстың қолданба бағыттылығы оқытудың барлық кезеңінде суреттер мен сызбаларды пайдаланып және осының негізінде геометриялық интуицияны дамытып, үнемі көрнекілікке назар аударып отыру нәтижесінде жүзеге асады. Практикадан алынған мысалдарға мақсатты түрде көңіл бөлу оқушылардың оқушылардың геометриялық пішіндерді бір-бірінен ажырата білу және пәндер мен болмыс құбылыстарының қатынастарын, геометрия тілін оларды суреттеп айту үшін пайдалану икемділіктерін дамытады.

Курстың практикалық бағыттылығы геометриялық шамалардың мәндерін есептеп шығаруға берілген есептерді шешкенде, дәлелдеу мен салуда геометриялық аппараттың жүйелі түрде дамып отыратындығы анықталады.

X-XI сыныптарда геометрия курсын оқып үйренудің мақсаты – кеңістіктегі геометриялық денелердің қасиеттерін жүйелі оқып үйрену оқушылардың кеңістік жөнінде түсініктерін дамыту, практикалық маңызы бар геометриялық шамаларды есептеп шығару тәсілдерін меңгеру және оқушылардың логикалық ойлауын одан әрі дамыту.

Курсқа тән ерекшелік баяндаудың жүйелілігі мен жалпылығы, орталау мектепте алынған машықтар мен бейімділіктерді дамытуға және тиянақтауға бағытталғандығы болып отыр. Теоремаларды дәлелдегенде және есептер шығарғанда планиметрия курсында оқылған геометриялық денелердің қасиеттері көп пайдаланылады, геометриялық түрлендірулер, векторлар және координаттар қолданылады. Оқылатын материалдың абстрактілігінің жоғары деңгейде болуы, жүйелі баяндаудың логикалық дәлдігі жоғары дәрежелі көрнекілікке ұштасады. Оқытудың қолданбалық бағытта

болуы оқу процесінің барлық кезеңдерінде көрнекілікке жетумен, оқушылардың іс-тәжірибесіне үнемі назар аударып отыруымен қамтамасыз етіледі. Маңызды геометриялық денелерді кескіндей білу, олардың көлемін және бетінің ауданын есептеп шығарудың зор практикалық мәні бар.

Курсты оқып үйрену барысында кеңістік денелерінің негізгі түрлері және олардың қасиеттері жөнінде оқушылар жүйелі мәліметтер алады, кеңістік денелерін жазықтықта кескіндеу әдістерінің теориялық негіздерімен танысады, геометриялық шамалардың мәндерін есептеп шығару бейімділіктерін меңгереді.

Математика бағдарламасында оқушылардың логикалық ойлауы планиметрияны оқытудың бір мақсаты ретінде оқытылады, бұл жерде ол үшін басқа пәндермен салыстырғанда оқушыларға үлкен мүмкіндік беріледі. Шыныменде, геометрия курсы дедуктивті негізде дәстүрлі құрылады, өзінен өзі оқушылардың логикалық мәдениетін дамуына жағдай жасайды. Сонымен қатар, басқа математикалық курстармен салыстырғанда соншалықты алгоритмді емес. Егер алгебра курсына шешудің алгоритмі оқудан болса, онда геометрия курсына есептердің көпшілігі шешу үшін оқушылардың өздері алгоритмін құруды талап етеді. Есептерді шешу немесе теоремаларды дәлелдеу жолдарын іздеу белгілі фактілерді қосу мүмкін варианттарының сандарының үлкен болуына байланысты, сондықтан есепті шешудің жолын іздеу процесінде логикалық ойлаудың ролі үлкен.

Логикалық қорытындылаудың жалпы құрлысы аргументтерді келтірумен шектеледі, қарастырылып отырған объектіні жалпы ережемен келтіретін, және осы объекті бойынша сәйкесті қорытындыларды алу. Геометрияда бұл, мысалы, қайсыбір теоремада немесе анықтамада қолдануында айтылды (аргументтер: $AB = MK, BC = KO, \angle B = \angle K$, қорытындысы: $\triangle ABC = \triangle MKO$).

Планиметрия курсының ерекшелігінің бірі, оның оқытылуы орта буынға жүргізіледі, сондықтан оқытудың келесі сатысына негіз болады. Планиметриялық дайындықтағы талаптарды талдау жасағанда стереометрия курсы және салалас пәндерде (әсіресе физикада) мынаны ескеру керек, білімге деген талап пен оқушылардың біліктілігіне, теорияны оқуда және есепті шешудегі қойылымдар бірдей емес.

Теориялық материалдарды қарастыру, ережеге сай, мұғалімнің көмегімен болады, жәнеде оқушылардан ойлаудың жалпы жағдайын түсіну талап етіледі және дәлелдеудің жеке этаптарын түсінікті қабылдау қажет

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Смирнова И.М. Сборник устных задач и упражнений по геометрии М: Аквариум, 1998г. -25-27с.
2. Сканави М.И. Задачи для поступающих в вузы группа повышенной сложности.- Минск: Мир и образование , 2004. 56 —317б.
3. Сычева Г.В., Гусева Н.Б., Гусев В.А. Нестандартные задачи.-М: АСТ * Астрель, 2009. 47-50б.
4. Ахметов М. Математиканы оқытуда оқушылардың ғылыми- дидактикалық ойлауын қалыптастыру/ Әдістемелік оқу құралы/ -Алматы:Респ. баспа каб. 1993.214-220б.

ӘОЖ 37.09: 810

ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА ДИАЛОГТІК ОҚИТУ АРҚЫЛЫ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМУЫ ЖОЛДАРЫ

Мағзиева Нургуль Задахановна

«педагог-зерттеуші», филология ғылымы магистрі
Өскемен, Қазақстан.

Аннотация: Мақалада жаңартылған білім беру бағдарламасының оқушыларға 4 тілдік дағдыны меңгертуде басымдық танытатындығы туралы сөз етіледі. Автор жаңартылған оқыту жүйесінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда диалогтік оқытуды ұйымдастырудың тиімді жолдарына тоқталады. Диалогтік оқытудың тиімділігі туралы ғылыми зерттеулерге жүгінеді. Өз тәжірибесіндегі сабақ үлгісін ұсынады. Жаңартылған бағдарламаның жаңашыл идеялары мен оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін қарастырады.

Тірек сөздер: инновациялық технология, жаңартылған бағдарлама, диалогтік оқыту, тілдік дағдылар, сындарлы ойлау, зерттеушілік әңгіме, спиральді оқу бағдарламасы.

THE WAYS OF LANGUAGE SKILLS DEVELOPMENT THROUGH DIALOGIC TRAINING UNDER THE UPDATED EDUCATION PROGRAM

Annotation: In the article the priority of the updated education program in mastering 4 linguistic skills is reviewed. The author focuses on efficient approaches in organizing dialogic training within learners' linguistic skills development under the updated curricula. The scientific studies on the efficiency of dialogic training were taken as the basis for this article. Innovative ideas of the updated education program and effective training methods were explored. Practice examples mentioned in the article are taken from one's own pedagogical experience.

Key words: innovative technologies, updated educational program, dialogical training, linguistic skills, critical thinking, research discussion, spiral educational curricula.

ПУТИ РАЗВИТИЯ ЯЗЫКОВЫХ НАВЫКОВ ЧЕРЕЗ ДИАЛОГИЧЕСКОЕ ОБУЧЕНИЕ В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОЙ ПРОГРАММЫ ОБУЧЕНИЯ

Аннотация: В статье рассматривается приоритет обновленной программы образования в овладении учащимися 4-х языковых навыков. Автор останавливается на эффективных подходах организации диалогического обучения в развитии языковых навыков учащихся в рамках обновленной системы обучения. Обращается к научным исследованиям об эффективности диалогического обучения. Предлагает примеры урока из своей практики. Рассматривает инновационные идеи обновленной программы и эффективные методы обучения.

Ключевые слова: инновационные технологии, обновленная программа, диалогическое обучение, языковые навыки, критическое мышление, исследовательская беседа, спиральная учебная программа.

Қазір еліміздің әр азаматы қоғамнан өз орнын тауып, табысты болуы үшін тілдік дағдылар маңызды болып табылып отыр. Атап айтсақ, «...технология, коммуникация мен ғылым салалардағы елеулі өзгерістер әлемдік экономикаға айтарлықтай ықпал ете отырып, әрбір азаматқа ХХІ ғасырда табысты болу үшін қажетті білім мен дағдыларды алға тартады» [1]. Яғни, сындарлы оқыту мен спиральділік қағидаты бойынша құрылған жаңартылған оқу бағдарламасы оқушыларға 4 тілдік дағдыны меңгертуде басымдық танытады. Спиральді оқу бағдарламасын жақтаушылар оның төмендегідей басымдықтарына назар аударады:

- оқушы пәнді қайталап оқыған сайын ақпарат толықтырылып отырады;

- спиральді оқу бағдарламасы қарапайым идеялардан анағұрлым күрделі идеяларға қисынды жолмен ауысуға мүмкіндік береді;
- оқушыларды межеленген оқу мақсаттарына қол жеткізу үшін бұрын алған білімдерін қолдануға жетелеу ұсынылады [1].

Жаңартылған оқыту жүйесінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда диалогтік оқытудың тиімділігі туралы ғылыми зерттеулерге жүгінсек: «Ғылыми-зерттеу нәтижелері сабақта диалогтің маңызды рөл атқаратынын көрсетті. Мерсер мен Литлтон өз еңбектерінде диалог сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар, олардың білім деңгейінің өсуіне үлес қосатындығын атап көрсетеді»[2]. Оқу үрдісінде «оқушы-оқушы», «оқушы-мұғалім» арасындағы диалог құру - нәтижелі білім алуға маңызды құрал. Сондықтан да бірлескен оқу, топтық, жұптық жұмыстардың оқушының білім алуына тиімді екендігі туралы ғалымдар тарапынан да тұжырымды зерттеулер бар.

Мерсердің зерттеуіне сәйкес, әңгімелесу оқушылардың оқуының ажырамас бөлшегі болып табылады. Ғалым әңгіменің үш түрін: әңгіме-дебат, кумулятивтік әңгіме, зерттеушілік әңгіме. Ал отандас ғалым Выготский өзінің «Ой мен тіл» атты еңбегінде оқу үшін әңгімелесудің маңызды екендігін тілге тиек етеді. Оның оқуда сөз, сөйлеу негізгі рөл атқаратындығы туралы пікірі тәжірибеге негізделген зерттеулермен дәлелденген [2]. Осынау тұжырымдарға сүйене келсек, диалогтің білім алуға маңыздылығы баса айшықталынып отыр. Оқушылар талқылай отырып, бір-бірімен диалогке түскенде сапалы нәтижеге қол жеткізетіндігі пайымдалған.

«Баланың өзіне деген сенімін туғызу, өзінен шығармашылық қасиет, қабілет іздете білу, өмірден өз орнын, лайықты, дұрыс, таза орнын тапқыза білудің қаншалықты қиын екені түсінікті. Бұл мәселелер – бүгінгі замандағы білім беру ісінің күретамамыры»[3]. Оқушының ойын, сезімін, түсінігін алға шығару үшін сабақта оқушы мен мұғалім арасындағы диалогтің маңыздылығын осы бір пікірден байқауымызға болады.

«Ойланып көрейікші, неге біз оқушыларға оқулық авторларының түсінігін қайталамамыз, өз айтқанымызды мазмұндатамыз? Алдымызда өз ойы, пікірі бар Адам отырғанын неге ұмытамыз? Көркем туынды туралы шәкірттің өз түсінігі, сезімін алға шығарып, сонан кейін оқулық, мұғалім түсінігіне жол берген жөн», -деп әйгілі ұстаз Қанипа Бітібаева ой тастайды [3]. Диалогке түсудің басты құралы – тіл, ал оқушылардың сөйлеу тілдерін дамытып, сөздік қорларын молайтуда тіл дамыту жұмыстарын ұйымдастыру да тиімді.

«Оқушылардың ауызша тілін, сөйлеу мәдениетін, шеберлігін арттыруда пікірталасы, айтыс сабақтар, баспасөз конференциясы, брифинг, көзқарас сабақтарының маңызы ерекше», -деп ұстаз сабақта диалогті оқытудың: топтық жұмыс, жұптық жұмыс, диалогтік әңгіме, әдеби айтыс т.б әдістерді қолданудың тиімді жолдарын ұсынады.

Мұғалім сұрақтарды қоя отырып, ең алдымен оқушылар жауабын тыңдап, оларды сөйлетіп, сонан соң өзі талдап отырады. Мұндай сабақтарда оқушылар тыңдаушы, ақпарат қабылдаушы ғана емес, ең бастысы, білімді өз еңбегімен алушы болып отырады. Ал мұғалім білім беруші ғана емес, ұйымдастырушы, кеңесші дәрежесінде іс-әрекет етеді [4]. Дұрыс қойылған сұрақтар оқушыға ой салады, сондай-ақ олардың өз ойларын еркін айттырады. Мұғалім оқушыларды ынталандырып, қолдау көрсетіп, пікірлесіп, диалогтік алаңды ұйымдастырып отырады.

Өзге ұлт мектептерінде диалогтік оқыту маңызды. Әсіресе, кумулятивтік әңгіме, зерттеушілік әңгіме түрлерін қолданамыз. Оқушылардың 4 тілдік дағдыларын: тыңдалым және айтылым, оқылым, жазылым дамытуда диалогтік оқытудың тиімді әдіс-тәсілдері мен стратегияларын құру мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

«Оқу мен оқыту – оқушылардың сабақ барысында пікір алмасып, әңгімелесіп, талқылап, бір мәмілеге келіп, ойды ортаға салып, жинақтап, қорытынды шығаратын әлеуметтік, интербелсенді іс-әрекеті. Оқыту осы іс-әрекетті, қарым-қатынасты байланыстырушы болып табылады. Ал жоғарыда аталып өтілген іс-әрекет түрлері тек қана бірлескен топтық жұмыста іске асары сөзсіз. Топтық жұмыс топ мүшелерінің тілдесу,

сөйлесу, пікірлесу қабілеттерін дамытудың негізгі өзегі, әлеуметтік қарым-қатынастың бастауы» [5]. Диалогтік оқытудың тиімді деген әдіс-тәсілдері тәжірибеде жиі қолданылып келеді. Атап айтсақ, «Ойлан, жұптас, талқыла», «Тыңдап отырған үштік» әдістерінде топтық, жұптық жұмыстарда оқушылардың өзара диалогке түсулері тиімді болады. Себебі, топтағы ынтымақ, бірін-бірі тыңдау, бір-біріне сұрақтар қою, түсінбеген сауалдарына жауап беру, түсіндіру, талқылау сынды әрекеттері нәтиже береді. Бұл тәсілдердің тиімділігі топтағы көшбасшылардың белсенділігімен көпіршелер орнап, оқушылардың бірін-бірі оқытуларына жол ашылады. Келесі бір тиімді тәсіл - «Жигсо» әдісінде тақырыпты бір-біріне түсіндіріп, мәтінді өзара талқылап, әңгімелесу белсенді жүреді. Жоғарыдағы аталған тәсілдердің тиімділігі оқушылар бірін-бірі оқытады, топтағы немесе жұптағы көшбасшылар өзгелеріне үнемі қолдау көрсетіп отырады. Оқушылардың «Тікелей радиоэфир» әдісінде белсенділіктері мен қызығушылықтарын арта түсіруге мүмкіндіктері бар. Себебі, бір-бірімен тікелей эфирдегі сұхбат шығармашылық қабілеттерін дамытуға жол ашады. «Жуан және жіңішке сұрақтар», «Ия, жоқ» тәсілдерін тақырыпты бекіту кезеңдерінде қолданған тиімді. Оқушылар сұрақтар қоюға, қойылған сұрақтарға жауап беруге дағдыланады. Сабақтағы диалог оқушылардың коммуникативтік қатынастарын нығайтып, өзара ынтымақтасқан орта жағымды атмосфера құруларына септігін тигізеді.

Аталған әдіс-тәсілдерді қолдануда оқушылардың жас ерекшелігін және өтілетін тақырыпқа сай қолдануды ескерген дұрыс. Өзге ұлт мектептеріндегі қазақ тілі сабағында диалогтік оқытудың тиімділігі сөзсіз. Оқушылардың еркін ой бөлісіп, пікірлесіп, бір-бірімен диалог құру үшін сөздік қорлары мол болуы керек. Сол себепті *сөздіктермен жұмыс* үнемі жүргізіліп отырылады. Ол туралы Қанипа Омарғалиқызының да мына бір пікіріне жүгінсек: «Оқушылардың көркем тілін дамытуда, тіл байлығын жетілдіруде *сөздік жұмыстары*, сондай-ақ сөз тіркестері, мақал-мәтелдермен жұмыстың маңызы зор. Оқушылардың сөздік қорын дамытуда әр түрлі сөздіктермен жұмыстың пайдасы ерекше зор. *Түсіндірме сөздіктер, фразеологиялық сөздіктер, термин сөздігі* де ауадай қажет... Оқушылармен әр сабақ сайын сөздік жұмысы жүріп отыру керек». Өз тәжірибемізде диалогтік оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін қолданып келеміз. Атап айтсақ, 5-сынып қазақ тілі мен әдебиеті сабағында /2-тарау. Мектеп өмірі. Әдепті бала – арлы бала/ 11-ші нәтиже сабақты өткізгенде тиімді болған тәсілдерді ұсынсақ. *«Попкорн» әдісі. Оқылым. Айтылым.*

4-тапсырма, ширату, оқушылар попкорн ыдысынан сұрақтар алып, жауап береді.

- Біздің мектебіміз қандай?
- Біздің мектебіміз таза, жарық, әдемі.
- Мектебіміз қай жылы ашылды?
- (1976) Бір мың тоғыз жүз жетпіс алтыншы жылы ашылды.
- Біздің мектепке неше жыл болды?
- (43) Біздің мектепке қырық үш жыл болды.
- Мектептің алаңы қандай?

Кері байланыс: «Сұрақ ілмегі» әдісі арқылы сұрақ қойып, білімін толықтырады.

«Галерея» тәсілі. Тақтаға мектеп тақырыбына байланысты суреттер ілініп, ой шақыру сұрақтары қойылады.

- Бұл суретте не берілген?
- Нешінші сыныпта оқисың?
- Қандай үйірмеге қатысасың?
- Қай ауысымда оқисың?

- Аптасына неше рет қосымша сабақтарға барасың?

-Саған мектебің не үшін ұнайды?

Сонымен балалар, бүгінгі сабағымыздың тақырыбы «Мектеп өмірі»

Оқулықтағы мәтінмен жұмыс. «Білімдарлар» стратегиясы. Оқылым. Айтылым А) 2-тапсырма. Мәтінді оқып, диалог құрастыру (жұппен жұмыс)

Дескриптор:

- жаңа сөздердің дұрыс айтылуына назар аударады;
- мәтіндегі маңызды деректерді анықтайды;
- мәтіндегі мәліметтер пайдаланып диалог құрайды;
- жұбының сұрақтарына жауап береді.

Кері байланыс: «Бір ауыз сөз» әдісі. Оқушылар тапсырманы қалай орындағандарын стикерлерге бір ғана сөз жазып, оны тақтаға жапсырады./диалог құрадым, оқыдым, айттым, пайдалы, қажет, білдім, үйрендім, қызықтым, ұмтылдым, есте сақтадым/ «Броундық қозғалыс» стратегиясы. 49-бет, 7-тапсырма (*топтық жұмыс*)

Дескриптор: Қожанның жағымды және жағымсыз жақтарын ажырата алады; топта жұмыс істей біледі; өз ойларын қорытады;

«Синквейн».. Жазылым. Айтылым. Оқушылар «Мектеп өмірі» тақырыбында синквейн (бес жолды тапмақ) құрайды. Жекелей жұмыс жасауларына мүмкіндік туады. Деңгейлік тапсырманы оқушылар жеке орындайды.

Диалогтік оқытудың нәтижесі:

- оқушылардың тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне мүмкіндік береді;
- оқушылардың басқа адамдарда түрлі идеялардың болатындығын түсінуіне көмектеседі;
- оқушыларға өз идеяларын дәлелдеуге көмектеседі;
- мұғалімдерге оқушыларды оқыту барысында олардың оқушылары қандай деңгейде екендігін түсінуге көмектеседі [6].

Сабақта диалогтік оқыту арқылы оқушылардың ауызша, жазбаша тілдік дағдыларын дамыту оқушылардың кез келген ортада мүмкіндіктерін танытып, өз орнын тауып, болашақта табысты болуына жол ашады. Қоғамға бейім, жан-жақты тұлғаның қалыптасуына бірден-бір жол ашады.

Қолданылған әдебиеттер

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.-140б
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші (негізгі) деңгей. Төртінші басылым; «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ. 2015.- 138 б
3. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. Алматы: Рауан, 1997.-193б
4. Бітібаева Қ. Мектепте Абайды танытудың жаңашыл әдістемесі мен технологиясы. Алматы, //Дәуір//, 2012-187 б
5. Жақсылықова Г.И., Каженова А.М, Исмаилова Н.З. Интербелсенді әдіс-тәсілдер. Өскемен,-2014.-160б

ӘОЖ 811.512.122:004

ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА: ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҒЫНДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Мукашова Маржан Козыкановна

Қазақ тілі, әдебиеті пәнінің
жоғары санатты мұғалімі,
«педагог-зерттеуші», Өскемен, Қазақстан

Андатпа: Мақалада жаңартылған білім берудегі ақпараттық технологияның маңызы қарастырылған. Автор қоғамға қажетті деп танылған тілдік дағдыларды дамытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияның тиімділігіне тоқталады. Ақпараттық

техниканы сабақта оқушыларға тиімді әрі шығармашылықпен пайдаланудың жолдарын көрсетеді және тапсырмалар үлгісін ұсынады.

Тірек сөздер: ақпараттық технология, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілік, жаңартылған бағдарлама, тілдік дағдылар, логикалық ойлау.

UPDATED PROGRAM: EFFECTIVE USE OF INFORMATION-COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES IN THE LESSONS OF THE KAZAKH LANGUAGE AND LITERATURE

Annotation: The article discusses the importance of information technology in renewed education. The author will focus on the effectiveness of information and communication technologies in the development of language skills recognized as necessary by society. Demonstrates ways of effective and creative use of information technology in lessons and offers task models.

Key words: information technology, information and communication competence, updated program, language skills, logical thinking.

ОБНОВЛЕННАЯ ПРОГРАММА: ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация: В статье рассматривается значение информационных технологий в обновленном образовании. Автор остановится на эффективности информационно-коммуникационных технологий в развитии языковых навыков, признанных необходимыми обществом. Демонстрирует пути эффективного и творческого использования информационной техники на уроках и предлагает модели заданий.

Ключевые слова: информационная технология, информационно-коммуникационная компетенция, обновленная программа, языковые навыки, логическое мышление.

«Қазіргі таңда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар біздің елімізде де жоғары қарқынмен дамып келеді. Білім беруде жаңа технологиялық әдістермен қатар жаңа ақпараттық технологияларды да қолданудың мүмкіндігі жасалып отыр», - деп айтқандай [1.8], еліміздегі ғылым-білім, технология, коммуникация, экономика, өзге ғылым салаларында табысты болуда қажетті дағдыларды игеру қажет.

«...қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында төмендегідей міндеттерді шешу керектігін атап көрсетеді: компьютерлік техника, интернет, телекоммуникациялық желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, мультимедиялық электрондық оқулықтарды оқу үрдісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру» [1.28]. Қоғамды жаппай ақпараттандыру білім сапасын арттыруды мақсат етуде. Себебі мемлекетіміз өркениетті отыз елдің қатарына көтерілу үшін ғылымның қай саласында болмасын білімді азаматтар керек.

Қоғамды жаппай ақпараттандырудың міндеттері: Білім сапасын арттыру; Әлемдік білім беру кеңістігіне ену; Орта білімді ақпараттандыру; Интернет жүйесін пайдалану; Электрондық оқулықтар; Қашықтықтан басқару [2.48].

АКТ-ның негізгі мақсаты – оқушыны қазіргі қоғам сұранысына сай, өзінің өмірлік іс-әрекетінде дербес компьютердің құралдарын қажетті деңгейде пайдаланатын жан-жақты дара тұлға ретінде тәрбиелеу, яғни оқушыны ақпараттық қоғамға бейімдеу. Заманауи АКТ құралдарымен жұмыс істеу оқушыларды ұқыптылыққа, нақтылыққа, берілген тапсырмалардың нәтижелі орындалуына, басты мәселеге назар аудара білуге баулиды, сондай-ақ, АКТ құралдарымен жұмыс істеу барысында оқушылардың өзінің жеке іс-әрекетін дұрыс жоспарлауға, дұрыс шешім қабылдай алуға тәрбиелейді.

«Жаңартылған оқу бағдарламасы мен бағалау жүйесін енгізу аталған міндеттерді шешу үшін қабылданған шаралардың бірі болып табылады» [3.17].

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жана білім беру өте қажет,»-деп Н.Әбішұлы айтқандай [1.29], халықаралық білім беру стандартына сәйкес білім беру жүйесіне жанартылған бағдарлама енгізіліп отыр. Осыған орай Білім беру мазмұнын жаңарту білім берудің қазіргі заманғы үрдістерін және қазақстандық білім берудің үздік практикасын кіріктіруге бағытталған. Білім беру бағдарламасындағы ұлттық стандарттарға, бағалауға, оқулықтар мен оқыту әдістеріне қатысты білім беру саласындағы өзекті құндылықтар мен мақсаттар мектеп оқушыларының жалпы үлгерімін арттырады, инновация мен көшбасшылықты енгізу үшін талап етілетін дағдыларды дамытады.

Жаңартылған білім бағдарламасындағы пәндерді оқу бағдарламаларын іске асыруда қолданылатын тәсілдердің бірі: ақпараттық-коммуникациялық технология оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттіліктерін дамытуға, бүгінгі қоғамға қажетті деп танылған тілдік дағдыларды қалыптастыруға, дамытуға кеңінен жол ашады. «Пәндердің оқу бағдарламасы біліммен қатар, дағдыларды да қолдануды назарға алады. Қазақ тілі мен әдебиетін оқи отырып, оқушылар негізгі төрт тілдік дағды, атап айтар болсақ, *айтылым, тыңдалым, оқылым және жазылым бойынша* түсініктері мен қабілеттерін кеңейтеді» [3.26].

«Қазақ тілі» және «Қазақ әдебиеті» пәндерінің оқу бағдарламаларын іске асыруда қолданылатын тәсілдердің бірі:

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану

-Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану құзыреттілігі оқушылардың жұмыста, бос уақытында және күнделікті қарым-қатынасында технологияларды біліктілікпен және шығармашылықпен пайдаланудың бастапқы дағдылары арқылы қалыптасады.

-Оқушылар білім беру бағдарламасындағы пәндерді оқу барысында мәліметтерді табу, құрастыру және басқару, ақпараттармен және идеялармен бөлісу, бірлесіп әрекет ету, түрлі жабдықтар мен қосымшаларды пайдалану арқылы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану дағдыларын дамытады.

Әдебиетті оқыту барысында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану төмендегідей көрініс табады:

- көркем шығарма бөлімдерін және оның негізгі идеяларын толықтай түсіну үшін медиаматериалдарды қолдану;
- оқушылардың белсенділігін арттыру үшін АКТ мүмкіндіктерін тиімді қолдану;
- медиақұралдарды қолдана отырып, ақпаратты және дәлелді түсіну, әртүрлі пікірлерді талдау және салыстыру;
- медиақұралдарды қолдана отырып, ғаламдық мәселелерге қатысты тақырыптарды нақтылау және әртүрлі пікір тұрғысынан сыни талдау жасау;
- АКТ қолдана отырып, таныстырылым дайындау, салыстыру, бағалау, зерттеу және бірлесе отырып пікірлерін дәлелдеу [3.27].

Сабақта ақпараттық-коммуникациялық технология оқушылардың ойлау қабілеттерін дамытуға жетелейді. АКТ-ны сабаққа көрнекілік ретінде қолданып келеміз. «Көрнекілік – оқушылардың пәнге қызығушылығын, таным белсенділігін арттырады. Ал, кейде практикалық, танымдық-іздендіруші әдістерді көрнекілік әдіспен үйлестіре пайдалануға болады. Әдістәсілдерді үйлестіре қолдану – оқушылар еңбегін ғылыми, тиімді түрде ұйымдастырудың маңызды бір саласы»,-деген Қанипа Бітібаеваның пікірі сабақтағы көрнекілік әдісінің тиімділігін аша түседі [4.10].

АКТ-ны, электрондық оқулықтар мен интернет жүйесін т.б сабақта қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, шығармашылық қабілеттерін, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттіліктерін дамытуға мүмкіндік береді. Мәселен, «тыңдалым», «айтылым» дағдысын қалыптастыруда, жаңа тақырыпты түсіндірер алдында бейнетаспа, немесе презентациялар қолдану оқушылардың қызығушылығын оятады. Оқушылар өзара диалогке түседі, қойылған сұрақтарға жауап береді. /кесте/ Тақырыпқа сай қосымша

материалдарды оқушылар интернет желісінен іздейді, пайдаланады. Ақпараттарды алу, өңдеу, жинақтау тәсілдері қосымша деректермен жұмыс жасауда тиімді. Сонымен қатар АКТ арқылы зияткерлік ойындарды «Кім шапшаң?», «Ғажайыптар алаңы», «Ойлан, тап?», «Зымыран сұрақтар» т.б. интербелсенді әдістер арқылы жүргізіп келеміз. Бұл оқушылардың логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Тақырыпқа сай түрлі деңгейдегі тест жұмыстарын алу да тиімді. Бұл әрі уақытты үнемдеуге кеңінен көмек береді. Оқушылардың бір мезгілде өзін-өзі, бірін-бірі бағалауларына мүмкіндік туады.

Төменде АКТ-ны қолданған сабақ үлгісіне тоқталсақ: 4-сынып, Құндылықтар, 2-бөлім. «Үлгілі оқушы».

Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары: 4.2.1.1. Берілген сөздерге қарама-қарсы мағыналы, мағыналас сөздерді табу және сөйлеу барысында қолдану.

4.2.3.1. Белгілі бір тақырыпта сұхбаттасу барысында шағын мәліметті (4-5 сөйлем) баяндау, кері байланыс беру, сөйлеу стилін сақтаудауыс ырғағын келтіріп сөйлеу, тыңдаған мәтіннің мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беру, сөйлемді толықтыру және түйінді тұстарын анықтау /кесте толтыру/ кластер құрастыру

4.4.1.1. Каллиграфиялық нормаларға сәйкес әріптердің өзара байланысын сақтап, бір сызықта көркем жазу.

Сабақ мақсаттары: *Оқушылардың барлығы:* жаңа тақырып бойынша сұрақтарға жауап береді. *Оқушылардың көпшілігі:* нақты сұрақтар құрастырады.

Оқушылардың кейбірі: тақырыпқа қатысты диалог, монолог құрастырады

Сабақта АКТ қолдану барысы: Қызығушылықты ояту. «Жас полиглот» ойыны. Сыныптағы оқушылар берілген түстер бойынша екі топқа бөлінеді. 1-топ: Алғырлар 2-топ: Білімділер. Дискриптор. Білім алушы: Бөлім бойынша өткен жаңа сөздерге байланысты сұрақтар беріледі. Сұрақтарға жауап нақты, толық, дұрыс болу керек. Сұрақтардың жауабын екі тілде қазақша-орысшасын айту керек.

Топтық жұмыс. «Ойлан» айдарындағы тапсырманы орындау үшін оқушылардың назарын интербелсенді тақтаға аудару. Оқушылар тақтадағы суретке қарап астындағы «Оқушы қандай болу керек?» және «Досыма кеңес» тапсырмаларын орындайды. Тапсырманы екі топпен орындайды. Тапсырма жазбаша орындалады. Осы тапсырманы орындау арқылы оқушылардың айтылым, жазылым дағдылары дамиды.

Топтық жұмыстың критерийлері. 1-топ: «Оқушы қандай болу керек?» Осы сұраққа жауап беретін сөздерді дұрыс тауып жазу. 2-топ: Досыма кеңес бер. Сөйлемдегі бос орынға тиісті сөздерді қойдыру.

Күн тәртібінің құрылымы нақты, уақытына сай болуы керек

Топтық жұмыс. 1-топ Жұптық жұмыс: «Әдепті оқушы» тақырыбына сұхбат құрастыру. 2-топ «RAFT» әдісі «Мен үлгілі оқушымын тақырыбына монолог құрастыру. Дискриптор. Білім алушы: тақырыпқа сай нақты, өтілген жаңа сөздерді пайдаланып сұхбат, монолог құрастырады. Сабақты қорытындылау мақсатында оқушылар «Бір минутта» әдісі бойынша бүгінгі сабақта не өткендерін 1 минут ішінде айтып шығуға мүмкіндік беріледі. Бұл әдіс оқушыларды жылдамдыққа, айтылым дағдысын дамытуға, есте сақтауды жақсартуға, өз ойын еркін жеткізуге негізделген. Рефлексия

Жазылым дағдысы «Сыйқырлы сандықша» атты 3-тапсырмада орындалады. Бағалау критерийлері: «Сөйлемдегі сөздерді ретімен орналастыр» тапсырмасында оқушыларға сөздер ретсіз беріледі. Оқушылар сөздерді орын тәртібімен орналастырып, сөйлемдер құрастырып оқиды. Тапсырма жеке орындалады. Мұғалім осы тапсырманы орындату барысында сөздердің орын тәртібі туралы ережені түсіндіріп кетеді. Сипаттайтын сөз зат атауының алдында тұрады. Мысалы: жомарт адам, адал дос, кең дала, биік тау т.б.

Қорытындылай келгенде, АКТ-ны қолдануда оқу үрдісінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін не қажет? Бір қалыптылықты пайдаланбау; деңгейлер бойынша (білу, пайдалану, қолдану) оқушылар әрекетін алмастырып отыру; баланың ойлау (зерделеу) қабілетін

дамытуға бағытталу; әр баланың жеке қабілеттерін ескеріп отыру; жеке, жұппен, топпен орындайтын тапсырмаларды қарастыру.

Бүгінгі қоғам ақпараттың, инновацияның жан-жақты дамыған қоғамы болғандықтан, сапалы білім алуда, қоғамға қажетті дағдыларды дамытуда, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілікті қалыптастыруда АКТ-ның тиімділігі зор деп баса айта аламыз.

Қолданылған әдебиеттер.

1. Н.Назарбаев «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік»// «Егемен Қазақстан» газеті, 2017, 31 қаңтар.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші (негізгі) деңгей. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ. 2015-138 б.
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.
4. БітібаеваҚ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. Алматы: Рауан, 1997.
5. Мектептегі тәжірибе кезеңінде орындауға арналған тапсырмалар. (Үлестірмелі материалдар) Екінші (негізгі) деңгей. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ. 2015.

УДК/ ЭОЖ 37.091.3 (574)

ЖАҢҒЫРТУ ЖАҒДАЙЫНДА ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ – САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУ КЕПІЛІ

Митанова Алмагуль Елтаевна

№37 ОМ қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің
жоғары санатты мұғалімі, Өскемен, Қазақстан

Андатпа: мақалада автор жаңғырту жағдайындағы білім беру мазмұнының бағдарламасы туралы сөз қозғайды. Сапалы білім берудің кепілі жаңартылған бағдарламаның орыс тілді мектептердегі қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында инновациялық тәсілдерін тәжірибеде тиімді қолдану жолдарын ұсынады. Заманауи қоғамда ұстаздардың бәсекеге қабілетті, шығармашыл тұлғаның бойында кең ауқымды дағдыларды қалыптастырудағы еңбектерін атап көрсетеді. Педагогтің оқытудың интербелсенді әдістерін тәжірибеге енгізуі; белсенді оқу әрекетін жүзеге асыруы, критериялды бағалауды тәжірибеде қолданудағы тиімді тәсілдері ұсынылады.

Тірек сөздер: жаңғырту, заманауи білім, жаңартылған бағдарлама, озық технология, инновациялық технология.

UPDATED EDUCATION IS A GUARANTEE OF QUALITY OF EDUCATION IN THE CONDITIONS OF REVIVAL

Annotation: the publication describes the effective usage of innovative methods and approaches in the conditions of updating the content of education at the lessons of Kazakh language and Kazakh literature in non-Kazakh schools. Modern society demands students to have broad thinking skills. The author gives different ways to promote a wide range of skills through interactive teaching methods, criteria-based approaches, development of creative and research abilities.

Keywords: modern, updated program, new technologies, pedagogical practice, teaching methods.

ОБНОВЛЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ЗАЛОГ КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ВОЗРОЖДЕНИЯ

Аннотация: в публикации говорится об эффективном применении инновационных методов и подходов в условиях обновления содержания образования на уроках казахского языка и литературы в школах с русским языком обучения. Современное общество предъявляет к личности учащегося требования – развитие мыслительных навыков высокого порядка. Автор в статье предлагает пути формирования у учащихся навыков широкого спектра через интерактивные методы обучения, приемы критериального оценивания учебных достижений учащихся и развитие творческих, исследовательских способностей.

Ключевые слова: обновленная программа, новые технологии, педагогическая практика, инновационные технологии.

XXI ғасырда еліміздің білім және экономика саласында ақпарат құралдары кеңінен қанат жайды, білім беру парадигмасы жаңашаландырылып, халықаралық білім беру стандартына сәйкес Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіне жанартылған бағдарлама енгізілуде.

«Табысты болу – адамның бәсекелестік қабілетінің көрінісі. Болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, адамдарының бәсекелік қабілетімен айқындалады», – деп айтқандай [1,3], тәуелсіз еліміз бәсекеге қабілетті отыз елдің қатарына енуде қарқынды еңбек етуде.

«Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» сапалы орта білім беруге тең қол жеткізуді қамтамасыз ету зияткер, дене бітімі және рухани жағынан дамыған, табысты азаматты қалыптастыру қажеттілігі айтылған... [2,17]. Осы құндылықтар мен дағдыны жетілдірудің бір жолы – оқытудың жаңа технологияларын, инновациялық әдіс-тәсілдерін қолдану. Яғни, мұғалімнің оқытудың интербелсенді әдістерін тәжірибеге енгізуі; белсенді оқу әрекетін жүзеге асыруы, критериалды бағалауды тәсілдерін жүзеге асыру, табысты білім беру жүйесін ұйымдастыруы болмақ.

Жаңартылған оқу бағдарламаларында оқушылардың бойында қалыптастыру көзделетін төмендегідей құндылықтар мен дағдылар анықталған (1-кесте)[3,8]:

1-кесте. Құндылықтар мен дағдылар

Құндылықтар	Дағдылар
шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау; қарым-қатынас жасау қабілеті; өзгелердің мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарау; жауапкершілік; денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету; өмір бойы оқуға дайын болу	сын тұрғысынан ойлау; білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті; проблемаларды шешу қабілеті; ғылыми-зерттеу дағдылары; қарым-қатынас дағдылары (тілдік дағдыларды қоса алғанда); жеке және топпен жұмыс істей алу қабілеті; АКТ саласындағы дағдылар

«Білімді, көзі ашық, көкірегі ояу болуға ұмтылу – біздің қанымызда бар қасиет...» деп айтқанындай, бүгінгі қоғамға сай оқушының бойындағы жоғарыдағы кестеде көрсетілген дағдыларды қалыптастыру маңызды болмақ. Жаңартылған білім беру мазмұнында осы мәселелерге аса назар аударылған. Атап айтсақ, «...егер де дайын білім беретін «дәстүрлі»

стильмен оқытатын мұғалімдер сын тұрғысынан ойлау қабілеттері дамыған оқушыларды қалыптастырғылары келсе, өздерінің де сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамыта отырып, жаңашыл идеяларға көңіл көкжиегін ашулары керек,»-делінгендей [4,11], жаңартылған оқу бағдарламасы жаңа форматты мұғалімдердің қалыптасуына кеңінен жол ашып отыр.

«Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы керек», -деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, жаңашыл идеяларды игеруде мұғалімнің кәсіби шеберлігі, тынымсыз еңбекқорлығы қажет. Олай болса, білімді, сындарлы ойлай алатын, жан-жақты дамыған, шығармашыл ізденістегі оқушыны тәрбиелеуде мұғалімнің де шығармашыл ізденісте болуы даусыз.

Жаңартылған бағдарламаның мазмұнына сай ықшамдалған сабақ жоспарларын құрып, оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін қолданып келеміз. Алайда әр сабақты жоспарлау барысында оқушының іс-әрекетіне, білімді өз ізденісі арқылы алуына, шығармашылық, зерттеушілік деңгейге жеткізуге негізделген тапсырмалар беруде интербелсенді әдіс-тәсілдерде тақырыпқа және оқушылардың жас ерекшелігіне сай қолданамыз. Әр сабақты ұйымдастыру барысында оқушылардың жағымды көңіл-күйлерін туғызуға арналған стратегиялар мен әдіс-тәсілдерді қолданып келеміз. Оқушыларды топтастырып алғаннан кейін бірлескен топтық, жұптық жұмыстарға оқушылар төселіп алды деуге болады. Бұл жерде оқушылардың ауызша-жазбаша тілдерін дамытуда диалогтік оқытуды ұйымдастырудың маңыздылығы ерекше. Сабақ барысында оқушылардың оқылым, айтылым, жазылым, тыңдалым дағдылары «мұғалім мен оқушының», «оқушы мен оқушының» диалогке түсуі арқылы жүзеге асады.

Мұғаліммен және басқа оқушылармен әңгімелесу – оқушының қызмет белсенділігін қамтамасыз ететін және түсінігін дамытатын маңызды құрал.

Жаңартылған бағдарламаның тағы бір ерекшелігі, дәстүрлі оқытудан алшақтап, технологиялық оқытуға бет бұруымыз. Мәселен, жаңа тақырыпты мұғалімнің өзі түсіндіріп отырмай, оқушының өз ізденісі арқылы алуы, оны шығармашылық деңгейге жеткізуі, тапсырмалар жеңілден күрделіге қарай құрылуында еді. Сабақтағы пәнаралық байланыс, тақырыптардың өзге пәндерден кіріктіріліп берілуі де оқушының сындарлы ойлауына, танымдық қабілеттері мен логикалық ойлауларына, сабаққа деген белсенділіктерінің, қызығушылықтарының артуына негіз болып отыр. Жаңа тақырыпты оқушының өзі айқындау мақсатында ой тастау сұрақтарын қолданып, тақырыпқа сай бейнетаспаны қолдану арқылы олардың танымдық қызығушылықтарын оятамыз. Бұл жерде оқушылардың тыңдалым, айтылым дағдылары артады. «Stop кадр» әдісі, «Зымыран сұрақтар», «Миға шабуыл», «Мозайка» әдістері өте тиімді.

Жаңартылған бағдарламаның негізгі идеясын жүзеге асыруда сабақта оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмаларды бағдарламадағы тақырыпқа және оқушылардың жас ерекшелігіне сай қолданып келеміз. «Сын тұрғысынан ойлау мән-мәтінді есепке ала отырып, бақылау мен тыңдау арқылы дәлелдер жинастыру және шешім қабылдау үшін талапқа сай өлшемдерді қолдану сияқты дағдыларды дамытуды қарастырады» [3,45]. Яғни, оқушының сыни көзқарасын танытуы, зерттеушілік әңгіме құруы сынды өзге де тапсырмаларда өз қабілетін танытуы еді.

«Балалардың білгені, тапқан-таянғаны өмірге жанасып, жарыққа шығып отырып, барлық жұмысты балалардың белсене, құлшына өздері істеуі шарт. Өзі еңбектеніп, өзі бейнеттеніп тапқан білім берік болады. Өмірінше ұмытпайды,»- деп Ж.Аймауытұлы айтқандай [1,38], сабақта оқушының тақырыпты бүгінгі өмірмен ұштастыруына аса назар аударамыз. Мәселен, «Мозайка» әдісі арқылы тақырыпқа сай түрлі суреттер береміз, оқушылар өздері құрастырып, содан шыққан идеяны дәлелдейді, бүгінгі тақырыппен ұштастырады, өзге пәндермен байланыстыра алады. Сабақтың жинақтау, бағалау кезеңдерінде "Төрт сөйлем тәсілі" стратегиясы, «Жалғасын тап...», «Попс формуласы» сынды т.б тиімді нәтиже берді. Оқушылардың көпшілігі өз тәжірибемізде «Жалғасын

тап...» әдісіне қызығушылық танытады, яғни берілген мәтінді өз қиялына, ойына ерік бере отырып аяқтайды. Осы жерде жазылым, айтылым дағдылары толығымен жүзеге асады.

Сабақ барысында басқа пәнмен кіріктірілген тапсырмалар берілуі оқушының шығармашылық, зерттеушілік, танымдық, логикалық дағдыларын жетілдіреді. Әсіресе, сабақта олардың ақпараттық-коммуникациялық дағдыларын дамытуда АКТ-ны қолдану сабаққа деген қызығушылықтарын оятса әрі тақырыпты терең, жан-жақты меңгеруге жол ашады. Оқушылардың тыңдалым, оқылым, айтылым, жазылым дағдылары қосымша ақпараттар беріп, соны өздері өңдеп, саралап, толықтыру барасында бірлескен топта, жұптық жұмыстарда көрініс алады. Берілген ақпаратты жинақтап, негізгі түйінін айтуда, еске сақтауда графикалық органиайзерлердің, диаграммалардың маңызы зор. Өз сабағымызда тақырыпқа сай «Торлы диаграмма», «Балық қаңқасы», «Молекулалар» т.б графикалық органиайзерлерін қолданамыз, оқушылар мәтіннен, ғаламтордан, энциклопедиядан алынған қосымша ақпараттарды пайдалана отырып, маңызын, қолданысын анықтайды.

Оқушылардың қажеттіліктерін анықтау және қанағаттандыру жаңартылған оқу бағдарламасының оқу жоспарын рәсімдеуде маңызды болып табылады. Блэк және басқа авторлар (2003) мұндай тәсіл оқушылардың үлгеріміне жағымды ықпал етіп, оң нәтиже беретінін айтады және мұны бірқатар танымдық талдаулар да дәлелдейді[1,36]. Сабақта оқушымен кері байланыс орнатудың маңызы зор. Сабақта оқушылардың қажеттілігін қанағаттандыруда, олармен қарым-қатынас жасауда «Өз-өзіме хат», «Баяндамашының кері байланысы» тәсілі арқылы кері байланыс орнатуда, сондай-ақ оқушыларды ынталандырып отыруда түрлі смайликтерді пайдалану.

Жаңартылған бағдарламаның мазмұны оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін меңгеріп, тәжірибеде қолдану арқылы табысты болуға, белсенді оқу барысын ұйымдастыруға жол ашып отыр.

Белсенді оқу барысында мұғалімдер:

- барлық оқушылардың оқу үдерісіне қатысуын қамтамасыз ететін жағымды оқу ахуалын қалыптастыруға;

- сенімді, жауапты, белсенді, жаңалыққа ұмтылатын және өзінің іс-әрекетін талдап, рефлексия жасай білетін оқушыларды тәрбиелеуді мақсат етуге;

- оқушылардың дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар мен белсенді әдіс-тәсілдерді қолдануға;

- алға қойылған оқу мақсаттарына қол жеткізу арқылы жоспарланған сабақты тиімді өткізу үшін материалдарды, ресурстарды және қосымша құралдарды пайдалана отырып; бүкіл сынып қатысатын, топтық немесе жұптық жұмыс түрлерін, оқушылардың жеке жұмыс істеуін ұйымдастыруға;

- оқушыларды мадақтап, оқуға еліктіре, қызықтыра отырып, ұғымдарды түсіндіруде және мағынасын ашуда, нұсқаулық беруде түсінікті, анық, қарапайым тілді пайдалануға;

- оқушылардың оқуын бақылап, оларға кері байланыс ұсынуға тиіс[1,34].

Қорытындылай келгенде, заманауи білімнің көшбасында жүрген ұстаздар қауымының келешек үшін білімді, тәрбиелі, салауатты, функционалды сауатты тұлғаны баулудағы еңбектері өлшеусіз екендігі даусыз.

Қолданылған әдебиеттер.

1. *Қазақстан Республикасы Президенті Н.Назарбаевтың «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты 2017 жылғы 31 қаңтардағы халқына Жолдауы.*
2. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы Астана қ., 2016ж.
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық.«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.

4. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші (негізгі) деңгей. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ. 2015-138 б.

ӘОЖ 373.3:37.015.3

**БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ АЯСЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП
ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС DAҒДЫЛАРЫН ДАМУДАҒЫ
СЫНДАРЛЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ**

Нурсапарова Асем Зарылкановна

А.Байтұрсынов атындағы №20 қазақ
орта мектебінің жоғары санатты бастауыш сынып мұғалімі
Өскемен, Қазақстан

Андатпа: Мақалада бастауыш сыныптардағы барлық пәндер үшін маңызды болып табылатын қарым-қатынас жасау дағдылары туралы айтылады. Автор оқушының табысты болуы үшін 4 дағдыны жетілдіруде сындарлы оқытудың маңыздылығына тоқталады. Сындарлы оқыту арқылы диалог жүргізуге ынталандыруды көздеп, бірнеше тілдік дағдыны қамтитын сабақ үлгісі берілген. Блум таксономиясы бойынша құрылған шығармашылық тапсырмалар арқылы тілдік дағдыларды дамытудың тиімді жолдарын ұсынады.

Тірек сөздер: жаңартылған бағдарлама, сындарлы оқыту, тілдік дағдылар, әдіс-тәсілдер, сындарлы ойлау, шығармашылық тапсырма, бағалау.

**Effectiveness of education of critical thinking in development of inter communication skills
among primary school pupils with the purpose of education renewal**

Annotation: The article deals with the formation inter communication skills among pupils of primary school which is the most aspect in leaning all subject. The author points out the importance of critical thinking in education as a part of development of four types of speech skills for the purpose of developing the interest to dialogical speech is given. Some effective ways for development of speech skills creatively demanding task according to the method: Bloom's taxonomy" are given.

Key words: renewed programme, education of critical thinking, speech skills, methods of teaching, critical thinking, creative tasks, estimation of knowledge.

**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ КРИТИЧЕСКОМУ МЫШЛЕНИЮ ПРИ
ФОРМИРОВАНИИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ С ЦЕЛЮ
ОБНОВЛЕНИЯ ОБУЧЕНИЯ**

Аннотация: В статье изложены навыки формирования взаимоотношений, которые являются самыми важными в изучении всех предметов в начальных классах. Автор затрагивает важность критического обучения в развитии четырех видов навыков для достижения успехов учащегося начальных классов. С целью развития интереса к составлению диалогической речи с помощью обучения критическому мышлению дана разработка урока содержащая описания нескольких видов речевых навыков. Предложены некоторые эффективные пути развития речевых навыков с использованием творческих заданий по методике «Таксономия Блума».

Ключевые слова: обновленная программа, обучение критическому мышлению, речевые навыки, методы обучения, критическое мышление, творческие задания, оценка знаний.

Қазіргі заман талабынан «XXI ғасыр дағдыларын дамыту» деген өзекті мәселе туындап отыр. Осы орайда еліміздегі білім жүйесіне еңгізіліп отырған жаңартылған бағдарламаның жаңашылдығы зор.

«...экономиканың қарқынды дамуы үшін қазіргі нарық қатынасы талаптарына жауап бере алатын, сыни ойлана алатын, шығармашыл адамдар қажет», -деп Жолдауда жазылғандай, жаңартылған бағдарлама сыни ойлауды басшылыққа ұстанып құрылған [1,3].

Сындарлы оқыту – бағдарламаның күретаымыры, жобаның негізі Ж.Пиаже, Л.С.Выгодский теорияларын басшылыққа алады. Мұғалімдердің дәстүрлі оқытудан арылып, жаңартылған идеяларды жүзеге асыруда сындарлы оқытуға бетбұруы маңызды. Ал әлемнің көптеген елдерінде Блум таксономиясы кеңінен қолданылуда. Біздің елімізде мұғалімдер арасында Блум жүйесін қолдану арқылы оқу жоспарында тапсырмаларды ұйымдастыру негізінен өзекті болып келеді. Сондықтан бүгінгі таңда мұғалімдер қауымы оқушыға білім беріп қана қоймайды, жан-жақты дамыған, алған білімін кез келген ортада қолдана алатын сындарлы ойлы, функционалды сауатты тұлғаны қалыптастыруды мақсат ете отырып, ізденіспен еңбек етуде. Жаңартылған бағдарламаның жаңашыл идеяларын жүзеге асыруда аса жауапкершілік танытып, жаңа идеяларға бетбұрды.

Бағдарламаның басым бөлігі сындарлы оқыту теориясы негіздерін қамтыған. Оқытудың барлық аспектілері сындарлы оқыту теориясымен үйлеседі. Сындарлы оқыту тәсілдері білім берудің «дәстүрлі» әдістерімен салыстырғанда, оқыту кезінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді (Hattie, 2011) [2,10]. Яғни, сындарлы оқытуды басшылыққа алған жаңартылған оқу бағдарламасы оқушыларға 4 тілдік дағдыны меңгертуді міндеттейді. Бұл дағдылар қазіргі постиндустриалды қоғамда өте маңызды рөл атқарады.

Жаңартылған білім беру бағдарламасы оқыту мен оқуға сындарлы көзқарасты қолдайды, ол оқушыларды мұғаліммен және бір-бірімен диалог жүргізуге ынталандыруды көздейді. Диалог аясы кеңейту үшін мұғалім сабақты оқушылар оны тыңдап қана қоятындай емес, нақты пән немесе тақырып туралы ойлана алатындай белсенді етіп жүргізу керек. Мұғалім сұрақ қоюды ойластырған кезде ол сұрақтарға берген оқушыны жауабы жаңа сұрақ туындайтындай болуы тиіс. Сонымен қатар, сұрақтар оқушылардың жауаптарын шектемеу керек, керісінше, оқушыларға мәселені мейлінше зерделеп, жауапты өз бетінше қалыптастыруға еркіндік ұсыну керек. Оқушылар өзінің жауабымен белгілі үлес қосатындығын сезіну үшін мұғалім жауаптарды зейін қойып, айқын қызығушылықпен тыңдауы керек. Бастауыш сыныпта оқитын оқушылар анағұрлым жан-жақты және күрделі жауап бере алады.

Қазіргі кезде табысты болу үшін оқушыларға білім қандай қажет болса, дағды да сондай қажет деген ойдың жақтастары көбейіп келеді. Бұл оқушылардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынуын, түсінуін және әртүрлі салада қолдана білуін талап етеді...[2.9].

Білім мен дағдыларды қарапайымнан бастап күрделіге қарай және нақтыдан абстрактіге қарай қалыптастырған маңызды. Алдымен мұғалім қажетті түсініктерді оқушылар бір-бірімен сөйлескен кезде пайдаланатын тілдің көмегімен енгізу керек. Сонымен қатар, материалдардың табиғатымен байланысты тілді пайдаланған орынды болмақ. Оқушылар нақты тілді немесе әрекеттерді іске асыруға қатыстырылуы керек. Оқушылар тақырыппен танысқаннан кейін ғана түсінікпен байланысты техникалық тіл немесе терминология оқытылуы тиіс.

Оқылым, жазылым, айтылым және тыңдалым – бастауыш сыныптардағы барлық пәндер үшін маңызды болып табылатын қарым-қатынас жасау дағдылары. Сондықтан

оқушыларға осы 4 дағдыны барынша жетілдіруге мүмкіндік берудің маңызы зор. Нақты белгілі бір дағдыны жақсарту тәсілдерінің бірі – осы дағдыға ерекше назар аудара отырып, содан кейін бірнеше тілдік дағдыны қамтитын жаттығуларды біртіндеп енгізу болып табылады (Wallace, Stariha & Walberg, 2004) [3.8].

Мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылым және жазылым Мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылым оқудың сындарлылық теориясына негізделеді, яғни оқушылар жаңа ұғым туралы сын тұрғысынан ойлана отырып, оның мәнін, мағынасын ұғынады, оны бұған дейінгі бөлімдермен байланыстырады. Мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылымдағы мұғалімнің рөлі мұқият ойластырылған сұрақ қойып, нұсқау беріп, пікір таластыруға тартып және бағамдай отырып, тапсырманы орындардың алдында, орындау барысында және орындағаннан кейін ойлануға жетелеу әрі қолдау көрсету болып табылады (Wallace, Stariha & Walberg, 2004). Мүмкіндіктері бірдей оқушылар топ болып мұғалім таңдаған мәтінмен немесе тапсырмамен жұмыс істейді. Олар оқылым/жазылым әдіс-тәсілдерін пайдалануды және материалдарды өз сыныптастарымен және мұғалімдермен талқылауды үйренеді [3.10].

Блум таксономиясы танымдық үдерісінің ең қарапайымнан бастап күрделіге біртіндеп өту барысында белсенді әрекетке жетелейтін білім игеруге бағытталған 6 қадамға сәйкес тапсырмаларды құруды қажет етеді.

Олар: білу, түсіну, қолдану, талдау, жинақтау, бағалау. Блум таксономия-сының деңгейлері: білу, түсіну, қолдану қадамы төмен және орта деңгейлер (өнімсіз деңгейлер), талдау, жинақтау, бағалау қадамы жоғары деңгей (өнімді деңгейлер) болып бөлінеді [4.21].

Енді Блум таксономиясы бойынша өз іс-тәжірибемдегі оқушының білімді өз әрекетімен өнімсіз деңгейден, өнімді деңгейге жетелейтін тапсырмалар үлгісін ортаға салайын. 1-сынып, Сауат ашу пәні.

Тақырыбы: Нәтиже сабақ. Мен не үйрендім?

I. Ұйымдастыру. Психологиялық ахуал туғызу. Топқа бөлу.

(түрлі-түсті қағаздағы жазылған ертегілер бойынша топтастыру).

1-топ «Мақта қыз бен мысық»; 2-топ «Түлкі мен ешкі»; 3-топ «Жыл басына таласқан хайуанаттар»; 4-топ «Түлкі мен құмыра». /бұл ертегілерді оқушылар даярлық сыныбында оқып, танысып қойған, яғни, олар алдыңғы білімдеріне сүйенеді/.

Білу ойлау деңгейінде оқушылар не істейді? Оқушы меңгеретін және берілетін білім негіздері қалыптасады, қабылдайды, есінде сақтайды, таниды.

-Балалар қазір біз ертегі еліне саяхат жасаймыз. Аудиожазбадан ертегілерден үзінді тыңдайық және қай ертегі екенін есімізге түсіріп анықтап, сұрақтарға жауап беріңіздер.

Жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша оқушы бойына 4 дағдыны қалыптастыру сабақтың өн бойында жүріп отырады. Яғни, осы тапсырмада **ТЫҢДАЛЫМ** және **АЙТЫЛЫМ** дағдылары дамиды.

1-ші тапсырма: «Мақта қыз бен мысық» ертегісінен үзінді тыңдату.

Сұрақ: Бұл қай ертегі? Мақта қыз шақырғанда мысық тез келе қойса, ол осыншама қиындық көрер ме еді?

2-ші тапсырма: «Кел, ойланайық?» ойыны арқылы сұрақты слайдка жазып өздеріне оқыту: «Мен де салқындайын, су ішейін...» сөйлем қай ертегіге тиесілі? Бұл тапсырма **АЙТЫЛЫМ** және **ТЫҢДАЛЫМ** дағдысын дамытуда маңызды.

3-ші тапсырма: Мозайка әдісі арқылы «Жыл басына таласқан хайуанаттар» және «Түлкі мен құмыра» ертегілерінің желісі бойынша сөздерден сөйлем құрастыру беріледі, ал оқушылар сөздерді байланыстырып, сөйлем құрастырады. Аудиожазбадан ертегінің дұрыс жауабын тыңдату арқылы өз-өздерін бағалату, кері байланыс орнату.

Ал түсіну ойлау дағдысында оқушы не істейді? Оқушы білімді қабылдайды, түсінеді, түсіндіреді, қайта жасайды, көрсетеді. «Конверт» әдісі арқылы әр топқа ертегі желісін рет-ретімен орналастыру тапсырмасы беріледі және постер қорғайды.

Қолдану ойлау деңгейінде оқушы не істейді? Оқушы алған білімді қолдана алады, мәселелерді шешеді, білімін көрсетеді. «Рөлдік ойын» сомдау, «Кубизм» әдісі қолданылды. Әр топқа текше лақтырылады, қай кейіпкер түседі сол кейіпкердің сөзін немесе қимылын осы ертегі желісі бойынша келтіреді. (Түлкі, түйе, ешкі, мысық, Мақта қыз, тышқан) (Маскасын кигізу). Бұл жерде интербелсенді тәсіл арқылы оқушылар рөлдік ойын ойнайды.

-Ұнаған кейіпкеріне микро-мінездеме береді.

-Қарсы мәндес сөздерді тапқызу.

-Ертегідегі кейіпкерлердің мінез-құлықтарына байланысты сөздерді табу.

қу- ақылды- шыдамды- момын-

Келесі ойлау деңгей талдау (анализ) оқушы не істейді? Білімді жай қабылдамайды, талдайды, саралайды, салыстырады. Енді күрделене түседі, барлық оқушылардың орындауы мүмкін емес. Сондықтан да деңгейлік тапсырмалардың тиімділігі зор.

3. «Ертегілер үндестігі» салыстыру жұмысы жүргізіледі. Ой салу сұрақтары: -Осы ертегіге ұқсас тағы қандай ертегілерді білесіңдер? /Оқушылар ұқсас ертегілерді салыстырады, ойларын дәлелдейді/.

-Орыс тілінде, ағылшын тілінде қандай ертегілер білесіңдер? (алдын ала үйге ертегілерді тауып ізденіп, зерттеп келуге тапсырылады)

-«Құндылықтар спекторы» әдісі. Оқушылар өзара үндестіктерді салыстырып, жинақтайды.

Шешілетін мәселе: Әлем халықтарында да ертегілер бар. Барлық елдер ертегі айтады. Орыс жазушысы Пушкиннің ұқсас ертегілері бар.....

Андерсонның ертегісі бар.....

-Ендеше бүкіл әлем халықтарын ортақтастырып тұрған не?

-Ертегі екен. Ертегілерде қиял, арман бар, адамдар қиялдайды, армандайды, сүйіспеншілік күрес бар, тәрбие бар. Ертегі арқылы жақсылық түбінде жеңіп шығады.

-Қазіргі заманда осындай кейіпкерлер бар ма? Мысалы: еңбекқор адам, аңқау, айлакер

Келесі жинақтау ойлау дағдысында оқушы алған білімінен жаңа өнім жасап шығарады

- Бүгін қандай кейіпкерлермен таныстыңыздар? Жазылым

- «Кел, аударайық» Жазылым

- Қазіргі заманда осы ертегі кейіпкерлеріне ұқсас адамдар бар ма?

Өнімді ең соңғы ойлау дағдысы бағалауда: оқушы сыни өзіндік көзқарасын, пікірін білдіреді, талқылайды, өз идеясын ұсынады, таңдайды. «Егер мен ертегіші болсам...» (қазіргі заманда қандай ертегі жазар едім?..) тақырыбында өз ойларын шығармашылық жұмыспен білдіреді. Өз қиялына, шығармашылық қабілеттеріне ерік бере отырып, тақырыпты бүгінгі заманмен үндестіріп, сыни ойларын жеткізуге жол ашылады. Сабақ соңында кері байланыс «Алтын сандық» әдісі арқылы өткізілді. Қазақ халқы құнды, бағалы заттарын сандықта сақтаған, сол сияқты бүгінгі сабақта не құнды болды? Не алдық? соны жазып салу. Оқушылармен «Не үйрендік?», «Не білдік?», «Мен үшін не қызықты болды?», «Сабақтан қандай ой түйдік?» сияқты сұрақтар төңірегінде диалог-сұхбат, кері байланыс жүргізілді.

Қорытындылай келгенде, Блум таксономиясының ұтымдылығы оқушылардың білімін шығармашылық деңгейге жетелеумен ерекшеленеді. Деңгейлік тапсырмалар оқушылардың жас ерекшелігіне сай, білім, білік дағдыларына орай алынып отыр. Тапсырмалар барысында үлгі, нұсқаулар ұсынылып, оқушыларға топтық жұмыстарда өзара бір-біріне қолдау көрсетуге жағдай жасалынды. Сабақта оқушылардың сыни ойлауын дамыта отырып, тілдік дағдыларын дамыту – әлі де ізденуді қажет ететін бүгінгі күннің талаптарының бірі.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Н. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру»//Егемен Қазақстан, 14 сәуір, 2017ж.

2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «НЗМ» ПШО, 2016ж.
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «НЗ мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2015ж.
4. Құдайбергенова К.С. Құзырлылықтың педагогикалық категория ретінде дамуының теориялық-әдіснамалық негіздері. Алматы, 2012.

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Алмолдаева Ұлбосын Ардагеровна

Педагогикалық ғылымдардың магистрі

ЕАГИ колледжінің «Ағылшын тілі» пәнінің оқытушысы

Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан

Түйіндеме: Шет тілін оқытуда студенттердің танымдық қабілеттерін ұйымдастыру - маңызды факторлардың бірі болып табылады. Бұл мақалада шет тілін оқытуда студенттердің танымдық қабілеттерін ұйымдастыру маңызы мен жолдары қарастырылған.

Резюме: Способы развития познавательных способности студентов - один из важнейших факторов в обучении иностранному языку. В данной статье рассматриваются роль и пути развития познавательных способности студентов в обучении английскому языку.

Summary: Forming students' cognitive skills is one of the important factors in the organization of teaching foreign languages. The article touches upon with the role and organization of forming students' cognitive skills in teaching foreign languages.

Тірек сөздер: таным қабілеттері, ағылшын тілі сабағы, оқушыларды шығармашылыққа баулу, жеке тапсырмалар.

Ключевые слова: познавательные способности, уроки английского языка, творческое обучение, индивидуальные задания.

Key words: cognitive skills, English lessons, teaching students to art, individual works.

«Жеті жұрттың тілін біл, жеті жұрттың қамын же» дейтін бабаларымыз тілдің күдіреттілігін ертеден-ақ айқындап берген. Ел ертеңіне алаңдайтын болашақ тұтқасын ұстайтын саналы да білімді ұрпағымыздың қалыптасуына тілдің әсері мол. Қазіргі уақыт талабына сай шетел тілінің пән ретінде қажеттілігі күннен-күнге артып отыр. Ағылшын тілі - бүгінде халықаралық қатынастың, ғылым мен техниканың, бизнес пен журналистиканың барлық салаларында кеңінен қолданылып келе жатқан тілдердің қатарына жатады.

Елбасымыздың міндет етіп қойған бәсекеге қабілетті мемлекет құруда жас ұрпақтың тигізер үлесі зор. Бүгінгі таңда жоғарғы оқу орындарында шет тілін кәсіби деңгейде оқыту басты орында тұр. Яғни әрбір студент өз мамандығына байланысты шет тілін жетік меңгеріп, одан әрі қарай дамыта алады. Сонымен қатар шет мемлекеттерге шығып, мол тәжірибе жинақтауға мүмкіндігі зор.

Білім беру саласында балалардың таным қабілеттілігін арттыру – қазіргі кездегі ең маңызды мәселелердің бірі болып саналады. Сонымен бірге таным қабілеті ғылымын оқытудың болашағы мен дамуын және оның бағдарламасын белгілеудің, бүкіл әлемдегі және Қазақстандағы оқытуды ақпараттандыру үрдісінің қазіргі ақпараттандыру коммуникациялық практикасын енгізудің негізі жасалып отыр.

Ағылшын тілі сабағын оқытуда таным қабілетін арттыру арқылы ағылшын тілі сабағын өткізуге оқыту әдістемесін теориялық тұрғыдан негіздеу, яғни:

- ағылшын тілі сабағын өткізуде сөздің айтылуы мен естілуі жұмыстарын ұйымдастыру проблемаларын зерттеу;
- оқулық негізінде ағылшын тілі сабағын өткізуде сөздің айтылуы мен естілуі жұмыстарын ұйымдастыру барысында болашақ мұғалімдерді оқыту әдістемесін жасау;
- оқулық негізінде ағылшын тілі сабағын өткізуге болашақ мұғалімдерді оқыту әдістемесін тиімді зерттеу тұрғысынан эксперимент жүргізу[1].

Қазіргі оқу үрдісіне қойылатын басты талаптардың бірі - шығармашылық тұлғаны қапыптастыру. Мұндай жетістікке жету үшін алдымен студенттердің танымдық ізденістерін тиімді ұйымдастыру қажет. Шет тілін оқыту процесінде студенттерді бірігіп белгілі бір мәселені шешуге белгілі бір әрекетке өз жауапкершілігін сезініп, белсенді болуға және осы кезде өз қиялын, ой-өрісін, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге бұл әдіс оқушыларды жұп болып, бірігіп жұмыс жасауға, жұмыс жасай отырып, өзгелерге көмек көрсетуге үйретеді. Сонымен қатар бұл ұғым тәсіл ретінде төмендегідей талаптарға сай келеді:

- ой елегінен өткізе отырып, ақпаратты терең игереді;
- студент өзін-өзі еркін және ыңғайлы сезінетін орта қалыптастырып, тілді оқып үйренуге деген қызығушылығы артады;
- студенттің тілін дамытып, тілдік шығармашылық қабілеттерін жетілдіреді;
- топ студенттерімен жасалатын жұмысты жұптық, топтық, ұжымдық формада өткізеді;
- бірлікпен жұмыс істеуге үйретеді;
- тыңдау дағдысын қалыптастырып, өзгені тыңдай алады.

Шетел тілін оқытудың басты мақсаты – студенттерге шетел тілінде қарым-қатынас жасауды базалық деңгейде игерту. Осыған сәйкес оқыту мазмұнына қарапайым коммуникативтік біліктілікті, яғни шетел тілін қажетті жағдаяттағы ауызша және жазбаша (сөз, тыңдап түсіну, оқу, жазу) өзара мәдени қарым-қатынас процесінде қолдана алу қабілеттілігі мен дайындығын қалыптастыруды қамтамасыз ететін тілдік, сөздік, әлеуметтік-мәдени білім, білік дағдылар енеді.[2]

Еліміздің шет елдермен қарым –қатынасымыз күшейіп отырған қазіргі таңда студенттердің шетел тіліне деген қызығуы, білімге құштарлығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру әрбір шетел тілі мұғалімінің міндеті. Шәкірттерінің сабақтағы белсенді іс-әрекеттерін ұйымдастыру, ойлау, шығармашылық, ізденіс қабілеттерін дамыту арқылы білім сапасын көтеруде оқытудың жаңа технологияны пайдаланудың мәні зор.

Соңғы жылдары көз алдымызда адамдардың әлеуметтік, мәдени, ғылыми және өндірістік қызмет аясына тікелей әсер еткен компьютерлік революция бола алады. Компьютердің оқу үдерісіне де тигізетін өзіндік әсерін жоққа шығаруға болмайды. Жаңа ақпараттық технологияны адамзат қызметінің барлық саласында енгізу ақпараттық қоғамның басты көрінісі болып табылады. Компьютерлік техниканы үздіксіз білім беру жүйесінде пайдалану оқытудың педагогикалық технологиясы, оқытудың ақпараттық технологиясы, оқытудың компьютерлік технологиясының пайда болуына себеп болды. Сонымен біз осы ұғымдарға тоқталып өтуді жөн көрдік.

Оқытудың компьютерлік технологиясы деп студенттің өз бетімен танымдық іс-әрекетін дамытуға, оқыту мен оқуды басқаруға, сондай-ақ оқу мен практикалық есептерді ойындық, адам-машиналы тұрғыдан шешуге бағытталған әдіснамалық, психологиялық-педагогикалық, бағдарламалық-техникалық және ұйымдастыру құралдарының кешенін айтады [3. 314].

Ю.К. Бабанскийдің теориясын қолданушылар оқытудың тиімділігін көтеруге келесі тәсілдермен жетуге болады деп есептейді:

- оқыту мен оқушылардың еңбегін ғылыми түрде ұйымдастыру формасын жетілдіру жолымен;
- оқытудың интенсивтендіру тәсілін қолдану арқылы;

- оқытудың қазіргі заманғы технологиялық құралдарын жасап, қолдану арқылы [4. 25].

Жалпы шетел тілі сабағында қолданылып жүрген пікір талас, ролдік ойындар, іскерлік ойындар, студенттердің баяндамалары мен ақпараттық хабарлары, дәріс - диалог, тренинг, дөңгелек үстелдер, ұжымдық -танымдық оқу, иммитация әдістері осы жоғары белсенділікті дамыту әдісінің интерактивті әдіс белгілері болып табылады. Сабақты ұйымдастырудың топтық-үлестірме түрлерін қолдану арқылы іс-әрекетті талқылау, қарама-қарсы қайшылықты мәліметтер беру арқылы пікір таласын тудыру студенттің пәнге деген ықыласын, ынтасын арттырады. Ең бір жалқау деген студенттің өзі де өз ойларын ортаға салуға тырысады. Сонымен қатар интерактивті тәсілдің ерекшеліктерін ескере отырып құрастырылған тапсырмаларды орындау оқушыларға оқытылып отырған тілдің практикалық тұрғыдан қолдану нәтижесін, жемісін көруге мүмкіндік береді және осы жағдай олардың шетел тілін оқып үйренуге деген қызығушылығын арттырады.

Шет тілдерін оқыту әдістемесінің зерттеулеріне сүйене отырып, өткен ғасырдың соңғы 30 жылында жеткен жетістіктеріне тоқтала кетсек[2]:

- 1) Шет тілін оқу процесін сипаттайтын әдістемелік білімнің категориялары анықталып, әдістемелік түсініктердің жүйе құрылымы пайда болуы.
- 2) Даму заңдылықтары бұрынғыдай пәлсапаның жаңа зерттеулерімен, лингвистикамен, психологиямен, психолінгвистикасы және жалпы дидактикамен байланысып жатқан шет тілін оқытудың теориялық және практикалық әдістемелер негіздерін түзету жобасы ұсынылады.
- 3) Көптеген әдістемелік зерттеулердің арқасында оқу жүйесінде әртүрлі жас ерекшеліктеріне қарай шет тілін үйренуде бір – бірімен тығыз байланысты сөйлесім әрекетінің негізгі түрлерін: тыңдалым, айтылым, жазылым, оқылым әрекеттерін сабақ барысында комплексті түрде пайдаланудың тиімді жолдарын анықтады.
- 4) Шет тілін оқуда үйренуші тіл және сол тіл елінің мәдениетін зерттеуде айтулы нәтижелерге қол жеткіздік. Дегенмен, тіл және мәдениет арасындағы қатынас мәселесі шет тілін үйренудегі белгілі ережелер ретінде әлі күнге дейін толық қанды ашылмай отыр.
- 5) Шет тілін үйренудің қай сатысында болсын оны меңгеру процесінде ана тілінің «ерекше маңызы» анықталады.
- 6) Шет тілін үйрену процесіндегі комунативті бағытталған негізгі ұсынылады, ол дегеніміз шет тілінің үйренуші тұлғаның тілге деген құштарлығы, белсенділік әрекеті, өз бетінше жұмыс істей алу еркі, яғни осы әрекеттердің барлығы шет тілін үйренушінің бойынан табылатын болса, онда бұл әрекеттер шет тілін үйрену процесін жеңілдеткен болар еді.
- 7) Шет тілін оқыту процесінде аудио-видео және электронды техникалық аппараттарды пайдаланудың тиімді жақтары көрсетілді.
- 8) Шет тілін оқытуда, оқытылып жатқан шет тілінде сөйлеу проблемалары көтеріліп, сабақ барысында сөйлеу ортасын туғызу арқылы коммуникативтік жаттығулар орындау, коммуникативтік компетенцияларды дамыту енгізіледі.
- 9) Шет тілін оқытуда әсіресе жоғарғы оқу орындарына көп көңіл аударылып, шет тілін оқыту жүйесінің қай саласы болсын, білімді стандарттау, реттеу әдістемесі ғылымның актуалды проблемасы ретінде қарастырылып, сараптау, яғни тестілеу арқылы шет тілін үйренушінің нәтижелері қадағаланып, олардың оқу сатылары анықталып отыратын болды.

Қарым -қатынас жасай білу біліктілігін жетілдіру барысында студенттің танымдық қабілетін жетілдіруге ерекше көңіл бөлінеді, яғни, оның өзін қоршаған әлемнің қарқынды өзінше әрекет етуі, өз шама -шарқын байқап көруі, өз бойындағы қасиеттерді жетілдіру, басқа ұлттар мен ұлыстардан тәлім тәрбие жинақтау әрі оларды пайдаланып, қуаныш пен ренішті, халықтар достығын түйсіну т.б. іске асырылады. Ағылшын тілі сабағында қазақ тілімен шетел тілін сабақтастыра отырып, оның өз тілін қастерлеуге, өзге тілді білуге, үйренуге деген талпынысын арттыру керек. Сонымен ойы терең, сөзі өткір, өзіндік пікір болжамы қалыптасқан жеке тұлғаны тәрбиелеуде тіл үйренудің заман қажеттілігінен туындағаны анық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Халенова А.Р. Ағылшын тілін оқытудағы сыныптан тыс жұмыстардың рөлі - Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2004.
2. Базылғаламова А. С. Ағылшын тілі сабақтарында жаңа әдіс-тәсілдер арқылы оқушылардың таным қабілетін арттыру жолдары - Алматы қ., ҚазМемҚызПИ, 2006
3. Қараев Ж.А. Активизация познавательной деятельности учащихся в условиях премиринения компьютерной технологии обучения: дисс. док. пед. наук. - Алматы, 1995. – С.335.
4. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: Методические основы – М.: Педагогика, 1982. – С.192.

УДК 37.022

**ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА
ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ**

Имашев Кайрат Мухаметканович

Председатель предметно-цикловой комиссии «Высший колледж «Кайнар»
ассоциированный профессор (доцент социальных наук)
г. Семей, Казахстан

Аннотация: В послании Президента страны народу Казахстана «Казахстан -2030. Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев» уделяет огромное внимание образованию [1].

В современной педагогике существует огромное множество методов, которые служат повышению качества образования. Тем более, что этому способствует новая техника, различные устройства и программы.

Метод обучения (от др.-греч. μέθοδος — путь) – процесс взаимодействия между учителем и обучающими, в результате которого происходит передача и усвоение знаний, умений и навыков, предусмотренных содержанием обучения. **Приём обучения (обучающий приём)** - кратковременное взаимодействие между преподавателем и обучающими, направленное на передачу и усвоение конкретного знания, умения, навыка [2].

Для понимания методики преподавания важно сразу указать на то, что метод обучения — это не фактическая педагогическая деятельность, а возможные способы ее применения.

Ключевые слова: метод обучения, приём обучения (обучающий приём), гностические умения, конструктивные умения, коммуникативные умения, организаторские умения.

Важнейшим условием совершенствования учебного процесса является повышение педагогического мастерства преподавателя, который был и остаётся стержневым звеном любой педагогической системы. В проблеме формирования мастерства преподавателя необходимо обратить на два момента.

С одной стороны, особенность педагогической деятельности, связанной со спецификой её объекта, которым является человек (он же субъект деятельности), постоянная изменчивость педагогических ситуаций - всё это не позволяет преподавателю опираться на какую-то одну, раз и навсегда усвоенную систему действий. С другой стороны, при разработке методологических основ оптимизации учебного процесса возникает проблема соотношения творчества преподавателя и определённого алгоритма действий, которые надо постоянно осуществлять. При всём многообразии педагогических систем и работающих в них преподавателей есть общие закономерности их

функционирования. Выявление этих закономерностей, формулирование их в виде предписаний алгоритмического типа для определённого класса педагогических задач, выявление закономерностей в области обучения оперированию с этими предписаниями – это есть задача педагогики.

Как справедливо утверждает Ю. К. Бабанский, существует диалектическая связь между нормативом и творчеством в педагогическом труде, которые отнюдь не исключают друг друга, а взаимно предполагают, взаимно обогащают и, по существу, не могут обходиться друг без друга [1].

Преподаватели Высшего колледжа «Кайнар» студентам предоставляется наибольший объём знаний по каждой изучаемой дисциплине. Кроме классно-групповых занятий, проводятся круглые столы, факультативные занятия, обсуждения подготовленных студентам презентаций по изучаемым темам, организуются встречи с квалифицированными работниками по изучаемым профессиям.

При подготовке специалистов в системе средне-технического и профессионального образования большое внимание уделяется методике применения интерактивных методов обучения. При проведении занятий используются видеоматериалы: слайды, видеоролики, учебные фильмы. При проведении практических занятий применять инновационные методы обучения, такие как работа в малых подгруппах, общее обсуждение, ролевые игры, мозговой штурм, разбор случаев из практической деятельности.

Проблема педагогического мастерства занимает видное место в исследованиях современных учёных. В качестве такой модели выступает психологическая структура деятельности преподавателя, представляющая собой взаимосвязь, систему и последовательность его действий, направленных на достижение поставленных целей через решение педагогических задач. В данной структуре находят отражение все умения, необходимые для решения педагогических задач, возникающих в процессе реализации целей педагогической системы, которые соответствуют пяти функциональным компонентам данной структуры:

- гностическому;
- конструктивному;
- коммуникативному;
- организаторскому.

Гностическая деятельность преподавателя, прежде всего, связана с его умением использовать в своей работе знание методики обучения. Хорошее понимание основных методологических принципов и приёмов является той основой, без которой невозможно обучение данному предмету. К таким принципам можно отнести следующие:

- принцип речевой направленности, согласно которому все знания, действия преподавателя и студентов направлены на развитие речи обучаемых;
- учёт специфики различных видов речевой деятельности;
- необходимость комплексного обучения, что требует работы над различными видами речевой деятельности;
- необходимость параллельного и взаимосвязанного обучения различным видам речевой деятельности;
- сознательность формирования умений и навыков;
- принцип наглядность обучения;
- принцип активности обучения и ряд других [2].

К числу важных гностических умений преподавателя относится его умение анализировать проведённое занятие. Как отмечает З. Ф. Ильченко, педагогический анализ, являясь формой проявления и совершенствования педагогического мышления, включает в себя три основные функции:

позитивно-теоретическая - соотнесение действий педагога с требованиями педагогической теории, выяснение условий, обеспечивающих наиболее успешное протекание педагогического процесса;

критическое - осознание причин трудностей и неудач, недостатков, которые помешали достичь положительного результата;

практически-действенная, данная функция заключается в построении и совершенствовании положительных образцов, а также в перестройке приёмов и действий в соответствии с конкретными условиями [3].

Повышение педагогического мастерства преподавателя неразрывно связано с совершенствованием в его педагогической деятельности. Согласно педагогической закономерности цикличности, основными циклами развития педагога в процессе самостоятельной деятельности являются: освоение профессии; её совершенствование; утверждение и проверка системы работы; дальнейшее совершенствование; обобщение опыта; передача опыта; подведение итогов. Как нетрудно заметить, совершенствование в деятельности занимает важнейшее место в данных циклах. В первую очередь оно связано с поиском нового, с творчеством преподавателя. Связь между творческой активностью педагога и его мастерством подтверждается экспериментально.

Проектировочные умения преподавателя связаны с перспективным планированием. Известно, что такой работой занимаются далеко не все преподаватели, тем не менее, владение проектировочными умениями необходимо всем преподавателям. Неумение соотносить задачи конкретных занятий с конечными целями программы, недостаточно чёткое представление конечных результатов обучения ведёт к тому, что преподаватель замыкается на решении чисто локальных задач.

К числу ведущих проектировочных умений преподавателя относится умение формулировать цели педагогической деятельности. При определении целей педагогической деятельности преподаватель не должен упускать из виду «сверхзадачу» своего труда - формирование всесторонне развитого, высококвалифицированного будущего работника.

Исходя из основной практической цели обучения, преподаватель должен уметь определить на весь срок обучения комплекс навыков и умений, который необходимо выработать у обучающихся в каждом из видов деятельности.

Составление тематических планов требует умения делать психолого-педагогический анализ темы занятия. При разработке планов преподаватель должен соотносить план изучения материалов на ближайшем занятии со всем учебным планом, не упуская из вида конечных целей обучения. Важным проектировочным умением при этом выступает умение предвидеть трудности в усвоении студентами материала, что зависит главным образом от знания индивидуальных и возрастных особенностей контингента обучаемых.

Конструктивные умения связаны с планированием работы на предстоящем занятии. Эти умения находят отражение, прежде всего, в методических разработках различных видов занятий преподавателя. Важность постоянной и тщательной подготовки к каждому занятию для преподавателя диктуется практическим характером занятий, которые отличаются повышенным многообразием педагогических ситуаций, а также различным уровнем подготовки и индивидуальными особенностями обучающихся различных групп. Последнее обстоятельство требует от преподавателя постоянного переосмысливания и корректировки методических разработок предстоящих занятий; в отличие от преподавателей, читающих лекционные курсы, он не может ориентироваться на так называемого «среднего» слушателя; всё это не позволяет ему пользоваться неизменным шаблоном в течение сколько-нибудь длительного периода времени.

Ведущим конструктивным умением выступает умение преподавателя точно ставить и чётко формулировать цели предстоящего занятия. Определение цели занятия является элементом, организующим все остальные моменты ближайшего занятия. От него зависит отбор и планирование материала, структура и композиционное построение занятия, деятельность обучающихся и самого преподавателя.

К коммуникативным качествам преподавателя обычно относят постановку голоса, мимику и пантомимику, управление эмоциями, настроением и т. д. К качествам желательным причисляют артистичность, чувство юмора, общительность. Сюда же, несомненно, следует отнести и доброжелательность по отношению к обучающимся. Хорошо известно, что конечный уровень овладения речью во многом зависит от умения преподавателя создавать эмоционально-непринуждённую атмосферу занятия.

Известный психолог В. А. Кан-Калик выделял следующие стили педагогического общения:

1. Общение на основе высоких профессиональных установок педагога, его отношения к педагогической деятельности в целом. О таких говорят: «За ним дети (студенты) буквально по пятам ходят!» Причём в высшей школе интерес в общении стимулируется ещё и общими профессиональными интересами, особенно на профилирующих кафедрах.

2. Общение на основе дружеского расположения. Оно предполагает увлечённость общим делом. Педагог выполняет роль наставника, старшего товарища, участника совместной учебной деятельности.

3. Общение-дистанция относится к самым распространённым типам педагогического общения. В этом случае во взаимоотношениях постоянно прослеживается дистанция во всех сферах, в обучении, со ссылкой на авторитет и профессионализм, в воспитании со ссылкой на жизненный опыт и возраст.

4. Общение-устрашение - негативная форма общения, антигуманная, вскрывающая педагогическую несостоятельность прибегающего к нему преподавателя.

5. Общение-заигрывание, характерное для молодых преподавателей, стремящихся к популярности. Такое общение обеспечивает лишь ложный, дешёвый авторитет [4].

Поддерживание благоприятной эмоциональной атмосферы тесно связано с чувствительностью преподавателя к объекту воздействия, с его умением реагировать на состояние учебной группы в целом и каждого слушателя в отдельности.

Учитывая практический характер занятий, большое значение для преподавателя приобретают его организаторские умения. Организаторская деятельность состоит, прежде всего, в умении эффективно организовывать слушателей на занятии, вовлекать их всех в работу по усвоению материала.

К числу необходимых организаторских умений преподавателя относится умение прививать обучающимся навыки самостоятельной работы, умение применять наглядность, а также умения, связанные с организацией самого учебного материала.

Список использованной литературы:

1. Послание Н.А.Назарбаева «Казахстан -2030. Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев»
2. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. — М.: ИНТОР, 2006.- 544 с.
3. Педагогика и психология высшей школы. Серия «Учебники, учебные пособия». Ростов-на-Дону: «Феникс», 2012.
4. Рогинский В.М. Азбука педагогического труда. М.:Высшая школа, 2014.
5. Слагаемые педагогического мастерства. М.И. Станкин, 2006.
6. Основы педагогического мастерства. Под ред. И. А. Зязюна. Киев: Вища школа, 2000.

FROM CULTURAL KNOWLEDGE TO INTERCULTURAL COMMUNICATIVE
COMPETENCE: DEVELOPMENT STUDENT'S SOCIO-CULTURAL COMPETENCE
IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Torgayeva Sholpan Arystanbekovna
Senior lecturer at Narxoz University
Research manager – Sagyndykova Zhailagul
Almaty, Kazakhstan

Annotation. The concept of «socio-cultural competence» is regarded as the formation of skills to present the native culture and the culture of a foreign language in intercultural communication, the assimilation of the national and cultural component in the learning of a foreign language as a basic condition of students familiarizing to the culture of the target language country. There are the methodical principles of socio-cultural education, such as the principle of cultural conformity, the principle of cultural reflection, the principle of the dialogue of cultures. Now it is generally recognized that a foreign language should be taught at the primary school. Social transformations taking place in the Republic of Kazakhstan established the certain conditions for restructuring processes in the education system. Education at the modern school is aimed to solve the following problems. First of all, schools must equip students' strong and deep knowledge of the principles of science; secondly, it is obliged to prepare their graduates for their life. They form the most important skills necessary for inclusion in the various spheres of the social life.

Key words. socio-cultural competence, cultural reflection, intercultural communication, foreign language communication

Today there is a growing interest in the cultural dimension of foreign language education, and teachers are expected to promote the acquisition of intercultural competence in their learners. Thus, **the basic principles of students' socio-cultural competence** is regarded as the formation of skills to present the native culture and the culture of a foreign language in intercultural communication, the assimilation of the national and cultural component in the learning of a foreign language as a basic condition of students familiarizing to the culture of the target language country. Social transformations taking place in the Republic of Kazakhstan established the certain conditions for restructuring processes in the education system. As an essential element of the culture of people — the carrier of language and means of communication it to others, the foreign language contributes to the formation of personality and social adaptation to the ever-changing multicultural and poly-lingual world. The foreign language extends the linguistic, sociocultural horizons of students, fosters a culture of communication, and contributes to the overall speech development. This reflects the interaction of all language subjects contributing to build the foundations of students' education. The main objective of foreign language teaching at secondary schools and specialized foreign language secondary schools is the development of students' individuality in close communication due to the teaching of the target language in the culture of the country contributing to desire in participation in intercultural communication. Specialized foreign language secondary schools designed to create in students a wider compared to the main school, communicative and intercultural competence within the studied areas of communication, as well as disciplines and special courses read in the language being studied. As a rule, the graduates of specialized foreign language secondary schools for the most part continue their studies in the field with knowledge of foreign languages, occupy a worthy position at the state service, and require a high level of foreign language studying. This fact demonstrates the need to expressions of interest in expanding the company network of specialized schools with advanced studying of foreign languages and the creation of adequate conditions for their successful functioning.

Studying a foreign language in a cultural context is the relevant problem of our time. In recent decades both in theory and practice of foreign language teaching there are the changes associated with the intensify the search for new approaches for teaching and learning the language. At foreign language lessons there is a peculiar specificity which the teacher of a foreign language cannot be ignored. At present, the global goal of mastering a foreign language is introduction to the different culture and participates in the dialogue of cultures. This goal is achieved through the formation of the ability to cross-cultural competence. That teaching organized on the basis in the nature of the communicative tasks studying a foreign language communication, using all the necessary tasks and techniques, is the distinctive feature of the language classes.

The Principle of Dominance the Problematic Cultural Studies based on the works by V.V.Safonova, aimed at creating such a model education through a foreign language. On basis of which, students in the solution process of gradually increasing complexity cultural studied problems are able to:

- Collect, organize, synthesize and interpret the cultural – studied information;
- Develop multi-cultural communication competence, helping them navigate the studying types of cultures and civilizations and correlated them with the communication standards, strategies of sociocultural search in a totally unfamiliar cultural communities in choosing culturally-acceptable forms of interaction with people in today's intercultural communication as well as to find the ways to be out of socio-cultural communicative impasses arising in communicative situations;
- Master the strategies of cultural self-education;
- Participate in creative works and culture — and — logical communicative and cognitive characters. Thus, it is necessary to emphasize the importance of compliance above the mentioned principles in the selection of educational materials for the formation of the socio-cultural competence. Communicative learning involves the formation of communicative competence that is internal willingness and ability to speech communication, orienting students to the «entry» into a different cultural environment. For such studying is characterized, first of all, non-traditional forms to conduct the classes.

Specialized foreign language secondary schools designed to create in students a wider compared to the main school, communicative and intercultural competence within the studied areas of communication, as well as disciplines and special courses read in the language being studied. As a rule, the graduates of specialized foreign language secondary schools for the most part continue their studies in the field with knowledge of foreign languages, occupy a worthy position at the state service, and require a high level of foreign language studying. This fact demonstrates the need to expressions of interest in expanding the company network of specialized schools with advanced studying of foreign languages and the creation of adequate conditions for their successful functioning.

Studying a foreign language in a cultural context is the relevant problem of our time. In recent decades both in theory and practice of foreign language teaching there are the changes associated with the intensify the search for new approaches for teaching and learning the language. At foreign language lessons there is a peculiar specificity which the teacher of a foreign language cannot be ignored. At present, the global goal of mastering a foreign language is introduction to the different culture and participates in the dialogue of cultures. This goal is achieved through the formation of the ability to cross-cultural competence. That teaching organized on the basis in the nature of the communicative tasks studying a foreign language communication, using all the necessary tasks and techniques, is the distinctive feature of the language classes.

Formation and development components' of socio-cultural competence provides students the opportunity to look about the socio-cultural linguistic environment:

- predict the possible socio-cultural interference in intercultural communication and how to resolve them;

- adapt to a foreign environment, skillfully following the canons of the civility cultural environment showing respect for the traditions, rituals and lifestyle of another cultural society representatives;
 - provides the basis for further development of varieties of socio-cultural competence to the professionally-profile nature;
 - implementation of self-study in other countries, folks and cultural communities;
 - mastering the ways of presenting their culture in a foreign environment, socio-cultural self-education in any other, previously studied areas of direct and mediated.
- Summarizing all the above, we can conclude that the real intercultural communication as a form of communication between of difficult languages and cultures is realized to the fullest extent and effectiveness when the process of preparing for that, it has the important part compared to native culture with the culture of the target language.

REFERENCES

- 1.Kunanbayeva S.S., Karamysova M.K., Ivanova A.M. *The Concept of Foreign Language Education*, Almaty: Kazakh Ablai Khan University of IR and WL, 2004, 11 p.
2. Safonova V. *Socio-cultural Approach to Studying a Foreign Language as a Specialty*, Moscow: Prosveshcheniye, 2006, 28 p.
- 3.Savel'yeva F. *Formation of Knowledge Component of Linguistic-and Regional Studies Competence*, Izdat. centr «Academy», 2007, p. 58–61.
- 4.Rogova G.V. *Methodology of FLT at Secondary School*, Moscow: Prosveshenie, 1991, p. 13–18.
- 5.Bim I.L. *Foreign Languages at School*, 2002, 2, p. 5–8.
- 6.Min'yar-Beloruchev R.K. *Technique of French Teaching*, Moscow: Prosveshenie, 1996, p. 72–84.
- 7.Bolina V. *Formation of Socio-Cultural Competence of the Future Teacher*, diss.kand.ped.nauk / M.V.Bolina, Chelyabinsk, 2000, 165 p.
- 8.Safonova V.V., Sysoyev P.V. *US Culture and Society*, textbook on US Cultural Studies (Profile Level), Moscow: Evroshkola, 2005.
- 9.Kagan M.S. *World of Communication: the Problem of Intersubjective Attitudes*, Moscow: Politizdat, 1998, p. 102–115.
- 10.Safonova V.V. *Foreign Languages at School*, 2011, 5, p. 4–5.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Дюсупова А. О.

директор Восточно-Казахстанского училища искусств имени
народных артистов братьев Абдуллиных (г. Усть-Каменогорск)

Аннотация: В статье рассмотрена структура учебного заведения, проблемы подбора специалистов в современных условиях, мероприятия по совершенствованию методов управления и кадровой политики.

Ключевые слова: кадровая политика, непрерывное образование, система подбора персонала, методы управления.

На современном этапе модернизации образования задача учебных заведений системы профессионального образования – это 100 % укомплектованность педагогическими кадрами. Поэтому кадровая политика является основным направлением работы с персоналом. Кадры всегда относились к важным факторам, обеспечивающим эффективность работы организации. Эффективный отбор персонала, его адаптация, обучение, в соответствии с потребностями организации, является составной частью всей управленческой деятельности.

Основные ориентиры кадровой политики училища направлены на постоянное совершенствование организации образовательного и воспитательного процессов, использование современных технологий, осуществление обмена опытом работы и его распространение среди коллег.

КГКП «Восточно-Казахстанское училище искусств имени народных артистов братьев Абдуллиных» Управления образования Восточно-Казахстанской области сегодня – это многоуровневая система непрерывного образования будущих специалистов в области музыкального искусства и культуры, миссией которого является подготовка высокопрофессиональных, конкурентоспособных специалистов для обеспечения потребности региона квалифицированными кадрами в области культуры, музыкального искусства и образования.

Училище ведет образовательную деятельность по трем ступеням:

1. Первая ступень выявляет и развивает музыкальные и творческие способности детей через систему дополнительного музыкального образования. Контингент учащихся составляет около 800 человек. Дети в возрасте от 5 до 18 лет, получающие основное образование в общеобразовательных школах города и пригородных районов, обучаются игре на музыкальных инструментах (более 23 музыкальных специальностей), основам эстрадного вокала и хореографии.
2. Вторая ступень – это предпрофильное обучение наиболее музыкально-одаренных детей. Цель данной ступени - формирование у учащихся основ исполнительского мастерства и их ориентация на осознанный выбор будущей профессии. Обучение ведется на базе основной ступени среднего общего образования, в 7, 8, 9-х классах на государственном и русском языках. Кроме предметов государственного общеобязательного стандарта образования учебный план включает 20 % учебных занятий специального цикла, которые ведут преподаватели ступени профессионального образования. Контингент учащихся второй ступени - от 60 человек.
3. Третья ступень реализует программы профессионального образования по 5 специальностям:

- Социально-культурная деятельность и народное художественное творчество (по видам);
- Инструментальное исполнительство и музыкальное искусство эстрады (по видам);
- Хоровое дирижирование;
- Теория музыки;
- Пение (по видам).

Кадровая политика администрации училища направлена на комплектование профессионально подготовленными специалистами, способными на уровне современных требований в рамках закона и должностных полномочий эффективно осуществлять профессиональные функции. В этой связи приоритетными являются следующие задачи:

1. Поиск высококвалифицированных кадров на внешнем рынке труда;
2. Планирование повышения квалификации преподавателей училища.

Ежегодно, для реализации первой задачи, администрация училища ведет систематическую работу по подбору профессиональных кадров, отвечающих всем требованиям сегодняшнего дня. А также, ведется постоянная работа с выпускниками училища и профильных ВУЗов таких как: Казахская национальная консерватория им. Курмангазы (г. Алматы), Казахская национальная академия искусств им. Т. К. Жургенова

(г. Алматы), Казахский национальный университет искусств (г. Астана), Киргизская национальная консерватория им. Молдабасанова (г. Бишкек), Кемеровский государственный институт культуры (г. Кемерово), Алтайский государственный институт культуры (г. Барнаул) и др. по дальнейшему трудоустройству во все ступени нашего учебного заведения и в учебные заведения нашей области. Так, за последние 5 лет, на работу в училище принято более 25 молодых специалистов.

Систематически проводится совместная работа администрации училища с Центром занятости и социальной защиты населения по вопросу наличия востребованных специалистов.

Вторая задача реализуется по следующим направлениям:

1. Проведение на базе училища курсов повышения квалификации с приглашением ведущих специалистов республики, представителей профессорско-преподавательского состава ВУЗов РК. А также организация и проведение курсов преподавателями профессиональной ступени для педагогов ступени дополнительного образования.
2. Организация аттестации педагогических работников. В училище, на основании Правил аттестации педагогических работников, разработаны методические рекомендации по подготовке документов для процедуры повышения квалификации. При оформлении и сдаче документов на аттестацию у преподавателей возникают определенные трудности. В связи с этим, в обязанность администрации училища входит обеспечение подготовки и мониторинга преподавателей, то есть сопровождение их аттестации от подачи заявления до проведения процедуры аттестации.
3. Введена система поощрения по результатам «Рейтинга преподавателя».

Сегодня, когда подходит к концу 2019 год, посвященный в Казахстане году молодежи, необходимо создавать все условия для начинающих сотрудников, разрабатывать и внедрять мероприятия, направленные на всестороннюю поддержку и развитие профессиональных качеств будущих специалистов.

В 2019-2020 учебном году ряды администрации пополнили молодые, перспективные преподаватели из числа творческих, профессиональных специалистов, показавших на практике желание внести свой вклад в развитие и процветание учебного заведения. Вновь назначенные председатели ПЦК, заведующие отделений, заместители директора с интересом, проявляя инициативу, приступили к работе. Их видение и решение некоторых проблем уже имеют эффективный результат.

Еще одно направление работы училища, связанное с кадровой политикой, является то, что преподаватели со стажем свыше 25 лет проводят обучение молодых, только начинающих свою трудовую деятельность специалистов. На базе училища искусств создана «Школа молодого педагога» и за каждым вновь прибывшим работником закрепляется наставник с целью поддержки и оказания необходимой помощи в рабочих вопросах, требующих разъяснений.

Высокий профессионализм, исполнительская дисциплина, трудолюбие, преданность выбранной профессии наших ветеранов, состоящих в профессиональных коллективах КГКП «Ертіс-концерт» Управления культуры, архивов и документации нашей области (симфонический оркестр Акима области, казахский фольклорный оркестр, духовой и камерный оркестры и др.) и активно занимающихся концертной деятельностью, является примером для молодых специалистов.

Опытные педагоги проводят открытые уроки, класс-концерты, мастер-классы для молодых специалистов. В свою очередь они создают творческие группы из числа студентов и сами принимают участие в данных коллективах, в этом просматривается преемственность поколений. Надо отметить, что в училище работают целые династии педагогов, которые являются гордостью нашего учебного заведения.

Администрация в своей работе не скрывает трудности, с которыми могут столкнуться молодые педагоги, а именно: низкий уровень общей подготовки учащихся, поступающих в учебные заведения профессионального образования; нарастающая

тенденция непринятия родителями и опекунами детей, оставшихся без попечения родителей, пожеланий и замечаний в вопросах образовательного процесса. Сегодня, не только молодые специалисты, да и многие опытные педагоги с трудом справляются с участвовавшими случаями родительского безразличия.

Но, несмотря на возникающие проблемы, администрация училища ведет политику по созданию корпоративного духа педагогического коллектива и создание комфортных условий для молодых специалистов.

Традиционными стали встречи администрация училища с молодыми специалистами, с целью выявления имеющихся вопросов и проблем, разъясняя правила внутреннего распорядка и традиции, планы и перспективы развития учебного заведения.

Молодые педагоги активно участвуют в общественной жизни училища, являются участниками таких мероприятий как: фестиваль рабочих профессий «My pro», музыкальный фестиваль «Open air», национальный чемпионат «Worldskills» и в мероприятиях городского и областного уровней.

Результатом работы администрации по формированию профессиональных навыков молодых специалистов является высокий уровень подготовки начинающими преподавателями лауреатов республиканских и международных конкурсов. Например, за небольшой период работы 5 молодых специалистов подготовили 15 лауреатов профессиональных конкурсов.

Несмотря на активную работу администрации, проблема нехватки кадров все-таки существует. Большая часть выпускников трудоустраивается по месту окончания ВУЗов (т.е. в мегаполисах), так как у них появляются широкие возможности для творческой самореализации. Другие не приезжают в регионы из-за отсутствия жилищных условий и, наконец, из-за минимальной заработной платы, в связи с отсутствием категории и стажа.

Поэтому задача администрации учебных заведений системы профессионального образования не только продолжать работу по подбору молодых специалистов, но и создавать им необходимые условия труда, научить работать в команде, видеть перспективы, жить интересами коллектива. Одним словом не потерять кадры в этой «гонке», в которой большая нагрузка ложится на плечи рядовых преподавателей.

Но, несмотря на существующие трудности с комплектацией кадров высококвалифицированный педагогический коллектив во главе с администрацией творчески подходят к решению образовательных и воспитательных задач. Подтверждением тому является высокая оценка независимого казахстанского агентства по обеспечению качества в образовании (свидетельство ІА – В № 086 от 25.06.2018г.), озвученная в мае 2018 учебного года.

УДК 372.881

CLIL TECHNOLOGY AS AN OPTIMAL TECHNOLOGY OF TRILINGUAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Nariman Saniya Aslbekovna

Doctoral student in the Faculty of Information Technology

ENU named after L.N. Gumilev,

Scientific adviser – Alzhanov Aitugan Kairzhanovich,

Ph.D., Associate Professor,

Nur-Sultan, Kazakhstan

Abstract: The key position for the successful promotion of trilingual education in the Republic of Kazakhstan is the choice of the optimal teaching method, which is the internationally recognized technology of integrated language and subject teaching, known as CLIL technology. The article discusses the Kazakhstani model of trilingual education and the CLIL technology - as the optimal technology in promoting the ideas of trilingualism in the educational process.

Key words: trilingual education; target languages; educational process; CLIL technology; integrated approach.

One of the main tasks of the state program for the development of education and science of the Republic of Kazakhstan is to update the content of education, which requires the development and implementation of a program for the development of the education system and educational technology. The transition to trilingual education is one of the main directions of modernization of the education system. According to the trilingual education model, three target languages are defined: Kazakh and Russian as second languages, English as third language. For clarity, we clarify the terminology:

the first language (L1) is the language of instruction at school. There are five of them in Kazakhstan: Kazakh (L1), Russian (L1), Tajik (L1), Uzbek (L1), Uyghur (L1);

the second language (L2) is the Kazakh language (L2) in schools with a non-Kazakh language of instruction and the Russian language (L2) in schools with a non-Russian language of instruction;

the third language (L3) is a foreign language. In schools in Kazakhstan, these include English (L3), German (L3) and French (L3) languages;

the target language is Kazakh (L2), Russian (L2), English (L3), i.e. second (s) and third languages.

The strategic goal of trilingual education is to create the necessary conditions for the simultaneous mastery of the three target languages in accordance with international standards, namely: - Kazakh as the state language, the knowledge of which contributes to successful civic integration; - Russian language, which is used officially on a par with the Kazakh language; - English as a means of integration into the global economy.

The choice of target languages in Kazakhstan is based on the idea of trinity, expressed by the following formula: we develop the state language, support Russian and study English. The peak of this triangle is the Kazakh language as a leading factor in the consolidation of the people of Kazakhstan. [1]

Also, in accordance with the model of trilingual education in the main school, the subjects "Kazakh language and literature" and "History of Kazakhstan" are planned to be studied in Kazakh, subjects "Russian language and literature" and "World history" in Russian, and in high school subjects "Natural Sciences", "Computer Science", "Physics", "Chemistry", "Biology" - in English.

For the effective study of target languages, the so-called CLIL technology (subject-language integrated learning) is specifically recognized in the world. CLIL stands for Content and Language Integrated Learning - the integration of teaching foreign language and other academic disciplines.

For the effective study of target languages, the so-called CLIL technology is specifically recognized in the world - subject-language integrated learning. CLIL stands for Content and Language Integrated Learning - the integration of foreign language teaching and other academic disciplines.

The history of the emergence and spread of the CLIL approach begins around the beginning of the 1990s. David Marsh is considered to be its ancestor, who in 1994 introduced the term "CLIL" into scientific and pedagogical literature, and later described the CLIL methodology, the essence of which consisted in the use of a foreign language as a tool for studying other subjects. The CLIL approach has evolved differently in different countries. State

education systems in North America adopted and adapted it somewhat faster than in Europe, South America and Asia. Since 2000, the European Union has endowed CLIL with the status of one of the leading effective means for the development of multilingualism and the conduct of international language policy in Europe.

The CLIL methodology is based on the 4C theory proposed by Professor D. Coyle:

- CONTENT - this is the knowledge, skills, domain skills that are progressing;
- COMMUNICATION - the ability to use a foreign language during training;
- COGNITION - is the development of cognitive abilities that form general ideas (concrete or abstract);
- CULTURE - this is a representation of oneself as part of a culture, as well as the adoption of alternative cultures. [2,3,4,5]

In the last decade, the number of publications on CLIL-methods and their practical application in universities of the Republic of Kazakhstan has significantly increased. The works of such scientists as B. A. Zhetpisbaeva, B. M. Aitbaev and others are devoted to the problems of the scientific and methodological support of multilingual education in Kazakhstan [6,7,8]

The integrated teaching methodology, like all didactics, is currently undergoing a difficult period. New curricula and new approaches to the study of disciplines through integrated educational systems are being developed, and updating education requires the use of non-traditional methods and forms of educational organization.

With an integrated approach, language learning becomes more focused, as the language is used to solve specific communicative problems. In addition, students have the opportunity to better learn and understand the culture of the language being studied, which leads to the formation of socio-cultural competence of students. The student passes through a sufficiently large volume of language material, which is a complete immersion in the natural language environment.

It should also be noted that work on various topics allows you to learn specific terms, certain language structures, which contributes to the replenishment of the vocabulary of the student with subject terminology and prepares him for further study and application of the knowledge and skills.

Thus, the study of a foreign language and a non-language subject is at the same time an additional tool for achieving educational goals and has positive aspects for studying both a foreign language and a non-language subject.

The use of integrated language teaching is appropriate for teaching students of technical and economic areas, since for them learning a foreign language is often not a priority. That is why the use of the format of subject-language integrated training for students of non-linguistic areas seems to be one of the factors that increase their motivation and stimulate educational and cognitive activity.

Integrated subject-teaching in systematic use contributes significantly to motivation as the main mechanism for enhancing the process of teaching foreign languages to students of non-linguistic specialties of universities, since their attention is involuntarily held on interesting, new and informative language material. Professionally-oriented subjects of classes meet the cognitive needs of students and lead to the active assimilation of new knowledge. They develop the ability to communicate in a business environment in a non-native language on issues of their competence. At the same time, the level of training of students in a foreign language at non-linguistic faculties is significantly increased, which, in turn, increases the competitiveness of a future specialist in modern conditions of fierce competition in the labor market.

Thus, the CLIL technology for modern language education in Kazakhstan seems to be to some extent innovative. Therefore, the relevance of its study and application is not in doubt.

LIST OF REFERENCES:

1. Новый Казахстан в новом мире. Послание Президента Н.А. Назарбаева народу Казахстана. [Электронный ресурс]. – Архив за 2007 год. – М.: Астана, 2007. – URL: <http://www.akorda.kz/ru/> (дата обращения: 24.03.2017)
2. Dudley-Evans, A. and A.M. St. John, *Developments in English for Specific Purposes: A multi-disciplinary approach*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998. – 301 p.
3. CLIL: Content and Language Integrated Learning/ Do Coyle, Philip Hood, David Marsh. – Cambridge University Press, 2010. – 173p.
4. Marsh D. Language Awareness and CLIL. In J. Cenoz; N.H. Hornberger (Eds.), *Encyclopedia of Language and Education. Knowledge about Language*, 2nd edition, Volume 6. New York: Springer Science and Business Media LLC, 2007, p.233- 246.
5. Marsh, D. Take your brain on a language workout, *Learning English*, The Guardian Weekly, 2010, (15.01.10), 4. 9.Marsh D.; Mehisto P.; Wolff D.; Frigols M.J. *The European Framework for CLIL Teacher Education*. Graz: European Centre for Modern Languages, 2010.
6. Жетписбаева Б. А. К вопросу о теоретико-методологической концептуализации полиязычного образования // *Актуальные проблемы филологии и методики преподавания иностранных языков*. – 2014. – №. 8. – С. 127–135.
7. Жетписбаева Б. А., Сырымбетова Л. С., Кубеева А. Е. К вопросу подготовки педагогов для многоязычного образования в Казахстане // *Актуальные проблемы филологии и методики преподавания иностранных языков*. – 2017. – Т. 11. – С. 168–172 © 2011–2017 Вестник НГПУ Все права защищены Вестник Новосибирского государственного педагогического университета 2017, том 7, № 4 www.vestnik.nspu.ru ISSN 2226-3365 87
8. Айтбаева Б. М., Кадина Ж. З., Сатеева Б. С., Акжунусова Н. Б., Горная А. Роль и место государственного языка в полиязычном образовании республики Казахстан // *Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук*. – 2015. – № 12-1. – С. 121–123.

УДК 316.647.5

К ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ В МЕЖЛИЧНОСТНОМ ВЗАИМОДЕЙСТВИИ

Кабылбекова З.Б., Махмудова, С.Л.Есіркепова

Международный Университет SILKWAY,

*Южно-Казахстанский государственный университет им.М.Ауезова
г.Шымкент, Казахстан*

Аннотация: одной из задач сферы современного образования становится совершенствование содержания, организации толерантного воспитания, изучение природы толерантности, форм и методов толерантного взаимодействия. В данной статье рассматриваются вопросы формирования толерантности школьников в межличностном взаимодействии, необходимых для совершенствования межнациональных отношений в аспекте поликультурного воспитания. Формирование толерантности школьников актуально для процесса формирования новой модели непрерывного образования, смещающей акценты воспитания на задачи подготовки ребенка к участию в позитивных изменениях и обновлениях современного общества.

Ключевые слова: формирование толерантности, этническая толерантность, поликультурное образование, модель толерантности в межличностном общении, межличностное взаимодействие.

Формирование толерантности является объективной потребностью современного общества. В условиях формирования новых социально-экономических отношений особое значение приобретает проблема научно-обоснованной адаптации системы образования к ним. Одним из основных социальных институтов, способствующих формированию толерантных начал в обществе, является образование. Образовательные парадигмы, стремясь соответствовать состоянию общества, его ценностям и традициям меняются вместе с ним. Наиболее оптимальным местом, где учащийся может приобрести опыт этнотолерантного взаимодействия, является школа, но только в случае совместной деятельности подрастающего поколения и взрослых в едином направлении.

Современное образовательное пространство учебных заведений ценным и значимым признает культурную самобытность каждого, в нем открывается доступ ко всем цивилизациям мира, включая собственную, в нем происходит снятие внешних ограничений доступности к другим образовательным системам. Здесь формируется некая социокультурная и жизненная установка, каждый участник образовательного процесса ощущает значимость бытия, самодостаточность, стремление к самосовершенствованию. [1]

Идея формирования толерантности в образовательных заведениях имеет определенную особенность, выражающуюся в том, что учащийся получает здесь опыт межличностного общения. В качестве особой ценности образования можно рассматривать взаимодействие с другими людьми, в ходе которого происходит личностное взаимообогащение и развитие. По мнению ученых, изучающих рассматриваемую проблему, из всех разнообразных видов и форм толерантности именно межличностная является основанием общей толерантности человека. Поскольку личность включает в себя целый ряд частных характеристик и свойств, то уместно предположение, что межличностную толерантность возможно рассматривать в качестве исходной формы для других частных видов, таких как межвозрастная, межэтническая и др. Исследования ученых в области коммуникативных качеств личности (Е.В.Сидоренко, А.А.Бодалев, А.И.Донцова, Н.Ю.Хрящева, А.А.Деркач и др.) показывают, что наряду с другими свойствами, входящих в блок коммуникативных качеств личности, в последние годы как важное свойство включается и толерантность.

Преимуществом толерантных людей является то, что они действуют в интересах успешности ведения «культурного» диалога и в целях избежания межкультурных конфликтов с различными социальными, культурными группами или их представителями. Взаимодействие на основе построения толерантного мировосприятия помогает построить открытую, бережную, свободную от напряженности среду в вузе, которая позволит учащимся свободно делиться своими переживаниями и идеями.

Толерантность как устойчивое свойство присуще зрелой личности, которую, помимо многих важных качеств, характеризует высокий уровень рефлексии и развитая способность к самоопределению. Благодаря тому, что общительный человек допускает, что другие люди могут иметь свою личную точку зрения, обладать способностью видеть факты по-своему, толерантность обеспечивает успешную адаптацию к социальному окружению. [2,3]

В психологической науке основная функция толерантности представляется как направление развития потенциально конфликтной ситуации к конструктивному разрешению. В то же время толерантность (исходя из ее разных определений), есть не что иное, как готовность к пониманию и вступлению в диалог с человеком, вызывающим негативную реакцию на основе уважения, принятия, открытости, внимания и т.п.

Следовательно, именно содержание противоречия момент преобразования «негатива» в «позитив» могут рассматриваться как психологическая специфика толерантности. Позволит учащимся свободно делиться своими переживаниями и идеями.

В современной зарубежной и отечественной психологии и педагогике предложены различные теоретико-методологические подходы к изучению феномена толерантности (А.Г.Асмолов, Д.А.Леонтьев, А.Б.Орлов, С.Л.Братченко, А.У.Хараш, В.А. Тишков, Р.Г. Апресян, Р. Бетти, И.Г. Пчелинцева и другие). Сделана попытка психолого-педагогического анализа данной темы (Д.В.Зиновьев, П.Ф.Комогоров, О.Б.Скрябина, К.Уэйн и другие).

Ученый-психолог Г.С.Кожухарь, изучающий проблему толерантности предлагает структурно-динамическую модель толерантности в межличностном общении как способ трансформации негативного отношения (неприятие, негативные эмоции, отрицание) в конструктивный диалог с оппонентом. Важными предпосылками предлагаемой модели является интеграция фундаментальных положений психологических исследований в следующих областях: психологии конфликта, теории человеческих потребностей, проблемы социальной идентичности и теории совладающего поведения (совладания) или копинга. Это понятие используется для описания характерных способов поведения человека в различных ситуациях и особенно в ситуации стресса. Предлагаемая структурно-динамическая модель толерантности в межличностном общении состоит из следующих элементов:

- уровни проявления толерантности;
- процесс реагирования на партнера по общению (особенности восприятия другого человека: толерантное либо интолерантное);
- психологические механизмы толерантности;
- определенные этапы и элементы толерантности в межличностном взаимодействии;
 - характеристика критического диалога как одной из форм проявления толерантности в межличностном взаимодействии. [4]

Приведем краткую характеристику составляющих модели, в частности, можно выделить три основных уровня проявления толерантности. Первый уровень – диспозиционный. Это уровень фундаментальных базовых установок, основывающийся на ценностно-смысловые системы личности, включая систему отношений с миром и другими людьми. Диспозиционный уровень открыт внешнему миру с его потоком информации.

Второй уровень – рефлексивный. Этот уровень представляет собой непосредственное реагирование личности на внешнюю ситуацию. Именно на этом уровне происходит процесс социальной перцепции, представляющий одно из феноменальных проявлений толерантного или интолерантного восприятия партнера в процессе общения.

Третий уровень можно обозначить как поведенческий. Этот уровень предполагает осуществление конкретного толерантного реагирования в разных поведенческих формах и видах взаимодействия. Например, в форме критического диалога или так называемого ассертивного поведения (уверенного поведения при уважении к мнению партнера).

Особый интерес в плане нашего исследования представляют этапы и элементы толерантности в межличностном взаимодействии.

Первый этап - «Активизация» включает следующие составные элементы: проявление антагонизма в межличностном общении; категоризацию и оценку партнера, сопровождающееся рассогласованием между эталоном и воспринимаемой реальностью; аффектацию как переживание негативных эмоций по отношению к партнеру по общению. Следует отметить, что этот этап является общим по сути, как для случаев проявления толерантности, так и интолерантных отношений.

Следующий этап - «Рефлексия», включает такие элементы, как диссонанс (проявление противоречия между существующей системой ценностно-смысловых установок и информацией, поступившей от другого человека и как результат появления негативных эмоций по отношению к самому себе), актуализацию (потребность в

положительной идентичности) и самоопределение как выбор активной осознанной позиции.

Третий этап - «Совладание», состоит из следующих элементов: «преобразование», заключающийся в преобразовании и управлении внутренними и внешними ресурсами; мобилизации преобразованных ресурсов и децентрации с себя на партнера по общению.

Последний этап можно обозначить, как «Толерантное реагирование». Он состоит из критического диалога как элемента, представляющего собой единство аффективных и когнитивных элементов.

Так, аффективные элементы включают такие признаки, как внимание, принятие и осознание переживаний участников взаимодействия, умение адекватного реагирования на свои чувства. Когнитивное содержание критического диалога проявляется в осознании личностью того, что оценивается в информации, поступающей от партнера, рефлексия реакции партнера, выражение в корректной форме истинной оценки, отношения вербальных и невербальных действий, направленных на вовлечение партнера в критический диалог. [5,6]

Таким образом, идея формирования толерантности в образовательном пространстве учебных заведений имеет определенную специфику, которая состоит в том, что эта идея получает дополнительную межличностную окраску. Поэтому особую значимость приобретают психолого-педагогические механизмы перехода от межличностной толерантности к формированию целостной толерантной личности в современном образовательном пространстве, которые помогут преодолеть проявления интолерантности в обществе и доминированию толерантных взаимоотношений между людьми, независимо от расы, этноса и вероисповедания. А в качестве особой ценности образования рассматривается взаимодействие с другими людьми, в ходе которого происходит личностное взаимообогащение и развитие.

Список использованной литературы

1. Асипова Н.А. Научно-педагогические основы формирования культуры межнационального общения школьников: автореф. ... докт. пед. наук. – Алматы, 1998. – 45 с.
2. Лебедева Н.М. и др. Межкультурный диалог: тренинг этнокультурной компетентности. – М.: РУДН, 2003. – 268 с.
3. Стефаненко Т.Г. и др. Методы подготовки к межкультурному взаимодействию // Методы этнопсихологического исследования. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – С.55-78.
4. Кожухарь Г.С. Модель усиленной мотивации: взаимодействие базовых механизмов межличностной толерантности. // Вопросы психологии. 2007. №2, с.15-29.
5. Непочатых Е.П. Этносоциальная ситуация в городе Курске и формирование этнической толерантности подростков. - Курск, 2003.-44 с.
6. Хасанов Б. Национальные языки, двуязычие и многоязычие: понятия и перспективы. - Алма-Ата, 1989.- 133с.

УДК 37.035

К ПРОБЛЕМЕ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ЛИЧНОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

¹Сихынбаева Ж.С., ²Жумабеков Р.К., ³Сикымбай К.С.

- 1- Университет дружбы народов имени академика А.Куатбекова, г.Шымкент, Казахстан
- 2- Международный университет SILKWAY, г.Шымкент, Казахстан
- 3- Южно-Казахстанский государственный университет им. М.Ауэзова, Шымкент

Аннотация

В статье представлены различные подходы к содержанию понятия «социальная активность», выделены признаки. Отдельное внимание уделено перспективам развития и направлениям в современных условиях

Ключевые слова: активность, социальная активность, активность личности, студенческая молодёжь.

Для успешного, развивающегося казахстанского общества нужны грамотные, деловые, конкурентоспособные, предприимчивые личности, вооруженные качественными знаниями. В этой связи глава государства Н.А. Назарбаев в своем Послании народу Казахстана «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана» особо подчеркнул: «Образование должно давать молодежи не только знания, но и умение их использовать в процессе социальной адаптации» [1]. Развитие рыночных отношений в казахстанском обществе ставит перед молодежью новые задачи, требования и проблемы. Одна из основных и актуальных задач государственной молодежной политики заключается в правильной ориентации молодежи в условиях рыночных отношений.

Для формирования инновационного поведения молодежи в экономической сфере необходимо четко определить модель социального образования, а также формы, средства и пути социализации, которые соответствуют современным требованиям. Известно, что к основным принципам образовательной политики Республики Казахстан относятся: равенство всех граждан на образование; доступность образования; светский характер образования; стимулирование образованности и разнообразие организаций образования; демократический характер управления образованием; гуманистический и развивающий характер образования; интеграция образования, науки и производства; профессиональная ориентация образования; информатизация образования [2].

Социальная активность – потребность личности в изменении или поддержании основ человеческой жизни в соответствии со своим мировоззрением, со своими ценностными ориентациями. Позитивная социальная активность обусловлена долженствованием. Подлинно социальная активность состоит в направленности на изменение обстоятельств жизни людей и на самоизменение с пользой для себя и других. Условием для развития социальной активности выступает комплекс всех факторов, воздействующих на человека. На наш взгляд, социальная активность реализуется в мировоззрении и деятельности субъекта, т.е. эти категории соотносятся как целое к части. Подобный подход характерен для С.А. Потаповой, которая определяет социальную активность как «...социально-психологическую, ценностную, профессиональную установку субъекта, реализуемую в его деятельности...» [3].

Следует отметить, что движущим фактором социальной активности являются не все потребности, а лишь те из них, удовлетворение которых имеет социальное значение, затрагивает общественные интересы. Структура и виды социальной активности будут различными для каждого вида деятельности субъекта, т.е. социальная активность может рассматриваться только совместно с определенным видом деятельности.

Бесспорно то, что студенчество играет важнейшую общественную роль. Являясь основным источником высококвалифицированных слоев общества, сегодняшняя студенческая молодежь призвана в дальнейшем решать основные проблемы общества во всех сферах его жизнедеятельности. Студенчество призвано впитывать в себя все достижения науки и культуры прошлого и настоящего, сохранять и развивать их. Степень развития социальной активности студенческой молодёжи, мера ее интенсивности зависят от позиции человека в отношении основного вида деятельности, в которую он включен как гражданин. Именно в этой деятельности происходит овладение социально важными обязанностями, формируется коллективистское самосознание, определяется самооценка, завоевывается престиж, накапливается опыт общественных отношений.

В студенческие годы активность как природная способность преобразуется в социальную систему потребностей и интересов. Этот процесс включает:

- осознание общественных явлений, составляющих предметную сторону отношений социальных и нравственных ценностей общества;
- развитие социальных чувств и потребностей, имеющих гражданскую направленность (прежде всего потребности во взаимодействии, сотрудничестве и соответствующих мотивах, побуждающих к реализации отношений);
- включение в практическую деятельность, имеющую социально ценную направленность.

В структуре социальной активности студентов можно выделить три компонента: *мотивационный, операционный и рефлексивный*. Рассмотрим показатели сформированности этих компонентов:

- *мотивационный компонент* – 1) потребности в общественно-значимой деятельности и социально ценном общении; 2) личностно-значимый смысл в проявлении социальной активности при решении проблем, составляющих предметную сторону социальных отношений и нравственных ценностей общества;

- *операционный компонент* – 3) характер участия в практической деятельности, имеющей социально ценную направленность;

- *рефлексивный компонент* – 4) осознание участия в общественно значимой деятельности как личностно и профессионально значимой; 5) сформированность рефлексивной позиции [4].

Из существенной значимости роли студенческой молодежи следует важность ее социальной активности, т.к. только осуществляя самостоятельную, сознательную деятельность, обусловленную собственными потребностями, можно достичь высокого профессионального и культурного уровня, решать стоящие перед обществом задачи и обеспечить дальнейшее сохранение и эффективное развитие общества.

Самоуправление сегодня становится важным фактором развития социальной активности студенческой молодежи. Деятельное участие студенчества в налаживании своей жизни внутри образовательного учреждения и решении проблем в области управления расширяет сферу применения способностей и умений студентов, а администрация получает в свою очередь гибкую систему обратной связи и структуру, способную решать некоторые проблемы более оперативно и эффективно. Это обеспечивается ее максимальной приближенностью к интересам студентов и их потребностям. Каждая студенческая организация создает естественную и благоприятную среду для проведения воспитательной работы в вузе.

Декларировать деятельность студентов по самоуправлению невозможно. В отличие от организации других видов деятельности, например по проведению конкретного мероприятия, созданию комитетов и прочее, дать распоряжение и ожидать его выполнения, касающегося проявления инициативы, самостоятельного решения насущных проблем жизни и учебы студентов, не получается. Поэтому от руководителей воспитательной работы, курирующих студенческое самоуправление, ожидают действий обеспечивающих развитие личностной активной позиции будущих специалистов, создания условий для этого.

Первым шагом в этой деятельности является обеспечение в воспитательном пространстве университета вариативности проявления активности студентов, предоставления им возможности свободы при выборе деятельности во внеаудиторное время. Именно данные условия способствуют формированию способности к самоорганизации и самоконтролю, которые являются основой при формировании готовности студентов к участию в управлении. Чтобы сформировать данные качества у учащихся, необходимо сотрудничество педагогов и учащихся с самого начала обучения.

Развитие самоуправления не должно стать самоцелью. Данная работа должна идти параллельно с развитием коллектива студентов академической группы, факультета, университета. Только в условиях коллектива возникают объективные условия

(сформировавшееся общественное мнение, общая доброжелательная атмосфера, чувство «мы - коллектив» и др.) для развития и проявления творческой инициативы. В сформированном студенческом коллективе при развитом самоуправлении студенты могут решать самые разные задачи. Среди них можно выделить самостоятельные действия студентов по планированию, организации и анализу жизнедеятельности в университете, созданию благоприятных условий для общения, реализации творческих возможностей, решению профессиональных, общественно-полезных, социальных, культурно-оздоровительных задач.

Участие студентов в работе самоуправления помогает сформировать у них такие человеческие качества, как самостоятельность, активность, ответственность, инициативность, дисциплинированность и др., что и определяют сегодня как развитие личности. В тоже время, без самоуправления вряд ли возможно успешное выполнение возложенных на группу функций, начиная от обеспечения дисциплины и порядка и завершая созданием условий профессионального и личностно-гражданского самоопределения студентов.

В основе эффективной работы студенческого самоуправления в вузе лежит грамотно организованная координация деятельности всех его структурных элементов, а также построение системы их взаимодействия с другими участниками воспитательного процесса. Однако при этом, нельзя забывать, что деятельность рождает самоуправление, а не наоборот! Важно, чтобы эта деятельность была ценной для общества и личностно значимой для студента, соответствовала их интересам и потребностям. Тогда она вызовет желание участвовать в ней, осуществлять индивидуальные и коллективные действия по ее планированию, подготовке и проведению, выполняя постоянные и временные поручения, а значит, деятельность станет самоуправляемой [5].

Управление развитием социальной активности студенческой молодежи достигает цели только в том случае, если оно закрепляется в определенных организационных формах внеучебной деятельности. Основная сложность управления развитием социальной активности студенческой молодежи заключается в том, что здесь предполагается воздействие на субъективный мир молодого человека, который характеризуется уникальностью, индивидуальностью и особенностями мировоззрения. Поэтому необходим постоянный учет изменений, происходящих в «объекте» воспитания, анализ уровней развития, а также корректировка и разработка инновационных технологий управленческого воздействия.

В настоящее время в каждом университете социальные инициативы и проекты рассматриваются как важнейший инструмент формирования социально активной, культурно развитой и нравственной личности, способной к созидательной деятельности на благо общества и государства. В процессе проектирования студент может выступать как заказчик, непосредственный субъект проектировочной деятельности, как эксперт по отношению к ней. В проектировочной деятельности студент проявляет свою «самость» в различных ситуациях, например: 1) когда необходимо заявить свои цели, свои представления о себе и об объекте проектирования, отстаивать свою позицию в дискуссии с товарищами и педагогами; 2) когда необходимо согласовывать цели с другими, не отступать при этом от собственных идеалов и уметь находить общие точки выращивания нового, возникшего как новое качество (цель-средство) в общей работе; 3) когда необходима творческая самомотивация.

Основная сложность управления развитием социальной активности личности, т.е. студенческой молодежи заключается в том, что здесь предполагается воздействие на субъективный мир молодого человека, который характеризуется уникальностью, индивидуальностью и особенностями мировоззрения. Поэтому необходим постоянный учет изменений, происходящих в «объекте» воспитания, анализ уровней развития, а также корректировка и разработка инновационных технологий управленческого воздействия.

Литература:

1. Назарбаев Н.А. Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана // Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана. – Алматы, 2012. – С. 9.
2. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 18.02.2014 г.).
3. Потапова, С.А. Социальная активность студенческой молодежи современного молодого города (на материалах г. Нижнекамска) / С.А.Потапова. – СПб.: Изд-во «Инфо-да», 2005. – 141 с.
4. Мордкович, В.Г. Социальная активность: некоторые методические проблемы фиксации и измерения: факторы социальной активности городского населения / В.Г. Мордкович. - М.: Академия наук СССР, Институт социологических исследований, 1986. – 158 с.
5. Дорошко, О.М. Организация воспитательного пространства университета: пособие по орг. воспитат. работы в вузе / О.М. Дорошко, Т.М. Прудко, Е.С. Потько. – Гродно: ГрГУ, 2008. – 347 с.

УДК 376

ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ҚАСИЕТІН ДАМУДЫҢ МӘНІ МЕН МАЗМҰНЫ

Иксатова Балжан Касымовна
Мажитова Сауле Сериковна
Аға оқытушы Ш.Уалиханов атындағы КМУ
Кокшетау, Казахстан

Рухани адамгершілікті тұлға тәрбиелеу – қазіргі білім беру мен тәрбиелеудің негізгі міндеттерінің бірі. Оқушылардың тұлғалық қасиетін дамытудың бұл міндетті орындауда алар орны ерекше. Жалпыадамзаттық құндылықтар – тұлғаға рухани-адамгершілік білім берудің негізгі өзегі бола отырып, оқушылардың тұлғалық қасиетін дамытудың аса ұтымды құралы.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев «Интеллектуалды ұлт – 2020» ұлттық жобасында оны іске асырудың басты бағыттарының бірі ретінде жастардың рухани-адамгершілік тәрбиесі негізінде «еңбексүйгіштік, намыс, парасаттылық, үнемі өзін-өзі жетілдіру мен оқуға ұмтылысы» сияқты қасиеттер жатқан құндылықтар жүйесін қалыптастыруды атап көрсетті[1].

Қоғамымызда орын алып жатқан келеңсіздіктер, жасөспірімдер арасындағы қылмыстың артуы, өзара мейірбандықтың жоғалып, қатігездіктердің орын алуы еліміздің болашағына аса үлкен қауіп төндіруде. Бұл қасіреттің бірден-бір себебі, адамдардың тұлғалық қасиеттерінің азғындап, жалпыадамзаттық құндылықтарды ұмыт қалдыруында. Бұл кезек күттірмес мәселенің шешімі – жас ұрпақты рухани-адамгершілікке тәрбиелеу.

Рухани-адамгершілік білім беру мен тәрбиелеудің негізі – жас ұрпақтың тұлғалық қасиеттерін дамыту болып табылады. Тұлғалық қасиеттер тұлғаның дұрыс дамып жетілуінде маңызды орын алады. Қазақстан ұлттық энциклопедиясында «қасиет» ұғымына мынандай анықтама берілген: Қасиет – адамның не бір заттың өзіне тән сапалық болмысын, ерекшелігін айқындайтын ұғым. Қасиет ұғымын 2 жақты қарастыруға болады:

1) Адам бойындағы қасиет жағымды және жағымсыз болып жіктеледі. Жағымды қасиеттер (имандылық, инабаттылық, ізеттілік, адамгершілік, ар-абырой, адалдық пен әділеттілік, т.б.) адам бойында тәлім-тәрбие арқылы қалыптасады. Дәстүрлі

қазақ қоғамында жағымсыз іс-әрекетімен көзге түскен адам қасиетсіз саналған. Қасиетсіздік оңбағандық, жексұрындық ұғымдарымен үндес. Жақсылық пен жамандық, зұлымдық пен махаббат, әділдік пен әділетсіздік, борыш пен намыс, т.б. қасиеттер адамның қарым-қатынасынан көрінеді. Қасиет адамның тұлғалық ерекшеліктерін, ішкі жан-дүниесі мен болмыс-бітімін сипаттап, қоғамдағы орны мен рөлін көрсетеді.

2) Зат, қатынас және сапа категорияларымен салыстырып, солар арқылы анықталатын ұғым. Сапа заттың бүтіндік сипатын, біртұтастығын бейнелесе, қасиет – соның бір көрінісі. Зат өзінің сапасын жоғалтса, ол зат болудан қалады. Заттың сапасы оның қасиеттері арқылы көрінеді. Сапа кейде заттың басты, мәнді қасиеттерінің жиынтығы деп те саналады. Әрбір заттың көптеген қасиеті бар (массасы, қаттылығы, жылу өткізгіштік және т.б.). Заттардың қасиеттерін зерттеу олардың сапасын анықтауға мүмкіндік береді [2].

Демек, адамның адамдығы оның тұлғалық қасиеттерінде. Бұл ретте бізді «Жас ұрпақтың тұлғалық қасиеттерін қалай дамытамыз? Бұл мәселені шешуде қандай әдіс тәсілдерді қолданамыз? Кімге жүгінеміз?» деген сияқты сұрақтар алаңдатыны сөзсіз. Әрине, тұлға тәрбиесі, рухани адамгершілік тәрбие, тұлғалық қасиеттерді дамыту мәселелері ежелден-ақ қоғамның назарында болып келді және зерттеуші ғалымдар қай кезеңде де болмасын бұл мәселеге бейжай қарамады.

Дегенмен, өмір ағыны бір орында тұрмайды. «Балаларыңды өздеріңдей етіп емес, олардың өмір сүретін заманына сай етіп тәрбиелендер», – деп Мағжан Жұмабаев[3] айтқандай, жаңа дәуір ұрпақ тәрбиесінде жаңалықтарды, заманауи әдіс-тәсілдерді қажет етеді. Осы орайда, біз жаңа дәуір азаматтары ата мұраны негізге ала отырып, жас ұрпаққа рухани адамгершілік білім беруде аянбай еңбек етуіміз қажет.

Оқушылардың тұлғалық қасиеттерді дамыту – тұлға тәрбиесінің негізі болмақ. Оқушылардың тұлғалық қасиетін дамытуда жалпыадамзаттық құндылықтардың әлеуеті өте жоғары.

Алтын жүректі анамыз Сара Алпысқызыөзінің «Өмір әдебі» атты еңбегінде «Жалпыадамзаттық құндылықтарды оқыту – «Өзін-өзі тануға» негізгі рухани жол болып табылады», – деп ерекше атай отырып, өз сөзінде «Бір минут та күмәнданбаймын: болмыстың мәңгілік сұрақтарына жауап беру үшін жалпыадамзаттық құндылықтарды жандандырып, өзіміздің рухани бастауға оралу қажет. Біз ХХІ ғасырдың балалары жадымызды ұзақ уақытқа жоғалтып «өркениеті этикетті» ұстанып келдік, енді оны өмір этикасымен жандандыруымыз қажет. Адамдар ғасырлар қойнауынан бері осы құндылықтарды пайдаланып, кәусар рухани бастаудан сусындаған еді. Бірақ та соңғы он жылдықтардың қарқынды даму екпінінде, біздің замандастарымыз кәусар рухани бастауды ұмыт қалдырды. Мен, осы кәусар Рухани бастауды іздеу – әрқайсысымыздың басты мақсаттарымыздың бірегейі екеніне сенімдімін. Жалпыадамзаттық құндылықтар білім беру үдерісінің негізіне айналуы тиіс» – деп көрсетеді[4].

Ізгілікті педагог Ш.Амонашвили айтқандай, әрбір бала – керемет рухани күш иесі. Әр баланың бойында рухани бастау бар. Біз оны жарыққа шығаруымыз қажет. Ізгілік педагогикасының бірінші постулаты – әр баланың бойындағы рухани бастаудың күшіне сене отырып, жалпыадамзаттық құндылықтарды қолдану жас ұрпақтың тұлғалық қасиетін дамытуда аса тиімді жол болып табылады.

«Тұлға», «тұлғалық қасиет», «тұлға тәрбиесі» педагогика ғылымының басты зерттеу объектісі болып табылады.

Қазақтың ағартушысы Ыбырай Алтынсарин адамның тұлғалық қасиеттерінің мәнін, сипатын шығармалары арқылы жеткізеді. Оның әңгімелері бір жағынан үлгі-өнегелік қызмет атқарса, екінші жағынан нағыз адам болуға қажетті тұлғалық қасиеттерді дәріптейді. Ыбырай Алтынсарин өзінің «Таза бұлақ» шығармасында қиындықтан тайынбай, ерінбей еңбек еткен, басқаға істеген жақсылығын ешкімге міндеттемей, ойы, пейілі, өткен өмірі басқаларға үлгі болардай таза адам ғана ақиқатқа жететінін баяндайды[5].

Тұлғаға байланысты А.Х. Маслоу тұжырымына сүйенер болсақ, тыныш және өзіне деген сенімі мол ортада баланың сүйікті, аяулы болып қалыптасатынын байқаймыз. Бұл жөніндегі арнаулы зерттеулерде айтылғанындай; - позитивті психологияда, әрине өз-өзіне сенімі мол, жақсы, бақытты, демократиялық көзқарасы қалыптасқан, бейбітшілік сүйгіш, жомарт, дана, мықты тұлға тек жақсы ортада қалыптасатынына көз жеткіземіз. Адам бойында кездесетін жақсы қасиеттерді зерттеу үшін арнайы ғылыми зерттеу мекемелерін, институттарын ашу жөнінде сол кездің өзінде жан-жақты сөз қозғалған. Ал, А.Х. Маслоу сол идеяны қайта жаңғыртып, мейірім, көмекке әзір тұру, шыдамдылық, достықты қастерлейтін, әділдікке ұмтылу сияқты әлеуметтік қасиеттердің дамуына не әсер етеді? Адамдар неге бір-бірінен өзгеше? Өз ісіне берік адамдар қайдан шығады? Ең жақсы зерттеу нысаны – бақытты, салмақты, қанағатшыл, бейбітшілік сүйгіш тұлға қалай қалыптасуы керек?- деген сауалдар төңірегінде толғана отырып, осы мәселелерді зерттеуге зейін қояды. А.Маслоу бойынша, адамның іс-әрекеттері, мінез-құлықтары үнемі өзін-өзі белсендіруге бағытталады және өзін-өзі көрсетуге ұмтылады. Біріншіден, бұл ізгілікке, яғни, адамдарға жақсылық, қамқорлық жасауға, мейірімділікке ұмтылуға қажеттіліктің пайда болуы жатады. Адам табиғатынан мейірімді болып келеді. Екіншіден, өзін-өзі белсендіру – өзінің мүмкіндіктері мен қабілеттері арқылы өзі қалайтын адам болып қалыптасады[6].

Қазіргі таңда қоғамымызда өзекті болып отырған мәселелердің бірі әрі бірегейі – адамзаттың рухани адамгершілік тәрбиесі. Рухани адамгершілік тәрбие дейгейінің төмендеуі, құндылықтарға деген немқұрайлы көзқарас қоғамды күйретер жайт. Сондықтан бұл мәселенің алдын алу – әрбірімізге парыз.

Оқушылардың тұлғалық қасиетін дамытудың бұл міндетті орындауда алар орны ерекше. Жас ұрпақтың тұлғалық қасиеттерін дамыту арқылы оның рухани-адамгершілікті тұлға болып қалыптасуына жол ашамыз. Тұлғаның рухани-адамгершілік тәрбиесі оның тұлғалық қасиеттерін дамыту негізінде жүзеге асады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Назарбаев Н.Ә. /Интеллектуалды ұлт – 2020» ұлттық жобасы/ Kazakhstan today 30 қаңтар 2008 жыл
2. Қазақстан ұлттық энциклопедиясы. Бас ред. Б.Аяған.«Қазақстан энциклопедиясының» Бас редакциясы. – Алматы, 2006. – 704 б.
3. Қажығалиева Ж.Б. «Өзін-өзі тану»: Мұғалімге арналған хрестоматия. – Алматы: «Бөбек» ҰҒПББСО, 2013. – 168б.
4. Назарбаева С.А. Өмір этикасы – Алматы, 2001.
5. Алтынсарин Ы. Таңдамалы педагогикалық мұралары. – Алматы: Ғылым, 1995. – 280 б.
6. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу - Перев.с англ. Татлыбаевой А.М. Вступительная статья Чубарь Н.Н. – СПб.: Евразия, 2001. – 478 с.

УДК 376

РОЛЬ САМОПОЗНАНИЯ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Мажитова Сауле Сериковна

Иксатова Балжан Касымовна

старший преподаватель КГУ им. Ш.Уалиханова

Кокшетау, Казахстан

Аннотация: Образование детей с особыми потребностями является одной из основных задач для страны. Это необходимое условие создания действительно

инклюзивного общества, где каждый сможет чувствовать причастность и востребованность своих действий. Мы обязаны дать возможность каждому ребенку, независимо от его потребностей и других обстоятельств, полностью реализовать свой потенциал, приносить пользу обществу и стать полноценным его членом.

Ключевые слова: инклюзивное образование, самопознание, ограниченные возможности, особые потребности, нравственно-духовное образование.

В настоящее время во всех развитых странах мира, и в нашей республике в частности, одной из крайне актуальных тем, как в области образования, так и в целом концепции развития страны является инклюзивное образование. ЮНЕСКО определяет инклюзивное образование как «процесс обращения и реагирования на разнообразные потребности всех обучающихся через увеличение участия в обучении, культурах и сообществах» [1].

На данном этапе в Казахстане инклюзивное образование проходит 15 летний период становления, тем самым первостепенной выступает задача по увеличению и усилению построения рациональной системы мероприятий по организации включения детей с ограниченными возможностями в развитии, что и обеспечивает успешную социализацию и интеграцию в обществе.

В Послании Президента страны Н.А. Назарбаев сказал – «...Необходимо усилить внимание нашим гражданам с ограниченными возможностями. Для них Казахстан должен стать безбарьерной зоной. Позаботиться об этих людях, которых немало, – наш долг перед собой и обществом». [2]

Включающее образование это шаг на пути достижения конечной цели – создания включающего общества, которое позволит всем детям и взрослым, независимо от пола, возраста, этнической принадлежности, способностей, участвовать в жизни общества и вносить в нее свой вклад. В таком обществе отличия уважаются и ценятся, а с дискриминацией и предрассудками в политике, повседневной жизни и деятельности учреждений ведется активная борьба.

Образование детей с особыми потребностями является одной из основных задач для страны. Это необходимое условие создания действительно инклюзивного общества, где каждый сможет чувствовать причастность и востребованность своих действий. Мы обязаны дать возможность каждому ребенку, независимо от его потребностей и других обстоятельств, полностью реализовать свой потенциал, приносить пользу обществу и стать полноценным его членом.

Стало очевидным, что задача гармоничного развития человека в образовательном процессе может быть решена только через ценностное освоение им лучших образцов мировой и национальной культуры, ведь образование качественно в той мере, в какой обеспечивает выработку мировоззренческих и поведенческих ориентиров личности.

В этих условиях Первая леди Сара Алпыскызы инициировала широкомасштабную образовательную программу «Самопознание» по нравственно-духовному развитию подрастающего поколения. Автор идеи изначально была убеждена в том, что вершина мудрости – Любовь, а секрет счастья – в познании человеком самого себя, раскрытии своих неограниченных возможностей для достижения счастья и жизненного успеха. Глубоко символично, что начало эксперимента по апробации программы «Самопознание» совпало с началом нового тысячелетия. По мнению культурологов, с этого момента начался новый период в мировой истории, именуемый «культурой антропоцентрического типа». Содержание этого этапа предполагает ценностное осмысление сущности человека и его места в окружающем мире.

Курс «Самопознание» разработан в рамках проекта по духовно-нравственному образованию НПООЦ «Бобек» и апробируется с 2001 г. Во всех звеньях системы образования Республики Казахстан, начиная со старших групп детского сада и заканчивая первыми курсами вузов. В системе образования Казахстана реализуется программа

нравственно-духовного образования «Самопознание», имеющая позитивный метапредметный и воспитательный потенциал. Программа охватывает все сферы воспитательной работы в организациях образования и при должной ее реализации будет выполнять роль сильного катализатора механизмов возрождения национальных и общечеловеческих ценностей в их единстве [3].

Курс «Самопознания», имеющий целью нравственно-духовное развитие личности, опирается на теоретические и методологические принципы философии. В течении тысячелетий мыслителями и Востока, и Запада решались проблемы соотношения социальных и общечеловеческих ценностей. Для курса «Самопознания» ключевой проблемой становится становление человеческой субъективности, индивидуальности, самости, т.е. личности, которая обретает высшую истину и определяет в соответствии с этим свой жизненный путь [4].

Более того, мы считаем, что курс «Самопознание» может стать хорошей идеологической базой для совершенствования инклюзивного образования в школе.

Человеческие ценности усваиваются через доступное каждому возрасту мировосприятие. Познание себя, других людей, взаимоотношение с окружающим миром, постижение истины и любви как высшего смысла человеческой жизни происходят в неформальной, доверительной обстановке, в которой дети свободно размышляют, высказывают свое мнение, раскрывают свои таланты и способности.

На уроках самопознания ведется откровенный диалог с учителем, в социально-ролевых играх и тренингах исследуется мир человеческих взаимоотношений, происходит обмен жизненными наблюдениями, развиваются навыки практического служения обществу.

С учетом специфики инклюзивного класса на уроке самопознания используются разные виды нестандартных уроков, обладающие здоровьесберегающим потенциалом: уроки-размышления, уроки-дискуссии, театрализованные уроки, уроки-творчества, уроки-конкурсы, уроки-фантазии, уроки-концерты, уроки-экскурсии, уроки-игры и другие. В процессе обучения самопознанию применяется ряд методических приемов.

Вопросами самопознания дети начинают увлекаться в детстве: «А что такое жизнь? А зачем мы живем?». Но для того чтобы на них ответить, нужно разобраться в себе. То есть познать себя.

Познав себя, мы способны вывести свою личность на более высокий уровень и сможем продвигаться по этому направлению настоящими семимильными шагами. Мы будем знать, как действовать в тот момент, когда перед нами стоит выбор. Мы будем точно знать, что принесет нам пользу, а что один лишь вред. На уроках самопознания использовались различные методы в игровой форме, игры, упражнения, беседы.

Великий педагог-гуманист современности Ш.А. Амонашвили, утверждал: «В инклюзивном образовании нужны уроки сердца, нужно Сердцеведение», лишь через сердце можно восстановить справедливость». Вот одним из таких уроков являются уроки самопознания. На которых происходит открытие Красоты. Можно показать ребёнку всю красоту мира, всё многообразие красок, цветовых оттенков, форм, чтобы он увидел их глазами сердца, наполненного Светом, Любовью, Добротой. Познавший Красоту, воздержится от всего безобразного в мыслях, в словах и делах [5].

У школьника формируются моральные принципы, взгляды на жизнь, закладывается система ценностей, появляется потребность в самовыражении. Различные приёмы и упражнения, применяемые на уроках самопознания, помогают ученику развивать не только гражданскую, социальную активность и ответственность, но и внутреннюю свободу. Именно ведь внутренняя свобода является источником самоуважения. «А если ребёнок не уважает себя,- как считал В. А Сухомлинский,- это уже грань катастрофы». И чтобы ребёнок не оказался у этой грани, на уроках самопознания создаётся ситуация успеха, чтобы ребёнок чувствовал поддержку окружающих и мог самореализоваться.

Но несмотря на предпринимаемые усилия, уровень интеграции лиц с ограниченными возможностями в социум остается по-прежнему низким, социальная активность и профессиональная самореализация, социальные и семейные сценарии деформируются имеющимися ограничениями.

Одной из задач, направленных на дальнейшее развитие интеграционных процессов в сфере специального образования, является формирование позитивного общественного отношения к проблеме доступности образования детям с ограниченными возможностями, правовой культуры населения, толерантного отношения к детям и молодым людям с проблемами в развитии.

На уроках самопознания необходимо раскрыть и показать смысл того, что толерантность выражается в готовности принять других такими, какие они есть, и взаимодействовать с ними на основе согласия. О том, что она в первую очередь предполагает взаимность и активную позицию всех заинтересованных сторон в процессе преподавания курса «Самопознание». Толерантность является важным компонентом жизненной позиции развивающейся личности, имеющей свои ценности и интересы и одновременно с уважением относящейся к позициям и ценностям других учеников. Культура толерантности в инклюзивной среде повседневной жизни возможна только при освобождении взаимоотношений взрослых и детей от любых интолерантных отношений. Так же на уроке самопознания необходимо раскрывать суть позитивного и толерантного отношения к детям с ограниченными возможностями здоровья. Учить детей с раннего возраста относиться к таким детям как к равным, не ущемлять права и свободы таких детей. Главным образом это необходимо показывать на собственном примере учителю самопознания.

Урок самопознания помогает в полной мере раскрывать способности всех детей, улучшает взаимоотношения между одноклассниками, помогает позитивно смотреть на мир. Помогает формированию позитивного отношения ко всему процессу обучения. На уроках самопознания ученики чувствуют себя комфортно, открыто, легко. Благодаря тому, что на уроке самопознания не выставляются оценки, дети более открыты, раскованы и уверены в себе.

Уроки самопознания в полной мере способствуют более полному гармоничному развитию целостно сформированной личности.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Конвенция развития образования Республики Казахстан до 2015 года Астана, 2004
2. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана «Социально-экономическая модернизация – главный вектор развития Казахстана» // Казахстанская правда, 28.01.2012г
3. Кукобаева А.Х. Самопознание – путь к гармонии личности/ Кукобаева А.Х Психология в школе. – 2014 №1 с.12
4. Сборник материалов Республиканской научно-практической конференции (Алматы, 2007 г.). - Алматы: ННПООЦ «Бобек», 2007. – 206 с.
5. Амонашвили Ш.А. Основы гуманной педагогики. Кн.1, 2. Как любить детей. - М.: Амрита-Русь, 2012.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ «ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ» ПӘНІН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ МАЗМҰНЫ

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті
Ширинбаева Гулбахира Койбагаровна п.ғ.к., ассоциированный профессор
Бөлшекбаева Асем Исаевна. PhD доктор, аға оқытушы
Жаппасбаева Камшат Нұржігітқызы-магистрант
Алматы, Қазақстан

Андатпа: Бұл мақалада «өзін-өзі тану» пәні арқылы мектепке дейінгі білім беруді ұйымдастырудың мазмұны қарастырылған. Сонымен қатар «өзін-өзі тану» рухани адамгершілік білім бағдарламасының маңызы ашып көрсетілген.

Кілт сөздер: жалпыадамзаттық құндылық, өзін-өзі тану, рухани-адамгершілік білім беру, интеграция.

Тұлғаның ерекшелігі оның руханилығында. Жеке бастың күштілігі деп көрсеткен С.И.Гессен: «Мектепте бала жанын тебіrentетін сәттер жиі болуы тиіс. Балаға ерлік пен поэзия, халық батырлары, музыка туралы айтып, оның жүрегін сезімтал, мейірімді етіңіз. Егерде баланың ақындық шығармашылыққа қабілеті болса, оған ерік беріңіз. Жеке тұлға «жоғары тұлғалық міндеттерге байланысты қалыптасады. Мәселе баланың табиғи психофизиологиялық ағзасының мықтылығында емес, оның жанына рухани құндылықтардың ықпалының болуында. Ол тек шығармашылықпен сомдалады», - дейді. С.И.Гессен бойынша білім берудің мақсаты, оқушыны жоғары адамгершілікті, ерікті және жауапкершілікті біртұтас тұлғаны қалыптастыру болды [1].

Бұл мақсаттар педагогикада ХІХ ғасырда шетелде А. Дистервег, Ресейде К.Д. Ушинский еңбектерінде көрініс тапты. Бұл жерде мәселе ақыл-ойды рухани дамыту, дербестік, шығармашылық қабілет туралы болып отыр. Егер тәрбиеші педагог оқытудың, тәрбиелеудің міндеттерін, мазмұнын қозғаушы күштері мен ұйымдастырушылық әдістерін, оқыту формасы мен тәсілдерін құндылықты бағдарда дұрыс тандап, барлық шарттарды орындаса, онда балалар дәл уақытындағы мүмкіндіктерді пайдаланып өте жақсы нәтиже көрсетеді. Осы кезде тәрбиеші педагогтың аксиологиялық әлеуеті күшейіп, еңбегі жеңілдейді.

Осы қағиданы алға тартып ұлы орыс педагогы А.С.Макаренко тәрбиешінің оқу-тәрбие жұмысын жобалай білуін, ал оны жобалау үшін мақсатты нақты анықтау қажеттігін айтады. Тәрбиеші неғұрлым оқу-тәрбиенің мақсатын толық және нақты білсе, оның тәрбиелік іс-әрекеті соғұрлым нәтижелі болады. А.С.Макаренко айтқандай, педагогика – бұл тәрбиелеу теориясы, ең алдымен мақсатты ғылым. Оның мәні – мақсатқа жету жолында объективті бақылауға болатын оқыту мен тәрбиелеудің ізгілікті педагогикалық технологиясын жүзеге асыру.

Қазіргі қоғамның әлеуметтік, саяси, экономикалық қарым-қатынастарының өзгеріп отыруына байланысты оқу-тәрбие үдерісінде жаңа қоғамдық көзқарас талаптарының ықпалы арқылы оқу-тәрбие мазмұны да ерекше сипатқа ие болып отыр. Қоғамдық өмірдің аталған саласындағы барлық өзгерістер, сайып келгенде, адам мәселесіне келіп тіреледі.

Осы тұрғыдан қарағанда бүгінгі білім берудің барлық деңгейінді ізгілікті жеке тұлғаны қалыптастыру қазіргі таңдағы жалпы педагогиканың ең көкейкесті мәселесі. Әр түрлі қоғамдық экономикалық формацияларда оқу-тәрбие жүйесінің мазмұнына қойылатын талаптар белгілі бір тарихи жағдайларға байланысты өзгеріп отыратыны белгілі.

Дүниежүзілік жаһандану жағдайына байланысты қазіргі Қазақстанда мектепке дейінгі білім беру жүйесін жетілдірудің мақсат міндеттері, мектеп жасына дейінгі балаларды жеке тұлға ретінде интеллектуалды және адамгершілік тұрғыда жан-жақты

қалыптастыру мәселесінің ұлттық даму стратегиясымен үздіксіз байланысты, әрі мемлекеттік саясаттың ажырамас бір бөлігі [2].

Бүгінгі білім берудің мақсатын айқындау үшін Жүсіпбек Аймауытовтың мына сөздерін еске алған жөн: «Мектеп бітіріп шыққан соң бала бүкіл әлемге, өзгенің және өзінің өмірлікке білім жүзімен ашылған саналы ақыл сөзімен қарай білсе, міне, білімдендірудің көздейтін түпкі мақсаты - осы!». Осыған орай Қазақстан білім беру жүйесіндегі оқу-тәрбие үдерісі төмендегі бағыттарда жұмыс істеуі қажет.

Біріншіден: әлемді тұтас біріктіретін дүние жүзі елдерінде жастарды бейбітшілік рухта ынтымақтастыққа, руханилыққа тәрбиелеу.

Екіншіден: жеке тұлға бойындағы жалпыадамзаттық құндылықтарды қайырымдылықты, сүйіспеншілікті дамытып тәрбиелей отырып оқыту.

Үшіншіден: білім беру жүйесінің бұрынғы ағартушылық бағытын сақтай отырып, басым құндылықты бағдарын күшейту.

Қазақстан Республикасының «Мектепке дейінгі білім беру» стандартының осы кезеңге дейінгі қалыптасқан отандық және халықаралық тәжірибені сәйкестендіре отырып, мектепке дейінгі балалардың тұлғалық дамуын қамтамасыз ететін жобасы талқыланды. Стандарттың негізгі мақсаттардың бірі – бала дамуындағы күтілетін нәтижелер, яғни өмір дағдылары және балалардың шығармашылық рухани даму құзыреттілігінің жиынтығын реттеу [3].

Шығармашылық бағытта ұйымдастырылған оқу-тәрбие үдерісі өз нәтижесінде оқушылардың рухани-адамгершілік көзқарастар негізінде қоғамдық қатынас қалыптастыруға ықпал етеді.

Осы тұста Республикада «Бөбек» Ұлттық ғылыми-практикалық, білім беру және сауықтыру орталығы әзірлеген «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім бағарламасы барлық деңгейдегі білім беру мазмұнын жаңарту аясындағы оқыту үдерісінің басым стратегиялық мақсаттарын өзектендіреді. Себебі: «Өзін-өзі тану» пәні – қазіргі заманның ең көкейкесті мәселесі – адам, оның тәрбиесі, білімі, болашағы жалпы адамзат қоғамының гуманистік бағыт алуын қарастыратын ізгілікті педагогиканың бірі [4].

Мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасы ізгілікті педагогиканың маңызды қағидаларын «Өзін-өзі тану» бойынша ересек тобы мен мектепалды дайындық сыныбында оқитын балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, ата-аналармен тығыз байланыста өзін-өзі танудың басты шарты ретінде жүзеге асыруды қарастырады.

Әр бала тумысынан өзіндік ерекшелігімен, табиғи дарындылығымен ерекшеленеді. Өмірге жаңа аяқ басқан бала қоғамдық қатынастың белгілі бір жүйесіне тап болады. Баланың өзіндік қызметі физикалық және рухани күші ретінде қалыптасса, оның басқа да белсенділік қабілеті, дағдысы жетіліп, оның қоғамға деген көзқарасы мен құндылықты бағыт бағдары қалыптасады. Дені сау бала өзінің жас деңгейіне сай қаншалықты дарынды болмаса да заманына сай білім алып, ақпараттануға қабілетті. Бірақ кей жағдайларда баланың дарындылығы, зейінділігі ата-анасының әлеуметтік жағдайының қаншалықты жоғары екендігімен де айқындалып жатады.

«Баланың табиғатын дамыту мұғалімнің негізгі ісі», - деген Л.Н.Толстой: «Білім табысты болуы керек, ол адамның іс-әрекетіне және барлық адамзаттың жақсылығына әрекет етуі тиіс», - деп баланың өзін-өзі жете ұғынуына мүмкіндік беру қажеттілігіне баса назар аударады.

Сонымен қатар, Сара Алпысқызы: «Әр баланың қабілетін ашуы, өзіне жол табуы, өзінің күш-жігеріне сенуі өзінің өмірдегі орнын анықтау үшін өте маңызды! Біздің қоғамда әрбір адам өзі туғаннан берілген қабілетін толық іске асыра алатын және сол арқылы тек біздің мемлекетімізге емес, жер бетіндегі барлық адамдарға пайдасын тигізе алу үшін, атап айтқанда білім беру арқылы адамгершілік-рухани құндылықты жаңғыртуға болады», – дейді.

Демек, бұл пікірлерден қоғамның әрбір мүшесі өз қабілетіне қарай қоғам үшін риясыз қызмет етуі керек деген тұжырым шығады.

Бұл тұжырым қазіргі мектепке дейінгі *білім* мазмұнының құндылықты мәнін ашуға бағдарланған «Өзін-өзі тану» пәнін оқытудың жаңартылған әдіс-тәсілдерімен тығыз байланысты. Мектеп жасына дейінгі оқушылардың қозғалыс, ақыл-ой, шығармашылық және ең маңызды рухани-адамгершілік қызметтерінің ара-қатынасын оңтайлы дамыту жолдарының бірін мектепке дейінгі білім беру кеңістігіндегі «Өзін-өзі тану» пәнінің «Мен адаммын», «Қарым-қатынас қуанышы», «Адамгершілік әліппесі», «Мен және менің әлемім» тараулары қарастырады. Аталған тараулар өзін-өзі тану пәнінің құндылықты бағдары болып табылады, өйткені олар жеке тұлғаның адамгершілік қасиеттерін дамытуға, өзін-өзі танып, қабілеттерін іс жүзінде мейлінше көрсете білуге айтарлықтай мүмкіндік береді.

Тараулардың оқу материалдарының мазмұны рухани терең сипатта: достық, отбасы, Отан, т.б. құндылықтары, туралы алғашқы қарапайым түсініктер бере отырып, бүкіл әлемге, тіршілік иелеріне, табиғатқа зиян келтіруден бойын аулақ ұстауға тәрбиелеуге бағытталған абсолюттік жалпыадамзаттық құндылықтардың мәні ашылады. Оқытылатын әр бір тарауда баланың адамгершілік сезімдері, эмоциялары, өзара қарым-қатынастары туралы түсініктері кеңейеді. Балалар үлкендермен және құрбыластарымен жағымды қарым-қатынас жасау мәдениетіне қол жеткізеді, жалпыадамзаттық құндылықтар мен адами қасиеттердің мәнін түсінеді, оның Отанына, отбасына, жақын адамдарына, қоршаған табиғатқа, жалпы өмірге деген сүйіспеншіліктері артады.

Сонымен қатар мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім бағдарламасының шеңберінде ұйымдастырылатын білім беру аймақтары: (әлеуметтік орта, денсаулық, қарым-қатынас, таным, шығармашылық) түрлерін қамтиды. Оқу үдерісі пән мазмұнымен ықпалдасады және оқу қызметінде, балалардың денсаулығын нығайту, мінез-құлық нормалары мен ережелерін шын мәнінде игеру, адамгершілік, қасиеттерін, шығармашылық және интеллектуалдық қабілеттерін дамытуға бағытталады. Әрине бұл қосымша білім беру бойынша оқудан тыс педагог қызметінің базалық минимум мазмұнында жүзеге асырылады.

Себебі: мектепке дейінгі жаста баланың рухани дамуы мен әлеуметтік тәрбиесінің негізгі құралы болып табылатын «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім бағдарламасы мазмұнын ықпалдастыру сабақтарын жүргізу тәрбиешінің педагогикалық шеберлігін шыңдау, ізгілік орта құруға дағдылану жауапкершіліктерін жетілдіре түседі.

«Өзін-өзі тану» пәнін балабақшада ықпалдастыру тәрбиешінің басқарушылық қағидаларын: *мектепке дейінгі кезеңдегі баланың жас ерекшелігіне сәйкес бала тұлғасын құрметтеу, баланың интеллектуалды, әлеуметтік қалыптасуында - ұстамды, сабырлы болу қағидасын* ұстануды талап етеді.

«Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру жобасының авторы С.А.Назарбаева өзінің «Өмір әдебі» кітабында: «Менің қалауым балалар кішкентай кезінен бастап, денсаулығы мықты және бақытты өмір сүрсе екен, өмір мен адам кеменгерлігімен сусындасын. Олар кім екендерін, не үшін өмір сүріп жүргендерін және неге талпынатындарын өздері білу қажет. Әркім өзін тани білуі керек!», «Әлемде махаббат пен мейірімділік аурасын жасай отырып, қарапайымдылық пен махаббат жүректен жүрекке жетуі тиіс яғни әрбір баланың, ата-ананың жүрегіне жылылық нұрын ұялатуда әрқайсымыздың орнымыз ерекше», - деп атап көрсетеді.

Осы пікірлерге сәйкес, мектепке дейінгі білім беру кеңістігінде тәрбиеші педагогтың рөлі ерекше маңызға ие болады.

«Әр бала – керемет рухани күш иесі. Ол шетсіз шексіздікті танып-білуге ұмтылады. Мұндай ұмтылыс адам баласының бойында дүниеге келген сәтінде-ақ пайда болады. Сондықтан да мұғалім әр балаға рухани күш иесі ретінде қарауы керек. Мұғалімнің мұндай көзқарасы баланың белсенділігін арттырады. Білімге деген құштарлығын көбейтеді. Балаға сеніммен қарау баланы тек қуаттандыра түседі», – деп белгілі педагог

Ш. Амонашвили айтқандай тәрбиеші педагогтың шеберлігі «Өзін-өзі тану» пәнінің құндылығы мен маңыздылығын аша түседі. Жалпы рухани-адамгершілік білім – баланың ішкі жан дүниесіндегі оқиға. Балаларда ең алдымен тілдің дамуын қамтамасыз ететін «Өзін-өзі тану» сабағында мәтінмен жұмыс, балалардың жас ерекшеліктеріне қарай ертегілерді, өздерінің ішінде қалған оқиғаларды әңгімелеу мен ойындардың әдіс-тәсілдерін қолданып отыру өте тиімді.

Оған В.А.Сухомлинскийдің: «бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады», - деген сөздері дәлел.

Сәбилер тобында «Өзін-өзі тану» сабағының негізгі сағаттарының бөлігі дидактикалық ойыннан тұрады. Тұрмыс заттары туралы білімдерін нақтылау, нығайту үшін дидактикалық қуыршақтармен ойнау жүйесі өткізіледі. Естияр, ересек және дайындық топтарында дидактикалық ойындар, драмалық ойындар, қимыл ойындары, эпизоттық ойын тәсілдері жұмбақтар, еліктеу жаттығулары, басқа тапсырманы орындау аралығындағы ойын қимылдары әдетте оқытудың бір бөлігі болып табылады да, рухани-адамгершілік білімді нығайту және эмоциялық көңіл-күйді жағымды көңіл күйге келу формаларын жасау мақсатымен өткізіледі. Ойын әдістерін қолданудың рөлі ерекше, балалардың оқыту мазмұнына көңілін аударып таным іс-әрекет пен сәбилерге тән ойын арасындағы байланысты қамтамасыз етеді.

Кеңес мектебі және мектепке дейінгі педагогика тарихында ойын теориясына үлкен үлес қосқан Н.К.Крупская: «Мектеп жасына дейінгі балалар үшін ойынның айрықша маңызы бар, ойын олар үшін – таным, ойын, олар үшін – еңбек, ойын олар үшін – тәрбиенің мақсаты, формасы», - деп дидактикалық ойын әдістерін жоғары бағалайды. Балалардың ойынға қолданған ойыншықтарын дидактикалық материалдар деп атауға болады. Біздің бала бақшаларымызда дидактикалық материалдарды пайдалануымыз нашар, ал ол болашақ ұрпақтың еңбекке қабілеттілігін арттыратын маңызды мәселе. Тағы бір нәрсеге тоқталсақ. Жас баланың сезімталдығы өте күрделі екені белгілі. Оны өзінің ерте жастағы кезін есіне түсірген адам біледі деп мектепке дейінгі тәрбие мақаласынан үзінді келтіреді. Демек, бала бақшасында баланың өз қатарындағы балалармен қарым-қатынас орнатуы, достасуы маңызды. Бірігіп атқаратын ойын-еңбек, бірігіп қуанышқа бөлену, баланың ішкі дүниесіне тәртіп орнатады, онсыз ұжымда өмір сүру мүмкін емес», - дейді [5].

Демек, ғылыми тұрғыда алғанда рухани – адамгершілік білім мазмұнының құрамы, құрылымы (ақыл-ой, адамгершілік, тіл-қатынас, эстетикалық, еңбек ету, дене шынықтыру) балалардың мәдени әрекеттеріне сай компоненттер, мектепке дейінгі *білім* беру мазмұнының міндеттерін толық кешенді жүзеге асырады. Бұл компоненттер қоғамдағы өзгерістерге байланысты, баланың әлеуметтік нормаларын, жалпыадамзаттық құндылықтар мен мінез-құлық типтерін реттеп отырады. Мұның бәрі тұлғаны әлеуметтендірудің негізгі құралы болып табылатын білім стратегиясында, білім құрылымында көрініс табуы қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / отв. Ред. и сост. А.ПВ Алексеев. - М.: «Школа-Пресс» 1995. - 448 с.
2. Назарбаев Н.А. Қазақстан Республикасының 2011-2020 жылдарға дейінгі мемлекеттік білім беру бағдарламасы. Астана, 2011.
3. Балаларды мектепке дейінгі тәрбиемен және оқытумен қамтамасыз ету жөніндегі 2010-2020 жылдарға арналған «Балапан» бағдарламасы. 2013, №1377. Астана.
4. «Өзін-өзі тану» пәнінің орта білім беруді ұйымдастыруға арналған оқу бағдарламасы. 1-4 сыныптар./ Р.Ә.Мұқажанова, Г.А.Омарова. - Алматы: «Бөбек» ҰҒПББСО, 2015 ж. – 26 б.

5.Қожахметова К.Ж., Таубаева Ш.Т. Әлемдік педагогикалық ой-сана. XX ғасырдың педагогикалық ой-сана антологиясы (VIII том. Ресей, Украина, Белорусия, Балтық жағалауы, Кавказ аймағы, Орта Азия). Алматы, 2011

МАЗМҰНЫ
СОЖЕРЖАНИЕ
CONTENT

Кабылова М.С. (Талдықорған, Қазақстан) ҚР БІЛІМ ЖҮЙЕСІНІҢ 12 ЖЫЛДЫҚ КОНЦЕПЦИЯСЫНЫҢ ІСКЕ АСЫРУДА ТІЛ МАМАНДАРЫНЫҢ ӨЗ АРА ІС ӘРЕКЕТ ЕТУІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ – ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	3
Ермохин Е.Д. (Костанай, Қазақстан) ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ.....	6
Шойбекова А.Ж., Канленова Б.Н.(Алматы, Қазақстан) ПЕДАГОГТЫҢ КӨПТІЛДІ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	10
Арутюнян Е.Г., Бедарева Н.П., Выходцева Н.А. (Усть-Каменогорск, Қазақстан) МОТИВАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ.....	13
Арутюнян Е.Г., Плотникова А.Г., Курепина Р.В. (Усть-Каменогорск, Қазақстан) СПЕЦИФИКА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПЕДАГОГОВ И РОДИТЕЛЕЙ В УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	16
Abugalieva G. (Uralsk,Kazakhstan), Khassanova Aida - MULTILINGUAL - A GLOBAL POSITION.....	18
Кабаева Р.И. (Алматы, Қазақстан) «БАҚШАДА» ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ САБАҚ ЖОСПАРЫ.....	20
Shussupova G., Nurbekova G (Nur-Sultan, Kazakhstan) DIE ANWENDUNG DES GESCHÄFTSBRIEFES IM BERUFSBEZOGENEN DEUTSCHUNTERRICHT.....	27
Хакимжонов Б.Х. (Гулистон, Ўзбекистон) ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИНИ ЎРГАНИШДА МАКТАБ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ УМУМИНСОНІЙ ҚАДРИЯТЛАРГА ҚИЗИҚИШЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	31
Карим А.К., Исмакова Б.С. (Қарағанды, Қазақстан) ҚҰЗЫРЕТТІЛІК – БОЛАШАҚ КӘСІПТІК ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ МАҢЫЗДЫ САПАСЫ.....	34
Әбуова А.Н., Сейдаханова А.А., Мухаметжанова И.А. (Петропавл, Қазақстан) ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУДА КӨРНЕКІЛІКТІ ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ.....	38
Tanatarova K.E., Kassymbekova N (Nur-Sultan, Kazakhstan) ISSUES OF INCLUSIVE EDUCATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	41
Сатыбалдиева Ф.А., Амандықова А.Н., Мухаметжанова И.А. (Петропавл, Қазақстан) БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР – БАЛАЛАРДЫҢ ОЙЫН ДАМУДАҒЫ БАСТАПҚЫ ҚҰРАЛ.....	45
Kairzhanova A.Y., Есенғалиева А.М. (Нур- Султан, Қазақстан) EFFECTIVENESS OF THE TASK-BASED LANGUAGE LEARNING.....	48
Байжуманова Г.Ж., Оразғалиева А.К. (Семей, Қазақстан) ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ МӘДЕНИ-ТАНЫМДЫҚ ТУРИЗМ ДАМУЫНЫҢ ПЕРСПЕКТИВАЛЫҚ БАҒЫТТАРЫ.....	52
Жаксыбаева А.Б. (Семей, Қазақстан) ГЕОГРАФИЯ ЖӘНЕ ТАРИХ ПӘНДЕРІН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	55

Мухиддинов Е.М., Ажибаева С.Дж., Надыров А.Л., Мендигалиева Ш.А. (Алматы, Қазақстан) СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРОВЕДЕНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЙ

ПО ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ СО СТУДЕНТАМИ СПЕЦИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ГРУППЫ КАЗАХСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМ. АБАЯ.....	57
Ажибаева С.Дж., Караков А. К., Иралина М.М., Мендигалиева Ш.А. (Алматы, Казахстан) ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ГРУППЫ.....	61
Надыров А.Л., Мухиддинов Е.М., Ажибаева С.Дж., Дайрабаев С.Е. (Алматы, Казахстан) ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПЛОЩАДОК СТРИТ ВОРКАУТ В ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ СТУДЕНТОВ.....	64
Ажибаева С.Дж., Иралина М.М., Мендигалиева Ш.А., Бозтаева С.Ж. (Алматы, Казахстан) КУЛЬТУРА ЗДОРОВЬЯ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА.....	67
Хошимова Ш.С. - ДИФФЕРЕНЦИАЛЛАШГАН ЁНДАШУВ АСОСИДА ЭЛЕКТРОН ЎҚИТИШ.....	71
Аслямова Т.А., Мухаметжанова И.А. (Петропавл, Казахстан) ПРОБЛЕМА РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ.....	73
Исмаилова С.М., Бексапарова Г.К. (Петропавл, Қазақстан) ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	75
Мустакимов Р.Р. (Семей, Казахстан) О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ПО ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ПРОГРАММАМ ПРИКЛАДНОГО БАКАЛАВРИАТА (НА ПРИМЕРЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА РФ).....	78
Ахатбекова Н.А., Джанабаев К.Т. (Талдықорган, Казахстан) ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ В ДУХЕ КАЗАХСТАНСКОГО ПАТРИОТИЗМА.....	82
Әбдез А.Ә., Нурсейтов Р.С. (Шымкент, Қазақстан) БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ЕСТЕ САҚТАУ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	85
Шалдыбай Қ.Н., Әлімхан Г.Б., Мухаметжанова И.А. (Петропавл, Казахстан) БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ӨДІСТЕР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ.....	88
Амирханова Б.О., Сартай А.Н., Мухаметжанова И.А. (Петропавл, Қазақстан) ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУДЫҢ ЖОЛДАРЫ.....	91
Ширинбаева Г.К., Жаппасбаева К.Н. (Алматы, Қазақстан) МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ «ӨЗІН-ӨЗІ ТАҢУ» ПӘНІН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ МАЗМҰНЫ.....	94
Фазлиева З.К. (Ташкент, Узбекистан) ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНСТРУКЦИИ ПО ЭЛЕКТРОННОМУ ОБРАЗОВАНИЮ ДЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ.....	98
Дәуірбаева Д.С., Атемкулова Н.О. (Алматы, Қазақстан) ЕРЕСЕК ТОП БАЛАЛАРЫН БАТЫРЛАР ЖЫРЛАРЫ АРҚЫЛЫ ОТАНСҮЙГІШТІКKE ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ТИІМДІЛІГІ.....	101
Орынбай Г. Қ., Парменова М.Ж. (Қызылорда, Қазақстан) ГЕОМЕТРИЯ ПӘНІНЕН БІЛІМ БЕРУДІҢ МІНДЕТТІ НӘТИЖЕЛЕРІН АНЫҚТАУ.....	105
Мағзиева Н.З. (Өскемен, Қазақстан) ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА ДИАЛОГТІК ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫ.....	108
Мукашова М.К. (Өскемен, Қазақстан) ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА: ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҒЫНДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ.....	111
Митанова А.Е. (Өскемен, Қазақстан) ЖАҢҒЫРТУ ЖАҒДАЙЫНДА ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ – САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУ КЕПІЛІ.....	115

Нурсапарова А.З. (Өскемен, Қазақстан) БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ АЯСЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУДАҒЫ СЫНДАРЛЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....	119
Алмолдаева Ұ.А. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	123
Имашев К.М. (Семей, Қазақстан) ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ.....	126
Torgayeva Sh.A. (Almaty, Kazakhstan) FROM CULTURAL KNOWLEDGE TO INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE: DEVELOPMENT STUDENT'S SOCIO-CULTURAL COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING.....	129
Дюсупова А. О. (Усть-Каменогорск, Казахстан) СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	132
Nariman S.A., Alzhanov A.K. (Nur-Sultan, Kazakhstan) CLIL TECHNOLOGY AS AN OPTIMAL TECHNOLOGY OF TRILINGUAL EDUCATION IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	135
Кабылбекова З.Б., Махмудова, Есіркепова С.Л. (Шымкент, Қазақстан) К ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ В МЕЖЛИЧНОСТНОМ ВЗАИМОДЕЙСТВИИ.....	138
Сихынбаева Ж.С., Жумабеков Р.К, Сикымбай К.С. (Шымкент, Қазақстан) К ПРОБЛЕМЕ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ЛИНОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	141
Иксатова Б.К., Мажитова С.С. (Кокшетау, Қазақстан) ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ҚАСИЕТІН ДАМУДАҒЫ МӘНІ МЕН МАЗМҰНЫ.....	144
Мажитова С.С.,Иксатова Б.К. (Кокшетау, Қазақстан) РОЛЬ САМОПОЗНАНИЯ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ.....	147
Ширинбаева Г.К., Бөлшекбаева А.И., Жаппасбаева К.Н. (Алматы, Қазақстан) МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ «ӨЗІН-ӨЗІ ТАҢУ» ПӘНІН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ МАЗМҰНЫ.....	150

Научное издание

V Международная научно-практическая
конференция
**«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ:
ВЫЗОВЫ XXI века»**

Сборник научных статей
Ответственный редактор – Х.Б. Маслов
Технический редактор – Е. Ешім, Е. Абиєв

Подписано в печать 23.12.2019.
Формат 190х270. Бумага офсетная. Печать СР
Усл. печ. л. 25 п.л. Тираж 60 экз.